PROSPERI

FAGNANI

COMMENTARIA

IN QUARTUM LIBRUM

DECRETALIUM.

VENETIIS,

Ex Typographia Balleoniana.

MDCCXLII.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

RUBRICÆ, ET CAPITULA HUJUS QUARTI LIBRI DECRETALIUM.

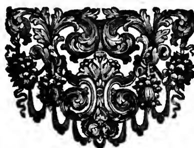

PRO-

PROSPERI FAGNANI
COMMENTARIA
In Quartum Librum
DECRETALIUM.

DE SPONSALIBUS, & Matrimoniis.

Ex Concilio Triburiensi.

CAPUT I.

E Francia quidam nobilem mulierem de Saxonia, lege Saxonum, duxit in uxorem; verum quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, causatus est, quod eam non sua, id est, non Francorum lege desponsaverat; dimissaque illa, aliam superduxit. Desfinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

D*E Francia*. Matrimonium consensu contrahitur, licet solemnitates, vel consuetudines patriæ non serventur. Hoc dicit Joan. Andr. Butr. Cardin. Anchar. Abb. Præpos. & Alexand. de Nevo; & duo facit: Primo ponit casum: Secundo definit, ibi, *Definivit*, Joan. Andr.

Pro intelligentia hujus textus vide quod scripsi *in cap. Utrum, num. 15. de cognat. spirit.*

DE SPONSALIBUS.

Eugenius Papa.

CAPUT III.

JUvenis, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus; tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur; tum propter prædictam dubitationem; Mandamus, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

SUMMARIUM.

1 *SPonsalia a pubere contracta cum puella minore septennio, an pariant publicæ honestatis justitiam.*

2 *Pars tutior in dubio est tenenda in spectantibus ad salutem animæ.*

1 J*Uvenis*. Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis justitia. Hoc dicit inhærendo literæ, secundum Anton. de Butr. Cardin. & Abb. sed juxta intellectum Innocentii, Jo. Andr. & aliorum, communiter hoc intendit: Si major septennio, in quo malitia supplet, sponsalia contrahat, oritur ex his justitia publicæ honestatis, maxime si commisceri tentaverunt. Primo decisenarrat casum dubium, quem secundo duplici ratione definit, ibi, *Quia igitur*.

In textu ibi, *Quod certius existimamus, tenere debemus*. Nota in spectantibus ad salutem animæ tutiorem partem in dubio esse tenendam; concordant jura hic allegata in glos. 1. 2

* Verum insignem hanc regulam sacrorum Canonum plures ex recentioribus Theologis multifariam conantur evertere. Alii enim dicunt hujusmodi regulam non esse de præcepto, sed de consilio tantum; quibus contradicit hæc litera ponderando verbum *debemus*, quod ex proprietate necessitatem importat, *l. Sæpe, ff. de offic. Proconf. glos. 2. in c. Proposuit, supra de appellat.* Alii opponunt huic regulæ contrariam regulam, quod in dubiis melior sit conditio possidentis, juxta textum *in l. Res alienas, C. de rei vendicat. cum similib.* ut per Dec. *in l. In pari, ff. de regul. jur.* Quam regulam opinantur vendicare sibi locum non solum in materia justitiæ, & in Judicio contentioso, sed etiam in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiæ; itaut propterea cum quilibet sit in possessione suæ libertatis, in dubio minime sequi debeat partem tutiorem, quæ favet præcepto, sed libere possit amplecti laxiorem, quæ favet libertati. Contra quos pariter stat litera hujus textus; nam iste juvenis, antequam sponsalia contraxisset cum prædicta puella, absque dubio erat in possessione contrahendi matrimonium cum illius consobrina, & cum ea de facto jam contraxerat, & erat in possessione conjugii; & tamen, quia postea supervenit dubium impedimenti publicæ honestatis justitiæ propter sponsalia ab ipso contracta cum dicta puella nondum septenni, in hoc dubio Pontifex, nulla habita ratione hujusmodi possessionis, judicat eum ligatum impedimento justitiæ, & præcipit, ut separetur a dicta consobrina, præcipue ob rationem illam in litera expressam; quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Alii existimant eandem regulam de tutiori parte in dubio eligenda procedere in materia irregularitatis duntaxat, juxta textum *in cap. Ad audientiam, in cap. Significasti, il secondo, & in cap. penult. infra de homicid.* non autem in aliis materiis. Sed & hos redarguit litera hujus Decretalis, quæ loquitur in impedimento publicæ honestatis justitiæ. Alii demum contendunt eam regulam non habere locum in dubio juris, sed tantum in dubio facti, vel personæ. Verum his quoque videtur repugnare hoc Capitulum, quod non loquitur in dubio facti; certum enim erat sponsalia fuisse contracta a prædicto juvene cum puella septennio proxima, in qua malitia ætatem supplebat, secundum intellectum Innocentii, & communem, & similiter certum erat eundem juvenem tentasse, quod complere non potuit, ut dicitur in litera, & sic super facto nulla fuit dubitatio. Pariter hic nullum fuit dubium personæ; quia textus non dicit hunc juvenem habuisse conscientiam dubiam de suborto impedimento, sed deducit decisionem ex principio illo universali, quod in dubio pars securior sit tenenda; & sic loquitur in dubio juris præciso, & absoluto, quia ex sponsalibus contractis cum proxima septennio, in qua supplet malitia, fuit dubium juris absolutum, an orta esset publicæ honestatis justitia. Quare suprascriptas opiniones omnes singillatim confutavimus in repetitione *cap. Ne innitaris, supra de Constit. a num. 172. ad num. 225.* ubi plene videas.

DE SPONSALIBUS.

Alexander III. Papien. Episcopo.

CAPUT IV.

AD audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod cum H. Papiensis civis, filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet in uxorem: juravit, quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem a filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse, juramentis interpositis, firmaverunt: Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris, frater habere non potest: Mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas; sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissa, Ecclesiastica districtione compellas.

S U M M A R I U M.

1 *Sponsalia contracta cum consanguinea pariunt publica honestatis justitiam, & num. 6.*
2 *Sponsalia sub conditione a parentibus contracta non sunt conditionalia, si pure a filiis contracta fuerint.*
3 *Sponsalia conditionalia non pariunt publicam honestatem ante eventum conditionis.*
4 *Matrimonium ne contrahatur in casibus ab Ecclesia prohibitis, quilibet de populo potest se opponere.*
5 *Et idem potest esse denunciator, & testis.*
6 *Sponsalia nulla ex alia causa, quam ex defectu consensus, de jure communi inducunt publicam honestatem, qua impedit, & dirimit matrimonium cum consanguineis sponsi usque ad quartum gradum, & num. 10.*
Secus ex Concilio Tridentino, num. 8.
7 *In impedimento publica honestatis inducendo Ecclesia magis respexit ad factum, quam ad jus, & n. 21.*
8 *Impedimentum publica honestatis ex sponsalibus nullis omnino sublatum est a Concilio Tridentino, & ex validis restrictum est ad primum gradum.*
9 *Sponsalia nulla ex defectu consensus justitiam non inducunt.*
Sive sint de futuro, sive de presenti, n. 18.
11 *Impedimentum publica honestatis an oriatur ex matrimonio contracto contra formam Concilii Trid. & non consummato, & num. seqq. usque ad n. 22.*
Et quatenus oriatur, an fuerit restrictum ad primum gradum per Concil. Trid. n. 22. & n. seqq. usque in fin.
12 *Impedimentum publica honestatis, quod oritur ex matrimonio rato, & non consummato, non est sublatum a Concilio Tridentino, & num 23.*
13 *Sponsalia proprie dicuntur ante matrimonium contractum, postea vero nonnisi improprie.*
14 *Sponsa de futuro non comprehenditur in statutis odiosis loquentibus de uxore.*
15 *Sponsalia de præsenti inducunt majorem honestatem, quam sponsalia de futuro, & n 22*
16 *Dictio*, omnino, *quid importet, & n. seqq.*
17 *Obligatio naturalis non oritur ex contractu omnino nullo, & num. 24.*
19 *Gradibus consanguinitatis, & affinitatis sublatis, censentur etiam sublati gradus honestatis.*
25 *Jus civile non potest tollere naturalem consensum, sed tantum illius effectus.*
26 *Matrimonium etiam nullum parit infamia, ac bigamia impedimentum.*
27 *Matrimonium de facto contractum a Monacho, producit impedimentum publica honestatis.*
28 *Impedimentum publica honestatis an obstet in foro conscientia, si matrimonium sit omnino occultum.*
29 *Sponsalia mutuo consensu dissoluta inducunt publica honestatis impedimentum.*

A*D audientiam*. Ex sponsalibus contractis cum consanguinea oritur publicæ honestatis justitia. Hoc dicit secundum omnes. Primo narrat factum. Secundo decidit, ibi, *Sed quoniam*. 1

Nota primo ibi, *Quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset:* Conditionem a parentibus adjectam 2
in

in ſponſalibus filiorum non efficere ſponſalia conditionalia
ſi modo a filiis pure fuerint contracta; & ita contingit
in caſu hujus textus, quia ſponſalia hic fuerunt pure con-
tracta a filio non autem ſub illa conditione, ſub qua jura-
vit prius pater; & ideo inducunt publicæ honeſtatis ju-
3 ſtitiam ſecundum Abbatem *hic num.* 4. alioquin ſi condi-
tio in contractu ipſo intercesſiſſet, non fuiſſet orta publi-
ca honeſtas ante eventum conditionis, ut eſt textus *in c.* 1.
§. fin. infra eod. lib. 6.

4 Secundo nota ibi, *Quidam, &c.* quemlibet de populo
poſſet ſe opponere, ne matrimonium contrahatur ſubſi-
ſtente legitimo impedimento. Ad hoc *c. fin. infra de clan-*
5 *deſt. deſponſ. & c. Præterea, infra eodem.* Quinimo innui-
tur hic, ut hoc caſu idem poſſit eſſe denunciator, & te-
ſtis: ad quod facit *cap. In omni. ſupra de teſtibus*, & hic no-
tant Butr. Abb. & Alexan. de Nævo omnes *in* 1. *notab.* &
Præpoſ. *n.* 1. *in* 2. *notab.*

6 Ultimo nota ex Decretali, hoc jure inſpecto publicæ
honeſtatis juſtitiam oriri etiam ex ſponſalibus nulliter
contractis cum conſanguinea, ut hic eſt caſus ſecundum
Jo. Andr. cum quo concordant Butr. Card. Anchar. Abb.
Præpoſ. & Alex. de Nævo, omnes *in Summariis textus*; &
quamvis litera narrans factum loquatur in fratre, tamen
idem eſt in omnibus conſanguineis ſponſi uſque ad quar-
tum gradum incluſive, ad præſcriptum *c. Non debet, in-*
fra de conſanguin. & affin. ſecundum Abb. hic *num.* 3. &
latius dicam infra *num.* 10. Quod locum habet non tantum
ſi ſponſalia ſint nulla ob impedimentum conſanguinita-
tis, ut in textu, ſed etiam ſi nulla ſint ex quolibet alio im-
pedimento juris poſitivi, puta affinitatis in primo genere,
& quarto gradu, vel citeriori, frigiditatis, Religionis, &
hujuſmodi: ſatis eſt enim ad inducendam publicæ honeſta-
tis juſtitiam, ut ſponſalia ſint aliqua de jure naturali, &
ſic teneant ratione conſenſus, ut eſt expreſſum in *d. cap.* 1.
infra eodem lib. 6. quo textu approbata fuit opinio Hugo-
nis, & Joan. *in c. Si quis deſponſaverint*, 27. *qu.* 2. & In-
noc. *hic poſt princ. in ver. Implere*, qui dicebant Mona-
chum Sacerdotem, frigidum, & conſimiles perſonas con-
trahendo cum aliqua de facto, impedire omnes eorum
conſanguineos cum eadem contrahere, ut notatur in *dict.*
7 *cap.* 1. in gloſ. *in verb. Diſſolvendum.* Quippe in inducen-
do impedimento juſtitiæ facti Canones magis reſpexerunt
ad factum, quam ad jus: oritur enim publica honeſtas ex
communi æſtimatione, quia inhoneſtum eſt, ut quis ha-
beat ſponſam conſanguinei ſui in uxorem; unde nihil mi-
rum, ſi præſtet impedimentum etiam quod de jure non ſor-
titur effectum, gloſ. *hic in ver. Habere non poteſt*, Butr. *in*
3. & 4. *not.* & *n.* 10. Abb. *n.* 7. Præpoſ. *n.* 1. & Alex. de Næ-
vo *n.* 9. licet Hoſt. *in c. Non debet, n.* 7. *de conſang. & affin.*
libere affirmaverit, hoc impedimentum juſtitiæ modicum
rationis habere, proindeque optaverit illud tolli per Ec-
cleſiam, quod tamen in Concilio Lugdunen. obtineri non
potuit, ut ibi refert Jo. Andr. *num* 14.

8 Dixi, *hoc jure inſpecto*; quia jure noviſſimo Concil. Tri-
dent. *in c.* 3. *ſeſſ.* 24. *de refor. matrim.* prorſus ſublatum eſt
publicæ honeſtatis juſtitiæ impedimentum ex ſponſalibus
9 nullis quacunque ratione: atque ita non modo cum nulli-
tas oritur ex defectu conſenſus, ut in infante, & furioſo,
quod jure veteri ſancitum erat, *c.* 1. *de ſponſ. impub. lib.* 6.
& *d. c.* 1. *de ſponſ. eod. libr.* & ibi notat gloſ. *in ver. Conſen-*
ſus, Archid. Jo. Andr. Gemin. & omnes, ſed etiam cum
nullitas oritur ex quovis alio capite; & ita corrigitur hoc
capitulum, & opinio Hugonis, & Joannis, & Innocentii,
10 de qua ſupra *num* 6. Ac præterea hoc impedimentum, ubi
ſponſalia ſunt valida, ex Decreto *d. cap* 3. reſtrictum eſt
ad primum gradum, cum tamen jure veteri protenderetur
uſque ad quartum incluſive, non tantum ubi ſponſalia va-
lida erant, ſed etiam ubi erant nulla ex alia cauſa, quam
ex defectu conſenſus, ut firmat gloſ. *in d. cap.* 1. *in ver.*
Conſanguinitatis, & in ver. Affinitatis, infra eod. lib. 6. &
ibi etiam Archid. *num.* 11. Jo. Andr. *n* 4. Anch. *n.* 3. Franc.
eod. num. Gemin. *in §. Quare, num.* 3. Goffred. *in Summa*
tit. De eo qui cognovit conſanguineam in fin. Henr. Boich.
in c. Non debet, in fin. de conſang. & affin. Abb. *in cap. Ju-*
venis, n. 4. *ſupra eod.* & hic notant: Jo. Andr. *in fin.* repro-
bans opinionem Franciſci Vercellini, qui dicebat ſponſa-
lia nulla impedire ſolum in primo gradu, cum hic de fra-
tre dicatur, nec alios de perſonis ſecundi gradus, vel ulte-
rioris, hoc habeatur expreſſum, ut ſponſalia nulla pa-
riant impedimentum, inducebat Decretalem, *Cum apud*
infra eod. ſed hoc ibi reprobatur, ſecundum Joan. Andr.
ubi ſupra, cum quo tranſeunt hic Henr. Boich. *num.* 3. Butr.
n. 10. Anchar. *n.* 1. Abb. *n.* 3. Alex. de Nævo *n.* 8. & Præpoſ.
in princ. Stephan. de Gaet. *in repetitione, cap. Ad limina,*
30. *qu.* 1. *§.* 4. *qu.* a 33. *n.* 483. Quorum tamen opiniones, ut
prædixi, ſublatæ ſunt a Tridentina Synodo, quia ex ſpon-
ſalibus nullis ne in primo quidem gradu oritur juſtitia, ex
validis vero primum gradum non excedit.

Ex facto quæſitum eſt, poſito Decreto Concil. Trident. 11
d. cap. 3. *ſeſſ.* 24. *de refor. matr.* & Declaratione S. Pii V. in
Extravag. *ad Romanum*, & ſtante Declaratione S. Congr.
quod matrimonium non ſervata forma Concilii contra-
ctum non reſolvatur in ſponſalia de futuro: an ex matri-
monio per verba de præſenti contra formam a Concilio
traditam contracto oriatur impedimentum publicæ hone-
ſtatis; & quatenus oriatur, an ſit reſtrictum ad primum
gradum per Decretum Concilii *d. cap.* 3.

Ad evidentiam præmittendum eſt, Extravagantem S. 12
Pii V. qua declaratum fuit, Decretum *d. cap.* 3. habere lo-
cum tantummodo in ſponſalibus de futuro, editam fuiſſe
ex ſententia S. Congr. Concil. nam propoſito dubio, an
ex Decreto Concil. Trid *ſeſſ.* 24. *c.* 3. *de refor. matr.* ſit ſubla-
tum impedimentum publicæ honeſtatis proveniens ex ma-
trimonio contracto per verba de præſenti, non tamen con-
ſummato: S. Congr. cenſuit non eſſe ſublatum; quia li- 13
cet, tam ex matrimonio contracto per verba de præſenti,
quam ex ipſis ſponſalibus, paſſim a DD. promiſcue dedu-
catur impedimentum publicæ honeſtatis, Abb. in *c. Spon-*
ſam, in princ. de ſponſal. Covarr. *lib.* 4. *Decr. par.* 6. *cap.* 2.
tamen negari non poteſt, quin id improprie uſurpetur; 14
etenim ſponſalia improprie dicuntur, quando matrimo-
nium eſt contractum per verba de præſenti: cum proprie
dicantur ante contractum matrimonium Abb. *in rubr. n.* 3.
& in cap. penult. num. 2. *de ſponſal.* ubi infert ad ſtatuta
odioſa, & quæ ſtricte intelliguntur loquentia de uxore,
quæ proprie dicitur contracto matrimonio, per verba de
præſenti, ut non comprehendant ſponſam per verba de fu-
turo. At Decretum Concil. eſt correctorium juris com- 15
munis; & ideo ejus verba proprie debent intelligi, præci-
pue cum ex ſponſalibus de præſenti oriatur major hone-
ſtas, quam ex ſponſalibus de futuro, Abb. *in d. cap. Spon-*
ſam, in princ. de ſponſ.

Atque hoc ſuppoſito, & quod matrimonium contra-
ctum non ſervata forma Concilii ex ſententia S. Congreg.
non reſolvatur in ſponſalia de futuro.

Pro ſententia negativa, videlicet nullum ex prædicto 16
matrimonio oriri publicæ honeſtatis impedimentum, fa-
ciunt primo verba Concilii *ead. ſeſſ. cap.* 1. *de refor. matr.*
ibi, *Eos ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit*: ſi
omnino, ergo totaliter, & ad quoſcunque effectus, Jo.
Andr. *in cap. Si beneficia, n.* 2. *verſ. Omnino, de Præbend.*
lib. 6. Felin. *in cap. Ex parte, il primo poſt princ. de offic. de-*
leg. ergo etiam quoad productionem dicti impedimenti;
nam ſi inde orietur tale impedimentum, utique non eſſent
omnino inhabiles; & ob id merito S. Congreg. præinſer-
tam edidit declarationem.

Confirmatur; nam prædicta verba *Omnino inhabiles* 17
reddit ad ſic contrahendum, adeo partes inhabiles reddunt
ut ex earum contractu nedum civilis, ſed nec naturalis
obligatio oriatur, Felin. *in cap. Rudulphus, num.* 26. *in fin.*
de reſcript. Hic autem effectus non poteſt tolli, niſi etiam
tollatur ſimul naturalis conſenſus: ſi enim naturalis dura-
ret conſenſus, utique ſubeſſet naturalis obligatio ex eo-
dem procedens, quia poſita cauſa naturali ſequitur etiam
effectus naturalis, quæ non poteſt auferre civilis, & hu-
mana poteſtas, arg. *§.* 1. *diſt.* 5. *& §. Sed naturalia, inſtit.*
de jure natur. Nullitas autem matrimonii ex defectu con- 18
ſenſus procedens nullum de jure cauſat tale impedimen-
tum, & hoc nedum in ſponſalibus de futuro, *cap.* 1. *de*
ſponſ. lib. 6. *cap. Acceſſit, de deſpon. impub.* ſed etiam in
matrimonio de præſenti procedere deducitur ex *d. cap.*
Acceſſit, dum etiamſi loquatur de ſponſalibus principali-
ter, & de contractis cum impuberibus: tamen interſerit
etiam matrimonium ipſum, & fundat reſponſum ſu-
per defectu conſenſus: ex qua ratione in textu expreſſa
etiam deducitur, ex matrimonio irrito propter defectum
conſenſus tale non oriri impedimentum, & hoc in ſpe-
cie docet Hoſtien. *in ſum. de ſponſ. §. Si quis ſit effectus*, ubi
quando adeſt defectus conſenſus, dicit non oriri hujuſmo-
di impedimentum. Nec dicamus, Hoſtien. loqui de ſpon-
ſalibus de futuro, quia imo loquitur etiam de matrimo-
nio de præſenti ut patet ex *cap. Dilectus, infra eod.* quod

adducit, juncta regula, quæ habet, dictum Doctoris intelligi secundum legem, quam allegat Butr. in *l. Non solum. §. Si liberationis n. 7. ff. de liber. leg.* Roman. *cons.* 411. *col. fin. n* 5. *vers. Quoad ultimum:* si ergo ex eis non oriebatur impedimentum ante Concilium, utique nec postea.

Secundo, idem videtur suaderi posse; nam aut antiquitus hoc impedimentum respectu matrimonii per verba de præsenti contracti, per se, & principaliter a sacris Canonibus fuerat inductum, aut per quandam concomitantiam ad sponsalia de futuro, itaut sicut eadem sponsalia tale producunt impedimentum, ita etiam matrimonium de præsenti. Non primo modo, quia nullibi jure cautum legitur, ex matrimonio nulliter contracto per verba de præsenti hoc induci impedimentum, cum *c. Si quis desponsaverit, & cap. Qui desponsatam,* 27. *q.* 2. de matrimonio de præsenti loqui videantur; & de valido, non autem de invalido sunt intelligendi; ergo sequitur, ut tantum fuerit inductum secundo modo, ut etiam videtur innuere D. Thom. in 4. *dist.* 41. *q. unic. art.* 3. *qu.* 3. & ibi Sot. *art.* 2. *ad fin.* & Abb. *inc. Spon*
19 *sam, in princ. de spons.* Quando autem aliquid non per se absolute, sed per proportionem ad aliud inductum repetitur, correcto uno, & aliud correctum censetur; arg. eorum, quæ in hac materia tradit Abb. in *d. c. Sponsam, n* 4. *inf. eod.* dum vult, correctis gradibus consanguinitatis, & affinitatis per *c. Non debet, de consang. & affin.* esse correctos gradus honestatis impedimenti; sed impedimentum publicæ honestatis procedens ex sponsalibus quomodocunque nullis sublatum est per Concilium *d. cap.* 3. ergo & aliud ad illius similitudinem, ac proportionem inductum, correctum remanet. Nec obstat declaratio Extravag. S. Pii V. quia illa intelligenda est de matrimonio valido per verba de præsenti contracto, non autem de invalido, quod enim sit nullum, ut inquit Div. Thom. ubi supra, nullum potest producere effectum, vel, ut dicit regula juris, nullum producit impedimentum.

Tertio adducitur Palud. relatus a Navarr. *c.* 22. *num.* 58. qui asserit, ex matrimonio, seu sponsalibus clandestinis invalide contractis tale non oriri impedimentum; sed matrimonium contractum non servata forma Concilii in *d. c.* 1. factum est clandestinum; ergo uti tale est nullum, & nullum producit publicæ honestatis impedimentum.

20 Contrariam sententiam puto veriorem, nempe ex matrimonio, sive ex prædicta, sive ex alia causa nullo, præterquam ex defectu consensus, oriri de jure publicæ honestatis impedimentum dirimens usque ad quartum gradum.

Primo, quia de hoc videntur text. *in d. c. Si quis desponsaverit, & cap. seq.* 27. *qu.* 2. qui de matrimonio de præsenti satis manifeste loquuntur: & cum generaliter loquantur, nec subsit ratio, quæ cogat distinguere inter matrimonium validum, & invalidum, utique generaliter intelligendi sunt, *c. Si Romanorum, 9. distin. cum simil.* Rationem vero distinguendi nullam subesse inde patet, quia Ca-
21 nones, qui hoc induxerunt impedimentum, non jus, sed factum ipsum consideratunt, ipsamque externam decentiam, ut patet ex *c. Juvenis sup. eod.* ibi, *Propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjux illius esse dicitur:* ubi Pontif. attendit non quantum valeat matrimonium, sed quid de facto dicatur. Unde quoad materiam nostram impertinens est quærere, an matrimonia de jure teneant, vel non. Secus autem est, quando deest consensus, quia tunc actus est etiam de jure naturæ nullus: unde non est mirum, si tunc non oriatur impedimentum. Et hoc est, quod etiam dicit glos. hic in *ver. Habere non potest*, attendi scilicet factum, non jus, ut fusius dixi supra *num.* 7.

Secundo, hoc satis probat text. in præsenti. Primo, quia probabile est inter filiam N. & filium J. contractum fuisse matrimonium, dum dicitur, post sponsalia, seu promissiones parentum filius postea sponsalia contraxisse. Hæc namque secunda sponsalia debent intelligi de sponsalibus de præsenti, non autem de sponsalibus de futuro, quæ antea erant per parentes contracta; sufficiebatque filius ea rata habere absque eo, quod eadem de novo contraherent actum superfluum faciendo: & tamen dicitur ex illis, licet propter propinquitatem inter eos intercedentem essent nulla, impedimentum honestatis provenisse. Ac præterea etiamsi filii hic contraxissent sponsalia de futuro, tamen textus in sui ratione probat ex matrimonio de præsenti nulliter contracto idem oriri impedimentum; nam Pontif. ad probandum ex his sponsalibus, quæ nulla erant, oriri impedimentum honestatis, adducit scriptum esse, sponsam fratris fratrem habere non posse. Sed hic scripturæ locus, ad quem se refert Pontifex, loquitur de matrimonio de præsenti; nam loquitur de uxore; ergo & Pontifex declarat, ex matrimonio de præsenti oriri impedimentum: alioquin non bene argueret.

Nec obstat, si dicatur eundem Scripturæ locum intelligi de matrimonio valido, non autem de invalido: quin imo Pontifex eundem ibi ad suum propositum adducendo, declarat etiam intelligi de matrimonio invalido: alioquin non recte inferret de sponsalibus validis, ad invalida, de quibus hic agebatur.

Tertio, idem confirmatur ex *cap.* 1. *de sponsalib. lib.* 6. inducendo illum textum hoc modo: Canones antiqui supra allegati promiscue dicunt ex sponsalibus, de matrimonio sine copula oriri impedimentum, quod vocatur honestatis, nec distinguunt inter valida, vel invalida sponsalia. Postea autem Bonifacius *in d. cap.* 1. non per modum statuentis, sed quod juris sit, respondentis, declarat, ex sponsalibus nullis (modo adsit consensus) oriri dictum impedimentum. Quare ergo non idem est intelligendum de matrimonio de præsenti, de quo Bonifacius ibi non loquitur expresse? Forte quia de hoc non dubitabatur, utpote quia casus erat minus dubitabilis; & si de matrimonio dubitatum fuisset, idem respondisset.

Quarto, idem videtur satis expresse sensisse glos. 1. *in* 22
d. c. Si quis desponsaverit, 27. *q.* 2. dum enim adducit text. in *c. Nuper, de bigam. & in l. Quid ergo, §. Cum autem, ff. de his, qui not. infam.* ubi agitur de matrimonio de præsenti, sequitur, ut ejus conclusio etiam intelligatur de matrimonio de præsenti, sed nulliter contracto. Hoc idem videtur tenere Host. *ubi supra in d. §. Quis sit effectus*, cum quo etiam alii Doctores consentire videntur.

Et stante hac conclusione, cum ex declaratione S. Pii 23
V. in d. Extravag. *ad Romanum*, impedimentum publicæ honestatis, procedens ex matrimonio contracto per verba de præsenti, etiam post Concilium duret in omnibus casibus, & gradibus, in quibus antea oriebatur, (quandoquidem Concilium corrigit solum jus antiquum respectu impedimenti procedentis ex sponsalibus de futuro:) hinc sequitur, ut & modo in casu proposito impedimentum duret nedum usque ad primum, sed & usque ad quartum gradum. Addit dicta Extravagans suæ declarationis rationem, quia sumus in materia correctoria, & quia etiam minor ratio subest; nam, ut inquit D. Thom. Soto *ubi supra*, & Abb. *d. cap. Sponsam*, major honestas oritur ex matrimonio, quam ex sponsalibus de futuro.

Quibus ita se habentibus, non obstant superius adducta 24
in contrarium; nam quoad primum, verum est tales esse omnino inhabiles ad sic contrahendum, itaut quidquid faciant, sit irritum quoad effectum, ut inde aliqua ipsis oriatur obligatio, sive civilis, sive naturalis; sed tamen inde non sequitur, quin ex acto, qui sic de jure nullus est, jus deducat impedimentum, ut probe respondet Abbas *hic in fine*. At cum in argumento subjicitur 25
impediri etiam consensum naturalem, hoc negatur: imo nec potest jus civile hunc naturalem consensum tollere: potest quidem jus ab eo suos juris effectus auferre, sed non ipsum consensum, sicut nec potest extorquere, si pars noluit; unde cum stante voluntate, seu consensu naturali, actus ipse sit aliquis secundum naturam, ut notat post glos. Gemin. & Franc. *in d. cap.* 1. *notab.* 3. *de sponsalib. lib.* 6. & Abb. *hic n.* 2. non est mirum, si ex actu omnino nullo quidem de jure positivo, aliquo tamen de jure naturæ, tale proveniat impedimentum; sicut ex matrimonio nullo oritur impedimentum infamiæ, & 26
bigamiæ, *d. c. Nuper, & d. l. Quid ergo*, & confirmatur ex *c. Presbyt.* 27. *dist.* ubi Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Monachis matrimonia contrahere penitus interdicitur, itaut eorum matrimonia sint nulla, *cap.* 1. *de voto* 27
lib. 6. & tamen ex matrimonio de facto per Religiosum contracto, quamvis & ipse sit inhabilis ad contrahendum, hujusmodi oritur impedimentum, glos. *in dict. cap. Si quis desponsaverit*, 27. *qu.* 2. & dictum est supra *num.* 6. & de sponsalibus habetur *in dict. cap.* 1. *de sponsalib. lib.* 6. Accedit etiam doctrina Abbatis hic *num.* 2. dum dixit, ex sponsalibus omnino nullis de jure positivo oriri tamen hoc impedimentum. Et quod dicitur Extravagantem S. Pii V. loqui solum de matrimonio valido, negatur; imo enim generaliter, & caute loquitur non de matrimonio de præsenti, sed de matrimonio contracto per ver-

ba

ba, ut ajunt, de præſenti. Preterea ſufficit illa reſtrictio, dum inquit Concilium ſolum loqui io ſponſalibus de futuro, quale non eſt matrimonium nulliter contractum per verba de præſenti: unde hoc remanet ſub prima juris communis diſpoſitione, *l. Commodiſſime, ff. de liber. & poſthum.*

Ad ſecundum reſpondetur negando impedimentum, quod provenit ex matrimonio rato, fuſſe inductum per concomitantiam ad ſponſalia; quia imo æque principaliter inducitur, quin etiam quod oritur ex matrimonio, potentius eſt, ut dictum eſt ſupra *n.* 15. *&* 21.

28 Ad tertium, & ultimum, puto Paludanum loqui de matrimonio clandeſtino, prout importat factum ſine teſtibus, quia cum occultum ſit, non eſt, cur ibi conſideretur illud honeſtatis impedimentum, quod inducitur propter actus externos, & hominum ſcandalum; & ideo Navarius aſſerit illud non obſtare in foro conſcientiæ, ſi ſit occultum, quod tamen non firmo; & ita reſolutum.

29 Rurſus ex facto quæſitum eſt, an poteſt Conc. Trid. ex ſponſalibus a principio validis, ſed poſtea mutuo conſenſu diſſolutis, oriatur impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.

Inter modernos variatum eſt ſententiis, ut videre eſt apud Sanchez *de matim. lib.* 7. *diſp.* 58. *n.* 21. & Caſtro Palao *par.* 5. *diſp.* 8. *par.* 10. ſed in S. Congregat. Concilii propoſita eſt hæc facti ſpecies.

Alphonſus Ruiza, & Iſabella Rodriq. Pacen. diœceſis ſponſalia per verba de futuro inter ſe contraxerunt: ſed cum antequam ſe vidiſſent, aut ſimul colloquerentur, Iſabella gravi morbo correpta fuiſſet, ſed invicem a promiſſione, & juramento abſolverunt: nunc autem Alphonſus volens matrimonium contrahere cum Maria ſorore germana dictæ Iſabellæ dubitat, an ex ſponſalibus cum Iſabella contractis, & mutuo conſenſu diſſolutis, ortum ſit publicæ honeſtatis impedimentum? S. Congr. cenſuit, ſponſalia hæc cum a principio valida fuerint, induxiſſe impedimentum publicæ honeſtatis, licet mutuo conſenſu diſſoluta; quia Concilium hoc ſolum conſiderat, quod a principio valida ſint; & quia ſi a principio valida, deinde diremptа per mortem, id impedimentum inducunt, ita & diſſoluta conſenſu. Et noviſſime, jubente Sanctiſſimo Domino Noſtro propoſitum fuit in S. Congreg. Concilii, an ſponſalibus valide ab initio contractis, deinde mutuo conſenſu diſſolutis, ſit ſublatum impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis? Et pluries propoſito dubio, ac mature examinato, tandem ſub die 6. Julii 1658. Eminentiſſimi Patres in antiqua ejuſdem Congregationis ſententia conſiſtentes cenſuerunt non eſſe ſublatum. Cujus ſententiæ una cum rationibus hinc inde deductis, recentioribus ejuſdem Congregationis in hac materia reſponſis, facta relatione ad Sanctiſſimum, Sanctitas ſua die 10. ejuſdem menſis prædictam Congregationis reſolutionem probavit, eandemque juſſit in dubium deinceps non revocari.

D E S P O N S A L I B U S.

Idem Alexander III. Vigilien. Epiſcopo.

C A P U T VIII.

SPonſa alterius (maxime ſi eſt nubili ætati proxima) nullus conſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copulare,

S U M M A R I U M.

1 *IMpedimentum publicæ honeſtatis oritur inter ſponſam, & conſanguineos ſponſi, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

2 *Et durat uſque ad quartum gradum, ſi ſponſalia ſint de præſenti, licet contracta fuerint non ſervata forma Concilii Tridentini.*

3 *Si vero ſponſalia ſint de futuro, & valide contracta, primum gradum non excedunt.*

1 SPonſa. Inter ſponſam, & conſanguineos ſponſi oritur impedimentum publicæ honeſtatis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. Hoc dicit Jo. Andr. cum quo ceteri concordant.

2 Hoc Capitulum ſi intelligatur in ſponſalibus de præſenti, non eſt immutatum a Conc. Trid. *in c.* 3. *ſeſſ.* 24. *de reformat. matr.* & durat impedimentum juſtitiæ uſque ad quartum gradum incluſive; tum quia Concilium loquitur de ſponſalibus; quorum appellatione ex proprietate vocabuli non veniunt ſponſalia de præſenti; tum quia licet ex matrimonio non conſummato non oriatur affinitas, tamen hoc eſt fortius impedimentum, quam illud quod oritur ex ſponſalibus de futuro, & ideo non comprehenditur *in d. cap.* 3. ſed remanet in diſpoſitione juris communis, etiamſi matrimonium fuerit contractum non ſervata forma a Conc. Trid. præſcripta, ut ex ſententia S. Congreg. Cardinalium ejuſdem Conc. Interpretum plene adnotavi *in c. Ad audientiam a n.* 81. *uſque in finem ſupra eodem.* Sed ſi Decretalis intelligitur in ſponſalibus de 3
futuro impedimentum publicæ honeſtatis juſtitiæ ex illis proveniens reſtrictum eſt per dictum *cap.* 3. ad primum gradum, ſi ſponſalia ſint valida; ſi vero ſint nulla, etiam ex alia cauſa, quam ex defectu conſenſus, prorſus ſublatum eſt, ut dixi *in d. c. Ad audientiam*, ubi plene videas: & adde quod in propoſito ſcripſi *in cap. Non debet a n.* 20. *uſque in finem, & in c. fin. n.* 9. *infra de conſanguin. & affinit.*

D E S P O N S A L I B U S.

Idem Alexander III. Pictavien. Epiſcopo.

C A P U T X.

EX literis Silvani Epiſcopi accipimus, quod cum duo nobiles viri ſui Epiſcopatus, G. ſcilicet de Monſtra, & B. filios & filias impubeſcentes haberent, inter ſe convenerunt, quod eos adinvicem matrimoniis copularent: & hoc tam patres, quam filii, ſub juramento ſe promiſere facturos: inter quos ſiquidem G. filiam alterius, conſentiente patre, ſe juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Epiſcopus compellere voluit, ut quod juraverat, adimpleret: & infra. Quia igitur prædicto G. periculoſum eſt contra ſuum juramentum venire, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi hoc tibi conſtiterit, eum moneas: & ſi non acquieverit monitis, Eccle-

ſiaſti-

ſiaſtica cenſurâ compellas, ut ipſam (niſi rationabilis cauſa obſtiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet,

S U M M A R I U M.

1 *JUrans cum aliqua contrahere, ſi non ſubeſt impedimentum, per cenſuram Eccleſiaſticam contrahere compellitur.*
2 *Etiam poſt Concilium Tridentinum, quod de ſponſalibus nihil ſtatuit.*
3 *Sponſalia jurata non impediunt, quominus ſponſa poſſit Religionem ingredi, & profiteri.*
4 *Sponſalia impuberum doli capacium firmantur juramento.*

1 EX *Literis*, il ſecondo. Qui juravit cum aliqua contrahere, ſi non ſubeſt impedimentum, per cenſuram Eccleſiaſticam contrahere compellitur: hoc dicit ſecundum omnes. Primo, ponit caſum narratum. Secundo, committit illius diffinitionem ibi, *Quia igitur*.

2 Dubitatum fuit in quodam caſu Mediolanen. an ſponſus, qui per verba de futuro promiſerat mulierem uxorem ducere ſolis teſtibus adhibitis ſine Parocho, eſſet compelendus ad contrahendum matrimonium, & an obſtaret *c. 1. ſeſſ.* 24. Trid. Conc. *de reform. matr.*

Sacra Congr. Conc. cenſuit, Concilium non comprehendere hunc caſum, cum de ſponſalibus nihil ſtatuerit, & per conſequens non ſuſtuliſſe diſpoſitionem. *c. Ex li-*
3 *teris il ſecondo de ſponſ.* Gregor. tamen XIII. opinionem, quod ſponſalia jurata omnino cogantur ſponſi adimplere, *juxta cap. Ex literis*, limitavit in quodam caſu Comenſi, ut non procedant, quando mulier fieret Monialis profeſſa: ſi enim matrimonium per verba de præſenti contractum non impedit, quin mulier ingrediatur Monaſterium, & profiteatur, *c. Ex publica de converſ. conjugator.* multo minus ſponſalia de futuro, & jurata, quæ minus ſunt quam matrimonium.

In gl. a. ibi: *Si ſint doli capaces*, nota bene hanc gloſ. 4
juncto textu *in v. Impubeſcentes:* quod ſponſalia impubetum firmantur juramento, itaut facti puberes ſint compellendi per cenſuras Eccleſiaſticas ad contrahendum per verba de præſenti, dummodo tamen tempore ſponſaliorum eſſent doli capaces, *ut in cap. 1. de deliſt. puer.* Quod nota ad declarationem, *Authen. Sacramenta puerum*, ubi Batt. *n. 9. C. Si adverſ. vendit.* & ita hic firmant gl. præallcg. Hoſt. *in verb. Jurare*, Jo. Andr. n. 3. Butr. *num.* 10. Anchar. *n.* 3. Abb. *n.* 6. Alex. de Nævo *n.* 15. Præpoſ. *n.* 4. *in fin.* & *in cap. De illis il primo, de deſponſat. impuber. gloſſ. in verbo Judicio*, Joan. Andr. & Anchar. n. 4. Abb. *n.* 6. Alex. de Nævo n. 13. Præpoſit. *num.* 1. Covarr. in 4. *Decretal. part.* 1. *cap.* 5. §. 1. *num.* 3. Non obſtant textus *in c. Parvuli, & cap. Pueri* 22. *q.* 5. quoniam ibi idcirco puer jurare prohibetur, quia præſtabatur juramentum circa effectum, cujus puer non erat capax, nempe circa effectum teſtimonii ferendi, ut hic innuitur in gloſ. 2. & hanc ſolutionem dicit eſſe veram, & communem, Præpoſ. *d. n.* 4 *in fine*.

D E S P O N S A L I B U S.

Idem Alexander III. Archiepiſcopis, & Epiſcopis, aliiſque Prælatis per Angliam Conſtitutis.

C A P U T XI.

NOn eſt vobis (ſicut arbitramur) incognitum, qualiter rex Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum & filios ſuos eſt ſuborta, uxores eorum detineat: & infra; Nos itaque attendentes, juſtum & honeſtum eſſe, ut viri ſuas petant uxores: Mandamus, quatenus eundem regem ad eas reſtituendas ſolicite moneatis: & ſi juxta commonitionem veſtram, filiis ſuis uxores ſuas infra certum terminum non reſtituerit, ex tunc in quacunque Provinciarum veſtrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptiſmum parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

S U M M A R I U M.

1 *EXcommunicatus, & denunciatus, an poſſit abſolvere pœnitentes in articulo mortis, & n. ſeqq. uſque in finem.*
2 *Congregationis Concilii Tridentini declaratio.*
3 *Tridentinum Concilium*, ſeſſ. 14. de Sac. Pœnitent, de Caſuum reſerv. cap. 7. *refertur, & expenditur.*
4 *Lex vel Canon debet intelligi, ut conveniat Rubrica.*
5 *Verba univerſalia reſtringuntur ad habiles.*
6 *Viaticum, & Extrema Unctio miniſtrari nequeunt a Sacerdote excommunicato, & præciſo.*
7 *Baptiſmus in neceſſitate poteſt recipi etiam ab heretico, & excommunicato, & n 13.*
8 *Sacerdos non approbatus poteſt abſolvere pœnitentes in articulo mortis.*
9 *Pœnitentia non eſt morientibus deneganda.*
10 *Abſolutio Sacramentalis Sacerdotis eſt actus judicialis.*
11 *Excommunicatus nec judicare poteſt, nec quenquam ſolvere, vel ligare.*
Excommunicatio eſt juriſdictionis privatio.

NOn eſt vobis. Summatur, & dividitur, ut per Jo. Andr.

In Gloſſa in verb. *Baptiſmum parvulorum*.

QUÆRO, utrum Sacerdos excommunicatus, & denunciatus poſſit abſolvere pœnitentes in articulo mortis conſtitutos. 1

Hæc quæſtio proponitur in articulo neceſſitatis, id eſt, cum non adeſt alius Sacerdos, qui morientem reconciliet, quam excommunicatus, & denunciatus. Et in caſu hujus neceſſitatis edita fuit declaratio a S. Congregatione Cardinalium Conc. Tridentini Interpretum, in hæc verba:

Epiſcopus Valentinen. petiit declarari, utrum pœnitentes in articulo mortis conſtitutos poſſit in caſibus reſervatis abſolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus, ut tenuit Navarr. *de Regulis Confeſſariorum c.* 27. n. 272. *v. Quod per eadem verba fol.* 551.

Congregatio Generalis, Maron. Alciat. Senonen. M. Alt. Alban. S. Sixti cenſuit, non poſſe. Quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non poſſint etiam in hoc caſu neceſſitatis, Magiſtr. ſentent. *in* 4. *diſt.* 19. S. Thom. *in* 3. *par. q.* 82. *art.* 7. *ad ſecundum, & in* 4. *ſentent. diſt.* 19. *quæſt.* 1. *art.* 2. *q. ad* 3. Durand. *in* 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 2. *num.* 17. *in reſponſ. ad* 4. Capre. *in* 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 1. *art.* Turrecrem. *in cap.* 1. *num.* 2. *de Pœniten.*

nisent, dist. 6. S. Anton. *in* 3. *par. tit.* 14. *c.* 19. §. *Quintadecima conditio*, Bacchon. *in* 4. *distin.* 15. *quæst.* 2. *art.* 2. Scot. *in* 4. *dist.* 19. *q. unica artic.* 4. Riccard. *in* 4. *distinct.* 38. *art.* 9. *q.* 3. Alex. de Ales *in* 4. *part. q.* 20. *membr.* 8. *art.* 2. Navarrus *in Manuali c.* 26. *n.* 26. Facit caput *Audivimus* 24. *q.* 1. Abbas *in c. Cum Clericis, de Ordinat. ab Episcop. qui renunc.* Decius *in l. More, ff. de jurisd. omnium Jud.* licet contra teneant Paludanus, Silvester & Sotus. Nec obstat *c.* 7. *de Casuum reservatione*, quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem capite septimo in prima, & secunda parte agitur, qui habent vel ordinariam, vel delegatam potestatem. Hactenus verba declarationis.

3 Sed nihilominus Doctores nostræ ætatis contrariam opinionem frequentius secuti sunt, forte quia declarationis prædictæ notitiam non habuerunt, vel quia opinati sunt hanc controversiam fuisse decisam a Tridentina Synodo *in d. c.* 7. Verum quia res longe aliter se habet, operæ pretium erit ante oculos subjicere integrum Decretum Concilii, & illius verba diligenter expendere, quæ sunt hujusmodi

De Sacramento Pœnitentiæ sess. 14. De casuum reservatione. Cap. VII.

QUoniam igitur natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere SS. Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora crimina non a quibusvis, sed a summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde merito Pontifices Maximi, suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est Divina authoritati non tantum in externa politia sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. Extra quem articulum Sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos judices, pro beneficio absolutionis, accedant. Hæc ibi.

Hoc Decretum tres habet partes. In prima generaliter definit, ad validitatem absolutionis necessario requiri, ut Sacerdos habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in pœnitentem. In secunda ibi, *Magnopere*, docet expedire, ut generalis hæc jurisdictio limitetur, & restringatur mediante casuum reservatione, ita ut a quibusdam gravioribus criminibus non indifferenter Sacerdotes omnes absolvant, sed summi tantum Sacerdotes, id est Papa in universa Ecclesia, & Episcopi in sua quisque Diœcesi. In tertia ibi, *Verumtamen*, declarat nullam esse reservationem in articulo mortis & sublata differentia, quam posuit inter inferiores, & summos Sacerdotes, & inter casus reservatos, & non reservatos, docet Sacerdotes omnes in mortis articulo posse absolvere quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris. Unde sensus Concilii est nulla absolutio, si Sacerdos jurisdictionem non habeat in pœnitentem. Hanc autem jurisdictionem non habent Sacerdotes inferiores in casibus, quos summi Sacerdotes sibi reservarunt. Veruntamen ne hac ipsa occasione (id est reservationis casuum) aliquis pereat, nulla est reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, id est tam summi quam inferiores, absolvere possunt quoslibet pœnitentes, id est tam subditos, quam alias propter reservationem non subditos, a quibusvis peccatis, & censuris, scilicet tam non reservatis, quam reservatis.

Quo sensu evidenter patet, Concilium in illis verbis, *Omnes Sacerdotes*, nihil egisse, ac ne cogitasse quidem de Sacerdotibus ab unitate Ecclesiæ præcisis, sed voluisse tantum includere Sacerdotes illos, de quibus egerat in prima & secunda parte illius Decreti, qui habent vel ordinariam, vel delegatam jurisdictionem, & sic vivunt in unitate Ecclesiæ, ut dicitur in declaratione S. Congregationis. Imo dum Concilium ibi subdit, extra mortis articulum Sacerdotes nihil posse in casibus reservatis, aperte ostendit se ibi non loqui de excommunicatis, quia extra dictum articulum omnes conveniunt, excommunicatos nihil posse, etiam in casibus non reservatis. Rursus dum postea subjungit, ut in casibus reservatis id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant; similiter aperte excludit Sacerdotes excommunicatos, quia talibus nullo modo convenire potest talis persuasio, cum sint prorsus separati a communione fidelium. Qui intellectus validissime confirmari potest considerationibus infrascriptis, quarum

Prima deducitur ex Rubrica, & titulo, quem Patres præfixerunt eidem Decreto, videlicet de casuum reservatione: ex hac enim inscriptione Concilium ostendit in corpore illius Decreti non fuisse intentionis suæ agere de jurisdictione Sacerdotum, nisi in ordine ad reservationem; Lex enim vel Canon debet intelligi, ut conveniat Rubricæ, vel titulo, sub quo ponitur, *l. Imperator*, & ibi Bartholus, *ff. de in diem addict.* Abbas in capit. *Inter alia circa finem, de immunitate Ecclesiarum*; ac proinde noluit agere de præcisis, quia tales non prohibentur absolvere ex vi reservationis, sed quia ab Ecclesia privati suo usu clavium, & redditi prorsus inhabiles ad jurisdictionem exercendam, *c. Miramur, c. Audivimus, cap. Ais, & c. seqq.* 24. *q.* 1. alioquin egisset de materia extranea, & ad titulum non pertinente. 4

Secunda consideratio sumitur ex eo, quod Concilium in prædicto Decreto cum declarat in articulo mortis nullam esse reservationem, & ideo omnes Sacerdotes absolvere posse, dicit in eadem Ecclesia Dei id custoditum semper fuisse. Ergo manifestum est in ea parte Decreti Concilium non egisse de Sacerdotibus præcisis, quia minime fuit semper custoditum in Ecclesia, ut tales possent absolvere in articulo mortis. Imo ante Concilium communis opinio erat, quod non possent etiam in hoc casu necessitatis, ut dicitur in decisione Congr. Concilii. Male igitur Patres dixissent custoditum semper fuisse in Ecclesia, ut Sacerdotes præcisi possent absolvere in articulo necessitatis, cum summi Theologi ad illa usque tempora frequentiori calculo oppositam sententiam docuissent, præsertim ponderando adverbium illud *semper*, quod ostendit de jurisdictione Sacerdotum in casu Concilii nullo unquam tempore fuisse dubitatum in Ecclesia Catholica; sed inconcusse custoditum, & observatum fuisse, ut omnes possent absolvere, ad textum *in l.* 1. *cum glossa in v. semper, ff. solut. Matrimon. cum simil.* Et tamen de præcisis non modo erat dubium, an possent, sed communis opinio erat negativa. Igitur necesse est fateri Sanctam Synodum eo loci nequaquam egisse de Sacerdotibus excommunicatis, & denunciatis.

Tertia consideratio inde deducitur, quod mos Patrum in Tridentina Synodo nunquam fuit definire controversias quas Doctores Catholici, præsertim insignes, habebant inter se, sed tantum illas, quæ agitabantur inter Catholicos & hæreticos, ut accurate observat D. Cardinalis Pallavicinus *in sua præclara Historia Conc. Triden.* De potestate autem Sacerdotis publice excommunicati ad absolvendum in articulo mortis, nulla erat controversia, nisi inter Catholicos; & opinio negativa erat communis. Ergo non est verisimile, ut Concilium voluerit eam dirimere, *c. Contra morem* 100. *dist.*

Quarta consideratio est, quia opinio hæc negativa erat Divi Thomæ, cujus doctrinam tanti semper fecit Sacra Synodus, ut illi innixa gravissimas quæstiones, & controversias definierit. Non est igitur credendum, Patres in eo Decreto voluisse quidquam docere contra sententiam Doctoris Angelici, cum præsertim illa esset communis Theologorum, & Canonistarum, tam inspecto Authorum numero, quam pondere.

Quinta consideratio est, quod inter Cardinales Congregationis Concilii, in qua edita fuit declaratio superius relata; Caput fuit Joan. Cardinalis Moronus, qui

paulo

paulo ante fuerat Legatus Apostolicus in Concilio, & cujus directione in eo cuncta agebantur. Unde si Patres Conc. in Decreto de Casuum reservatione voluissent includere etiam Sacerdotes excommunicatos, & denunciatos, profecto idem Cardinalis non consensisset, ut fieret contraria declaratio; quin potius reclamasset, & resolutionem facile impedivisset. Quod cum non fecerit, imo consenserit declarationi, fateri oportet non fuisse intentionis PP. in eo Decreto comprehendere præcisos.

Ad hæc Gregorius XIII. ut Episcopus Vestanus similiter interfuerat Synodo una cum Cardinale Morono, & probe noverat ea, quæ ibi gesta fuerant. Quare audita Congregationis sententia, certe non permisisset eam publicari, si Patres in Concilio contrarium sensum habuissent. Et quamvis ex libris publicis Congregationis non appareat hanc decisionem fuisse relatam Congregatio: hoc tamen in dubium revocari non potest, tum quia gravitas materiæ id exposcebat, tum quia in Congregatione illa præsens fuit Philippus Boncompagnus Cardinalis Sau. Sixti, Gregorii Nepos; tum quia S. Pius V. decreverat, ut Congregatio decideret articulos quos claros existimaret, dubios vero ad Sanctitatem suam deferret; tum denique quia mos Congregationis semper fuit referre ad Sanctissimum omnes declarationes super novis dubiis antea non decisis; licet de hac Religione non consuevesit fieri mentio in libris Congregationis, nisi raro, & ex aliqua causa, veluti cum vota Cardinalium erant varia, & discrepantia: & ego ipse ita observavi per multos annos, quibus fui illius Congregationis a Secretis.

Demum ex actis Concilii non apparet verbum ullum factum fuisse de hoc articulo, an Sacerdos præcisus sit minister Sacramenti Pœnitentiæ in articulo necessitatis; & tamen cum hæc controversia esset valde insignis, non fuisset terminata nisi in prævio tractatu, & examinatione.

Concludendum est igitur, Decretum illud Concilii de casuum reservatione ad Sacerdotes præcisos non pertinere. Atque ita corruit primum & principale fundamentum, quod a Neotericis constituitur in verbis generalibus Concilii. Unde non recte Navarrus, qui *in Manuali anni 1575. capite vigesimo sexto num. vigesimo sexto*, tenuerat sententiam Divi Thomæ, postea in alia editione, *& in regulis Confessariorum capite 27. num. 272. vers. quod per eadem verba*, recessit a prima opinione, innixus generalitati verborum Concilii. Quandoquidem verba illa, *Omnes Sacerdotes*, restringitur ad subjectam materiam reservationis. Item restringuntur ad Sacerdotes habiles, & capaces jurisdictionis, quales non sunt præcisi ab unitate Ecclesiæ. Item restringuntur, ut non includant casum, in quo specialis mentio requiritur, & in quo reperitur peculiaris repugnantia; prout his modis DD nostri passim limitant regulam desumptam ex *l. Julianus*,
5 *ff. de leg. 3. & cap. Si Romanorum 19. dist.* id est, Qui omnes dicit, nihil excludit. Et in specie quod verbum, *omnes*, restringatur ad personas habiles, etiamsi agatur de favore publico, probat text. irrefragabilis, *in l. in Provinciali, §. fin.* juncta *l. seq. ff. de operis novi nunciatione*. Nam text. dicit, *Omnes cives opus novum nunciare possunt, & in l. seqq.* redditur ratio, quia Reipublicæ interest, quamplurimos ad defendendam suam causam admitti. Et tamen illa verba, *Omnes cives*, restringuntur ad habiles, & idoneos, ut ibi notat gl. in verb. *Omnes cives*; unde pupillus, & mulier non admittuntur, *l. de pupillo, ff. eodem, & leg. Mulieri, ff. de popul. acti*. Ad idem est glossa notabilis, *in l. 1. C. de sacr. Eccl.* Nam cum textus favore publico, & animæ disponat, ut habeat unusquisque licentiam relinquendi Ecclesiis, glossa prima exponit illud verbum, *Unusquisque*, id est habilis ad testandum. Et illam glossam ad hoc quotidie allegamus, ut inquit Bald. ibi, *n. 7.* Et quamvis Bart. *in 2. lect. n. 31.* contra omnes intelligat, unusquisque, etiam inhabilia, tamen Baldus ibi, *in repetit. in 2. 3. & 20. col.* multum redarguit ejus intellectum, & dicit omnes tenere cum gl. excepto illo Saturnino Bart. & quod opinio ejus est truffa, & rationes ejus sunt ambages. Eumque similiter reprehendit Salycetus *ibid. in 6. col. & quinque seq.* & Angel. *cons. 233.* incipien. *Posito pro constanti, in penult. col.* ubi ait, opinionem illam Bart. esse reprobatam ubique, & in judiciis, & in scholis. Omnis enim dispositio intelligitur de habili, text. *est in in l. Ut gradatim, §. Et si lege, ff. de muneribus, & honorib.* & ideo personæ prohibitæ lege, moribus, vel natura incapaces, non includuntur, Baldus *consil. 207. Quæstio est, Spurius n. 3. v. Sic igitur lib. secundo*, Angel. *cons. 110. Sanctissima n. 3.* Petrus de Anch. *in capite Ubi periculum, §. Porro n. 3. de elect. lib. 7.* Non igitur mirum, si illa verba Concilii, *Omnes Sacerdotes*, sint restringenda ad habiles, ita ut minime includant excommunicatos & præcisos.

Videamus nunc, quanti sint ponderis reliqua fundamenta hujus sententiæ affirmativæ.

Et quidem secundo loco illius Authores ratiocinantur, credendum non esse, Ecclesiam voluisse deserere pœnitentes in extrema illa necessitate constitutos, sed potius tanquam piam matrem voluisse illis succurrere hoc salutari præsidio, habilitando Sacerdotes etiam præcisos ad absolvendum; quinimo contendunt, Ecclesiam ex lege charitatis non potuisse hoc prætermittere, ne aliquis pereat. Quæ est ratio expressa *in d. c. 7. de casuum reservatione*.

Ceterum responderi potest, substantialia Sacramentorum nequaquam sumi posse ex his verisimilitudinibus, & præsumptionibus; oportet enim ostendere Canonem, per quem Ecclesia sic constituerit: alioquin si liceret ita ratiocinari, utique liceret etiam affirmare: Non est verisimile, ut Deus in extremo necessitatis periculo noluerit absolutionis beneficium impendi posse etiam a simplici Clerico, quinimo & a laico, ut nonnulli tempore opinati sunt, quot refellit gl. communis in *c. Pastoralis, §. Præterea, in v. Præter quam in mortis, in fine de Officio Ordinar.* & uberius Sotus *in quartum sent. distinctione decima octava q. 4. art. 1.* Item liceret affirmare, Ecclesiam 6
ex lege charitatis debuisse statuere, ut positus in extremis recipere posset Viaticum, & extremam Unctionem a Sacerdote etiam excommunicato, & hæretico; nam & hæc Sacramenta gratiam justificationis conferunt, & remittunt peccata, ut definitur a Concilio Tridentino *sessione 7. de Sacramentis in genere, Canon. 7. & 8. & sess. 14. de Sacramento Extrem. Unctionis, Canon. 2* Et tamen nullus ex Catholicis ausus est id affirmare, ut per Divum Thomam *in 4. dist. 19. q. 1. art. 2. q. 2. Ad tertium*: & memorabile exemplum habemus de Rege Hermenegildo, qui jussu Patris occisus est, eo quod noluerit sacram Communionem recipere de manu Episcopi Ariani, ut refertur *in c. Cœpit 24. q. 1.* etiam hæc duo, scilicet Viaticum, & extrema Unctio non sunt Sacramenta necessitatis, gl. *in capit. Quod in te, in vers. Concedimus, de pœnitentia, & remissione*, notant omnes in hoc *capit. Non est vobis*. Sicut igitur post Baptismum lapsis Christus Dominus noluit præbere remedium adeo universale, sicut præbuit pro consequenda venia ante Baptismum, cum in hoc voluerit sufficere quemcunque ministrum, in illo autem noluerit posse alium adhiberi, quam charactere Sacerdotali insignitum, nullo excepto necessitatis casu: ita Ecclesia ad imitationem Christi potuit non adeo indulgere lapsis post Baptismum, ut voluerit eos in articulo mortis posse justificari per absolutionem eis conferendam a Sacerdotibus etiam præcisis, & excommunicatis, argument. *c. Significasti in princ. de elect.* Adde, hunc casum, in quo non reperiatur alius Sacerdos, qui possit morientem absolvere, quam nominatim excommunicatus, & denunciatus, esse rarissimum, ut propterea minime oportuerit Ecclesiam condere legem pro casu qui forte in centum annis vix posset contingere; nam ex iis quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur, *l. Ex iis, & l. Quoniam, ff. de legibus*.

Tertio loco Authores sententiæ affirmativæ ratiocinantur sic: Baptismus in extrema necessitate potest recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, *c. Præter, §. Verum 32. dist. c. Si quem forte 24. q. 1.* ergo & pœnitentia, quia Baptismus parvulorum, & Pœnitentia morientium sunt Sacramenta necessitatis, secundum gl. *hic in verb. Baptismum parvulorum*. Unde in rubro & in summa *d. c. Si quem forte*, sic legitur *In extremo positus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet; nam quod non est licitum, necessitas facit licitum, c. Quod non est, de regula juris*. 7

Huic argumento respondet S. Thomas *in 3. par. q. 82. art. 7. ad secundum*, his verbis (Ad secundum dicendum, quod solus Baptismus permittitur esse ratus hæreticis, & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre.) Et

in

in quarta sentent. distinct. 19. qu. 1. art. 2. qu. 2. ad tertium, ubi exponens locum Augustini, sic ait: (Vel potest dici, quod membra Columbæ nominat omnes ab Ecclesia non præcisos; qui enim ab eis Sacramenta recipiunt, gratiam consequuntur, non autem qui recipiunt ab illis, qui sunt ab Ecclesia præcisi, quia hoc ipso peccant excepto Baptismo, quem in casu necessitatis licet etiam ab excommunicato recipere.) Hactenus verba Div. Thomæ quæ sunt adeo clara, ut in alium sensum detorqueri non possint. Gloss. vero, dum dixit, in articulo necessitatis recipi posse pœnitentiam a Sacerdote etiam hæretico, communiter reprobatur, ut hic testatur Præpositus *num.* 10. & Covarruvias *in c. Alma Mater, in relectione prioris partis*, §. *n.* 8. *conclus.* 8. *de sentent. excommun.* & contrarium tenuit gloss. *in dicto cap. Præter*, §. *Verum, in verb. Vel communione*, 32. *distinct.* quam dicit veriorem Abb. *hic num.* 9. & textus *in d. cap. Si quem forte*, 24. *quæst.* 1. non loquitur de pœnitentia, ut male dicitur in rubro, sed de Baptismo. Pœnitentia igitur non est tantæ necessitatis, ut debeat suscipi etiam de manu hæretici, & excommunicati, sicut Baptismus, qui requiritur ad salutem ex necessitate medii, *cap. Firmissime de consecr. dist.* 4. *cum concord.* At si oris confessio in articulo mortis prætermittitur, non nocet *cap. Quem pœnitet, de pœnit. dist.* 1. & notat gloss. *in cap. Pastoralis*, §. *Præterea, in vers. Præterquam in mortis, de offic. Ordin.* & Abbas hic *num.* 9. potest enim moriens Divina gratia adjutus elicere actum contritionis cum Sacramenti voto, & justificatur, ut definitur a Tridentina Synodo de justificatione. *sess.* 6. *de Lapsis*, & eorum reparatione, *cap.* 14. & *de Sacram. Pœnit. sess.* 14. *de Contrit. cap.* 14.

8 Quarto arguunt sic: Si Sacerdos excommunicatus, & denunciatus, ex defectu jurisdictionis non posset absolvere pœnitentem in articulo mortis, sequeretur, ut nec eum posset absolvere Sacerdos ad confessiones audiendas ab Ordinario non approbatus; nam & hic careret jurisdictione, sine qua nullius momenti est absolutio, ut habetur *in d. cap.* 7. *de casuum reservatione*, & *in cap.* 15. *sess.* 23. Consequens autem est absurdum, quia in casu necessitatis Sacerdos non approbatus efficitur proprius, & potest absolvere non data copia alterius Sacerdotis non approbati, ut in Concilio Carthaginens. 11. *cap.* 3. relato *in cap. Presb.* 26. *qu.* 6. & alias censuit Congregatio Concilii, & contrarium asserere esset error intolerabilis, ut dicunt Theologi.

Sed hoc argumentum in oppositum retorquetur, quia idcirco Sacerdos non approbatus potest absolvere in articulo mortis, quia Ecclesia in tali casu necessitatis ei expresse contulit jurisdictionem, *ut in d. cap. Presbyt.* At nullibi apparet, Ecclesiam hoc fecisse in Sacerdote excommunicato, & denunciato; ergo in hoc casu censetur noluisse, *cap.* 2. *de transl. Episc.* cum præsertim multiplex sit differentia inter utrumque casum; nam excommunicatus, cum sit separatus a corpore Christi, caret jurisdictione ex vi non modo privationis, sed etiam positivæ incapacitatis, ut patebit infra in solutione quæstionis: non approbatus vero est in unitate Ecclesiæ, & jurisdictionis capax, *ut in d. cap. Presb.* & *in cap.* 15. *sess.* 23. Præterea si teneamus opinionem multorum Theologorum, quod quilibet Sacerdos non præcisus, nec excommunicatus accipiat a Christo potestatem universalem a peccatis absolvendi, nisi in quantum ei limitatur ab Ecclesia, ut innuitur *in d. cap.* 15. *sess.* 23. hinc sequitur, ut dum postea Ecclesia eam limitat, & restringit ad peccata in Confessione prolata, & hæc dici possit species reservationis. Sed etsi teneamus aliam opinionem, quod jurisdictio conferatur cuilibet Sacerdoti ab Ecclesia per actum positivum: similiter hinc sequitur, ut dum eam confert limitate quoad peccata prolata in Confessione, sit in species reservationis quoad reliqua jurisdictionem non conferre. Argumentum *cap. Nuper infra de sentent. excommun.* Unde semper verum erit, cuilibet Sacerdoti non approbato ablatam esse jurisdictionem ex vi reservationis. At secus est in Sacerdote præciso, & excommunicato, quia ei adempta est jurisdictio non ex vi reservationis, sed ex vi privationis, & positivæ incapacitatis, ut proxime dictum est. Præterea rarissime accidit, ut in articulo mortis non adsit alius Sacerdos, quam excommunicatus, & denunciatus; at frequentissimum, ut adsit solus Sacerdos non approbatus. Unde esset intolerabilis error, si Ecclesia non succurrisset morienti in hoc secundo casu; non sic in primo argumento, *l. Jura cum* 9 *tribus seqq. ff. de leg.*

Ultimo loco afferunt, sacros Canones passim clamare morientibus pœnitentiam non esse denegandam. *Si quid de corpore, cum septem cap. seqq.* 26. *qu.* 6. *c. Quod in te, de pœnitentia, & remissione.* Unde Cælestinus Papa: (Agnovimus, inquit, pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriis annui, qui obitus sui tempore, hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere:) Refertur *in cap. Agnovimus, ead. causa*, & *qu.*

Verum ad hoc facilis est responsio, quia fatemur, morientibus non esse denegandam, imo concedendam pœnitentiam; sed dicimus concedendam esse a ministris in unitate Ecclesiæ viventibus, non autem ab excommunicatis, & præcisis; sacri enim Canones in hoc supponunt terminos habiles, & capacitatem in ministro, *ut cap.* 1. *de pœnit. distinct.* 6.

Quamobrem sublatis fundamentis istius opinionis, 10 non videtur recedendum a sententia Divi Thomæ, & declaratione Congregationis Concilii; nituntur enim ratione illa validissima, quod absolutio sacramentalis Sacerdotis est actus judicialis, *cap. Verbum Dei, de pœnitent. distinct.* 1. & hoc est de fide, ut in Concilio Tridentino *sess.* 14. *de sacram. Pœnitent. Canon.* 9. Ratio autem judicii exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, ac proinde nullius momenti sit absolutio, quam profert Sacerdos non habens jurisdictionem in pœnitentem, ut legitur *in d. cap.* 7. *de Casuum reservatione*. At excom- 11 municatus, & denunciatus, cum sit separatus a corpore Christi, & traditus Satanæ, *cap. Omnis Christianus*, & *cap. Nihil*, 11. *qu.* 3. & a consortio totius Christianitatis eliminatus, ut dicitur *in cap. Canonica, in fin. eadem causa, & quæst.* profecto nec ullos habet subditos, nec potestatem aliquam jurisdictionis; ideoque nec judicare potest, nec quenquam solvere, vel ligare, *ut cap. Audivimus, cap. Ait, cap. Aperte, & cap. Mirantur*, 24. *qu.* 1. *cap. de supplen. negligen. Prælator. lib.* 6. *cap.* 1. & ibi gloss. *fin. de offic. Vicar.* & *cap. Si ei cui cum glos. in verb. Excommunic. de offic. deleg. eodem lib.* usus enim jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem; & ideo cum omnis excommunicatus a communione fidelium separetur, quilibet excommunicatus usu jurisdictionis privatur; unde excommunicatio est jurisdictionis privatio: quæ sunt 12 præcisa verba Div. Thomæ *in* 4. *distinct.* 18. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.* 3. *in corp.* Nec valet, si dicat, Ecclesiam tribuere jurisdictionem excommunicato in articulo mortis. Hoc enim gratis asseritur, quia nullus Canon allegatur, nec allegari potest, in quo id cautum reperiatur; & quando Ecclesia voluit conferre jurisdictionem in articulo necessitatis, hoc expressit, ut fecit in Sacerdote non exposito ad confessiones audiendas, *in cap. Presbyter*, 26. *qu.* 6. in Extravag. *Inter cunctas*, §. *Incendiarii, de privileg.* & in Extravag. 1. §. *Decernimus, de sententia excommunicationis*, & in casibus reservatis, *ut in cap. Frater noster*, 17. *quæst.* 2. *in cap. Pastoralis*, §. *Præterea, de offic. Ordinar. cum concord.* & *in dict. c.* 7. *de Casuum reservatione*. Quod cum non fecerit in excom- 13 municato, & præciso, censetur noluisse, argum. *l. Unica*, § *Sin autem ad deficientis, Cod. de cadu. tolland.* solus enim Baptismus reperitur permissus licite ministrari ab excommunicato, & heretico in articulo necessitatis, *ut in dict. cap. Si quem forte*, 24. *quæst.* 1. & *in cap. Præter*, §. *Verum*, 32. *distinct.* & *in cap. Arianos*, 1. *qu.* 1. ibi, *ideoque talibus solus Baptismus ratus esse permittitur:* dictio enim illa taxativa, *solus*, est exclusiva, & prohibitiva aliorum Sacramentorum, *l.* 2. *ff. de usu, & habit. l. His solum, ff. de condict. indeb. l. Eum qui*, §. *Mulier, ff. de jurejuran.* & not. Bald. *cons.* 334. *in quæst. quæ vertitur num.* 2. *lib.* 3. Quod si Ecclesia voluisset idem statuere de pœnitentia, quod de Baptismo expressit, & de pœnitentia poterat expressisse, ut in simili arguit Pontifex *in cap. Inter corporalia*, §. *Unde si circa, de transl. Episc.* Quod igitur de Baptismo conceditur, de pœnitentia negatur, *l. Cum ita legatam, ff. de condit.* & de-

demonstrat. cum similibus, & declarat S. Th. in locis supra relatis sub *n.* 7. & Caoon. *in hoc c.* cum præsertim inter hæc Sacr. dispar sit ratio, ut superius dictum est.

Demum pro hac sententia videtur aperta decisio *in c.* 1. *de pœnit. dist.* 6 cujus verba libet hic ad literam referre, & ad rem nostram expendere. *Sic igitur* Augustinus ait: (Tanta vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo; sæpe enim contingit, quod pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert; & si ille cui confitebitur, potestatem solvendi non habet, fit tamen dignus ex desiderio Sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt Leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet, Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire. Sæpe eos quidem quærunt sani & læti; sed dum quærunt, antequam perveniant ad eos, moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis novit parcere, etsi non tam cito, sicut si solverentur a Sacerdote. *Et infra:* Laboret itaque pœnitens in Ecclesia esse, & ad Ecclesiæ unitatem tendere: nisi enim unitas Ecclesiæ succurrat; nisi quod deest peccatori, sua operatione compleat; de manibus inimici non eripietur anima mortui. *Et infra:* Ideo nemo digne pœnitere potest, quem non sustineat unitas Ecclesiæ; ideoque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos. Judas enim pœnitens ivit ad Pharisæos, reliquit Apostolos, nihil invenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim: Quid ad nos? tu videris: si peccasti, tibi sit, non tibi succurrimus, *& infra:* Ivit ad divisos, & divisus periit.) Hactenus verba text.

Ex quibus nota primo, doctrinam Sancti Augustini de Confessione facienda potius laico, quam Sacerdoti præciso, vendicare sibi locum in articulo necessitatis, ut ostendunt illa verba, (si deest Sacerdos.) Necnon illa (sæpe enim contingit, quod pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, &c.) Et infra ibi, (dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire.) Nec non ibi, (antequam ad eos perveniat, moriuntur.) Et declarat glossa ibi in verb. *ab unitate*, quæ exponens illa verba, (non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos,) dicit enim in necessitate, & allegato textu in capit. *Præter*, §. *Verum* 32. *dist.*

Secundo nota, non esse licitum confiteri Sacerdoti per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ diviso, scilicet per excommunicationem ob aliquam culpam, prout hæc verba exponunt Hugo, Archidiac. & Bellamera in verbo per aliquam.

Tertio nota, secundum doctrinam S. Augustini, in necessitate licitum esse pœnitenti peccata sua confiteri socio etiam laico, quia licet confessio illa non sit sacramentalis, eo quod laicus ex defectu clavium non possit absolvere, tamen Deus confessionem illam misericorditer suscipit. At vero nullo casu licitum esse confiteri Sacerdoti per excommunicationem ab unitate Ecclesiæ diviso, id est separato, secundum Hugon. & alios prædictos, quia de manibus inimici non eripietur anima mortui, scilicet in peccatis, secundum eos, exemplo Judæ, qui non ivit ad Apostolos, sed ad Pharisæos divisos, & divisus periit. Unde per hanc literam Turrecrem. ibi *n.* 2. concludit, Sacerdotes existentes extra unitatem Ecclesiæ, utputa hæreticos, Schismaticos, & excommunicatos, in casu necessitatis non posse officium Confessoris exercere absolvendo, nec aliquem debere talibus confiteri; & allegat Raymund. *in summ.* dicentem, in articulo necessitatis non esse confitendum hæretico, vel schismatico, non invento Catholico, qui confiteatur. Et concordant S. Thomas & alii plures in declaratione S. Congr. Concil. allegati, & post Concilium Covarr. *in c. Alma Mater, in rel. prioris partis*, §.6. *n.* 8. *concl.* 8. *de sententia excommunicationis libr.* 6. & Joann. a Medina *de pœnit. tract.* 2 *q.* 28.

Porro si hæc quæstio a Sede Apostolica sit dirimenda in favorem pœnitentium, necesse erit procedere altero de duobus modis, videlicet, aut per viam declarationis, aut per viam novæ Constitutionis. Utrumque autem videtur inconveniens. Nam si procedatur primo modo, id est per viam declarationis, oportebit Sedem Apostolicam reprobare sententiam Divi Thomæ, & communem Theologorum, & Canon. primæ Classis, qui aperte docuerunt, Sacerdotes præcisos, & excommunicatos, non posse absolvere etiam in articulo necessitatis. Rursus oportebit improbare declarationem a Congr. Conc. multo cum studio, ac maturitate discussam, atque editam, validisque rationibus fulcitam. Quod an sit ex dignitate Apostolicæ Sedis, dispiciet Sanctissimus Dominus Noster pro summa ejus prudentia. Sin autem procedatur posteriori modo, id est per viam novæ Constitutionis, edenda erit Bulla universalis, per quam Sanctitas Sua tribuat facultatem absolvendi in articulo mortis Sacerdotibus excommunicatis, & denunciatis. Quod tamen in Ecclesia per tot secula hucusque factum non legimus; quinimo quamvis Martinus V. in Concil. Constantiens. ad evitanda scandala, & multa pericula, quæ conscientiis timoratis contingere possent, Christi fidelibus misericorditer indulserit, ut possent communicare cum excommunicatis etiam in sacrorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscunque Divinis; tamen apertis verbis excepit nominatim excommunicatos, & denunciatos, ut in Constitutione quæ incipit *Ad evitanda*, de qua scripsi latissime *in c. Quod a præd. infra de Schismaticis.*

Quæ infra tamen omnia humiliter submitto infallibili judicio Sanctitatis Suæ.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

Innocentius III. Brixien. Episcopo.

C A P U T XXV.

TUæ fraternitati: & infra. Postulasti, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur? Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi, & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos, per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

S U M M A R I U M.

1 *MAtrimonium an nutibus, vel signis contrahi possit, an vero in fari valentibus requirantur verba ex necessitate; & quæ sit hujusmodi necessitas, & n. seqq. usque ad n.* 36.

2 *Matrimonium in valentibus loqui solo consensu non contrahitur, sed ex Constitutione Ecclesiæ requiruntur verba, & numero* 3. *& sequenti.*

3 *Contrarium, n.* 22. *& seqq.*

4 *Verba in fari valentibus requiri ad esse matrimonii, nullis argumentis probatur, & n. seqq. usque ad n.* 17.

5 *Forma substantialis inducitur, ubi lex utitur verbis necessitatem importantibus.*

Declaratur, n. 18. 19. *&* 22.

6 *Forma dat esse rei, & impleri debet pracise, & non per aquipollens.*
Declaratur, n. 22. & 27.
7 *Muti & surdi possunt contrahere matrimonium sine verbis, sed non sine signis, & n. 28.*
8 *Baptismum non confertur fari valentibus, nisi ipsimet respondeant.*
Declaratur, n. 32. & 33.
9 *Matrimonium spirituale non contrahitur sine verbis.*
10 *Argumentum a matrimonio spirituali ad carnale, validum est.*
Fallit, n. 34.
11 *Matrimonium solo interiori consensu contrahi non potest, & n. 23. & 35.*
12 *In matrimonio nomine filiorum a parentibus contracto sufficit filiorum taciturnitas.*
13 *Sponsalia de futuro transeunt de jure communi in matrimonium per copulam subsecutam, prasumptione juris, & de jure, licet verba omnino deficiant.*
14 *Nec in foro Ecclesia admittitur probatio defectus consensus.*
Sed quoad Deum non est matrimonium, & in judicio anima standum est veritati, & confessioni peccatoris, ibid.
15 *Matrimonium, uno ex conjugibus verba proferente, non requiritur verba ex parte alterius, sed sufficiunt signa aquipollentia.*
16 *Subharratio post verba unius ex contrahentibus ad matrimonium apta efficit matrimonium.*
17 *Matrimonium facilius probatur, & certificatur Ecclesia de conjugali consensu, si verba proferantur, & n. seq. & n. 31.*
18 *Necessarium quandoque exponitur, id est, utile, & expediens.*
19 *Sed ex proprietate vocabuli preceptum, & obligationem importat, & n. seq.*
30 *Matrimonium an requirat verba ex necessitate pracepti,*
21 *Matrimonium non requirit verba, ubi pracessit tractatus de matrimonio contrahendo.*
22 *Matrimonium solo consensu legitime contrahitur, sed ad solemnitatem probationis in fari valentibus necessaria sunt verba, vel alia signa aquipollentia.*
23 *Matrimonium posse signis contrahi sine verbis, quibus fundamentis probetur, & num. seq. usque ad n. 36.*
24 *Ecclesia non judicat de occultis, sed sequitur ea, qua apparent, licet non sint.*
25 *Factis non minus loquimur, & consensum exprimimus, quam verbis.*
26 *Imo potentiora sunt facta, quam verba.*
27 *Solemnitas probatoria potest adimpleri per aquipollens,*
28 *Nutus sunt majoris potentia in fari valentibus, quam in mutis.*
29 *Consuetudines prave, & corruptela debent ab Ecclesia radicitus extirpari.*
30 *Florentini Concilii definitio de causa efficiente matrimonii expenditur.*
31 *Matrimonium aptius, & decentius contrahitur verbis, quam signis.*
33 *Adultus cum baptizatur, nisi ipsemet respondeat, prasumitur ficte ad Baptismum accedere.*
34 *Matrimonium spirituale, & carnale in pluribus differunt.*
36 *Legitimus consensus in matrimonio qualiter dicatur,*

1 TUa fraternitati. Est celebre capitulum, & a pluribus repetitum: & cum dicat, matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri, & mulieris consensum, sed quantum ad Ecclesiam necessaria esse verba consensum exprimentia de præsenti: hinc emerserunt variæ lecturæ, & opiniones Doctorum super intellectu prædictorum verborum, *Necessaria sunt*, nempe de qua necessitate sint intelligenda.
2 Prima lectura fuit Tancredi, Joannis, Goffredi, Bernardi, & Innocentii hic, & Barthol. Brixiens. *in capit. Sit Rector* 43. *dist.* quia intellexerunt ea verba de necessitate præcisa, & absoluta, existimantes hanc Decretalem velle, ut in valentibus loqui verba sint necessaria ad esse matrimonii, adeo ut nutu, aut signis contrahi nullatenus possit: idemque tenuerunt plurimi utriusque juris Interpretes & Theologi, quos novissime cumulat Thomas Sanchez *de matrimon. tom. 1. libr. 2. disp. 31. num. 2. vers. Hanc sententiam*; & juxta hanc lecturam
Decretalis hoc intendit: Per solum consensum in valen- 3
tibus loqui non contrahitur matrimonium, sed ex constitutione Ecclesiæ requiruntur verba; secus in loqui non valentibus.

Quorum opinioni suffragatur primo litera hujus De- 4
cretalis ibi, *Necessaria sunt verba*; nam quotiescunque
lex utitur verbis necessitatem importantibus, induert 5
formam substantialem, & annullativam actus in contrarium gesti, ut scripserunt Signorolus de Homod. *cons.* 87. *num.* 4. & 5. Albert. Brun. *in tract. de form. tit. Quando aliquid cons. trad. profor. fol. 34. conclus. 4. post. med. vers. Et secundum*, Paris. *cons. 16. num. 19. lib. 3.* illud enim necessario requiritur, sine quo actus est nullus, ut hic *in fin.* secundum Abbat. *in primo not. ver. Sed contra hoc opponitur*: forma autem dat esse rei, *leg. Julianus,*
§. Si quis, ff. Ad exhibendum; & impleri debet præcise, 6
& non per equipollens, *l. 1. §. Opus novum*, & ibi Scribentes, *ff. de nov. oper. nunciation.* & *leg. 1. §. Si quis ita, ff. de verbor. obligat. cap. Cum dilecta, de rescript.* gloss. in Clement. 1. *in verb. Tertio, de vita & honestate Clericor.* & alii relati a Tiraquel. *de tract. lignag. §. 2. gloss. 2. n. 11.* Quo fundamento complures Theologi, ac Jurisperiti nuper opinati sunt, professionem emissam ab Equite Corsino in Religione Hierosolymitana non suscepto prius cingulo militari, fuisse irritam, cum in statuto Ordinis 1. *in tit. de recept. frater.* dicatur: *Prima, che pigli l'abito, o faccia professione, è necessario, che sia ornato dal cingolo della militia*, ut scripsi latissime *in cap. Qui presbyterum, a n.... usque ad n..... præsertim n.... infra de pœnit. & remiss.*

Deinde suffragatur huic primæ opinioni, quod hæc 7
Decretalis videtur constituere differentiam inter mutos, & fari valentes, dum primo declarat generaliter in matrimonio verba esse necessaria quantum ad Ecclesiam, & postea subnectit, mutos & surdos posse per mutuum consensum contrahere sine ulla verborum prolatione: & tamen etiam in mutis ad matrimonii validitatem exiguntur signa consensum exprimentia, *ut cap. Cum apud*, ibi, *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare. supra eod.* Unde gl. 2. hic exponens verba illius textus, sine verbis, ait: *Sed non sine signis*; & sequitur Abbas *n.* 3. Ergo in fari valentibus verba sunt necessaria præcise, alioquin inter eos, & mutos nulla esset differentia, cujus contrarium innuitur hic.

Tertio, favet eidem opinioni textus *in cap. Si inter virum infra eodem* in illis verbis, utroque dicente, quæ sunt repetita *in capit. licet de spons. duor.* inducendo hæc jura, ut dixi *ind. c. Si inter virum, in 1. notab.*

Quarto, idem suadetur exemplo Baptismi; nam qui 8
fari potest, non baptizatur, nisi ipsemet respondeat, *c. Cum pro parvulis, de consecrat. distinct.* 4. Silvest. *in verb. Baptismus 4. n. 12. in fine, vers Decimooctavo.*

Quinto, ad idem facit, quia matrimonium spirituale 9
non contrahitur sine verbis, *ut capit. Ecclesia il primo, cap. Cum post repetitam, cap Cumana, & cap. In Genesi, supra de electura cap. Sicut cum, & cap. Cum ab uno, eodem tit. lib. 6.* & tenent *in cap. Quia propter eodem tit.* Joan. Andr. *num. 28. vers. Decimum sextum, Butr. num. 35. vers. Decimumseptimum*, Imol. *n. 8. eod. ver.* & Abb. *num. 16. vers. Decimumsextum*. Ergo nec matrimonium
carnale, quia licet arguere de matrimonio spirituali ad 10
carnale, *cap. 2. 3. & 4. supra de translat. Episcop & cap. Sicut vir, 7. q. 1. cap. Quoniam, §. Porro, supra, Ut lite non contestat.*

Sexto & ultimo probatur hæc prima opinio ab absur- 11
do: Ecclesiam enim statuit verba esse necessaria ad matrimonium contrahendum, ne tantum Sacramentum sit in incerto; alias multa pericula imminerent: quid enim si duo simul ambulantes sibi ad invicem complaceant, & unus in alium consentiat matrimonialiter, nunquid judicabimus inter eos matrimonium? Utique absurdum esset hoc sentire, quo argumento utitur Innoc. hic paulo post principium.

Recipit tamen hæc prima opinio declarationes, ac limi-

limitationes infrascriptas, in quibus consentiunt etiam Authores aliarum opinionum.

12 Declaratur enim primo, ut non procedat in matrimonio præsumpto præsumptione juris tantum, ut in matrimonio a parentibus contracto nomine filiorum, quia sufficit filiorum taciturnitas: *ut c. Honorantur 30. q. 2. c. Accessit. infra desponſ. impub. l. Sed qui patris, ff. de sponsal.* & hic notat Innoc. *post med. v. Si autem parentes*, cum quo ceteri transeunt. Rationem reddit Div. Thom. *in 4. sent. dist. 27. q. 1. art. 2. ad 3.* Quia verba parentum reputantur puellæ; est enim sufficiens signum, quod sunt ejus, ex quo non contradicit: & hic junge quod dicam infra *in 4. Lectura n. 21.*

13 Declaratur secundo, ut similiter non procedat in matrimonio præsumpto præsumptione juris & de jure, quia approbatur ab Ecclesia, licet verba omnino deficiant, veluti si post sponsalia de futuro sequatur copula; nam lex ex actu copulæ sine verbis præsumit matrimonium, & ita esse disponit *c. Is qui fidem*, & ibi casus *infr. eod.* & tradunt Host. *hic in princ. in verb. Matrimonium in veritate*, Jo. Andr. *n. 6. ver. Unde quamvis verborum forma omnino deficiat*; Anch. *n. 3. vers. Iterum oppono*, Præpos. *post princ. v. Tertio præmitte*, & nemo discrepat: licet secus sit post Conc. Trid. ut dixi *in d. c. Is qui fidem n. 4.*

14 Quinimo hoc casu, etiam si non solum verba, sed etiam consensus deficiat, qui jure naturæ exigitur, & ideo quoad Deum non sit matrimonium: tamen Ecclesia, ex quo facta est sibi fides de præsumptione, cui stat, non admittit probationem in contrarium, *ut c. Consultationi, & d. c. Is qui fidem, infra eodem.* Sed in foro pœnitentiali semper statur veritati, non præsumptioni, *ut c. Tua nos infra eod.* Et in hoc judicio animæ credendum est, peccatorem confiteri veritatem, & illius confessioni omnino statur, *c. Omnis utriusque infra de pœnit. & remiss.* ita Host & Jo. Andr. *loc. prox. cit.* dixi *in d. cap. Is qui fidem n. 6. & 7.*

15 Declaratur tertio, ut locum non habeat, si alter ex conjugibus proferat verba ad matrimonium apta; tunc enim ex parte alterius verba non requiruntur, sed sufficiunt signa æquipollentia, sic Jason. *in l. Si stipuler. §. Si*
16 *in locando n. 1. ff. de verb. oblig.* Unde si hoc casu sequatur annuli subarrhatio, absque dubio erit matrimonium, ut hic tenet gl. *in verb. Verba, & in c. penul. in verb. Dicentes*, & ibi etiam Butr. *n. 9. inf. eod.* & idem Butr. *in c. fin. n. 8.* ubi etiam Abb. *n. 7.* & Alex. de Nævo *n. 12. de desponſ. impuber.* & alii passim Doctores.

17 Secunda lectura est eorum, qui intelligunt verba textus, *Necessaria sunt verba*, de necessitate causativa, seu secundum quid, exponentes ver. *necessaria*, id est, utilia, & ad faciliorem probationem, quia scilicet facilius probabitur matrimonium, & certificabitur Ecclesia de consensu conjugali, si verba intercesserint, Card. *hic n. 1. in fine ver. Solutio.* Non enim est novum in jure, ut
18 verb. hoc *necessarium*, exponatur, id est, utile, & expediens, gl. *in l. 1. in verb. Necessarium, ff. solut. matr. & in l. 1. in verb. Necesse, ff. de off. Præfect. Prætor. gl. pen. in c. Omnes 21. q. 4. gl. fin.* in Clem. 1. *de procur.* Et secundum hanc lecturam hoc dicit: Matrimonium contrahitur legitimo consensu, & verba in loqui valentibus ad certificandam Ecclesiam sunt necessaria ad bene esse, quia ex eis facilius certificatur: potest tamen & signis certificari; & ideo mutus potest matrimonium contrahere.

19 Sed huic expositioni tanquam inferenti vim literæ merito non acquiescunt Cardin. ubi supra, Molin. *de usu nupt. lib. 1. cap. 3. n. 67. & 70. & seqq.* Basil. Pont. *de matrim. lib. 2. c. 3. n. 9. 10. 11.* Nam ea proprietate vocabuli, a qua in dubio non est recedendum, *leg. Non aliter, ff. de legat. 3.* hujusmodi verba non consilium, sed præceptum, & obligationem significant, ut notat glossa in Clem. *Attendentes, in ver. Debeant, de stat. Monach.* & latius dicam infra in sequenti lectura. Hic tamen intellectus est in se verus, ut patebit infra *n. 22.* licet modus exponendi non consonet literæ.

20 Tertia lectura, quam hic Doctores non intelligunt, est nonnullorum Theologorum, qui intelligunt verba textus nostri de necessitate præcepti. Cui lecturæ valde suffragatur litera; nam ea proprietate vocabuli hæc verba *necessarium est*, seu *necesse est*, præceptum & obligationem designant *ut c. Quisque præceptis 14. q. 1.* ibi, *Quod imperatur, necesse est fieri*; nec non ibi, *Ubi præceptum, ibi necessitas est servientis*: & notat glossa *in c. Domino sancte in verb. Necesse 50. dist.* Item glos. in d. Clem. *Attendentes in ver. Debeant, de stat. Monach.* Abb. in *cap. 1. num. 7. infra de desponſ. impub.* Felin. *in cap. Nam concupiscentiam num. 6. supra de const.* Item suffragantur jura in *cap. Si inter virum infra eod. & in cap. Licet, de sponſ. duor.* ibi: *Ita quod unus alterum verbis consuetis recipiat*; nec non ibi: *Utrobique dicente*; & secundum hanc lecturam textus sic summari potest: Solo consensu legitimo matrimonium perficitur; sed ex præcepto Ecclesiæ in fari valentibus requiruntur verba mutuum consensum exprimentia. Hujus sententiæ sunt Petr. de Ledesma *de matrim. qu. 45. art. 2. concl. 2.* Emmanuel. Sà *in Summa tom. 1. in 2. edit. c. 216. n. 5.* & Henriquez *lib. 10. de matrim. cap. 2. n. 6.* Qui tamen hoc non firmat absolute, sed temperat, dicens, aliquo modo hoc videri de Ecclesiæ præcepto; licet in Comment. *lit. M.* fatetur esse solum veniale peccatum, signis contrahere; in quo consentit etiam Ledesma *dict. art. 2. conclus. 3.* quia res est levis; nec discrepat Thom. Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 2. disput. 31. num. 10.* nam etsi affirmet nullum de hoc esse Ecclesiæ præceptum, quia jura in *d. c. Si inter, & cap. Licet*, simpliciter narrant factum; fatetur tamen culpam esse venialem, non exprimere verbis, sed solis signis consensum, nisi justa causa excusaret; quia a recta ratione alienum est, in hoc gravissimo contractu non exprimere consensum commodiori modo possibili: verba autem melius, & clarius, quam signa, consensum exprimunt.

Quarta est lectura Joan. Andr. hic *n. 7. vers. Quod posset* 21
esse verum, qui mediam viam eligendo, dissidentes opiniones conciliat sub distinctione, quod aut præcessit tractatus matrimonii, & tunc verba non sunt necessaria ad matrimonium contrahendum, quia Ecclesia ex tractatibus præcedentibus, & signis sequentibus est certa de matrimonio: & hoc modo salvari potest secunda Lectura: aut tractatus non præcessit; & tunc quia periculosum est ita ex abrupto judicare, partes solis signis sine verbis voluisse matrimonium inire: ideo Ecclesia debet certificari per verba in loqui valentibus. Eandem distinctionem posuit Joan. Andr. in *c. fin. in ult. gloss. infra de conjug. servor.* quam etiam sequitur Henric. Boich. *num. 5.* Lap. *allegat. 57. num. 17. vers. Venio ad 3.* & Boer. dicens communem *cons. 35. num. 1.* & secundum hanc lecturam textus hoc intendit: Non præcedentibus tractatibus matrimonii requiruntur verba in loqui valentibus, in mutis autem secus: ita Præpos. hic *col. 2. vers. 3. est lectura*: & hic junge quæ dixi supra *n. 12. de matrimonio a parentibus contracto.*

Quinta, & ultima lectura est Hostiensis hic, & sequa- 22
cium, qui intelligunt verba text. nostri de necessitate probatoria, ita ut verba minime requirantur ad esse matrimonii, quod solo consensu perficitur, sed ad solemnitatem probationis in fari valentibus; quæ tamen solemnitas potest suppleri per signa æquipollentia: qui intellectus coincidit in effectu cum secunda Lectura, & differt tantummodo in modo explicandi; nam ibi exponuntur verba, *necessaria sunt*, id est, utilia; hic vero necessaria, scilicet quoad probationem, quæ potest impleri per æquipollens: & ita utrobique Doctores fatentur matrimonium, tam verbis, quam signis contrahi posse; & hæc sententia est magis communis, quam tenuerunt gloss. in *cap. Si inter virum, in verb. Dicente infra eod.* & apertius glos. 2. hic, dicens in his, qui loqui possunt, matrimonium non contrahi, nisi verbis, vel per aliquod signum, per quod ipso facto videantur consentire: licet glossa additionalis in eodem ver. male loquatur, dum ait: Duo sunt necessaria ad istud Sacramentum, verba, & signa, vel consensus: debuit enim dicere verba, vel signa, & consensus, quia alternativa cadit in verbis, & signis, cum alterutrum sufficiat, sed consensus copulative semper requiritur, ut hic, & in *cap. Sufficiat 27. qu. 2.* Idem firmant hic Hostiens. *num. 3. in ver. De præsenti, vers. Sed contrarium est verum*, Butr. *num. 8.* Cardin. *circa finem*, Anchar. *num. 3.* Abbas *num. 2. vers. Sed Doctores*, dicens, ita communiter sentire Doctores moderniores, Alex. de Nævo *n. 15.* & idem Host. *in summ. tit. de matrim. §. Qualiter contrahatur n. 10. & 11.* Cardin. in *d. cap. Si inter virum n. 4.* & ibi etiam Abbas *num. 6.* & idem Abbas in *cap. Ex parte num. 8. & 18. supra de restit. spoliat.* Alex. *in leg. Si finita, §. Meminisse in fin. ff. de nov. oper. nunc.* Ripa *in leg. Ex facto num. 1. ff. de vulg. & pupil.* Boer. *decis. 1. num. 28.* Aretin. dicens communem *cons. 13.* & alii plures, tam Jurisperiti, quam Theologi, quos refert, & sequi-

ſequitur Sanch. *de matrim. tom. 1. lib. 2. diſp. 31. numer. 5.*
in fin. & poſt eum Baſil. Pont. *in eod. tract. de impediment.*
matr. cap. 24. §. 1. in princ. Itaque ſolo conſenſu legitimo
contrahitur matrimonium, ſed verba, vel alia ſigna æ-
quipollentia requiruntur ad probationem; & ita commu-
niter tenere Theologos *in 4. ſentent. diſt. 38.* teſtatur Seba-
ſtianus Medices *in Additionibus ad Abb. Antiq. hic in verb.*
Solo conſenſu: & ſecundum hunc intellectum, Decretalis
hoc dicit: Solo conſenſu legitimo contrahitur matrimo-
nium, ſed verba requiruntur quoad probationem, ſubaudi,
vel alia ſigna æquipollentia, Abb. & Alexan. de Nævo.
23 Pro hac opinione inducitur primo hæc Decretalis, licet
in ea vim totam conſtituant Authores contrariæ ſententiæ.
Primo enim dicit, matrimonium in veritate contrahitur
per legitimum viri, & mulieris conſenſum: dicit enim, in
veritate, ſcilicet ſubſtantialiter, & quantum ad eſſe matri-
monii, nec intelligit de ſolo conſenſu interno (hic nanque
non eſt ſufficiens ad matrimonium ineundum: & eſt con-
cluſio certa inter Catholicos, ut probat Ubaldenſis *de Sa-*
cramentis c. 132. impugnans errorem Joannis Vvicleſ con-
trarium tenentis) ſed intellige de conſenſu explicito verbis,
vel ſignis, quod clare probatur ea *verſ. Nam ſurdi &c.* ubi
reddens rationem; cur ſolus conſenſus ſufficiat ad matri-
monium, ait: Nam ſurdi & muti poſſunt contrahere ſine
verbis: & tamen nec ab ipſis contrahitur ſine ſignis; igitur
ut illa ratio ſit adæquata, & ſufficiens, prima pars textus
intelligi debet de conſenſu verbis, vel ſignis explicito.

Sed dices: Si matrimonium ſignis perinde, ac verbis ini-
ri poteſt, ergo Pontifex non bene hic loquitur, dum ait,
quantum ad Eccleſiam neceſſaria ſunt verba conſenſum
exprimentia; nam qualis eſt iſta verborum neceſſitas, ſi
eſt in opinione contrahentium, etiam quantum ad Eccle-
ſiam, & ſolemnitatem probationis, matrimonium con-
trahere verbis, vel ſignis? Sola enim ſigna ſufficiunt, cum
in alternativa diſpoſitione unum in effectu contineatur, *l.*
Cum illud ff. Quan. dies legat. ced. leg. Si illud, ubi Bald. *ff.*
de legat. 2. dixi in c. Inter ceteras in 1. notat. ſup. de reſcript.
Nec in verbis poteſt conciliari ulla neceſſitas, cum in hu-
juſmodi alternativa electio ſit contrahentium, *l. Pleran-*
que in fin. ff. de jur. dot. & cap. In alternativis, de regul. jur.
liber. 6. At pro reſponſione obſervandum eſt, Pontificem
hic non fuiſſe conſultum, an matrimonium eſſet verbis
contrahendum, ſed an ſolis verbis poſſet contrahi. Du-
bitabatur enim ab aliquibus ſolis verbis poſſe contrahi ad
exemplum matrimonii ſpiritualis, ut refertur ab Antonio
Auguſtino *in 3. Collect. Decretal. l. 4. tit. 1. c. 5.* Et huic
conſultationi reſpondet, ſolo conſenſu matrimonium
contrahi, ſed quantum ad Eccleſiam neceſſaria eſſe verba
conſenſum exprimentia: quod perinde eſt, ac ſi dixiſſet,
ſolis verbis matrimonium non contrahitur, ſed duo ſunt
neceſſaria, ſcilicet conſenſus, quoad ſubſtantiam contra-
ctus; & ideo dixit: in veritate, hoc eſt, intrinſece, &
eſſentialiter: & verba conſenſum exprimentia quoad ſo-
24 lemnitatem probationis; & ideo ſubjunxit, quantum ad
Eccleſiam, id eſt, forum contentioſum, in quo Eccleſia
non judicat de occultis, *c. Chriſtiana 32. q. 5.* ſed ſequitur
ea, quæ apparent, licet non ſint; unde ejus judicium ſepe
fallit, & fallitur, *c. A nobis il 2. infr. de ſenten. excomm.*
ſecundum Hoſtienſ. *hic n. 2. in fin. in verb. Ad Eccleſiam*,
25 Joann. Andr. *num. 2.* & Ancharan. *in 2. notab.* Nihil autem
Pontifex dixit de ſignis, quia de illis non quærebatur; &
ſi de ſignis conſultus fuiſſet, utique quod de verbis dixit,
& de ſignis dixiſſet, quæ verbis æquipollent; nam factis
non minus loquimur, & conſenſum exprimimus, quam
verbis, *leg. De quibus, verſ. Nam quid intereſt, ff. de reg.*
capit. Ex ore, de his quæ fiunt a major. par. cap. ubi gloſſ. in
26 *verb. renunciaſſe*, dat plurima concord. imo ad exprimen-
dam voluntatem potentiora ſunt facta, quam verba, quia
multo amplius eſt quid facere, quam verbis renunciare,
leg. Si tamen, §. Ei qui, ff. ædil. edict. Dixit ergo, verba
quantum ad Eccleſiam eſſe neceſſaria, ſcilicet ad clario-
rem probationem, ut hic per Butr. *num.* 8. Cardinal. *prope*
finem, Abbas *in fin.* Alexand. de Nævo *n. 15.* & Præpoſ. *n.*
27 6. Unde non excluditur alius probandi modus, quia quod
non eſt de ſolemnitate ſubſtantiali, ſed de ſolemnitate pro-
batoria, poteſt impleri per æquipollens, & habet locum
regula, Non refert, quid ex æquipollentibus fiat, *c. Licet*
ex quoniam de teſtibus, *c. Tua, de conſanguinit. & affinit.* &
bene per Hoſt. *in c. Si inter virum, in princ. verb. expreſſa*
infra eodem, & per Cardin. *hic n. 2.* dicens id, quod re-
quiritur non ad actus ſubſtantiam, ſed ad ejus probatio-
nem, etſi dicatur ipſum eſſe neceſſarium, poſſe expedi-
ri per æquipollens; & ex hoc infert, ut ſi ſtatutum diſpo-
nat contractum eſſe celebrandum ſolo conſenſu, ſed ver-
ba requiri ad probationem, ſine verbis ſufficiat æquipol-
lens, ut ſigna, *l. Nata, ff. de legat. 3.* & ſubdit: Ex quo
eſt matrimonium per ſolum conſenſum, eſſet una ſimpli-
citas dicere, quod Eccleſia anguſtaſſet probationem ſolum
in verbis, cum facultas probandi ſit laxanda, *c. Quoniam,*
ſupra ut lite non conteſt.

Deinde hæc ſententia probatur *in cap. final.* ibi, *Nec fa-*
cto, nec verbo conſenſerit, infra de conjug. ſervor. in c. Ex
literis ſupra eodem, & in c. Is qui fidem infra eodem, in c.
Continebatur, & c. de illis il primo, §. 1. de deſponſat. im-
puber. & capite unico, §. final. eodem tit. lib. 6. in l. In ſpon-
ſalibus la prima, l. Sponſalia, l. Sicilicet, & l. Sed quæ pa-
tris, ff. de ſponſalib. & in l. 2. ff. de ritu nupt. in quibus juri-
bus contrahentes facto ipſo ſine ullis verbis cenſentur
conſentire; & eſt ſimile in profeſſione, *ut c. Vidua, de*
Regular.

Tertio pro hac opinione Hoſt. inducit text. *in l. Nutu, ff.*
de legat. 3. ubi dicitur, nutu poſſe fideicommiſſum relin- 28
qui, dum is relinquat, qui & loqui poteſt: atqui nutus &
ſigna ſunt potentiora, & majoris efficaciæ in his, qui lo-
qui poſſunt, quam in mutis; cum mutus non poſſit nutu
fideicommiſſum relinquere, & ubi probatur, & notat
gloſ. 1. & communiter Doctores: ſed mutus poteſt ſignis
matrimonium contrahere, *c. Cum apud ſup. ead.* ergo mul-
to magis qui loqui poteſt. Demum confirmantur prædicta
ex communi obſervantia, & conſuetudine, quæ eſt opti-
ma legum interpres, *cap. Cum dilectus, de conſuetud.* nam 29
mulieres quæ verecundia & pudore plerunque annuunt po-
tius, quam loquantur, maxime præſentibus parentibus,
c. Honorantur 32. q. 2. & advertit gl. 1. *in fin. c. Si inter vi-*
rum, infr. eod. cum qua tranſeunt ibi Hoſtien. *in princ. in*
verb. Expreſſa, Butr. *n. 9.* Cardinal. *n. 9.* Abbas *n. 6.* & alii
communiter, & ita fieri in Germania teſtantur addent. ad
Abbat. *hic ſub n. 3. in verb. Conſenſum, lit. A.* Quam qui-
dem obſervantiam pia Mater Eccleſia tandiu non toleraſ-
ſet, ſi verba eſſent de eſſentia hujus Sacramenti, cum po-
tius ad ejus officium ſpectet pravas conſuetudines & corru-
ptelas abolere, & radicitus extirpare, *c. Mala 8. diſtinct.*
c. Bona rei 12. q. 2. c. 1. & ibi dixi *n. 58.* poſt Anchard. *in 1.*
notab. Cardin. & Decius *in 2. notab. ſupra de conſuetud.* Et 30
tamen Concilium Florentinum in Decreto fidei Eugenii
IV. ubi explicantur eſſentialia cujuſque Sacramenti, vide-
tur potius ſenſiſſe, verba non eſſe de eſſentia matrimo-
nii, dum *in §. Septimum eſt Sacramentum*, definivit per
hæc formalia verba: *Cauſa efficiens matrimonii regulariter*
eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus. Videtur
enim dixiſſe regulariter, tum propter mutos, qui verba
nequeunt proferre, & tamen valide contrahunt; tum pro-
pter filios, quorum taciturnitas efficit matrimonium pro
ipſis a parentibus contractum, ut dictum eſt *ſup. num.* 12.
tum propter ſponſalia, quæ per ſolam copulam ſubſequen-
tem ſine verborum miniſterio tranſeunt in matrimonium,
ut conſtat ex dictis *ſup. num.* 13. tum generaliter propter a-
lios, qui malunt nutibus ac ſignis contrahere, quam verbis.
Non meminit autem Concilium de ſignis, ſed de verbis 31
tantum, quia decens & honeſtum eſt, & tanto Sacramen-
to magnopere conſentaneum, ut interior conſenſus non
ſolis nutibus, ac ſignis, quæ plerunque poſſunt eſſe æqui-
voca & incerta, ſed claris verbis exprimatur, niſi aliqua
rationabilis cauſa excuſet, ut de virginibus proxime di-
ctum eſt.

Non obſtant argumenta ſuperius adducta pro prima le-
ctura; nam ad primum deductum ex verbis hujus Decreta-
lis, patet reſponſio ex dictis *ſupra n. 23. & ſeqq.* & ad pon-
derationem, quæ ſecundo loco fit de muto, reſpondetur
in hoc cap. conſtitui differentiam inter mutos, & fari va-
lentes. Imo enim exemplum muti ponitur potius ad pro-
bandum, in Sacramento matrimonii verba non eſſe neceſ-
ſaria, cum ſurdi, & muti ſine verbis contrahant.

Ad tertium, nempe *ad c. Si inter virum inf. eodem, & c.* 32
Licet de ſponſ. duor. reſpondeo verba, illa *utroque dicente*, in
prædictis juribus fuiſſe appoſita per modum exempli, quod
regulam non reſtringit, ut hic obſervat Præp. *n. 6. ad fin.*

Ad quartum reſpondet Hoſt. *hic n. 4.* dicens aliud in Sa-
cramento Baptiſmi, ubi verba, & forma verborum ſunt de
ſubſtantia, *c. Detrahe 1. q. 1. & c. 1. ſupra de Baptiſ.* aliud
in matrimonio, in quo verba, & forma verborum non
ſunt de ſubſtantia, ut conſtat ex dictis. Sed adde, Baptiſ- 33

mum non respondentis esse invalidum quoad præsumptionem tantum, quia ex quo adultus est, & discretus, & respondere potest, & non respondet, Ecclesia præsumit eum ficte, & non vero animo, & puro ad Baptismum accedere; ut notat gl. ult. Arch. Bellam. & Turrect. *in d. c. Cum parvulis de consecr. dist. 4.*

34 Ad quintum similiter respondetur, multas esse differentias inter matrimonium carnale, & spirituale, quarum sex prosequuntur hic Host. *n.* 5. *&* 6. Jo. Andr. *n.* 4. Card. *n.* 3. & reliqui post eos, plene Everard. *sua in Centuria in loco a matrimonio carnali ad spirituale*; quarum una est, quia carnale solo consensu contrahitur, spirituale vero nunquam contrahitur sine verbis, ut per eos,

35 Ad sextum, & ultimum respondet hic Hostien. *n.* 3. *in fin.* non obstare exemplum ab Innocentio adductum, quia in casu illo non potest fieri fides Ecclesiæ de consensu etiam tacito; quinimo etsi alter in alterum simul consentiat, non potest tamen dici vere loquendo uterque simul consentire, cum alter sensum alterius non percipiat, sed ignoret.

Nota, ex text. matrimonium profici per solum legitimum viri, & mulieris consensum, & hanc dicit esse communem lecturam *hic in princip.* & dic legitimum quoad ætatem, *c. De illis il primo, infra de sponf. impub.* & quoad liberi arbitrii motum, *c. Gemma infra eod. & not. & in cap. Cum locum supra eod.* Hostien. & Joann. Andr. *hic num.* 2. *in vers. legitimum*, Item nota, verba esse necessaria de solemnitate probationis; quæ tamen solemnitas potest impleri per alia signa æquipollentia. Item nota, surdum, & mutum posse solis signis matrimonium contrahere. Item nota, pueros esse inhabiles ad matrimonium, intellige, nisi malitia suppleat ætatem; de quo dic, ut scripsi *in d. c. De illis, & Puberes, infra de despons. impuber.*

D E S P O N S A L I B U S.

Honorius III. Episcopo Berguen.

C A P U T XXVIII.

CONsultationi tuæ breviter respondemus, quod mulieres, quæ veniunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant, se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet, cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sane illis, quæ benedictione accepta, mox a sponsis aufugiunt ante carnis copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda; sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immerito audiendæ.

S U M M A R I U M.

1 *MAtrimonio probato, non auditur negans simpliciter consensum, sed asserens meticulosum, & probare volens, auditur.*
2 *Mulieri neganti se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium.*
3 *Matrimonium non valet, si probetur contractum per metum cadentem in constantem virum, vel mulierem, ibid. & n. 7. 12. & 14.*
In matrimonio dicitur legitima probatio, qua fit per idoneos testes.
4 *Maxime ubi agitur de matrimonio dissolvendo.*
5 *Matrimonium difficilius solvitur, quam contrahatur.*
6 *Testes inducendi contra matrimonium debent esse omni exceptione majores.*
7 *Et hæc qualitas articulanda, & probanda est ab inducente.*
8 *Organum vocis est fallax.*
9 *Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem.*
10 *Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, vel corporis cruciatus.*
11 *Timor vanus non excusat.*
12 *Metus quando dicatur cadere in constantem virum, relinquitur arbitrio judicis.*
13 *Masculinum concipit femininum, ut vitetur absurdum.*
14 *Metus minor excusat feminam, quam masculum.*

1 COnsultationi. Illegitime proposita, vel allegata violentia non excusat, secus autem cum legitime allegatur. Hoc dicit secundum Abb. Antiquum, vel aliter secundum Card. Probato matrimonio non auditur negans simpliciter consensum, sed asserens meticulosum, & probare volens, auditur. Communiter tamen sic consummatur: mulieri, quæ negat se in matrimonium consensis-
2 se, non creditur marito probante contrarium: sed si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum, non tenet matrimonium, Jo. Andr. Butr. Anch. Abb. Joan. de Anan. Præpos. & Alex. de Nævo duos casus determinat. Secunda, ibi Sane, Jo. Andr. 3

Nota primo ibi, *Legitimis & idoneis testibus*, ubi agitur de probatione matrimonii, eam dici probationem
legitimam, quæ fit per idoneos testes, ut hic, *& in c.*
2. *infr. de consang. & affinit.* Anch. *hic in* 3 *not.* & Præpos. 4
n. 1. Quod fortius procedit, ubi agitur de matrimonio 5
dissolvendo, quia spiritualia difficilius destruuntur, quam
construantur, *c. Inter corporalia, in princ. de translat.
Episc.* unde lex dicit solutionem matrimonii difficiliorem
esse, quam conjunctionem, *l. Consensu, C. de repudiis.*
Ad idem bonus text *in l. Nullum divortium, ff. de divor.*
unde testes inducti contra matrimonium, debent esse o- 6
mni exceptione majores, *c.* 1. *inf. de consanguinit. & affinit.* ubi gl. in *v. Majores*, Butr. *n.* 8. Abb. *n.* 5. *v. Item nota*, & Præpos. *n* 9. Felin. *sup in rub. n.* 17. Covarr. *lib* 4.
Decretal. par. 2. *c.* 8. §. 12. *n.* 7.

Et quamvis multi oppositum sentiant, tamen hæc est communis opinio, ut testatur Soc. Junior. *cons.* 29. *Circa præsentem consultationem n.* 8. *& seq. lib.* 2. imo magis communis, ut per Gabr. *concl.* 8 *de testib. n.* 75. quam sæpius etiam Rota secuta est, *ut decis.* 209. *n.* 1. *par.* 1. *divers.* Caputaq. *decis.* 287. *n.* 1. *par.* 3.

Quod multo clarius procedit, ubi liquido constat de matrimonio non solum contracto, sed etiam consummato, text. *est in c. In literis de testib.* ubi quia vir nobilis uxorem duxerat, & cum ea per septennium cohabitaverat, in causa dissolutionis matrimonii repelluntur testes non omnino integri, ad idem text. *in c. Insuper, qui matrimonium accus. poss.*

Quinimo hæc qualitas, quod testes sint omni exce- 7
ptione majores, aut saltem probatæ vitæ, & opinionis,
non sufficit ut insit testibus: sed necesse est, ut articuletur, & probetur ab inducente, Bart. *in l.* 1. §. *Si quis negat, n.* 12. *v. Et requiritur, ff. Quemadmod. testam. aperian.* quem communiter DD. sequuntur, ut testatur Grat. *cons.* 2. *n.* 35. *lib.* 2. Corn. *cons.* 78. *col.* 4. *post. med. ver. Omitto quod testes, vol.* 3. & Cravett. *de antiq. temp. part.* 2. *Quæritur, a n.* 38. *usque ad* 41.

Secundo nota ibi, *Metu illato compulsas, verba protulisse* 8
consensus, organum vocis esse fallax; nam sæpe quis ore pronunciat, quod mente non gerit, ut 22. q. 2. quasi per totam, *& c. Humanæ aures, cum multis seqq.* q. 5. Butr. hic *n.* 4. & Alex. de Nævo *in* 2. *notab.* licet verba sint instituta, ut quis
dedu-

deducat cogitationes ſuas in notitiam alterius, *c. Is autem 22. quaſt. 2.* de quo ſcripſi latius *in c. Falſidic. inf. de nomine falſ.*

9 Tertio nota ibi, *Si talis metus inveniatur illatus, qui cadere poſſit in conſtantem virum*: mulieri dicenti ſe contraxiſſe matrimonium per metum incumbere onus probandi non ſolum ipſum metum, ſed etiam illius qualitatem, videlicet metum fuiſſe talem, qui cadere poſſit in
10 conſtantem virum, qualis eſt mortis periculum, aut corporis cruciatus, *l. Interpoſitas, C. de tranſ. c. Cum dilecti, & c. Perlatum, de his qua vi met. cauſ. c. Lotharius, & c. Si*
11 *verum 31. q. 2. gl. ult. hic* & Card. *n. 1.* alias vanus timor non excuſat, *leg. Metum autem la ſecunda, ff. Quod met. cauſ. l. Vani timoris, ff. de regul. jur. & l. Si quis ab alio, ff.*
12 *de re judic.* quod arbitrio judicantis reliquuntur, *l. Metus autem, ff. ex quibus cauſ. major.* gl. *in d. l. Interpoſitas, in verb. Cruciatus, C. de tranſactionibus,* gl. additionalis *hic in verb. In conſtantem,* Abb. *in c. Cum virum n. 8. de regul.* & alii apud Menoch. *de arbitr. judic. caſ. 135. n. 3.* Ad- 13
verte tamen, quia etſi textus noſter dicat, *In conſtantem virum*, nihilominus ſubaudiendum eſt, vel mulierem, ſecundum Abbatem *in 3. notab.* & Præpoſ. *n. 3.* vel certe maſculinum hic concipit femininum, ut abſurdum vitetur, ſecundum Præpoſit. Quamvis enim ea proprietate vocabuli viri appellatione non veniat mulier; tamen contrarium hic ſuadet ſubjecta materia, quæ de muliere loquitur, ex notatis *in Clement. 1. in verb. Homines de election. in c. Generali, eod. tit. lib. 6.* & per Arch. *in c. Si quis ſuadente 17. q. 4.* & per Bart. *in l. 1. ff. de verb. ſignific.*
Quippe minor metus excuſat feminam, quam maſcu- 14
lum, ut notat gloſ. 1. *in capit. Cum locum ſupra eodem*, quam dicit notabilem Alex. de Nævo *hic in 5. notab.* & a Doctoribus approbatam, Præpoſ. *n. 3.* per tex. *in c. Indignantur 32. q. 6.* Idem notat Hoſt. *in Summa de matr. §. Qualiter impediatur, v. ſupradict.* Butr. *hic n. 4.* Cardin. *n. 1.* & Abb. *in 3. notab.*

D E S P O N S A L I B U S.

Gregorius IX. Epiſcopo Cenomanen.

C A P U T XXX.

IS qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copula ſubſecuta; & ſi in facie Eccleſiæ ducat aliam, & cognoſcat, ad primam redire tenetur, quia licet præſumptum primum matrimonium videtur, contra præſumptionem tamen hujuſmodi non eſt probatio admittenda: ex quo ſequitur quod nec verum, nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

S U M M A R I U M.

1 *SPonſalia de futuro de jure communi tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam ſubſecutam, ſed non per niſum carnalis copula tantum.*
2 *Et prajudicant matrimonio poſtea contracto.*
3 *Præſumptio juris, & de jure idem operatur in caſu præſumpta, quod veritas in caſu vera.*
4 *Et probationem in contrarium non admittit.*
5 *Præſumptio juris, & de jure non habet locum in foro anima, ſed ipſa veritas.*
6 *Sponſalia non tranſeunt in matrimonium quoad Deum, ſi copula non interceſſerit affectu conjugali, ſed fornicario.*
7 *Papa ſtatuere non poteſt, ut conſenſu expreſſo, vel tacito ſit matrimonium.*
8 *Sponſalia poſt Concilium Tridem. non tranſeunt in matrimonium per copulam ſubſecutam.*
Et poſſunt mutuo conſenſu partium diſſolvi, n. 10.
9 *Sponſalia de futuro contracta præſente Parocho, nullis tamen adhibitis teſtibus, non ſunt invalida ex Concilio Tridentino, ſed remanent in diſpoſitione juris communis.*
11 *Sponſalia per verba de præſenti contracta non ſervata forma a Conc. præſcripta, per copulam ſubſecutam in matrimonium non tranſeunt, ſi Decretum de refor. matrimonii in Parochia fuerit publicatum.*
12 *Sponſus cogi debet ab Ordinario per cenſuras ad implendum juramentum, & ſuper voto petenda eſt diſpenſatio ab eo, qui poteſt concedere.*
13 *Sponſalia de præſenti inter puberem, & impuberem coram Parocho, & teſtibus contracta, poſt Concilium non tranſeunt in matrimonium per cohabitationem, & copulam.*
14 *Matrimonium nulliter contractum ex cauſa metus, ſervata in reliquis forma Conc. Trid. ſi impedimentum ſit occultum, convaleſcit ex mutuo conſenſu conjugum.*
15 *Sponſus, qui ſponſam ſtupravit, non poteſt puniri pæna ſtupri, ſed graviter arbitrio Epiſcopi.*

1 IS *qui fidem.* Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam ſubſecutam, ſed non per niſum carnalis copulæ tantum; hoc dicit com. *c. fin. inf. eod.* ſecundum Jo. Andr. Butr. Abb. Alex. de Nævo, & reliquos omnes. Primo ponit thema, ex quo tacite elicitur quæſtio. Secundo illam ſolvit, & rationem ſubjicit ibi, *Ad prim.*
Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

* Nota ex hac Decretali, ſponſalia de futuro hoc jure 2
inſpecto per ſequentem copulam in matrimonium tranſire, adeo ut præjudicent matrimonio poſtea contracto, ut hic eſt caſus ſecundum Abb. Antiq. & alios communiter, concordat *c. Veniens il 2. ſup. eodem*. Ratio eſt, quia Eccleſia ea carnali conjunctione præſumit in ſponſis conſenſum conjugalem ad excludendum peccatum, quod incurrerent ex copula fornicaria, *ad l. Merito, ff. pro ſoc.* ut per Covarr. *in epit. de ſponſal. par. 1. cap. 4. §. 1. n. 1.* & hæc eſt præſumptio juris, & de jure, id eſt, ſtatuta a
Canone, quam Hoſt. & Jo. Andr. dicunt juſtam, & in- 3
dubitatam, & omnino certam, jure ſcripto ſine approbatione approbatam, & neceſſariam appellat Specul. *in tit. præſ. §. 2.* ſic diſtinguens illam a temeraria, probabili, & violenta: unde idem operatur hæc præſumptio in caſu præſumpto, quod veritas in caſu vero, ſecundum Barr. Abb. Alex. de Nævo, & Præpoſ. *hic in 1. notab.* & conſequenter non audiretur ſponſus, qui aſſereret ſe non cognoviſ- 4
ſe ſponſam affectu uxorio, vel animo matrimonium contrahendi, quia præſumptio juris, & de jure probationem in contrarium non admittit, ut hic notant gloſ. *ult.* Hoſtienſ. *n. 2. in fin. in verſ. Admittenda*, Jo. Andr. *n. 8.* Butr. *in ſecundo, & 3. notab.* Abb. *n. 2.* Alex. de Nævo *n. 3. &*
5. & communiter omnes. Hæc tamen præſumptio locum 5
habet in foro contentioſo, & judiciali duntaxat, non autem in foro animæ, in quo non cadit præſumptio,
ſed fictio; ad ipſa veritas; unde ſi vere ſponſus cogno- 6
viſſet ſponſam non affectu uxorio, ſed fornicario, non eſſet matrimonium in foro pœnitentiali, & quoad Deum, *c. Tuam, ſupra eod.* nam, ut inquit Jo. Andr. *hic n. 4.* poſt Hoſt. *ſub n. 3. v. Sic Papa*, ſi ſponſus nullo modo conſenſit in primam, ſed in ſecundam, etſi Papa ſit ſupra jus,
tamen conſenſus valere non poteſt, nec contra conſcien- 7
tiam hominem urgere. Et quamvis poſtea idem Hoſt. *v. Finaliter tamen*, videatur concludere obediendum eſſe Papæ in utroque foro; tamen fatetur Papam efficere non poſſe, ut ſine conſenſu expreſſo, vel tacito ſit matrimonium: & hoc verius & communius.

Ceterum cum hodie ex Decreto Conc. Trid. *cap. 1. ſeſſ.* 8
24. de ref. matrim. præſcripta fuerit nova forma matrimonus contrahendis cum decreto irritante; utique ſponſalia de futuro non tranſeunt amplius in matrimonium per copulam ſubſecutam, ſed neceſſe eſt iterum contrahere per verba de præſenti coram Parocho, & teſtibus juxta formam ibi ſtatutam: & ſic non eſt amplius locus diſpoſitioni hujus c. quod & Nav. advertit *in Man. c. 25. n. 144.* Idem refert & ſequitur Menoch. *de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1.*

n. 99. & sæpius censuit S. Congregatio Cardinalium Concil. Trident. Interpretum.

9 Et in specie Episcopus Girnnen. petiit declarari, Primo, an sponsalia de futuro contracta præsente Parocho, nullis tamen adhibitis testibus, sint invalida vigore Decreti Conc. Trid. de quo *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim.*

10 Secundo, an sponsalia legitime contracta, carnali etiam copula subsecuta, possint mutuo consensu partium dissolvi.

Ad primum S. Congreg. respondit, Concil. *cap.* 1. *sess.* 24. *de reform. matr. v. Qui aliter*, loqui de contrahentibus matrimonium, non autem sponsalia de futuro: & ideo quod attinet ad hujusmodi sponsaliorum de futuro validitatem, servandum esse jus commune.

Ad secundum respondit, quomodocunque accipiatur illa dictio, *Legitime*, sive prout a jure communi disponitur, seu coram Parocho, & testibus, non posse dici subesse validum, & indissolubile matrimonium. Etsi enim ante Concilium hujusmodi sponsalia transivissent in matrimonium, *capit. Is qui fidem de sponsal.* tamen quia Concilium voluit nullum esse matrimonium non contractum coram Parocho, & intelligitur de matrimonio per verba de præsenti; si hic actus matrimonii coram Parocho per verba de præsenti non intervenit, non potest dici subesse validum matrimonium.

11 Rursus proposita fuit in Sac. Congregatione hæc facti species. D. Nicolaus pluries coram testibus Luciæ promisit, imo per verba de præsenti asseruit se eam in uxorem accipere velle, ipsa itidem respondente se eum in virum accipere, posteaque subsecuta est inter eos carnalis copula, post quam Nicolaus infirmitate correptus, Deo cum juramento vovit illam se ducturum in uxorem. Quæsitum fuit an matrimonium esset validum, & an posset compelli ad contrahendum, & ad implendum votum ac juramentum. S. Congregatio censuit, si casus, de quo agitur, contigit post triginta dies a die primæ publicationis Decreti Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. matr. c.* 1. factæ in Parochia dictor. Nicolai & Luciæ, & verbis illis de præsenti prolatis non interfuit proprius Parochus eorundem: certum esse hujusmodi contractum nullum esse, ex eodem Decreto Concilii *de reform. matrim. c.* 1. *vers. Qui aliter*, nec posse dici sponsalia secuta copula transivisse in matrimonium, *per c. Is qui fidem de sponsal.* Quia Congregatio jam dudum declaravit *d. c. Is qui fidem*, hodie non habere locum, si non sit servata forma præscri-
12 pta in *d. c.* 1. *de reform. matrim.* Quoad juramentum, & votum non esse Congregationis, quia adeundus est Ordinarius pro juramento, qui postea per censuras cogat ad observandum, casu quo Lucia non consentiat. Item pro voto petenda dispensatio ab eo, qui dare potest; alias non potest stare Nicolaus cum tuta conscientia.

Ad hæc Episcopus Squillacen. postulavit declarari, an contractis sponsalibus per verba de præsenti inter mulierem ætatis annorum decem, & virum majorem, servata forma Trid. Conc. & longi temporis cohabitatione, atque carnali copula subsecuta, hujusmodi contractus habeat vim legitimi matrimonii, non servata iterum post pubertatem forma S. Concilii. S. Congregatio censuit non habere, nisi iterum coram Parocho proprio contraharur per verba de præsenti, juxta formam Concilii, si modo tempore advenientis pubertatis mulieris ante copulam publicatum fuerat in Parochia contrahentium Decret. Conc. *sess.* 24. *de reform. matr. c.* 1. & lapsi erant triginta dies a prima publicatione. Idem responsum in causa Meliten. ubi dictum fuit, matrimonium inter impuberes contractum per verba de præsenti, forma Concilii non servata per copulam, & cohabitationem subsecutam, non transire in matrimonium, tanquam valuerit, velut sponsalia de futuro. 13

Secus tamen esset, si matrimonium in facie Ecclesiæ contractum esse nullum ex causa metus, & impedimentum esset occultum, quia tunc mutuo consensu conjugum convalesceret, ex declaratione S. Pii V. Dubitavit namque Episcopus Hieracen. si matrimonium contractum, & consummatum fuerit per metum, servata in ceteris forma Triden. Conc. & postea conjugum mutuo consensu, & spontanea cohabitatione convaluerit, an hodie illud censeatur validum non aliter servata forma Trid. Conc. Bon. mem. Card. Caraffa hæc adnotavit: Si impedimentum ex metu præsupposito occultum sit, non esse opus iterum contrahere repetitis solemnitatibus alias rite adhibitis in primo contractu. Si autem impedimentum esset manifestum, matrimonio de novo contrahendum esset serva forma Concilii Tridentini juxta responsum Congregat. alias datum ad dubium Cardinal. Portugall. ac secundum declarationem S. Pii V. de qua testatur Navarr. *in Summa c.* 22. *n.* 79. *vers. Advertendum quarto.* 14

Sed hic incidit dubitatio, an sponsus, qui sponsam seduxit, ac stupravit, possit puniri ab Episcopo pœna contra stuprantem a Sacris Canonibus inflicta, prætextu quod hodie ex Decreto Concilii sponsalia post copulam subsecutam non transeant in matrimonium, ut transibant ante Concilium. Breviter ad propositum dubium S. Congregatio respondit, non posse puniri pœna stupri, sed graviter arbitrio Episcopi duntaxat, ex Decreto *c.* 1. *sess.* 24. *de reform. matr.* monendos tamen esse, ut quamprimum factis sponsalibus contrahant matrimonium propter periculum. 15

DE DESPONSALIBUS.

Idem Grgeorius IX.

CAPUT XXXI.

SI inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quod unus alterum mutuo consensu, verbis consuetis expresso, recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio: &, Ego te accipio in meum: vel alia verba, consensum exprimentia de præsenti, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam: &, Ego te in meum: sive verba similia; si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiam si inter ipsam & primum juramentum intervenerit (sicut diximus) de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu, secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

S U M M A R I U M.

1 *SPonsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium etiam consummatum, & numero 7.*

2 *Sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per subsequentia de præsenti.*

3 *Matrimonium an possit contrahi sine verbis consensum exprimentibus.*

4 *Subarrhatio subsecuta post verba alterius ex contrahentibus ad matrimonium apta, arguit consensum matrimonialem.*

5 *Matrimonium contrahi potest non solum per verba consueta hic expressa, sed etiam per alia consimilia.*

6 *Nec requiritur, ut ambo sint concordes in forma verborum.*

7 *Matrimonium ratum prævalet secundo, etiam carnali copula consummato.*

8 *Spon-*

8 *Sponſalia de futuro contrahi poſſunt per quæcunque verba conſenſum exprimentia, non de præſenti, ſed de futuro.*

9 *Sponſalia de futuro propria dicuntur ſponſalia; de præſenti autem impropriè, & reſpectu futuræ executionis matrimonii.*

10 *Uxor ante carnalem copulam, & traductionem ad domum viri multis in locis appellatur ſponſa.*

1 S*I inter virum.* Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſubſequens matrimonium, etiam carnali copula conſummatum.

2 Sed ſponſalia de futuro etiam jurata ſolvuntur per ſubſequentia de præſenti. Hoc dicit. Secundum dictum ibi, *Verum ſi.*

3 Nota 1. ibi, *Verbis conſuetis expreſſo*, argumentum, quod ad matrimonium in eo, qui poteſt loqui, neceſſaria ſunt verba conſenſum exprimentia, ut hic innuitur, *& in c. Licet infra de ſponſ. duor.* & videtur expreſſum *in c. Tuæ, ſupra eodem*: ubi dicitur, matrimonium in veritate contrahi per legitimum viri, & mulieris conſenſum; ſed neceſſaria eſſe quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de preſenti; & ſecundum hoc altero tantum eo loquente non erit matrimonium quoad Eccleſiam, quia non loquens ſuum conſenſum ſufficienter non exprimit, argum. hujus literæ ibi, *Utroque dicente.* Idque ad exemplum ſtipulationis, quæ non contrahitur, niſi utroque loquente, etiamſi annuat ſine verbis, *l. 1. in princ. §. Et ſi quis ita, ff. de verb. oblig.* Et ita firmat gl. *in c. Tuæ nos, in verb. Nec forma ſupra eodem*, dicens, ad eſſe matrimonii duo eſſe neceſſaria, ſubſtantiam ſcilicet, & formam, ſicut ad eſſe hominis; pro ſubſtantia eſſe ibi conſenſum, pro forma vero verba conſenſum exprimentia: & ſi alterum deſit, non eſſe matrimonium. Idem tenet gl. juris civilis *in l. Cum notiſſimi, in verb. Solam, C. de præſumpt. trigint. vel quadrag. annor.* & ibi Bald. *n. 7.* Bart. *in l. Nuptias num. 1. ff. de regul. jur.* Goffred. *in ſum. tit. de ſponſ. n. 22.* Innoc. *in c. tuæ poſt princ. in verſ. Conſenſum ſupra eod.* dicens, in valentibus loqui non ſufficere conſenſum ſine verbis.

Ceterum hic intellectus ſecundum Hoſt. *hic in princ. in v. expreſſo*, aperte reprobatur *in c. Ex literis, & c. Is qui fid. ſupra eodem in cap. Continebatur & cap. de illis el primo, §. 1. infr. de ſponſ. impuber. & in l. Sed quæ patris, ff. de ſponſal.* in quibus contrahentes facto ipſo ſine ullis verbis cenſentur conſentire.

Nec obſtat, quod hic dicitur; nam poſt literam ibi, *Vel alia verba*, ſubaudiendum, vel præſumptiones violentas, ut in juribus allegatis, *& in c. Illud de præſump.* vel ſigna, nutus, ſeu argumenta ſufficientia, ut plene notatur *in d. c. Tuæ ſupra eodem*; nam hujuſmodi ſigna æquipollent huic formæ: unde non refert, quid ex æquipollentibus fiat, *c. Licet ex quadam de teſtib. c. Tuæ de conſanguin. & affinit.* dummodo conſenſus exprimatur etiam non loquendo; nam multæ mulieres præ verecundia plerumque annuunt potius, quam loquantur, maxime præſentibus parentibus, *c. Honorantur 32. q. 2.* in hoc tandem reſidet hic gloſſ. 1. cum qua concordant Hoſt. *loco citato*, Butr. *n. 9.* Card. *n. 4.* & Abb. *n. 6. gloſſ. in c. Sufficiat in ver. Initio 28. q. 2.* Lapus *allegat. 56. per tot. & tenent n id. c. Tuæ ſupra eod.* Hoſt. *in ver. de præſenti*, Butr. *n. 8.* Cardin. *ad fin.* Anchar. *n. 3.* Abb. *eodem n.* & Alex. de Nævo *n. 15.* & alii tam Juriſperiti, quam Theologi, quos noviſſime cumulat Thom. Sanch. *in tract. de matrim. tom. 1. lib 2. diſput. 31. n. 5.* Quorum opinio videtur non obſcure approbata a Concilio Florentino in Decreto fidei Eugenii IV. §. *Septimum Sacramentum*, ibi, *Conſenſus per verba regulariter expreſſus facit matrimonium*: dum enim dixit regulariter, ſatis clare innuit, verba non ſemper adhiberi; ac proinde ad validitatem matrimonii non pertinere.

4 Quo fit, ut ſi alter ex contrahentibus proferat verba apta ad matrimonium, & deinde ſubſequatur ſubharratio per immiſſionem annuli, ex hujuſmodi actu ſatis arguitur conſenſus matrimonialis, ut hic firmat gloſ. 1. *in fin.* Butr. *n. 9.* & plerique alii; Hoſt. *in c. Ex literis el 1. n. 1.* dicens eſſe ibi de hoc textum apertum, ſupra eodem, & tradunt communiter omnes *in c. Illud de præſumpt. & in c. fin de deſponſ. impuber.*

5 Secundo, nota ibi, *Vel alia verba*; Sponſalia de præſenti contrahi poſſe non tantum per verba conſueta, quæ habentur in litera, *& in c. Licet inf. de ſponſ. duor.* videlicet: Ego te in meam accipio, & Ego te accipio in meum; ſed etiam per alia verba conſimilia, veluti ſi vir dicat: Promitto te pro conjuge tenere vel in uxorem habiturum; ut ſunt jura clara *in c. Ex parte ſupra eod. & in c. Si quis 30 q. 5.* & hic notat gl. *in v. Alia*, Innoc. *in prin.* & Abb. *n. 4. in verb. Vel alia verba.* Item ſi dicat: Nolo niſi te in meam uxorem; hæc enim verba ſic debent intelligi, id eſt: Volo te, & non ali[..]r in uxorem: & hoc innuit verbum, *Volo*, quod eſt [pr]æſentis temporis: ita Specul. *in tit. de ſponſal. §. 1. n. 5. ubi n. 6.* ponit plura exempla his ſimilia, de quibus plene notatur per Jo. Andr. & DD. 6
in c. Ex literis el primo, ſupra eodem. Nec requiritur, ut ambo ſint concordes in forma verborum, ſed ſatis eſt, ut quoquomodo exprimant ſubſtantiam conſenſus de præſenti: ideoque ſi vir dicat: Accipio te in meam uxorem, & mulier reſpondeat, Placet, vel conſentio, erit matrimonium, quia non refert, quid ex æquipollentibus fiat, ſecundum Hoſt. *hic in princ. in v. Conſenſum*, Jo. Andr. *n. 3. in v. Verba*, Butr. *n. 5.* Abb. Sicul. *n 7.* & alios communiter. Unde ſimiliter ſi mulier dicat: Do tibi corpus meum in legitimam conjugem, contrahitur matrimonium, licet vir non repetat: Do tibi corpus meum in legitimum virum, ſecundum Abb. Antiq. *hic in fin.* dicentem ſe vidiſſe bis judicari.

7 Tertio, nota ibi, *Etiamſi ſit carnalis copula ſubſecuta*: Primum matrimonium ratum prævalere ſecundo etiam carnali copula conſummato, ut hic eſt caſus, *& in d. c. Licet infra de ſponſ. duor.* & utrobique notant in ſummario textus Jo. Andr. Butr. Card. Abb. & omnes: rationem tradit Barboſ. *in rub. ff. ſolut. matrim. par. 2. num. 85.* quia cum ex primo matrimonio dominium corporis ad potentiam copulæ ſit translatum in uxorem, non poteſt conjux, qui jam non eſt dominus ſui corporis, illud in aliam uxorem transferre ad eandem potentiam copulæ, argum. *c. Quod autem ſupra de jurepatr.* & ſic non obſtat regula, *l. Quoties, C. de rei vendicat.* ubi iſte eſt potior in dominio, cui res prius traditur, licet alius in titulo prævenerit, ut ibi per Baldum.

8 Ultimo, nota ibi, *Sive verba ſimilia*; Sponſalia de futuro non tantum trahi poſſe per conſueta verba, quæ habentur in textu, videlicet: *Ego te recipiam in meam, & Ego te in meum*; ſed etiam per alias his ſimilia, ſeu æquipollentia, ut hic per Hoſt. *num. 1. in verb. ſimilia*; id eſt, per verba exprimentia conſenſum non de præſenti, ſed de futuro, & hæc ſecundum Abb. *n. 2.* recte & 9
proprie dici poſſunt ſponſalia, quia quis ſpondet, ſeu promittit ſe futurum maritum, vel uxorem; ſponſalia vero de præſenti, improprie ſponſalia dicuntur reſpectu vinculi matrimonialis, ſed poſſunt appellari ſponſalia reſpectu executionis matrimonii, quia uterque ſpondet futuram matrimonii executionem: & ita uxor ante carnalem copulam, & traductionem ad domum viri, multis in locis appellatur ſponſa, ut per eum ex hoc inferentem ad 10
ſtatuta odioſa loquentia de uxore, ut hujuſmodi ſponſam non comprehendant; ſequitur Alex. de Nævo *n. 8.* ſed tu vide tex. *in c. Qui deſponſatam 27. q. 2.*

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Hormisda Eusebio Episcopo.

C A P U T I.

TUa fraternitas requisivit de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater, cui vult, matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

S U M M A R I U M.

1 *SPonsalia contrahit pater pro filio impubere, sed non pro pubere, nisi consentiat.*
2 *Sufficit tamen ut filius consentiat expresse, vel tacite, verbo, vel facto.*
3 *Matrimonium a patre contractum pro filio ante pubertatem consentiente, valet ut sponsalia de futuro; secus si filius nullo modo consentiat.*
4 *Matrimonium quandoque accipitur pro sponsalibus de futuro.*
5 *Sponsalia potest pater contrahere pro filio infante.*
6 *Quod intelligitur de facto, & ex quadam honestate; nam vero ex illis quoad ipsum filium nulla oritur obligatio, nec puplica honestatis justitia.*
7 *Sponsalia pro infante a parentibus contracta post ætatem legitimam tenetur filius adimplere ex debito honestatis, non necessitatis.*
Declaratur, n. 14. & 15.
8 *Pater cogere non potest filium invitum nubere, sed filiam potest, secundum leges, nisi dederit ei turpem sponsum, vel moribus indignum.*
9 *Secus secundum Canones.*
10 *Dispensatio an filia invito patre sit concludenda super impendimento publica honestatis in primo grada ex matrimonio rato, non consummato, & n. seqq. usque in fin.*
11 *Matrimonia invitis parentibus contracta, quamvis sint valida, tamen improbantur ab Ecclesia, & n. seqq. usque ad n. 23.*
12 *Virginalis pudoris non est maritum eligere, sed judicium parentum expectare.*
13 *Filia nubens invitis parentibus mortaliter peccat.*
15 *Saltem si ex juxta causa contradicant, & filia non habeat legitimam causam non obediendi.*
16 *Matrimonium a filiofamilias contractum sine consensu parentum, de jure civili non valet.*
17 *Secus de jure Canonico.*
18 *Filia nubens ante annum vigesimum quintum invitis parentibus, secundum leges potest ab eis exhæredari.*
19 *Et quid secundum Canones.*
20 *Matrimonia a filiisfamilias invitis parentibus contracta, an jure Ecclesiastico irrita fuerint primis Ecclesia temporibus, & n. seq.*
21 *Intellectus* cap. Alitec 30. q. 5.
22 *Decretum Gratiani a Gregorio XIII. approbatur, ut pars corporis juris Canonici.*
23 *Matrimonium ratum, non consummatum, non parit impedimentum affinitatis, sed publica honestatis justitia, fortius tamen, quam ex sponsalibus de futuro.*
24 *Impedimentum publica honestatis, quod oritur ex matrimonio etiam irrito ex aliis casibus, quam ex defectu consensus, & non consummato, non fuit a Concilio Tridentino sublatum, sed durat in omnibus casibus, & gradibus, in quibus ante oriebatur.*

1 TUa. Pater pro filio impubere sponsalia contrahit: pro pubere vero non, nisi consentiat, Hostiens. dicit secundum Joan. Andr. cum quo concordant Butr. Cardinal. Anchar. Abb. Alexan. de Nævo, & Præpos. Habet tria dicta, secundum ibi, *Potest*; tertium ibi, *Et post quam.*

Nota primo ibi, *Si aliquo modo non consentiat filius.* Patrem pro filio adulto nec matrimonium, nec sponsalia contrahere posse, nisi filius consentiat, Innoc. hic *n.* 1. & pondera illa verba, *Aliquo modo*, quæ innuunt satis esse ut filius consentiat expresse, vel tacite, verbo, vel
facto, secundum Host. *n.* 3. & Jo. Andr. *n.* 1. *in verb. Aliquo modo*, & est expressum *in c. un. inf. eod. lib.* 6. Et pro adulto intelligas eum, qui est habilis ad consentiendum, sive sit pubes, sive impubes, hac tamen differentia, quod si filius expresse, vel tacite consentiat ante pubertatem, matrimonium sic contractum valebit juris interpretatione, uti sponsalia de futuro, *c. fin. infra*; si autem sit pubes, valebit ut matrimonium, ut hic per Butr. *n.* 4. *circa medium, v. Tu conclude*: sed si filius nullo modo consen- 3
tiat, nec valebit ut matrimonium, nec ut sponsalia, ut cum hæc nullitas sit ex defectu consensus, nec inde orietur publicæ honestatis justitia, ut est textus *in c. Accessit infra eod.*

Secundo nota ibi, *Matrimonio tradere*, Matrimonii 4
verbum quandoque accipi pro sponsalibus de futuro, per quæ ad matrimonium pervenitur, ut hic per Jo. Andr. *n.* 3. *in verb. matrimonio.*

Tertio nota ibi, *Filium nondum adultum*, pro filio 5
infante posse patrem sponsalia contrahere; nam verba illa, *nondum adultum*, de minore septennio sunt intelligenda, secundum Ant. de Butr. *in* 2. *notab.* & Abb. *n.* 3. & probatur clare ex verbis immediate sequentibus, *Voluntas cujus discerni non potest*, quæ non conveniunt, nisi infanti, *ut §. Pupillus inst. de inutil. stipul. & l. Infanti, C. de jure
deliberandi*. Ceterum quod hic dicitur, referri debet ad 6
factum, & honestatem quandam, secundum quam pro filio infante, ex quo ejus voluntas discerni non potest, pater sponsalia contrahit, ponendo spem in ratificatione filii, secundum Abb. hic *d. n.* 3. & Præpos. *n.* 1. *v. Unde Panormitanus*: sed rei veritate inspecta, & quoad juris effectum, sponsalia hujusmodi sunt ipso jure nulla ex defectu consensus. Ideoque quoad ipsum filium nullam inducunt obligationem, ut sunt jura clara *in c. Ubi non est* 30. *q.* 2. *in c. Literas, & c. seq. inf. eod. & in c. un. eod. tit. lib.* 6. ubi expressum est, sponsalia amborum infantium, vel alterius tantum, ad invicem contracta, vel quæ parentes pro eis contraxerunt, uti nulla ex defectu consensus, publicæ honestatis justitiam non inducere, nec validari ex supervenientia majoris ætatis, nisi per cohabitationem mutuam, vel alias verbo, vel facto fuerint ratificata; quo textu aperte reprobatur opinio Raym. *in Summa de sponf. §. Pene quod*, Petr. de Sampf. & Abb. Antiq. hic *n.* 2. *v. Dicebat Magister meus*, qui per hanc Decretalem tenuerunt, ex sponsalibus contractis a patre, etiam filio non consentiente, oriri justitiam, & nitebantur hoc etiam probare *ex c. Accessit ad fin. infra eod.* quod tamen nihil facit, prout hæc notantur in gl. *ult. ind. c. un.* cum qua transeunt ibi Scribentes.

Ultimo nota ibi, *Omnino debet hoc adimpleri*, spon- 7
salia pro infante a parentibus contracta, post ætatem legitimam debere filium omnino adimplere, ut in litera: sed hoc intelligas ex debito non necessitatis, sed honestatis, prout intelligit *gloss. ult. hic*, quæ allegat simile *in c.* 1. *supra de testibus*: exponitur enim verbum, *debet*, id est, decet, *l. Cum oportet*, & ibi gloss. 1. *in fin. Cod. de bon. quæ lib.* & cum gloss. concordant hic Abb. Antiq. *in fin.* Hostiens. *n.* 11. *in verb. Omnino debet*, Jo. Andr. *ad fin. in gl. ultim.* Henric. Boich. Butr. Anchar. & Præpos. *omnes n.* 4. Cardin. *n.* 1. Abb. Sicul. *n.* 7. & Alex. de Nævo *n.* 13. Ex quibus patet, hanc esse unanimem Canonistarum sententiam, quæ tamen videtur declaranda, ut dicam *infra n.* 15. & 16.

In

8 In gloſſa prima: nota bene diſtinctionem gloſſæ inter filium, & filiam; nam filium invitum pater cogere non poteſt, ut aliquam in uxorem ducat, *l. filiofamilias, ff. de ſponſalib. l. Non cogitur, ff. de rit. nupt.* quia nuptiæ coactæ difficiles exitus conſueverunt habere, *c. Requiſivit, ſupra de ſponſalib. & §. 1. 31. q. 2.* At de filia ſecus dicendum videtur ſecundum leges: quia contradicere non poteſt, niſi indignum moribus, vel turpem ſponſum pater ei eligat, ut *leg. Sed quæ patris, ff. de ſponſal.* ubi gloſſa
9 1. ponit eandem diſtinctionem. Verum ſecundum Canones nec filiam pater compellit invitam, *ut c. Cum locum, ſupra de ſponſ. & c. Sufficiat 27. q. 2.* Nec a ſanctione Canonum recedendum, quidquid leges civiles jubeant, ut notatur in gloſſa margin. Verumtamen etſi filia cogi non poſſit, tenetur tamen ſequi voluntatem parentum, etiam ſecundum Canones, ut plene dicam in quæſtione ſequenti.

10 Ex facto quæſitum eſt, an filiæ ſit concedenda diſpenſatio invito patre ſuper impedimento juſtitiæ publicæ honeſtatis in primo gradu ex matrimonio rato non conſummato?

11 Videtur reſpondendum, hanc diſpenſationem non eſſe concedendam; nam Eccleſia ſemper improbavit matrimonia, quæ invitis parentibus contrahuntur: unde in Concilio Tridentino *c. 1. ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* tametſi dicatur, dubitandum non eſſe, clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata, & vera eſſe matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecerit; & proinde jure damnandi ſint illi, & eos ſancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, & rata eſſe negant; quippe falſo affirmant matrimonia a filiisfamilias ſine conſenſu parentum contracta, irrita eſſe, & parentes ea rata, vel irrita facere poſſe: nihilominus ſancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis ſemper illa deteſtata eſt, atque prohibuit. Hoc enim Decretum æque improbat matrimonia clandeſtina, atque contracta invitis parentibus, ſi intelligamus verbum, *illa*, referri ad matrimonia utroque modo contracta, ad text. *in l. Pluribus, in princ. ff. de verbor. obligat.* Rot. *deciſ.* 187. *nu.* 7. *ver. Et hoc denotat relativum illud part.* 2. *recent.*

Id quod apertius colligitur ex pluribus Summorum Pontificum, & SS. Patrum Decretis; nam Evariſtus Papa *in cap. Aliter* 30. *q.* 5. Aliter legitimum non ſit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam feminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur, uxor petatur, & a parentibus, & propinquioribus ſponſetur. Hormiſda in hac Decretali quod eſt tranſumptum, *ex c. Tua q.* 2. 31. ſtatuit, ut ſponſalia a patre contracta filius, poſtquam pervenerit ad perfectam ætatem, teneatur o-
12 mnino adimplere. Ambroſ. *in c. Honorantur* 32. *q.* 2. *Non eſt virginalis pudoris maritum eligere, ſed judicium parentum expectare:* & infra: *Si qua amiſſo cito marito adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timeat incidere, ſi vult, nubat tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat, ne appetentia protractioris exiſtimetur auctor, ſi ipſa de nuptiis ſuis electionem ſibi vendicet; & in c. ſeqq.* de muliere in domo patris, & in ætate puellari exiſtenti, quæ ad ſponſalia juramento ſe obſtrinxerat, ſic reſpondit: *Sin autem ubi audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod contradixerit pater.* Auguſtinus *in c. Merito, ead. cauſ. & q.* Videtur etiam Apoſtolus de patre loqui, cum dicit, *Servet virginem ſuam, &c.* & pluta ſacræ Scripturæ teſtimonia ad hoc affert Card. Bellar. *lib.* 1. *de Sacram. Matrim. c.* 1. *propoſ.* 3.

13 Ideoque filiam invitis parentibus nubentem mortaliter peccare, cum in re gravi illius injuriam inferat, & contraveniat præcepto Divino de parentum veneratione, tradit Sot. *in 4. diſt.* 28. *q* 1. *art.* 1. *in fin.* Cardin. *in Summ. q.* 171. *punct.* 1. *not.* 3. Navarr. *in manual. c.* 14. *n.* 15. ubi dat
14 novum, & ſingularem intellectum ad hanc Decretalem, quatenus habet, filium non teneri ducere uxorem illam, de qua aſſumenda paciſcitur pater, videlicet, ut non ſolum debeat de honeſtate, ſed etiam de neceſſitate quoad effectum non peccandi, licet non quoad effectum, ut ad id cogi poſſit; Medina *in ſumm. lib.* 3. *c.* 14. §. 14. *fol.* 109. *col.* 1. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 6. *n.* 6. Card. Bellarm. *lib.* 1. *de Sacram. matrim. c.* 19. *propoſ.* 3. *& in fin.* & Petr. de Ledeſm. *de matrim. q* 47. *art.* 6. *dub.* 3. ubi ait, hanc eſſe ſententiam Theologorum, & Juriſperitorum.

15 Quod abſque dubio procedit ſaltem, cum pater moveatur familiæ inæqualitate, ut hoc caſu, vel alia juſta de cauſa, nec filius habet legitimam cauſam non obediendi, ut poſt Gaſpar. de Cald. & Cardin. hic notant Alex. de Nævo *n.* 6. & Præpoſ. *n.* 5. S. Bonavent. *in 4. ſentent. diſt.* 29. *q.* 3. Navarr. *in manual. d. c.* 14. *n.* 15. Et multo magis ſi pater moveatur ad ſedandas periculoſas inimicitias, aut ad vitanda ſcandala, vel odia, quæ inde probabiliter exorirentur, Navarr. ibidem, & alii apud Sanch. *de matrimon. lib.* 4. *diſp.* 23. *n.* 11.

Non eſt omittendum, de jure civili irrita eſſe hujuſ- 16
modi matrimonia, *ut l. Nuptiæ, la ſeconda, ff. de ritu nupt.* Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant contrahentes, id eſt, qui coeunt, & quorum in poteſtate ſunt. Et quamvis jus civile hac in parte correctum ſit a
jure Canonico, ut in Concilio Tolet. III. *c.* 10. *relato in* 17
c. Hoc ſanctum, ubi gl. *in verb. Parentum* 32. *q.* 2. *c. ſufficiat* 27. *q.* 2. quod eſt Nicolai I. *c. Tuæ ſupra de ſponſ. & cap. Cum cauſa infra de raptor.* Inde tamen patet, quam ſint adverſa communi bono, & Reipublicæ tranquillitati connubia inita renuentibus parentibus. Unde has nuptias juſtas non haberi dicit Julianus *in leg. Nuptiæ, C. de nupt. & inſtit. eodem tit. in princip.* ſtatuitur, ut ſi filiifamilias ſint, conſenſum habeant parentum; nam hoc fieri debere, & civilis, & naturalis ratio ſuadet, in tantum ut juſſus parentis præcedere debeat.

Et præterea leges civiles, quæ ſanxerunt, filiam nu- 18
bentem ante annum ætatis vigeſimum quintum invitis parentibus poſſe ab eis exhæredari, ut in Authent. *Ut cum de appellat. cognoſc. §. Si alicui tolum.* 8. non ſunt correctæ a ſacris Canonibus, ſecundum opin. Calder. *in cap.* 1. *de*
Clandeſt. deſponſ. & poſt Abbatem Antiquum, & Joan 19
nem de S. Georg. tradit Felin. *in c. Eccleſia Sancta Maria num.* 59. *de Conſt.* Bald. *in l. Tenor in fin. de ſent. & re judic. & in leg. Omnem ad fin. Cod. ad Senatus Conſult. Tert.* & ex Theologis Sot. *in 4. diſt.* 29. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 4 & Molin. *lib.* 1. *de juſt & jur. tract.* 2. *diſp.* 176. *fol.* 1043. Et quamvis hæc ſententia non tranſeat abſque difficultate, nec deſint contradictores: tamen quoad rem noſtram pertinet, ſatis eſt, ut inde etiam colligatur, quam deceat filios abſtinere a nuptiis, quibus parentes reluctantur, cum hæc referatur inter ingratitudinis cauſas, ut hic notat Goffredus relatus a Jo. Andr. *n.* 8. dicens filiam non poſſe patri contradicere ſine vitio ingratitudinis, licet matrimonium teneat.

Quinimo non deſunt, qui exiſtimaverint matrimonia 20
filiorumfamilias ſine parentum conſenſu etiam jure Eccleſiaſtico fuiſſe irrita primis Eccleſiæ temporibus. Quod ex recentioribus mordicus tuetur Baſil. Pontius *de matr. lib.* 2. *c.* 8. §. 1. & videtur conſtare ex Decreto Concili Aurelianenſis IV. *c.* 24. his verbis: (Decernimus, ut parentibus, aut propriis dominis, prout ratio poſcit, perſonatum accepta fide excuſari ſub ſeparationis promiſſione tradantur, poſtmodum tamen a parentis atque dominis libertate conceſſa, ſi voluerint, ex propria voluntate conjungantur.)

Idque apud Græcos apertius colligitur ex Epiſtola S. Baſilii ad Amphilochium, *cap.* 3. ubi habetur: *Quæ ſine his, qui poteſtatem habent, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes.* Neque ergo vivente patre, nec domino, ii, qui conveniunt ſunt ab excuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint; tunc enim accipit firmitatem conjugium. Et Theod. Balſamon, *in Commen. ejus Epiſtolo ad c.* 38. Puellas, inquit, hic ſanctus pater, eas, quæ ſunt in poteſtate parentum, appellat.) Dicit ergo: (Si aliquæ puellæ tradant ſeipſas ſuis amatoribus præter ſuorum parentum ſententiam, & ab iis vitium illis allatum ſit, etiamſi matrimonio ſibi conjunctæ videantur, matrimonium ejus, quæ eſt in parentis poteſtate, non poſſe conſiſtere ſine paterna voluntate. Sin autem parentes ipſarum eis reconciliati fuerint, & eas cum amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remedium afferri; quod enim ab initio male factum eſt, parentum poſtea conſenſus reparare videtur, ut fornicatio in matrimonium deducatur.) Hæc ille.

Porro hæc ſententia, quatenus habet, matrimonia invi- 21
tis parentibus inita aliquando fuiſſe irrita in Eccleſia, jure defendi non poteſt; habet enim pro fundamento ſolum decretum Evariſti *in d. c. Aliter* 30. *q* 5. Quod tamen mutilate refertur a Baſilio Pontio ubi ſupra; nam in eo Decreto, ad hoc ut legitimum ſit conjugium, non ſolum exigitur ut femina deſponſetur a parentibus, ſed etiam a propin-

quionibus: Item exigitur, ut legibus dotetur: Item, ut sacerdotaliter benedicatur: Item, ut a paranymphis associata legibus detur, & solemniter accipiatur: ac demum in biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. Et mox immediate subnectitur: *Ita peracta scitote legitima esse connubia, aliter vero præsumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non dubitate, etiamsi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.* Hæc ibi. At manifestum est, cetera omnia, quæ in dicto Decreto exprimuntur, non pertinere ad essentiam matrimonii (nemo enim dixerit, matrimonium esse nullum, propterea quod conjux non fuerit dotata, aut benedicta a Sacerdote, aut a paranymphis associata, vel triduo orationibus non vacaverit.) Ergo necessario sequitur, ut idem sit dicendum, si a parentibus non fuerit desponsata; cum clausula subsequens, *Ita peracta scitote legitima esse connubia*, ad omnia præcedentia æqualiter referatur. Sensus igitur illius Decreti non est, ut conjugia absque solemnitatibus ibi præscriptis inita sint nulla, sed tantum ut tanquam clandestina reputentur illegitima, ac veluti fornicationes, & adulteria in foro externo, quandiu contrarium probatum non fuerit, habeantur. Et in hunc sensum Decretum Evaristi accipitur a Grat. *in §. Sed objicitur*, qui habetur post *c. Nec illud*, *& in §. His ita respondetur*, *post c. Si quis divinae* 30. q. 5. Et ita etiam Decretum illud interpretatur Card. Bellarm. *lib. 1. de matr. c.* 20. & communiter Scholastici. In quem sensum accipi etiam debet locus Basilii superius citatus.

Accedit, quod in Codice Gratiani, quo nunc utimur, loco illius dictionis, *etiamsi*, relatæ a Basil. Pont. legitur, *nisi*. Nec dici potest ea dicto per errorem irrepsisse, *quia in d. §. Sed objicitur*, ea professo explicatur his verbis: Evaristus cum dixisset, *Aliter præsumpta non sunt conjugia, sed adulteria*, addit, *nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*. Et secundum hanc lectu- 22 ram omnia sunt plana, quia textus probat contrarium ejus, ad quod allegatur a Basil. Pont. Nec hodie aliter legendum videtur, quia Gregorius XIII. Decretum Gratiani Sanctitatis suæ jussu emendatum, quod una cum Decretalibus Gregorii IX. Sexto; Clementinis, & Extravagantibus, Corpus juris Canonici appellat, imprimi ac divulgari præcipit, statuitque sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ut non liceat hujusmodi libris dictis juris Canonici, de mandato suo recognitis, correctis, & expurgatis, quidquam addere, detrahere, vel immutare, aut invertere, nullaque interpretamenta adjungere; sed prout opus hujusmodi Romæ impressum fuit, semper, & perpetuo integrum & incorruptum conservetur: ut in Bulla *incip. Cum pro munere*, *edita* 1. die Julii 1580. quæ habetur in princ. ipsius Decreti.

Decretum vero Concilii Aurelianensis intelligi debet quoad torum & cohabitationem, non autem quoad fœdus, & validitatem conjugii, ut indicant illa verba, *Sub separationis commissione:* necnon illa, *A parentibus libertate concessa conjungantur.*

Quamobrem tenendum est omnino, matrimonia contracta invitis parentibus, nullo unquam tempore fuisse irrita in Ecclesia: id quod non obscure innuit Decretum Concilii Tridentini *c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* quod absque ulla distinctione temporum anathemate damnat eos qui falso affirmant, matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse; & parentes ea rata, vel irrita facere posse.

Verum etsi hæc ita se habeant quoad nullitatem matrimonii tamen, quod spectat ad rem præsentem, constat ea conjugia adeo esse sacris Canonibus invisa & exosa, ut appellentur adulteria, fornicationes, & stupra. Unde cum tam Ecclesia, quam civilis politia tantopere ab illis abhorreant, non videtur annuendum, ut filia inire possit matrimonium, cui pater expresse, & ex legitima causa contra dicit. Præsertim quia nulla sufficiens causa adducitur, quæ justificet dispensationem: oportet e- 23 nim reminisci, ex matrimonio rato non consummato, licet non oriatur impedimentum affinitatis, sed publicæ honestatis justitiæ, ut olim consultis gravioribus Theologis, & Canonistis censuit Sac. Congregatio Concilii; hoc tamen impedimentum esse fortius, quam illud, quod oritur ex sponsalibus de futuro, S. Thom. *in 4. dist.* 41. *q. unic. art.* 3. & ibi Soto *art.* 2. & Abb. *in cap. Sponsam, in princ. de spons.* Ideoque graviorem causam requiri pro 24 concedenda dispensatione. Unde quamvis Decretum Concilii *cap.* 3. *sess.* 24. *de reform. matrim.* impedimentum publicæ honestatis, quod oritur sponsalibus nullis, omnino sustulerit, & ex validis restrinxerit ad primum gradum; tamen impedimentum publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio contracto per verba de præsenti, & non consummato, non fuit a Concilio sublatum, & durat in omnibus casibus, & gradibus, in quibus antea oriebatur, ut ex sententia S. Congregationis declaravit S. Pius V. in Extravag. *ad Romanum*: idque procedit, etiamsi matrimonium sit irritum ex quacunque causa, præterquam ex defectu consensus, ut S. Congregatio declaravit.

Nec refert, quod hoc casu adducatur pro causa diffamatio conversationis mulieris apud virum, cui vult nubere: quia hæc causa, si vera esset, adduceretur potissimum a patre, & fratribus ipsius mulieris, ex nobilissima familia oriundis, quorum existimatio præcipue læderetur ex sinistra hujusmodi suspicione. Unde cum eam nec pater, nec fratres adducant; sed alii, ad quos non pertinet: satis hinc liquet hanc causam commentitie proponi ad extorquendam dispensationem.

Nisi forte dixerimus, hoc casu Sanctissimum non dispensare, ut filia nubere possit contra voluntatem patris; sed tantum dispensare super impedimento publicæ honestatis ex matrimonio rato: post impetratam vero dispensationem, ut matrimonium qua debet honestate & reverentia parentibus debita contrahatur, nullumque obstet Canonicum impedimentum, ad curam, & solicitudinem Episcopi pertinere: licet fatear hinc aperiri viam filiæ nubendi patre contradicente.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Nicolaus Papa.

C A P U T II.

UBi non est consensus: & infra. Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur. Nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro dono pacis, talis conjunctio toleretur.

S U M M A R I U M.

1 *IMpuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent.*

2 *Intellectus hujus capitul. & numero seqq. usque ad num.* 12.

Sponsalia an licite contrahi possint ante septennium, ibid.

3 *Lex Ecclesiastica prohibens obligat transgressores ad culpam mortalem, & numero* 8.

4 *Sponsalia amborum infantium, vel alterius, publica honestatis justitiam non inducunt.*

5 *Sponsalia contrahi possunt ante septennium, si usus rationis præveniat ætatem.*

6 *Sponsalia post septennium ante pubertatem contrahentes, peccant mortaliter, n.* 8.

Contrarium, n. 9.

7 *Sponsalia contracta ab impuberibus post septennium indu-*

inducunt publicæ honeſtatis juſtitiam.

8 *Sponſalia non ſunt conjunctio, ſed promiſſio conjunctionis futuræ.*

10 *Matrimonium contrahentes ante pubertatem, non poſſunt abſque peccato carnaliter commiſceri.*

11 *Matrimonium contrahi non poteſt abſque culpa lethali ante expletum annum duodecimum in femina, & decimumquartum in maſculo, niſi ex urgenti cauſa, & de licentia Epiſcopi.*

12 *Pacis bonum eſt urgens neceſſitas diſpenſandi.*

1 U*Bi non eſt*. Impuberes ambo, vel alter, niſi pro bono pacis, conjungi non debent. Hoc dicit ſecundum omnes; & ſunt duæ partes. Prima ponit inhibitionem: Secunda neceſſitatis caſum excipit, ibi, *Niſi forte*.

2 Decretalis habet multiplices intellectus; quidam enim putant, hic tantum probari, ne fiant ſponſalia ante ſeptennium. Hæc enim eſt ætas legitima, de qua textus loquitur ad ſponſalia contrahenda, tam ſecundum leges, *ut l. In ſponſalibus, de ſponſal.* quam ſecundum Canones, ut *c. Literas, c. Acceſſit, & cap. Duo infra eod.* & cum textus dicat, *diſtrictius inhibemus*, ex hoc patet verum non eſſe quod ait Jo. 3 Andr. *in princ.* videlicet quod hic dicitur, procedere de honeſtate; imo enim eſt culpa lethalis huic inhibitioni contravenire, ad text. *in c. Quiſquis præcepti*, 14. *qu.*1. & not. per Hoſt. & alios in *c.*1. *ſup. de treg. & pac.* & tenuunt Hoſt. *hic in princ.* & Alex. de Nævo *num.*2. dicente non eſſe leve contravenire huic præcepto; & ita per hunc textum mortaliter peccare pueros, qui ſponſalia contrahunt ante ſeptennium abſque legitima cauſa, & Epiſcopi licentia, tradunt Henriq *lib.*11. *de matrim. cap.*13. *n.*13. & Petr. de Ledeſma *de matrim qu.*43. *art.*2. *dub.* 3.

4 Sed certe hic primus intellectus ſuſtineri non poteſt: tum quia textus prohibet, ne conjugatur: at nulla conjunctio, ſeu vinculum obligationis eſſe poteſt, ſi infantes ambo, vel alter ſponſalia contrahant; ideoque ſponſalia hujuſmodi, utpote nulla ex defectu conſenſus, nec publicæ honeſtatis juſtitiam inducunt, ut eſt textus in *c. unic. infra eod. lib.*6. Tum quia aut pueri ante illam ætatem carent uſu rationis, & ſunt omnis culpæ expertes, ut notatur in *c. in gloſ. penult. infra, de delict. puer.* unde nec venialiter peccant: quod noviſſime tenet Sanchez *de matrim. tom.*1. *lib* 1. *diſp.*17. *n.* 4.

5 Aut uſus rationis prævenit ſeptennium: & tunc illa erit legitima ætas a ſacris Canonibus requiſita ad contrahendum ut probat ratio textus in *d. l. In ſponſal.* & tenet gloſſ. *in c. Juvenis, in verb. Dubia ſupra de ſponſal.* & ibi Innoc. *in princ.* Joan. Andr. *n.*9. Butr. *n.*5. Cardin. *n.*1. Anchar. *n.*4. Alex. de Nævo *num.*19. & Præpoſ. *num.*7. & docet S. Thomas *in 4. ſent. diſt.*27. *qu.*2. *art.*2. *ad* 7. de communi Navarr. *in Man. cap.* 22. *num.*19.

6 Quidam autem cenſent hanc prohibitionem eſſe intelligendam in ſponſalibus de futuro, quæ contrahuntur quidem poſt ſeptennium, ſed ante pubertatem, & hunc intellectum amplectitur hic gloſſ. 3. cum illo recitet ultimo loco, & expreſſius Hoſtien. *num.*1. *in verb. Conjungantur*, Jo. Andr. *num.*5. Butr. *num.*7. Cardin. *circa fin.* Anchar. *num.*3. & communiter Doctores, ut teſtatur Alex. de Nævo *n.* 8. *verſ. Secund. mod.*

7 Et ratio prohibitionis ſecundum gloſ. & Hoſtien. fuit bonum publicum; nam quando uterque, vel alter impuberes ſponſalia contrahit, inde oritur publicæ honeſtatis juſtitia ut *in d. c. unic. infra eod. lib* 6. Cum autem ſponſi puberes facti ſæpe mutent voluntatem, & ſponſalia ſolvant, impeditur ſponſus matrimonium contrahere cum conſanguineis ſponſæ, & ſponſa cum conſanguineis ſponſi, ut in *cap. Sponſam, ſupr. de ſponſal.* & ſic tota conſanguinitas remanet impedita. Non eſt ergo tutum, ut conjungantur; imo damnoſum Reipublicæ, tot uxores auferre ſponſo, & tot maritos ſponſæ: & plerunque ex tali diſſolutione diſcordiæ, & rixæ oriuntur & divertentes conſanguineis de facto copulantur; unde hujuſmodi licentia contrahendi fuit merito reſtringenda: & ita ſecundum hanc lecturam 8 Hoſtien. & communem, majores ſeptennio, impuberes tamen, admitti non debent ad ſponſalia contrahenda, alioquin peccant mortaliter, ut dicunt Summa Roſell. in *verb. Matrimonium*, 2. *num.*6. & apertius in *verb. Jejunium*, *num.* 3. & Silveſt. *in verb. Matrimonium*, 5. *qu.*6. *& in ver. Sponſalia*, *qu* 3. *dicta* 1. Sed hunc quoque intellectum merito refellit, Abb hic *circa fin. verſ. Nec placet mihi communis intellectus*. Primo, quia textus dicit, *Non conjungatur*: at per ſponſalia non fit conjunctio, ſed promiſſio conjunctionis futuræ; ad quod facit *cap. Noſtrates*, 25. *qu.*10. Deinde quia textus prohibet hujuſmodi 9 conjunctionem, antequam perveniatur ad ætatem legibus, vel Canonibus determinatam: at ſeptennio expleto jam pervenerunt ad hujuſmodi ætatem, ut in *d. l. In ſponſal. ff. de ſponſal. & in cap. Literas, & in cap. ſeqq. infra eodem*, ergo ſponſalia licite contrahunt, licet puberes non ſint; & ex his puto ſublatam eſſe reſponſionem Alexan. de Nævo hic *num.*10. quod etiam ſponſalia de futuro poſſint dici conjunctio, cum ex ipſis oriatur ultro citroque obligatio ad contrahendum matrimonium, & obligatio eſt juris vinculum, quo natura adſtringimur ſecundum noſtræ civitatis jura, ut dicit text. *inſt. c. de oblig. in princ.* quoniam hæc conſideratio non applicatur ſponſalibus contractis ante ætatem legitimam, de qua loquitur hoc capitulum, quia cum illa ſit infra ſeptennium, ut proxime dictum eſt, ſponſalia ſunt nulla ex defectu conſenſus, ac proinde ex illis nulla oritur obligatio, ut *in d. cap. unic. de deſponſ. impub. lib.*6. & conſequenter nullo reſpectu poſſunt dici conjunctio. Conſideratio quinque Hoſtien. quod tota conſanguinitas impediatur, hodie parum urget; quia impedimentum publicæ honeſtatis primum gradum non excedit, ex Concilio Tridentino *cap.*3. *ſeſſ.*24. *de reform. matrim.*

Alii vero intelligunt hunc textum ſtricte, quando ſcilicet impuberes ambo, vel alter contrahunt matrimonium, 10 & volunt intendere copulæ carnali: hæc nanque conjunctio ab Eccleſia non eſt permittenda, nec poſtea de validitate matrimonii dubitari contingat, prout accidit in terminis, *cap. Continebatur, infra eodem*; & hanc lecturam poſuit Abb. hic *ad finem, verſ. Unde intellige iſtam textum*; & eſt ex mente Innocentii *in fin.* exponentis verbum, *Conjungantur*, ſcilicet carnaliter; & eam ſequitur Sanchez *d. diſput.*17 *num.*6.

Verum neque hic textus intellectus Abbatis judicio meo ſuſtineri poteſt, quia textus permittit conjunctionem ante legitimam ætatem ex urgentiſſima cauſa, veluti pro bono pacis, ut patet in *verſ. Niſi forte*; ergo non poteſt intelligi de commixtione carnali, quando ſunt impuberes ambo, vel alter, ut Abbas putat, quia Eccleſia ex nulla cauſa quantumvis neceſſaria, & urgenti poteſt licentiam concedere, ut pubes cum impubere, vel ambo impuberes carnaliter commiſceantur; quia cum inter eos matrimonium conſiſtere non poſſit, *cap. Puberes, & cap. Atteſtationes, infra eodem cum multis concord.* copula non poteſt eſſe niſi fornicaria, & jure Divino naturali prohibita; ad quod vide quod ſcripſi in *cap. De illis, il ſecondo*, *num.* 46. *infra eodem*.

Nec ſatisfacit reſponſio Sanchez, quod commixtio pro bono pacis ſit permittenda, quando probabile eſt judicio Epiſcopi malitiam ſupplere ætatem: quoniam hæc reſponſio eſt extra terminos intellectus Abb. qui loquitur quando ambo, vel alter ſunt impuberes. At quando Epiſcopi judicio probabile eſt malitiam ſupplere ætatem, jam impuberes non cenſentur, ut *d. cap. Puberes, infra eodem*; ac proinde & carnalis commixtio nullo jure prohibetur, quin potius permittitur, ut ibi *& in cap. De illis, il ſecondo, infra eod.* & ibi dixi præſertim in *d. num.*46.

Supereſt ergo, ut hoc capitulum, cum nec de ſponſalibus, nec de copula intelligatur, prohibeat tantummodo conjunctionem matrimonialem, juxta primum intellectum gloſſæ, & Innocentii, id eſt, ne matrimonium contrahatur, ſi ambo, vel alter nondum pervenerunt ad ætatem legibus, vel Canonibus præfinitam, hoc eſt, ante duodecimum annum exactum in femina, & decimumquartum ſimiliter exactum in maſculo, ut *l. Minorem, ff. de ritu nupt. cap. Continebatur, & cap. Atteſtationis, infra eod.* gloſſ. 2. hic Innoc. *in princ.* Joan. Andr. *num.* 4. & alii communiter, Navarr. *in Man. cap.* 22. *num* 29. Et ratio prohibitionis eſſe potuit, quia cum minores apti ad matrimonium ex contractu matrimoniali obligentur, ut *cap. De illis, infra eodem*, & plerunque incertum ſit, ad matrimonium ſint apti, nec ne, id eſt, an malitia ſuppleat ætatem, neque id ex habitu corporis, vel ex aliis ſignis facile deprehendi poſſit; ſæpe contingit, ut alter conjugum pœnitentia ductus prætextu nullitatis a matrimonio reſiliat, & cum alia contrahat; unde puella innupta, & diffamata remanet, & inter parentes, rixæ, & diſcordiæ oriuntur: merito Papa hic diſtricte hoc prohibet, adeout propterea ſit culpa lethalis matrimonium contrahere ante ætatem legitimam ſine urgenti cauſa,

causa, & dispensatione Episcopi, ut docuerunt Petr. de Palude *in 4. sent. dist.28. qu.2. art.1. n 8.* & Tabien. in *verb. Matrimonium, 5. q.6.* Qua de rescripsi latissime in prædicta Decretali, *De illis a n.14. usque ad n.51.* ubi etiam videas de intellectu hujusmodi textus.

Nota ibi, *ut potest pro bono pacis*, bonum pacis esse urgentem necessitatem dispensandi, seu juris rigorem relaxandi ut hic, *& c. in in fin. supra de for. cap. Omnes quod 22. qu. 1. c. Hac quippe, 3. qu.6. c. Nisi essent, de Praben. & c. Cum inter R. Juniorem, de elect.* unde versus, *Pax ut servetur moderamen juris*, habetur glos. *ult.* hic, Host. *n.6. in verb. Pro bono pacis*, Joan. Andr. *in fin.* & alii communiter.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

Alexander III. Genuen. Archiepiscopo.

CAPUT IX.

De illis, qui in minori ætate desponsantur: & infra. Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur; sed cujuscunque sint ætatis se possunt per illatam violentiam excusare: nisi post violentiam consensus accedat.

SUMMARIUM.

1 *Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimoniali obligantur, nisi violentia intercedat.*

2 *Matrimonium contractum ante ætatem legitimam, valet, si malitia suppleat ætatem, & n.19. & 42.*

3 *Malitia nomine quid intelligatur, & n.47.*

4 *Matrimonium non consistit cum puella minore septennio quantumcunque fuerit cognita, nisi multum sit doli capax, & discreta.*

5 *Copula actualis non requiritur ad hoc, ut malitia suppleat ætatem, sed sufficit aptitudo ad copulam, quæ ex aliis signis probari potest.*

6 *Argumentum a contrario sensu non sumitur, ubi alia jura contradicunt.*

7 *Ætas pubertati proxima, & potentia coeundi, an copulative requirantur ad validitatem matrimonii ante ætatem legitimam.*

8 *Pubertatem non metimur ex annorum numero, sed ex vigore naturæ, & rationis, & n.18.*

9 *Metus, & violentia, in quacunque ætate incutiantur, irritant matrimonium.*

10 *Dummodo potuerit cadere in constantem virum.*

11 *Metus, & violentia purgantur per liberum consensum supervenientem, & matrimonium convalescit.*

12 *Sive consensus superveniens sit expressus, sive tacitus, vel præsumptus.*

13 *Et quid post Concilium Tridentinum.*

14 *Puella duodecim annis minor, cujus malitia supplet ætatem, an possit matrimonium contrahere de licentia Episcopi, an vero sit opus dispensatione Apostolica, & n. seqq. usque in fin. præsertim, num. 38.*

15 *Matrimonium jure naturæ in quacunque ætate contrahi potest, dummodo adsit sufficiens rationis usus, & num. seqq.*

16 *Impotentia coeundi non dirimit matrimonium jure naturæ, nisi sit perpetua.*

17 *Matrimonium inter puberes ex urgentissima causa contrahi potest ex dispensatione Ecclesiæ, & n.33.*

18 *Pubertas sola jure positivo sufficit ad validitatem matrimonii.*

19 *Pubertas ut plurimum contingit in femina anno duodecimo, & in masculo decimoquarto completo.*

20 *Pubertatis, seu impubertatis præsumptio ante, & post legitimam ætatem non est juris, & de jure, sed juris tantum.*

21 *Ætas legitima relevat ab onere probandi pubertatem, quæ antea non præsumitur, nisi probetur.*

22 *Malitia, an supleat ætatem, nec ne, spectat ad Ordinarii judicium, & num. seqq. usque ad n.26. n.47.*

23 *Episcopus est cognitor impedimentorum matrimonialium, & n. seqq.*

24 *Parochus non cognoscit de impedimento matrimonii inter publicationes sibi delato, sed Ordinario denunciat.*

25 *Episcopus cognoscit, an subsit legitima causa dispensandi cum impubere super matrimonio contrahendo.*

26 *Matrimonium quibus casibus contrahi possit ante ætatem legitimam authoritate Ecclesiæ, & n. seqq. usque ad n. 35. & n. 38. usque in finem.*

27 *Rationis usus in matrimonio est ex necessitate Sacramenti.*

28 *Ecclesia non dispensat in substantialibus Sacramentorum.*

29 *Infantes sunt matrimonii incapaces jure naturæ ob defectum consensus.*

30 *Papa solus dispensat super matrimonio puellæ, quæ sufficientem habet discretionem, sed non aptitudinem ad copulam, & num.46.*

31 *Potentia actualis coeundi non est de substantia matrimonii jure naturæ, vel Divino, sed positivo tantum.*

32 *Episcopus non dispensat super impedimentis dirimentibus.*

33 *Episcopus an ex urgentissima causa dispensare possit, ut puella pubertati proxima matrimonio copuletur.*

34 *Intellectus cap. 2.* super eod.

35 *Matrimonium contrahens ante ætatem legitimam sine justa causa, & licentia Episcopi, peccat mortaliter.*

36 *Menstruæ purgationes in puella sunt signum infallibile pubertatis.*

37 *Episcopus compilato processu super malitia quid agere debeat.*

38 *Ætatis impedimentum non est simplex, & absolutum, sed conditionale, nisi malitia ætatem præveniat.*

39 *Matrimonium institutum est a Deo, primo in officium naturæ, & post lapsum infirmitatis remedium.*

40 *Ætatem prævenienti succurendum est nuptiarum remedio propter periculum fornicationis.*

41 *Matrimonium puellæ, cujus malitia ætatem supplet, impediri non potest absque peccato.*

42 *Impossibile dicitur quod fieri non potest de jure communi, sed tantum ex dispensatione Papæ.*

43 *Licentia contrahendi matrimonium ante annos nubiles, ubi malitia supplet ætatem, non censetur adempta Ordinariis eo quod Sedes Apostolica super hoc dispensare consueverit.*

44 *Papa est Ordinarius singulorum, & universalis Ecclesiæ Episcopus.*

45 *Ac si aliquid faciat de plenitudine potestatis, inferioribus non præjudicat.*

46 *Gregorii XIII. responsum petenti dispensationem ad matrimonium impuberis.*

47 *Matrimonium inter puberem, & impuberem contractum servata forma Concilii, est nullum, nisi malitia suppleat ætatem, nec per cohabitationem, & copulam ratificari potest.*

48 *Sponsaliorum validitati non obstat clandestinitas, & num. seqq.*

49 *Ma-*

49 *Matrimonium per verba de præsenti inter puberem, & impuberem contractum non servata forma Concilii Tridentini, valet in vim sponsaliorum.*
Secus in matrimonio contracto inter puberes, n.52.
50 *Sponsi impuberes facti puberes cogi non possunt per censuras ad contrahendum per verba de præsenti.*
51 *Nisi sponsalia fuerint jurata.*

1 DE *illis, il secondo.* Majores apti ad matrimonium ea contractu matrimoniali obligantur; nisi violentia intercedat. Hoc dicit secundum Abb. Antiq. quem ceteri secuti sunt. Duas habet partes. In prima ponitur decisa consultatio. In secunda responsio, ibi, *Respondemus.*

2 Nota primo, valere matrimonium contractum ante ætatem a jure præfinitam, si malitia suppleat ætatem, ut hic est textus, qui ad hoc quotidie a Doctoribus allegatur: ad idem text. *in cap. Puberes, sup. eod.* & infra *in*
3 *cap. fin.* & latius dicam infra *num.* 18. *& seqq.* Nomine autem malitiæ communiter intelligunt Doctores non tantum aptitudinem ad copulam conjugalem, seu gerendi potentiam, ut hic, & in *d. cap. Puberes*; sed etiam prudentiam, ut in *cap. fin. infr. eod.* id est discretionem, & judicium rationis ad cognoscendam magnitudinem Sacramenti matrimonii, & vinculum conjugale perpetuum, & indissolubile: idem probat text. in *cap. Continebatur, supra eod.* ubi ponderatur non tantum copulas, sed etiam ætas pubertati proxima. Quæ ponderatio ætati inepta esset, si sola copula esset sufficiens; unde egregie S. Thomas *in 4. distin.* 36. *qu. un. art.* 5. hanc malitiam appellat vigorem naturæ, & rationis, & Cardin. hic *num.* 2. discretionem, & viri potentiam, & glossa hic *in princ.* sapientiam, discretionem, & doli capacitatem. Atque ita hæc duo esse copulative necessaria ad validitatem matrimonii ante ætatem legitimam, censet Abb. hic *num.* 4. Alex. de Nævo, *num.* 7. Angel. *in verb. Matrimonium*, 3. *imped.* 15. *num.* 8. Silvest. *in verb. Matrimonium*, 5. *qu.* 2. Covarr. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 3. & passim alii, quorum sententiam probavit S. Congregatio Concilii, ut dicam infra, *num.* 47.

Et quamvis Thomas Sanchez *de matrim. tom.* 2 *lib.* 7. *de imped. disp.* 104. *n.* 20. alleget multos pro contraria sententia; veritas tamen est, glossas, & Doctores, quos citat non discrepare a communi opinione; nam gloss. *hic in verb. Copula*, dicit, ad hoc ut minores sociari possunt vinculo conjugali, hoc tantum considerari, an potuerint copula carnali conjungi, non numerum annorum; atque ita includit solam aptitudinem ad copulam ad exclusionem ætatis, non autem ad exclusionem discretionis ad intelligendam vim obligationis conjugalis. Quod inde apparet manifeste, quia eadem glos. Bernardi in figuratione casus interpretatur malitiam, id est sapientiam, & discretionem, ut superius dictum est. Similiter textus in *d. cap. Puberes, supra eod.* cum glos. in *verb. Ostendit*, tunc dicunt pubertatem, & matrimonium considerari tantum ex vigore naturæ, & generandi potentia, non ex annorum numero, utique non excludunt judicium rationis. Et eodem modo glossa in *cap. fin. in verb. Prudentia*, quamvis interpretetur illud verbum, *prudentiam*, id est carnalem concupiscentiam; tamen paulo post includit judicium rationis dum subjicit; sic etiam in delictis doli capacitas supplet ætatem. Quam quidem capacitatem, & discretionem præter aptitudinem ad copulam, requirunt etiam in *d.*
4 *cap. Puberes:* Hostiens. Henric. Boich. Butr. Cardin. & alii per eum allegati: licet verum sit, minorem septennio aptum ad copulam non esse habilem ad matrimonium, nisi discretio illa, & doli capacitas sit magna, & sufficiens ad intelligendam vim consensus conjugalis, ut bene advertit Abb. in *cap. Continebatur, num.* 6. ubi concludit, cum puella minore septennio, quantumcunque fuerit cognita, non dici matrimonium consistere, quia non videtur habere consensum aptum ad discernendum, quid sit matrimonium, nisi multum esset doli capax, & discreta; & sequitur ibidem Præpos. *num.* 3. Angel. Silvest. Covarr. supracitati.

5 Secundo nota, ad hoc ut malitia suppleat ætatem, non requiri, ut carnalis conjunctio actualiter præcesserit, sed sufficere aptitudinem ad copulam: quod efficaciter probat hæc Decretalis in illis verbis: *Si ita fuerint ætati proximi, ut potuerint copula carnali conjungi, separari non debent, in eis ætatem supplevisse malitia videatur;* & tenent hic Bernard. Goffred. Innoc. & Abb. Antiq. quos sequuntur Joan. Andr. *n.* 3. Abb. Sicut *n.* 4. Præpos. *n.* 1. Alexan. de Nævo, *n.* 8. & gloss. *in cap. unico, in verb. Supplebat, infra eodem lib.* 6. & ex recentioribus, Menoch. *de arbitrar. judic. casu* 58. *n.* 8. & pro hac parte consuluit Cardin. Zabar. *cons.* 4. *Lagia ætatis*, ubi reprobata contraria opinione, late deducit, ad hoc non requiri copulam actualem, sed sufficere ut puella sit proxima pubertati, & magnitudine viræ pubertatem præferat.

Verum Hostien. *hic n.* 8 exponit verba illa, *potuerint copula carnali conjungi*, id est facto se conjunxerint: existimans propterea, ad hoc, ut teneat matrimonium inter minores, & malitia suppleat ætatem, oportere, ut carnaliter se cognoverint, eo quod coeundi potentia ante ætatem legitimam aliter probari non possit, quam per actualem copulam. Idemque ante ipsum sensit Tancred. quibus videntur adhærere, Henric. Boich. *n.* 3. & Petr. de Anchar. *n* 5. & D. Antonin. *p.* 3. *tit.* 1. *cap.* 19. *in princ. col.* 3. *ante vers. Et quia secundum.*

Sed certe Hostien. expositio infert vim literæ, quæ hic considerat actualem conjunctionem, sed an minores sint ita ætati proximi, ut potuerint carnaliter commisceri; & sic supponit aptitudinem ad copulam posse aliter probari, quam per actualem conjunctionem: alias enim non proximitatem, sed copulam illam ponderasset. Item hæc expositio est contra textum in *cap. Puberes, supra eodem*, ubi puberes matrimonium apti definiuntur esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendunt, & generare jam possunt. Et ita textus considerat non actualem commixtionem, sed habitudinem corporis, & generandi potentiam. Idem probatur in *cap. Proximo, infra eod* ubi nisus ad copulam cum consensu adhibito prope ætatem legitimam sufficit ad matrimonium. Item pro hac parte sunt textus infra in *cap. fin.* & apertius in *cap. unico*, §. *infra eod. lib.* 6. & hæc est veritas, ut inquit Anton. de Butr. hic *num.* 5. *vers. Innocentius*, & Abbas tenens primam, quam efficaci ratione probat gloss. Joan. Andr. in *d. cap. unico*, §. 1. *in verb. Supplebat, infra eod. lib.* 6. *Pone*, inquis, *quod puella proxima pubertati cognita sit a pluribus, similiter proximus pubertati plures cognoverit, & deinde illa ab isto desponsentur, & traducatur: quis hebes dixerit istos posse resilire?* nullus secundum eum.

Petr. de Anchar. hic *num.* 5. conciliando opiniones sic distinguit: Aut puella a viro traducta appareat virgo: & quantumcunque pilositas, & alia signa pubertatis appareant, nihilominus puella resilire potest, si nondum compleverit annum duodecimum, per *cap. Continebantur*, §. *Si autem, supra eod.* Et hoc casu opinionem Tancredi, & Hostien. putat esse veriorem. Aut puella appareat ab alio cognita, & deinde a viro traducta, & præsumitur ab ipso cognita, sicut si quamlibet aliam duxisset majorem ætate. Et hoc casu procedat opinio Goffred. Innoc. Abb. Antiq. & Joan. Andr.

Verum rejecta hac distinctione Anchar. tenet indistincte sive puella fuerit ab aliis cognita, sive non, matrimonium consistere, si ex habitu corporis, & aliis signis intrinsecis appareat de potentia coeundi, ut probant jura superius allegata, & concludit Abb. hic *n.* 4. *vers. Sed disceptatio non modica*, Præpos. *num.* 1. & Alexan. de Nævo, *num.* 8. Facit text. in *l.* 1. §. *Si intelligatur*, ibi, *at plerunque signis quibusdam demonstrari solent vitia, ff. de adil. edict.*

Non obstat text. quem Anchar. allegat pro sua sententia in *dict. cap. Continebatur*, §. *Si autem*, quia quamvis decidat puellam pubertati proximam separari non debere, cum suo assensu desponsata, & cognita fuerit, non tamen inde licet arguere, ut si non fuerit cognita, etiamsi aliunde appareat vir potens, separari debeat; quia argumen- 6
tum a contrario sensu non sumitur, ubi alia jura contradicunt, *l.* 2. *C. de condit. insert.* secundum unum intellectum, *cap. A nobis, il secondo*, ubi Abbas, & Felin. notant infra, *de sent. excomm.* glos. *ult. in cap. Significasti, supra de foro compet.*

Tertio nota secundum Anton. de Butr. *num.* 2. duo copu- 7
lative videri necessaria ad hoc, ut minores sint habiles ad matrimonium contrahendum, videlicet propinquitatem ætatis, & potentiam coeundi. Idem videtur probari in *c. Continebantur, supra eodem*, ibi, *Si autem fuerit ætati proxima, & cognita ab eodem viro.* Sed oppositum ex diametro ex hoc textu colligit Petr. de Anch. in 1. *notab.* videli-

cet

cet proximos pubertati, pro puberibus reputari, sicut proxime accingendus haberi pro accincto, ut *l. penult. ff. de test. milit.* & sic videtur sentire, solam propinquitatem sufficere etiam non probata coeundi potentia. Sed neutra
8 opinio est vera. Unde dic secundum Abb. *num.*4. Aut incipis a primo, id est a propinquitate ætatis, & requiritur etiam secundum, id est aptitudo ad copulam, quia sola proximitas non sufficit, ut hic patet *& in d. cap. Continebatur, & in c. fin. infra eodem.* Aut incipis a secundo, & primum non exigitur, quia sola potentia coeundi sufficit sine proximitate, dummodo adsit vigor rationis ad discernendum vires matrimonii, quia pubertatem non metimur ex annorum numero, *cap. Puberes*, & ibi gloss. in *verb. Ostendit, supra eod.* & gloss. hic in *verb. Copula*. Unde si prædicta concurrant, in quacunque ætate matrimonium valide contrahi potest, ut per Hostien. *in dict. cap. Puberes, num.* 8. ubi adducit testimonium B. Gregorii in *dialog.* de pueso novem annorum, qui nutricem reddidit prægnantem. Cujus etiam meminit, gloss. in *Summa*, 20. *qu.* 1. *& in dict. cap. Puberes*, Abb. *num.* 3. & alii communiter, & ipsemet Butr. hic *num.* 5. Postea recedit a prima opinione, concludens solam copulam, seu coeundi potentiam absque proximitate ætatis inducere matrimonium, dummodo sit ultra septennium. Nec obstat hæc Decretalis, quia non exigit proximitatem ætatis, nisi ad præsumendam potentiam coeundi; sed proximitas non exigitur, si potentia aliunde deprehendatur, ut dictum est.

9 Quarto nota *in ver. Sed cujuscunque sine ætatis:* metum, & violentiam, in quacunque ætate incurrantur, reddere matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus: concordat textus secundum unum intellectum
10 in *c. Veniens, il primo supra de sponsal.* Quod intellige, talis sit metus, & violentia, ut potuerint cadere in constantem virum, *cap. Veniens, il secondo, & cap. Consultationi*, & ibi dixi *eod. tit.* & est communis opinio, ut testatur, Bocr. *cons.* 21. *n.* 42. *& seqq.*

11 Ultimo nota, ex fine literæ consensum matrimonialem metu, aut violentia extortum purgari per liberum consensum supervenientem, & validari matrimonium meticulo-
12 se, aut violenter contractum. Quod procedit, sive consensus superveniens sit expressus, sive tacitus, vel præsumptus; nam si talis violentia passus patienter alteri cohabitet, talis violentia transit in consensum, ut *c. Ad id quod, supra tit. proximo, c. Insinuante, qui Cleric. vel voven. l.* 2. *C. quod met. caus.* Vel si carnalis copula subsequatur, ut *c. Significavit, infra, de eo qui duxit in matrim. & c. Insuper, qui matrim. accus.* post glos. *final.* hic, Hostien. *n.* 2. & Butr.
13 *n.*6. Sed hodie hoc corrigitur jure novissimo Concilii Tridentini, quia matrimonium nulliter contractum, per supervenientem consensum non convalescit, sed necesse est iterum contrahere coram Parocho, & testibus, juxta formam præscriptam *in c.* 1. *sess.* 24. *de reform. matrim.* ut sæpius declaravit S. Congregatio ejusdem Concilii interpres. Ad hoc quod dicam infra, *num.* 47.

14 QUÆRO, an puella duodecim annis minor, cujus malitia supplet ætatem, possit matrimonium contrahere de licentia Episcopi, an vero sit opus dispensatione Apostolica.

15 Constat apud omnes, jure naturæ, modo adsit sufficiens rationis usus, nullam ætatem matrimoniis contra-
16 hendis constitutam esse. Nam impotentia coeundi ita demum dirimit matrimonium jure naturæ, si sit perpetua, secus si temporalis, *cap. Fraternitatis, infra de frigid. &*
17 *malefic.* Ideoque matrimonium inter puberes, cum eorum impotentia temporalis sit, ex aliqua urgentissima causa, puta pro bono pacis, potest contrahi ex dispensatione Ecclesiæ, ut est casus in *cap. sup. eod.* quod potius de matrimonio, quam de sponsalibus loquitur, ut ibi not. gloss. Innoc. Abbas, & alii. Ergo defectus pubertatis matrimonium non dirimit jure naturæ super quo nulla cadit dispensatio, ut 13. *distinct.* in *Summa*, & ibi per gloss. & Archid. Atque hujus sententiæ est D. Thomas in 4. *dist.* 36. *qu. unic. art.* 5. & Victoria *in Summ. de ma-*
18 *trim. num.*284. Eamque pluribus comprobat, & ab objectis tuetur, Navarrus *cons.*4. *incipien. tractatum est, hoc tit. de despon. impuber.* Jure autem positivo etsi ad valorem conjugii sola pubertas sufficiat; pubertas autem non ex annorum numero, sed ex habitu corporis, & vigore naturæ æstimanda sit, ut constat ex *cap. Puberes, sup. eod.* ubi refellitur opinio aliquorum, qui pubertatem ex annis metiebantur, & ibi notat glos. *fin.* & Hostien. *in princ.*
& Cardin. hic, *num.* 1. *in opposit.* dicens, quantum ad ma- 19
trimonium ætatem non esse taxatum, & præveniri posse: tamen quia pubertas in femina ut plurimum contingat in duodecimo anno absoluto, & in masculo decimoquarto, propterea jura aptando dispositionem ad ea, quæ frequentius accidunt, provide præfixerunt feminæ annum duodecimum completum ad matrimonium ineundum, *cap. Continebatur, supr. eod. & l. Minorem, ff. de ritu nupt.* & masculo decimum quartum annum, ut *in cap. Proximo infra eodem, & instit. de nupt. in princ.* glossa in *cap.* 2. *in verb. Canonibus supra eod.* quia scilicet ante illam ætatem eos impuberes præsumpserunt, ut in *dict. cap. Puberes*, ubi hoc notat gloss. ultima, quæ communiter approbatur.

Hæc autem impubertatis præsumptio ante ætatem legi- 20
timam non est juris, & de jure, ita, ut non admittat probationem in contrarium, secundum ea quæ leguntur, & notantur in *cap. Ad id quod, & in cap. Is qui fidem, supra tit. proxim.* sed est juris tantum, ut advertit Hostien. in *prædict. Decretal. Puberes, num.*7. *in verb. Ostendit.* Ideoque si constet malitiam supplere ætatem, utique potuerunt minores conjugio copulari, quia hoc casu præsumptio cedit veritati, ut textus apertus hic, *& in dict. cap. Puberes, & in cap. fin. infra eod. & in cap. unic. §.* 1. *eod. tit. lib.*6. & tenent Frideric. de Sen. *cons.* 237. *Factum tale est; Quidam nomine, in princ.* Cardin. Zabar. *cons.*4. *Legis ætatis*, Angel. *cons.*251. *Domina Massima in princ. & in fine*, & Canonistæ omnes hic & in juribus præallegatis, & consentit S. Thomas in 4. *distin.* 36. *quæst. unic. art.*5. dicens, *Matrimonium, cum fiat per modum contractus, subjacere dispositione legis positivæ; unde secundum jura determinatum esse, ut ante illud tempus discretionis, quo uterque possit de matrimonio sufficienter deliberare, & debitum sibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur, & aliter facta dirimantur; hoc autem tempus ut pluribus esse in masculis in quartodecimo anno, & in femina in duodecimo. Sed quia præcepta juris positivi sequuntur est in pluribus, idcirco matrimonium valide contrahi, si aliquis perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, itaut vigor naturæ, & rationis defectum ætatis suppleat.* Hæc S. Thomas.

Itaque præfixio ætatis in effectu hoc tantum operatur, 21
ut masculus, qui decimumquartum, & femina, quæ duodecimum annum explevit releventur ab onere probandi pubertatem, quia juvantur juris præsumptione, & censentur puberes, quandiu contrarium non probetur. E contra vero quia pubertas ante prædictum tempus non præsumitur, qui dicit, minorem esse puberem, probare debet, cum habeat præsumptionem contra se. Ita declarat Gemin. *cons.* 24. *Quia assuefe, n.*7. & ante eum Innoc. in *cap. Continebatur, num.* 3. *supr. eod.* Hostien. in *d. c. Puberes, n.* 7. & ibi etiam Henric. Boich. *n.* 2. Butr. *num.* 3. Navarr. in *Manuali cap.* 22. *num.* 29. & Covarr. in 4. *Decretal. in* 2. *part. cap.*5. *num.* 3.

His ita constitutis, pro solutione quæstionis propositæ duo sunt inspicienda. Primum est, an spectet ad Ordinarium loci cognoscere, & judicare, an malitia puellæ suppleat ætatem. Secundum est, posteaquam de malitia hujusmodi legitime constiterit, an matrimonium de Episc. licentia celebrari valeat absque Sede Apostolica dispensatione.

Quoad primam inspectionem credimus manifestum esse 22
cognitionem, & judicium, an malitia suppleat ætatem ad Ordinarium loci pertinere ex infrascriptis.

Et primo hic casus cognoscendi, & judicandi, an malitia ætatem suppleat, & puella sit apta conjugio nullibi reperitur Sedi Apostolicæ reservatus. Ergo Ordinario censetur permissus per regulam, *cap. Nuper vers. Quia tamen Conditor Canonis, de sent. excomm.*

Secundo, causæ matrimoniales, qualis est cognitio, an puella ante annos nubiles sit apta ad matrimonium contrahendum, ad Episcopi tantum examen, & jurisdictionem, pertinet, tam ex dispositione juris communis, *cap. Attendentibus*, & ibi glos. in *verb. Episcopalis dignitatis de excess. Prælat.* quam ex Decreto Concilii Tridentini in *cap.*20. *§. hæc sess.*24.

Tertio, hoc judicium, an matrimonio obstet aliquod impedimentum, necne ad Episcop. pertinere in specie sanxit Alexander II. in c. *Multorum*, 35. *quæst.*6. Nam etsi textus dicat, *Episcoporum Concilium causam istam examinaverit:* tamen glos. in *verb. Concilium*, exponit verbum illud;

distri-

distributive, id est singuli Episcopi in sua quisque Diœcesi,
& idem statutum est in Concil. Carthaginensi, cui Augu-
stinus interfuit, ut refertur in *cap. Seculares*, 33. *qu.* 2. ubi
gloſ. *in verb. Comprovinciales*, similiter notat hujusmodi
cognitionem hodie spectare distributive ad unumquenque
Episcopum in Diœcesi sua, & sequitur ibi Turrecr. *num.* 4.
in *verb. Ad Episcopos*.

24 Quarto priusquam matrimonium in facie Ecclesiæ con-
trahatur, debet Parochus præmittere tres denunciationes
ad præscriptum Conc. Lateranensis in *c. Cum inhibitio*, *de
cland. desponſ.* & Conc. Trid. in *c.* 1. *seſſ.* 24. *de ref. matr.*
Finge igitur inter publicationes revelatum fuisse aliquem
ex contrahentibus nondum pervenisse ad ætatem legiti-
mam; e contra vero pro contrahentibus replicari impedi-
mentum illud non obesse, quia malitia supplet ætatem.
Quid aget Parochus? utique de impedimento cognoscere
non poterit, sed debebit rem ad Ordinarium deferre, ut
inquirat an impedimentum sit verum, vel malitiose op-
positum, anve malitia ætatem suppleat, ut probatur in *cap.
fin. in fin. princ. de cland. desponſ.* & tenet ibi Jo. Andr. *n.* 9.
in verb. Interdicatur. Quod cum ita sit, eodem prorsus
modo ad instantiam contrahentium Ordinarius debebit
hanc sibi cognitionem assumere, cum ipse sit cognitor, &
Judex impedimentorum matrimonii, *cap.* 1. *in fin.* & ibi
nota gl. *fin. de consang. & affin.*

Ultimo, aliis omissis, favorabilior est cognitio, an
malitia suppleat ætatem, quam cognitio, an subsit causa
dispensandi cum impubere. Patet, quia propria cognitio
tendit ad matrimonium contrahendum via ordinaria, &
de jure communi, cum Canones admittant, ut conjugia
uniti valeant ante legitimam ætatem, quoties vigor natu-
ræ, & rationis ætatem supplet, ut prædiximus. Posterior
autem cognitio tendit ad matrimonium in eodem jure ex-
traordinario dispensationis, quæ odiosa est, & restrin-
genda, *cap. Quod dilectio*, *de consang. & affin.* c. 1. & 2. *de
fil. Presbyt. lib.* 6. Sed cognitio causæ dispensandi cum im-
25 pubere spectat ad Episcopum, secundum opinionem Host.
& communem in c. 2. *supr. eod.* ut dicemus infra *n.* 34. ergo
multo magis ad Episcopum spectare cognitio, an malitia
suppleat ætatem. Ex quibus credimus hanc primam inspe-
ctionem parum, vel nihil habere difficultatis.

26 Quo vero ad secundam inspectionem, pro clariori so-
lutione observandum est, in quatuor casibus quæri posse,
an puella ante annos nubiles possit matrimonio copulari
authoritate Ecclesiæ.

27 Primus est, cum puella non est doli capax; & hoc primo
casu explorati juris est Episcopum dispensare non posse,
imo nec Summum Pontificem, quia in Sacramentis omni-
bus in quibus requiritur actus suscipientis, sicut est matri-
monium, usus rationis est ex necessitate Sacramenti, ut
docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *qu.* 2. *art.* 2. quem referunt,
& sequuntur Card. Turrecr. & Præpos. in *c. Subdiaconus*,
28 *n.* 2. 77. *dist.* in substantialibus autem Sacramentorum non
dispensat Ecclesia, ut definitum est in Concil. Trid. *seſſ.* 21.
de commun. sub utraque specie, *c.* 2. ibi, *Salva illorum sub-
29 stantia*. Idem probatur in *c. Ubi non est*, 30. *qu.* 2. ubi Nico-
laus Papa determinat infames esse matrimonii incapaces,
quia ubi non est consensus, ibi non est conjugium. Ex de-
fectu autem consensus matrimonium est irritum jure natu-
ræ, super quo nulla cadit dispensatio, 13. *dist. in Summ.*
S. Thom. *quodl.* 4. *art.* 13. & *in* 4. *dist.* 27. *qu.* 3. *art.* 3. *ad* 2.
Sed hic non est casus noster.

30 Secundus casus est, cum puella habet quidem usum ra-
tionis, & prudentiam ad matrimonium jure naturali ne-
cessariam, sed tamen non est habilis ad copulam conjuga-
lem; & super hoc impedimento solus Romanus Pontifex
dispensat, cum sit supra omne jus humanum positivum, c.
31 *Proposuit*, *de conceſſ. Preb.* & potentia actualis coeundi
non sit de substantia matrimonii jure naturali, vel Divino,
sed ex Constitutione Ecclesiæ tantum ut efficaciter probat
32 Navarr. *d. conſ.* 4. *nu.* 4. *hoc tit. de desponſ. impub.* At vero
Episcopus super hoc impedimento nullatenus dispensare
valet, quia cum lege Ecclesiastica districte interdicantur
matrimonia impuberum, ut in *c.* 2. *supra eod.* non est Epi-
scopi hanc prohibitionem Canonis relaxare, secundum
communem, & veram Canonistarum sententiam, quam
late tuetur Archid. in *c. Licet Canon*, *n.* 3. *verſ. Et ibi asser-
tive dixit*, *de elect. lib.* 6. post Innoc. in *c. Dilectus*, *de temp.
ordin.* Sed neque hic dicitur esse casus noster.

(Advertitur etiam in hoc casu expedire, ut petatur di-
spensatio a Sede Apostolica, quemadmodum hucusque
fieri consuevit. Sic enim res agitur cum plena securitate
conscientiæ, & vitatur periculum nullitatis matrimonii, si
forte aliquis ex contrahentibus revera non sit habilis ad co-
pulam conjugalem, super quo defectu solus Papa dispen-
sat, ut concluditur supra in 2. *casu*.)

Tertius casus est, cum incertum est, an malitia suppleat 33
ætatem, & partes ipse hoc fatentur, sed tamen adeunt Epi-
scopum pro dispensatione; & tunc si puella sit pubertati
proxima, admitti forsitan potest illorum opinio, qui te- 34
nent Episcopum ex urgenti causa posse dispensare; pro qua
videtur text. in c. 2. *sup. eod.* ibi, *Districtius inhibemus,
ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur, ni-
si forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro
bono pacis talis conjunctio toleretur*. Verbum enim, *tole-
retur*, non intelligunt de perseverantia permissionis, sed
approbationis, ut inquit Navar. *conſ.* 5. *num. ult. de desponſ.
imp.* & cum illa Decretalis indulgeat dispensationem, nec
aperiat cui intelligi debet de Episcopo, secundum theori-
cam Joannis de Lignano, & Jo. de Cald. in *c. At si Clerici*,
§. *de Adulteriis*, *de jud.* quam ibi sequuntur Butr. *n.* 17. *ver.
Tamen eo quod jus permittit dispensationem*, & Abb. *nu.* 5.
ver. Si vero expresse; nam respectu Papæ non potest intel-
ligi, quia ejus authoritas semper intelligitur excepta, ut ibi
advertit idem Abb. *n.* 5. *verſ. Sed ista difficultas*; unde hujus
sententiæ videntur esse in *d. c.* 2. Host. *n.* 4. *in verb. Nisi for-
te*, Jo. Andr. *n.* 1. Butr. *n.* 4. Anchar. *n.* 2. Præpos. *in fin.* &
Alex. de Nævo *n.* 6. qui omnes affirmant Episcopum debe-
re cognoscere, an hujusmodi causa sit justa, ac deinde ma-
trimonium ante legitimam ætatem esse contrahendum de
illius licentia. Eidem sententiæ adscribendi sunt Authores 35
qui scripserunt mortaliter peccare contrahentes matrimo-
nium ante legitimam ætatem sine justa causa, & licentia
Episcopi, hi enim absque dubio supponunt Episcopum pos-
se ex justa causa hujusmodi licentiam impertiri; quod do-
cuerunt Petr. de Palude *in* 4. *sent. dist.* 28. *qu.* 2. *art.* 1. *n.* 8.
Tabien. *in verb. Matrimonium*, 5. *qu.* 6. Porro hæc opinio
multas, & graves patitur difficultates; sed quidquid sit de
illius veritate, neque hic est casus noster.

Quartus denique, & ultimus casus est, cum non versam
in dubio, sed ex habitu corporis, & ex aliis signis suffi-
cienter constat malitiam supplere ætatem, eo quod puella
non modo sit ætati proxima, id est, post undecimum an-
num cum dimidio, secundum opinionem gloſſ. Innoc. &
Canonistarum in c. *Continebatur*, *supra eod.* sed etiam ex
aliis signis pubertatem præseferat; quod plerumque eveni-
re solet his, qui nati in murice, & auro, & nutriti inter
superbas opes, & delicias, vires majores, majusque robur
corporem sibi quærunt, ut inquit Navar. in *prælleg.
conſ.* 4. *n.* 13. *de despon. impub.* Evidens autem, & infallibile 36
signum pubertatis ostenditur ex menstruis purgationibus;
nam certum est puberem esse, qui ex habitu corporis puber-
tatem ostendit, & generare jam potest, ut definitur in *d. c.
Puberes*, *sup. eod.* potentiam autem generandi sufficienter
probari ex menstruis, author est Arist. *lib.* 7. *de hist. anim.
c.* 2. *in princ.* dicens, conceptum mulierem a profluvio men-
strui suapte natura incipere; idem docuit Nicolaus de Lyra
Exodi 21. ubi ait secundum Rabbi Salo ortum pilorum,
& menstruorum esse signa pubertatis. Imo, ut inquit Silv.
in *ver. Matrimonium*, 5. *n.* 3. *qu.* 3. secundum Medicos men-
strua sola arguunt pubertatem in muliere, quæ si incipit
habere, est apta ad generationem, & consequenter malitia
supplet ætatem; & sequuntur ex recentioribus Henriq. *lib.*
11. *de matrim. c.* 13. *n.* 11. Thom. Sanch. alios referens *de
matrim. tom.* 2. *lib.* 7. *de imped. disp.* 104. *n.* 34. & Basil. Pont.
in *eod. tract. lib.* 7. *de imped. dirim.* c. 65. *n.* 4.

Hoc igitur ultimo casu Ordinarius receptis probationi- 37
bus, & compilato processu, diligenter considerare debebit
quid ex eo resultet. Et quidem si cognoverit probationes
malitiæ esse infirmas, aut dubias, illius partes erunt inhi-
bere contrahentibus, & illorum Parocho, ne ad matrimo-
nii celebrationem audeant procedere, juxta text. in *cap. fin.
infra de cland. desponſ.* sed a converso si compererit easdem
probationes esse concludentes, oportebit eum pronunciare
puellam habere aptitudinem ad copulam conjugalem, &
sufficientem prudentiam ad intelligentiam vinculi matri-
monialis, & sic malitiam supplere ætatem, ac proinde in-
ter contrahentes nullum extare Canonicum impedimen- 38
tum: quo peracto liberum erit partibus matrimonium con-
trahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicæ di-
spensatione. Ratio est, quia impedimentum ætatis a Ca-
nonibus præfinitæ non est simplex, & absolutum, sed est
con-

conditionale, nisi malitia suppleat ætatem, ut hic patet,
& in c. *Puberes, supra eod.* & infra in c. *fin.* & *in cap. unico, eod. tit. lib. 6.* Ergo statim atque Ordinarius declaravit, malitiam supplere ætatem, puella in contrahendo utitur jure suo, & Episcopus concedendo licentiam nihil attentat contra jus, quin potius cum sit Canonum custos, jura conservat, ut post Jo. de Lign. & Cald. dicunt Ant. de Butr. in c. *At si Clerici, §. de Adulteriis, n. 17. vers. Eo quod jus simpliciter permittat,* & Abb. *n. 5. vers. Si vero expresse, supr. de judic.*

39 Præterea matrimonium institutum est a Deo primo in officium naturæ, & post lapsum in infirmitatis remedium, §. *His ita, & cap. Quidquid,* 32. qu. 2. ait enim Apost. 1. ad Corinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquaque virum suum habeat, c. Quomodo,* 31. *qu.* 1. Er-
40 go si puella, quæ jam pubes est, & apta concipere, non potest continere, juri naturali, & Divino consentaneum est, ut ei succurratur nuptiarum remedio: quod optime agnovit Jo. Andr. in *d. cap. Puberes, n. 8. in fin.* dicens: *Praevenienti ætatem necesse fuit provideri, ne haberet necesse fornicari; unde si praevenitur pubertas, licebit contrahere; & ita*
41 *servari videmus.* Hæc ille. Quo fit, ut Episcopus, qui puellæ ætatem prævenienti impediret libertatem matrimonii ad remedium concupiscentiæ instituti, & in subsidium fragilitatis humanæ, ut inquit gl. in Extravag. *Antiqua,* Joan. XXII. in *ver. Efficax,* non esset a lethali culpa immunis, quia adduceret eam in periculum incontinentiæ, ut in *d. c. Quidquid,* 32. *quæst.* 2.

42 Ad hæc DD. affirmant passim, posse matrimonium contrahi ante ætatem nubilem, ubi malitia supplet ætatem, gl. in *d. c. unic. §. 1. in verb. Supplebat,* Innoc. in *d. c. Puberes, in princ. in verb. Certum,* quem ibi sequuntur Host. Joan. Andr. & omnes, S. Thom. & alii supracitati *n. 5.* Quibus verbis aperte supponunt, probata malitia non esse opus dispensatione Apostolica. Alias enim non assererent matrimonium posse contrahi; quia quod fieri non potest de jure communi, sed fit tantum ex dispensatione Papæ, censetur impossibile, ut notat gl. *in l. Continuus, §. Cum quis, in verb. Relicta, ff. de verb. oblig.* Bart. *in l. Apud Julianum, §. fin. ff. de legat.* 1. Innoc. in c. *Pastoralis, de causa poss. & propriet.* DD. in *cap. Super eo de condit. apposit.*

Ac demum non esse opus dispensatione Apostolica, ut puella præveniens ætatem nubere possit, clare supponunt Palud. Tabien. Ang. & Silv. supracit. *n. 35.* sentientes non peccare contrahentem matrimonium ante ætatem legitimam ex justa causa, & de licentia Episcopi.

43 Nec prædictis obstat, quod dispensatio contrahendi matrimonium ante annos nubiles, ubi malitia supplet ætatem, peti soleat a Sede Apostolica, quoniam hinc non sequitur, adempta sit facultas Ordinariis super hoc competens de jure communi, ut notabiliter dicit gl. *unica in c. fin* & ibi Butr. *n. 30. ver. Non obstat quod solus Papa dispensat de fil. Presbyt.*
44 Ratio est, quia quod potest Episcopus in sua Diœcesi, multo magis potest Pontifex maximus in tota Ecclesia, cum sit Ordinarius singulorum, *c. Cuncta per mundum, 9. q. 3.* gl. in *c. Cum nullus, in ver. In eadem, de temp. ordin. lib. 6.* & solus universalis Ecclesiæ Episcopus, ut est definitum a Pelagio II. in Constitutione, quæ incipit, *Manifesto,* in Bull. *tom. 1. pag. 7.* & multoties ad eum partes confugiunt, non
45 quod casus sit reservatus, sed ut sibi abundantius consulant supremæ Sedis authoritate: unde si Papa aliquid faciat de plenitudine potestatis, cum sit absolute dominus, non præjudicat inferioribus, nec adversus eos præscribit, ut declarat Innoc. in *c. Bone, il 2. n. 2. in fin. de postul. Prælat.* Specul. *in tit. de præscript. ver. Illud,* & Abb. *cons. 101. in quæst. n. 6. vers. Nec Papa exercendo hoc jus lib. 1.*

46 Ad extremum expresse hoc declaravit san. mem. Gregorius XII. quibus refert Navarr. *cons. 5. in fin. de despons. impub.* cuidam petenti dispensationem ad matrimonium impuberis, dicitur respondisse, Sedem Apostolicam ob hoc non esse interpellandum, cum si desit discretio, vel potentia consummandi matrimonium, Sedes Apostolica nihil possit; quod si neutrum deesse cognoverit Ordinarius poterit, si causæ, quæ narrantur, sunt veræ, suo jure dictam licentiam concedere.

Et idipsum sæpius probavit S. Congregatio Concilii: aliquando enim censuit matrimonium inter puberem, & impuberem contractum servata forma Concilii Tridentini esse quidem nullum, nec per cohabitationem, & copulam ratificari posse, nisi iterum contrahatur servata forma ab eodem Concilio præscripta; sed tamen hoc esse intelligendum de eo impubere, in quo malitia non supplet ætatem; nam quoad hoc Concilium non correxit Canones: an vero malitia suppleat ætatem, necne, Ordinarium dispicere debere. Item in causa Januens. censuit matrimonium inter adolescentem duodecim annorum, & puellam tredecim esse nullum, nisi malitia suppleat ætatem: malitiam vero in duobus consistere, & in discretione ad conjugalem consensum, & in potentia ad copulam: an autem sit in impubere hujusmodi malitia, spectare ad Judicem Ecclesiasticum. Et alias dedit literas ad Episcopum Culminum, ut sibi legitime constiterit in muliere pubertati proxima malitiam supplere defectum ætatis, concedat licentiam, ut matrimonium in facie Ecclesiæ contrahatur. 47

Secundo QUÆRO, præhabito, quod Decretum primum *sess. 24.* Concilii Tridentini prohibens matrimonia clandestina non prohibet sponsalia, an matrimonium per verba de præsenti per puberem, & impuberem contractum clandestine non servata forma a Concilio tradita migret, & resolvatur in sponsalia; quod aliquibus placuit DD. hac de re consultis ex responso Bonifacii VIII. *in cap. unic. §. 1. de despons. impuber. lib. 6.* Propositam dubitationem excitavit Episcopus Valentin. & Congregatio publica, dissentientibus tantum Cardinalibus Perusino, & Carafa, censuit opinionem hanc esse veram, ut clandestinitas non obstet: quia matrimonium per verba de præsenti contractum inter puberem, & impuberem valet in vim sponsalium, secundum *cap. 1. de despons. impub. in 6.* quia jus jam est interpretatum tale matrimonium per verba de præsenti contractum esse tantum sponsalia per verba de futuro, *d. §. 1.* Ergo sicut clandestinitas non obesset validitati sponsaliorum, quæ per puberes fuissent contracta, ut jam Congregatio declaravit, & nullum est dubium in hoc: ita nec obstabit validitati horum sponsaliorum inter puberem, & impuberem contractorum, quia licet sint contracta per verba de præsenti in schemate matrimonii, attamen lex voluit esse pura sponsalia per verba de futuro; ergo idem jus in istis sponsalibus, quod in aliis; lex enim voluit esse hæc sponsalia sicut alia: Illud tamen Congregatio omnium consensu non probavit, quod dicitur in memoriali, impuberem factum puberem posse cogi per censuras; quia hoc est contra, *cap. De illis, de despons. impub.* 48 49 50

Hoc ultimum ego intelligo, nisi sponsalia sint jurata, quia tunc etiam impuberes facti puberes coguntur per censuram Ecclesiasticam ad observantiam juramenti, ut est casus in *cap. ex literis, il 2. supra de sponsal.* dummodo tamen tempore sponsaliorum essent doli capaces, ut ibi dixi in *glos. 2. num. 4.* 51

Rursus quod superius dictum est, matrimonium contractum non servata forma Conc. Trid. valere in vim sponsaliorum, procedit tantummodo in matrimonio contracto inter puberem, & impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, & quorum malitia non supplet ætatem: cum enim talis contractus propter ætatis defectum valere non possit ut matrimonium de præsenti, lex interpretatur valere eo modo, quo potest, & sicut sponsalia de futuro, ut in *d. c. unic. §. 1.* juncta gl. *in ver. Matrimonium de despons. impub. lib. 6.* At secus est in matrimonio non servata forma Conc. per verba de præsenti inter puberes contracto, quia illud non resolvitur in sponsalia de futuro, ut alias S. Congregatio declaravit; nam consulta, an matrimonium clam sine Parocho, & testibus contractum resolvatur saltem in vim sponsaliorum; respondit non resolvi, quia est defectus in forma.

DE

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Ex Concilio Arelaten.

CAPUT I.

SI quis clam desponſaverit aliquam, & mulier vel vir negat hujuſmodi desponſationem; viro incumbit probatio.

SUMMARIUM.

1 *Matrimonium clandeſtinum non præſumitur, ſed illud alleganti incumbit onus probandi, & n.5. Et quid poſt Concilium Tridentinum, num. 6.*
2 *Matrimonium clandeſtinum de jure communi validum eſt quoad Deum indiſtincte, & quoad Eccleſiam, dummodo ſufficienter probetur.*
3 *Collatio clandeſtina quamvis non careat ſuſpicione, tamen valet, ubi de ea fuerit facta fides.*
4 *Electio non valet, ſi ſit clandeſtina.*

1 *SI quis clam.* Ei, qui aſſerit matrimonium, incumbit probatio. Hoc dicit ſecundum communem intellectum, vel aliter ſecundum Abbat. pro matrimonio clandeſtino non præſumitur, ſed illud alleganti incumbit onus probandi. Primo ponit thema, Secundo determinationem, ibi, *Viro.*

2 Nota primo ibi, *Incumbit probatio*, Matrimonium clandeſtinum, jure communi inſpectu, eſſe validum quoad Deum indiſtincte, & quoad Eccleſiam, dummodo ſufficienter probetur: quod ſatis probatur hic; nam fruſtra Pontifex gravaret virum onere probandi matrimonium clandeſtinum, ſi non valeret: & ita ex hac litera deducunt Abb. Præpoſ. & Alexan. de Nævo omnes in t. *notab.* Solus enim trahentium conſenſus ſufficit ad validitatem matrimonii, licet clam ſit præſtitus, ut §. *Sed obiicitur*, & §. *His ita reſpondetur*, 30. qu. 5. & *cap. fin. infra eod.* & definitum eſt a Tridentina Synodo in c. 1. *ſeſſ. 24. de reform. matrim.* ubi anathemate damnatur, qui clandeſtina matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta, negant vera, & rata eſſe,

3 quandiu Eccleſia ea irrita non fecit. Et eſt ſimile in collatione facta clandeſtine, quæ tametſi non careat ſuſpicione, 4
tamen valet, ubi de ea fuerit facta fides, ut eſt textus in *cap. unic. ſupra, ut Eccleſ. Benef.* Secus eſt in electione, quæ non valet, ſi ſit clandeſtina, ut in *cap. Quia propter*, & ibi dixi *n.64. de elect. & cap fin. eod. tit. lib. 6.* ſecundum Abbatem, & Alexandrum de Nævo *ubi ſupra:* & ita olim erat differentia inter matrimonium ſpirituale, quod contrahitur inter electum, & Eccleſiam, ut *cap. Inter Canonicas, de elect.* & matrimonium carnale; quia illud vitiabat clandeſtinitas, hoc autem non vitiabat.

Sed hodie æquiparantur, quia nec matrimonium carnale inficitur propter clandeſtinitatem, ut ſtatim dicam.

Secundo nota ex textu, quod ubi vertitur in dubium, 5
an matrimonium ſit contractum, necne, ſi vir aſſerat illud contractum fuiſſe, probare debet; & e converſo ſi mulier dicat contractum ſimiliter debet probare; nam etſi hæc Decretalis quoad hoc varios habeat intellectus, tamen hæc eſt communis lectura, quam aliis confutatis ſequitur gloſ. *unic.* hic, Innoc. in *verb. Viro*, & communiter Doctores, ut atteſtantur Cardin. Abb. Alexan. de Nævo, & Præpoſitus, omnes *in principio.*

Sed hodie inutilis eſt hæc controverſia, quia cum ma- 6
trimonia clandeſtina irrita ſint ex Decreto Concilii Tridentini in d *cap.* 1. & dicam plenius in *cap. ſeq.* dicens matrimonium clandeſtinum gravari non debet onere probationis, quia fruſtra admitteretur ad probandum id, quod probatum non relevat, *l. Ad probationem, C. de probationib. cap. Cum contingat, ſupra de offic. delegat.* Propterea enim hic admittitur probatio, quia clandeſtinitas non vitiabat matrimonium. Ergo ſecus ſi vitiaret, quia probatio eſſet inanis, & fruſtratoria, ut conſiderat hic Præpoſ. in t. *notab.*

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Alexander III. Belvacen. Epiſcopo.

CAPUT II.

QUod nobis: & infra. Si matrimonia in occulto contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat: ii, qui ea contrahunt, ab Eccleſia non ſunt aliquatenus compellendi. Verum ſi perſonæ contrahentium hoc voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat, ab Eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tanquam a principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.

SUMMARIUM.

1 *De matrimonio occulto non judicat Eccleſia, ſed illud publicatum approbat.*
2 *Matrimonium clandeſtinum quot modis dici poſſit, & num. ſeqq.*
3 *Occultum dicitur, quod factum eſt coram paucis.*
4 *Matrimonium clam contrahentes non ſunt cogendi ſimul cohabitare, ſi alter, vel uterque matrimonium inficiatur, & alia probatio non appareat.*
5 *Confeſſioni conjugum ſtandum eſt ſuper matrimonio jam contracto.*
6 *Et proles ante publicationem ſuſcepta, pro legitima eſt habenda.*
7 *Niſi agatur de præjudicio alterius matrimonii publice contracti.*
Et quid poſt Concilium Tridentinum, num. 19.
8 *Filius natus ex ſecundo matrimonio publico cenſetur legitimus, non autem natus ex primo clandeſtino.*
9 *Matrimonium publicum an præjudicet clandeſtino, ſi ambo fateantur ſe clam contraxiſſe, & habeant pro ſe unum teſtem cum fama, & n. ſeqq. uſque ad n. 20.*
10 *Teſtis unicus cum fama plene probat.*
11 *Probatio per unum teſtem cum fama conquaſſatur per pleniorem probationem etiam de tempore exteriori.*
12 *Contrarium.*
13 *Probationes ſe invicem non collidunt, niſi ſint oppoſita, & incompatibiles, & n. 17.*
14 *Contraria mutuo ſe expellunt, & vincit, quod eſt potentius.*
15 *Probationes ſi ſint contraria, fortior prævalere debet, & minor pro non facta habetur.*
16 *Probatio per duos teſtes de viſu præfertur contrariæ probationi per unicum teſtem de viſu cum fama.*

18 *Præ-*

18 *Probationi primæ præsumptivæ standum non est in præjudicium secundæ probationis veræ.*

20 *Declaratio retrotrahitur ad principium actus declarati.*

21 *Matrimonia clandestina de jure communi valida erant.*

22 *Secus post Concilium Tridentinum.*

Matrimonium ex Concilio Tridentino qua forma sit contrahendum, ibidem.

23 *Matrimonium non consummatum sortitur naturam ex constitutione Ecclesiæ.*

24 *Impedimenta matrimonium dirimentia posse constitui ab Ecclesia, est de fide.*

25 *Ecclesia potest quosdam inhabilitare ad matrimonium contrahendum.*

26 *Matrimonia clandestina quas ob causas Ecclesia irrita fecerit.*

27 *Licentia Parochi an debeat esse specialis ad matrimonium contrahendum, an vero sufficiat generalis, & num. seqq.*

28 *Vicarius temporaneus Parochi est ordinarius.*

29 *Vices suas qui committit, censetur in totum committere.*

30 *Expressum dicitur etiam quod verbis generalibus exprimitur.*

31 *Licentia tacita ad matrimonium contrahendum non sufficit, & num. seqq.*

32 *Coadjutor Vicarius Parochi potest matrimonio interesse, & aliis dare licentiam, ut intersint, vers.* Præpositus.

Licentia Parochi data contrahentibus adhibendi quem maluerint Sacerdotem, sufficit ad validitatem matrimonii, ibid. vers. An licentia.

33 *Matrimonium contractum in Parochia mulieris coram Parocho viri, & e converso, an sit validum, & num. 36.*

34 *Et quid; si contractum fuerit in Parochia mulieris coram Sacerdote non Parocho, sed habente licentiam a Parocho viri, præsertim si Parochiæ sint in diversis Diœcesibus, & num. seqq. usque ad num. 39.*

35 *Parochus potest audire confessiones Parochianorum etiam extra Parochiam.*

36 *Parochus alterius ex contrahentibus potest intervenire celebratione matrimonii in aliena Parochia.*

Jurisdictio etiam voluntaria non potest exerceri extra territorium, quando est concessa ab inferiore a Principe, & ibid. num. 46.

37 *Sacerdos licentiam obtinens a Parocho, interveniendi matrimonio, dicitur habere authoritatem a Concilio. & non a Parocho, & n. 42. & seqq.*

38 *Vicarius Episcopi habens facultatem conferendi beneficia, potest ea conferre etiam extra Diœcesim.*

39 *Matrimonium contractum coram Sacerdote de licentia Parochi contrahentium extra illius Parochiam, an sit validum, necne, & num. seq. usque ad num. 48.*

Parochus in matrimoniis nullam jurisdictionem exercet, sed præsentiam exhibet, ibidem.

40 *Matrimonium contractum coram Parocho utcumque contradicente, valet.*

41 *Testium præsentia non circumscribitur territorio, sicut jurisdictio.*

42 *Electio non adscribitur eligenti, sed potius tribuenti facultatem eligendi.*

43 *Licentia supponit potestatem habitualem in eo, cui conceditur.*

44 *Episcopus de Diœcesani licentia ordinat suum subditum extra Diœcesim jure proprio, non jure concernentis licentiam, ibidem.*

45 *Vicario Episcopi jurisdictionem Ordinarium dat lex, non Episcopus.*

47 *Vicarius Parochi potest audire confessiones parochianorum etiam extra Parochiam.*

48 *Matrimonium cum sola præsentia Parochi sine consensu, aut alicujus ministerio, & coram duobus, vel tribus testibus, an valeat, & num. seqq. usque ad num. 55.*

Requiritur, ut Parochus sit adhibitus, num. 54. vers. Cave tamen.

49 *Parochus an sit minister Sacramenti Matrimonii.*

50 *Matrimonium in lege Evangelica est Sacramentum, ad cujus essentiam requiritur materia, forma, & minister.*

51 *Matrimonium clandestinum ante Concilium fuit ratum, & verum matrimonium, & Sacramentum: & contrarium asserere est periculosum in fide.*

52 *Matrimonii Sacramentum quem habeat ministrum.*

53 *Sacramentorum immutatio spectat ad solum institutorem Christum.*

54 *Parochus adhibetur in matrimonio, ut testis authorizabilis.*

55 *Matrimonium cui interfuit Sacerdos jussu Episcopi, si Episcopus deceptus est, ratus, Sacerdotem illum esse Parochum contrahentium, cum tamen non esset, an sit validum.*

QUod Nobis. De matrimonio occulto non judicat 2
Ecclesia, sed illud publicatum approbat. Hoc dicit
secundum Anton. de Butr. Alexan. de Nævo, &
Præpos. Vel aliter secundum Abb. inhærendo literæ.
Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero,
vel utroque negante, non apparent exinde legitima
probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur;
sed si illud publicaverint, tanquam in conspectu
Ecclesiæ factum, comprobabitur, nisi rationabilis
causa subsit, quæ impediat: ponit duo dicta: secundum
ibi, *Verum*.

Nota primo ibi, *Occulte contrahuntur*, secundum Alex. 3
de Nævo *num. 2.* duobus modis dici posse matrimonium
clandestinum. Primo scilicet, quando ita est occultum,
ut nullatenus probari possit. Secundo, quando est quidem
occultum, sed non ita, quin possit probari per
testes: & hoc modo dicitur clandestinum, id est non
publicum, licet probari possit: & hoc voluit Innocen.
in *cap. Præcedenti*, *in princ.* ubi exponit *ver. Clam*, id est
non publice, sed tamen tot fuerunt præsentes, quot sufficiunt
ad probationem. Sic ergo quod factum est coram 3
paucis, dicitur occultum, seu clandestinum, ut notat
gloss. in *cap. Vestra*, *in ver. Occultum*, *de cohabit. Cler. vel
mulier.* Facit *cap. Inquisitionis*, §. *fin.* & quod ibi notat
gloss. in *ver. Dicta paucorum*, *de accusat.* & *in cap. Ut nostrum*,
in ver. Occulta, *ut Ecclesiast. benef.* Sed hodie sublata
hac distinctione, tu dicas matrimonium dici clandestinum,
quod non apparet contractum servata forma a
Concilio Tridentino præscripta *in cap. 1. sess. 24. de reformat.
matrim.* ut plenius dicam infra *in ult. notab*

Secundo nota ibi, *Non sunt aliquatenus compellendi*, 4
clam contrahentes matrimonium non esse cogendos,
ut simul cohabitent, secundum gloss. primam, vel se
pro conjugibus habeant, secundum Innocen. *in princ.* si
alter, vel uterque matrimonium inficietur, & alia
probatio exinde non appareat; & ita hic est casus secundum
Abb. Alexan. de Nævo, & Præpos. Ratio, quia
Ecclesia non judicat de occultis, *cap. Erubescant*, 23. *dist.*
cap. Christianus, 23. *qu. 5.* & paria sunt non esse, vel non
apparere, ut *in l. In lege*, & *l. Rutilia Polla*, *ff. de contrahen.
empt.* unde hoc casu dici potest, deficit probatio,
sed non jus, *l. Duo sunt Titii*, *ff. de testamen. tutor.* secundum
Anchar. hic *in 1. notab.* & vide bonam glossam *in
summ. 30. qu. 5.* Quinimo sic contrahentes potius sunt ab
invicem separandi, quia talia præsumuntur contubernia,
& stupra; & in hunc sensum intellige textum in *cap.
Aliter*, *ead. caus. & qu.* ut hic in gloss. 1. & per Host.
in *prin. in ver. Legitima probatio*, & *in verb. Compellendi*,
& Butr. *num.* 8.

Tertio nota ibi, *Si personæ contrahentium hoc voluerint
publicare*, standum esse confessioni, & simplici 5
verbo utriusque conjugis super matrimonio clam contracto;
& perinde illud habendum esse, ac si in facie
Ecclesiæ contractum fuisset, ut in textu: & notant Abb.
in 2. *notab* Alexan. de Nævo *num. 4.* & communiter Doctores:
adeout proles ante publicationem suscepta, pro 6
legitima sit reputanda, secundum ea, quæ notantur in
cap. Cum nobis, *infr. qui fil. sint legit.* & hic firmant post
Antiq. Abbas, & Alexan. de Nævo *locis citatis*, & Præposit.
num. 3.

Hæc tamen conclusio limitari debet, nisi agatur de præjudicio
alterius matrimonii publice contracti, quia hoc 7
credendum non esset simplici assertioni contrahentium, nisi
matrimonium clandestinum aliunde probaretur, *cap. Super
eo*, *de eo qui cognovit consang. uxor. suæ*, & hic sentit gl. 2.
in

in fin. ibi, *Vel aliad:* & apertius declarant Innoc. *in verb.*
Rationabilis, Host. *n. 1. in eadem ver.* Joan. Andr. *in*
fin. Abb. *n. 1.* & communiter Doctores, ut attestatur
8 Præpof. *n. 2.* Quod adeo verum est, ut si filius natus sit
ex matrimonio clandestino, deinde natus sit filius ex alio
matrimonio publice contracto, secundus censeatur legi-
timus, & primus illegitimus quoad Ecclesiam, quæ de
occultis non judicat, secundum Gaspar. Calder. quem hic
9 sequitur Alexan. de Nævo *in 3. q.* Quinimo secundum
Vincent. hic matrimonium manifestum semper præjudi-
cat clandestino, etiamsi ambo confiteantur matrimo-
nium clandestinum fuisse prius contractum, & habeant
pro se unum testem cum fama: quod Gaspar. Calder.
dicit esse bene notandum: & hoc tenent Butr. *n. 9.* &
10 communiter Doctor. ut testantur Alexan. de Nævo *n. 12.*
& Præpof. *n. 4.* Sed Cardin. *in 1. quæst.* tenet opposi-
tum, quia unus testis cum fama facit plenam probatio-
nem, ut est text. cum gl. *in verb. Famam, in cap. 1. de*
appellat. & notat gl. & Innoc. *in c. Veniens, el primo, de*
testib. Bart. plene *in l. De minore, §. Tormenta, n. 30.*
ff. de quæst. Speculat. *in tit. de not. crimin. §. Fama, vers.*
Quid agitur. Unde, ut inquit Cardin. Si per unum te-
stem, & famam constet de matrimonio clandestino prius
contracto, retro dicitur non fuisse contractum clandesti-
num; vel saltem ex quo constat nunc de ipso, præfertur
11 matrimonio postea publice contracto. Verum Abb. *hic n.*
6. vers. Sed salvando tenet primum dictum Vincentii,
quia ubi alia probatio apertior concurrit cum fama, &
uno teste, tunc est standum probationi clariori, & melio-
ri, licet testis, & fama deponant de tempore anteriori: &
subdit, hoc esse dictum satis notabile, quia si quis probat
per unum testem, & famam de suo titulo anteriori, alius
vero probat per testes apertos de suo titulo exteriori, judi-
candum est secundum probationem clariorem. Idque Ale-
xan. de Nævo *n. 13.* dicit esse perpetuo notandum, quia
multum limitat notata per DD. *in c. Licet causam, de pro-*
bat. & per Bart. *in l. Si duo, ff. Uti possid.* & subdit. Præ-
pof. *hic n. 4. vers. Et ideo infert.* [Quod si hoc habet lo-
cum in matrimonio in quo agitur de majori periculo,
quanto magis in temporalibus?] Et hanc partem videtur
sequi Host. *in Summa hoc tit. §. Verum Clandestina.*
12 Sed certe opinio Abbatis non transit sine difficultate,
quia tunc probatio plena confunditur, & quassatur a ple-
niore, quando probationes sunt invicem oppositæ, & in-
13 compatibiles, adeout conciliari non possint, puta quia
sunt super articulis directe contrariis, de iisdem personis,
& actibus, & de eodem instanti temporis, juxta text. in
14 Clem. 2. juncta gl. *in ver. Directe contrariis, de testibus.*
Hæc enim est natura contrariorum, ut mutuo se expellant,
c. Majores, § Item quæritur supra de Baptism. Clem. *Gra-*
tia. de rescript. l. Pomponius, §. Sed & si, ff. de procurat.
l. Sed si pupillo, §. Institoria, & ibi gl. *in eodem verb. ff.*
de Institor. actione, & vincat, quod est potentius, *l. Ge-*
neraliter, ff. de fidejussor. l. Si duo, ff. de solut. c. Si vir,
15 *27. dist. & c. Jejunium, 86. dist. cum simil.* Unde ea pro-
bationibus contrariis fortior prævalere debet, quia minor
pro non facta habetur, Natta *cons. 373. Quoniam contra,*
16 *in fin.* Grat. *cons. 6. n. 23. l. 2.* Et sic probatio per duos
testes de visu præfertur contrariæ probationi per unum te-
17 stem de visu cum fama, ut per Soccin. *cons. 270. Consi-*
deratis, n. 3. l. 2. At secus est, si probationes non sint
ita contrariæ, quin possint distinctione conciliari; quia
tunc non refert, utra sit potentior, nec attenditur ma-
jor, vel minor numerus testium, quia se vicem non col-
lidunt, ut declarat Bald. *cons. 380. Tres sunt casus n. 2.*
& 3. l. 5. Hoc autem casu probatio matrimonii clandesti-
ni per unum testem cum fama, & probatio matrimonii
postea publice contracti, non sunt oppositæ, cum percu-
tiant diversa tempora, secundum glos. prælleg. in dict.
18 Clem. 2. Ergo se invicem non enervant, sed utraque re-
tinet suam vim, nisi probatio primi matrimonii esset so-
lum præsumptiva, & probatio secundi esset vera, quia
tunc non statur primæ in præjudicium secundæ, ut no-
tat glossa 2. *in §. His ita respondetur, 30. q. 5.* & Gemin.
cons. 27. Super dubiis n. 3. Soccin. *loc. cit.* ad text. *in d. c.*
Super eo, infra de eo qui cognovit consang. uxor. suæ, &
propterea hic non statur confessioni conjugum super ma-
trimonio clandestino in præjudicium matrimonii publi-
19 ce contracti, ut dixi supra *n. 7.* Circa hoc tamen latius
non insisto, quia cum hodie matrimonium clandestinum
sit irritum, ut dicam infra *in ult. notab.* etiamsi plenissi-
me probaretur, nunquam præjudicaret matrimonio in
facie Ecclesiæ contracto.

Quarto, nota ibi, *tanquam a principio*, declarationem 20
retrotrahi ad principium actus declarati, ut hic patet; &
est simile *in c. Fraternitatis, infra de frigid. & malefic.*
cum aliis hic allegatis in glos. *ult.* Ea enim est natura de-
clarationis, ut aliquid novi non inducat, sed quod prius
latebat, manifestet, ut *l. Hæredes palam, §. Sed et si no-*
tam, ff. de testament. & tradit Gemin. *cons. 72. Quia ar-*
ticulus n. 1. & Philippus Probus plura cumulans *in addit.*
ad Monach. in c. 1. n. 2. de privileg. l. 6. & scripsi latissi-
me *in c. Quoniam a n. 15. supra de Constitut.* ideoque im-
possibile est, declarationem non trahi ad præterita, ut
in Authen. *de fil. ante dotal. instrum. nat. §. 1. l. Asse*
toto, ff. de hered. instit. & tradit Decius *in dict. capit.*
Quoniam n. 44. & ibi dixi *n. 45. & 53.*

Ultimo, nota ibi, *recipienda, & comprobanda*, ma- 21
trimonia clandestina hoc jure inspecto esse valida non tan-
tum quoad Deum, cui nec fallit, nec fallitur, c. *A no-*
bis, el secondo, infra de sentent. excommunic. sed etiam
quoad Ecclesiam, si de illis constet, vel per confessionem
utriusque conjugis, vel per alias legitimas probationes,
ut patet in text. *& in §. Sed obiicitur, & §. His ita respon-*
detur, 30. q. 5. & hic tenet glos. *ult.* Innoc. Abb. Antiq.
in princ. Host. *in fine*, Butr. *in 1. notab. & n. 5.* Cardin.
in princ. & n. 1. & communiter omnes.

Hoc tamen, ut prædixi, vendicat sibi locum hoc ju- 22
re inspecto: sed hodie qui aliter, quam præsente Paro-
cho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii
licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium at-
tentabunt, eos Sancta Tridentina Synodus ad sic contra-
hendum omnino inhabiles reddita, & hujusmodi contra-
ctus nullos, & irritos esse decernit, ut disertis verbis sta-
tuitur in Decreto de reformatione matrimonii *sess. 24. c.*
1. Porro matrimonium non consummatum sortitur na- 23
turam ex Constitutione Ecclesiæ ut declarant DD. *in c.*
Ex publico, de convers. conjug. in c. Gaudeamus, & in
c. Quanto de divortiis: quod constat ex quamplurimis
impedimentis dirimentibus, quæ per Constitutiones Sum-
morum Pontificum inducta sunt, ut patet supra *in tit. de*
sponsal. & infra *in tit. de consanguinit. & affinit. de eo qui*
duxit in matrim. quam poll. per adult. qui Cleric. vel vo-
ven. de cognat. spirit. & alibi sparsim Joan. Andr. post
Host. *in c. Is qui fidem n. 4. vers. Unde dicebat, de spon-*
salib. ubi tenet, Papam per suam Constitutionem posse
inhabilitare ad matrimonium contrahendum, eique,
obediendum esse in utroque foro, quia circa matrimo-
nium non consummatum sine Dei offensione statuere pot-
est quod placet. Nam etsi lex positiva Ecclesiæ non possit
inducere matrimonium sine consensu; potest tamen circa 24
matrimonium inducere novum impedimentum, & anti-
quum Canonicum tollere, c. *Non debet, de consanguin. & affi-*
nit. & c. prox infra eod. & præsupposito impedimento con-
sensus contrahentium erit impeditus: D. *in c. ult. infra de*
spons. duor. Quinimo hæc conclusio hodie declaratur esse
de fide Catholica ab eodem Concilio Trident. *sess. 24. de*
Sacram. matrim. can. 4. Si quis dixerit Ecclesiam non po-
tuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia,
vel in iis constituendis errasse, anathema sit. Nec desunt
rationes irrefragabiles per sacros DD. Theologos *in 4. sent.* 25
de Sacr. matrim. nam matrimonium, ratione qua est Sa-
cramentum pertinet ad Ecclesiam, sicut habetur *in ead.*
sess. 24. de Doctrina Sacr. matrim. & docet S. Th. *lib. 4.*
contra Gentiles, c. 78. & ideo Ecclesia disponit sicut in
ceteris Sacramentis, de temporibus, & ritibus eorum:
& sicut potest a Sacram. Ordinis arcere bigamos, homi-
cidas, & similes; sic etiam a Sacram. matrimonii, quos
non judicat esse conjungendos. Deinde in hoc Sacram.
Ecclesia potest facere, & declarare actum nullum, licet
in quibusdam aliis Sacram. id efficere non possit, in quibus
imprimitur character, cum a voluntate humana non de-
pendeat, sed secum afferant effectum, & legitima inten-
tione conferrentur, & suscipiantur, ut notatur *in cap.*
ult. infra de schismat. quia Sacram. matrimonii ex volun-
tate humana efficitur. Et quemadmodum per excommu-
nicationem potest effici, ut Sacram. Pœnitentiæ sit nul-
lum, & votum solemne similiter sit nullum, si legitimis
suis legibus non fuerit peractum: sic potest effici per Ec-
clesiæ legem, vel Summi Pontific. Constitutionem, ut
consensus ille, quo Sacram. matrimonii perficitur, red-
datur nullus, & non aptus ad contrahendum, & sic ta-

lis contractus consequens sit etiam nullus, sicut ceteri, *c. Cum lex*, cum ibi notat. *supra de fidejussorib.* qui cum per merum jus naturæ firmi essent, humana lege infringun-
26 tur. Et quamvis matrimonia clandestina olim valida essent; nihilominus Sancta Dei Ecclesia semper illa detestata est, atque prohibuit ea justissimis causis, ut notatur *in §. His ita respondetur*, *q. 5.* & ibi per glossam *in Summa*. Verum cum prohibitiones illæ propter hominum inobedientiam jam non prodessent, & gravia peccata committerentur, quæ ex iisdem clandestinis conjugiis ortum habent; præsertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: jure optimo S. Synod. certam formam matrimoniis contrahendis præscripsit cum Decreto irritante, ut *in d. c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* Circa hoc Decretum contingit dubitare de pluribus.

27 Et primo QUÆRITUR, an idem Decretum, qua parte disponit, ut matrimonia celebrari possint coram Sacerdote de Ordinarii, vel Parochi licentia, exigat licentiam specialem, an vero sufficiat generalis omnia Sacramenta administrandi?

28 Videtur posse distingui, an Sacerdos celebrationi matrimonii interveniat tanquam Vicarius temporaneus Parochi, an aliter de ejus licentia, ut primo casu valide præstet matrimoniis celebrandis suam præsentiam: quod in terminis Clem. 1. *de privil.* tenet ibi gloss. communiter approbata *in ver. Presbyteri* est enim Ordinarius ex notatis per Bart. *in l. Nec quidam*, *§. Ubi Decretum*, *el primo n. 5. vers. Unde obstat*, *ff. de offic. Procons. & legat.* & per Alexand. *in l. More*, *in fin. de jurisd. omn. judic.* Et quamvis sit constitutus in locum ipsius constituentis, dicitur tamen de jure Canonico habere ordinariam jurisdictionem, ut idem Alex. tradit *in rubr. de offic. ejusd. num.* 17. qui etsi loquatur de Vicar. Episcopi, per c. *Romana*, *de appell. l. 6. & c. 2. de offic. Vicar. eod. lib.* tamen idem intelligi potest respective de Vicario Parochi en casu, in quo potest Vicarium constituere, ut per Rebuff. *in prax.*
29 *benef. tit. Dispensat. de non residen. n.* 14. Quare tunc interest celebrationi matrimonii ex officio, nec quærendum est de licentia speciali; nam qui committit vices suas, totum censetur commisisse, secundum Host. *in Summ. de offic. Deleg. in § Quæ delegari possint n.* 7. Si vero intervenit tanquam alienus Sacerdos, ex licentia tamen proprii Parochi, juxta Decretum Concil. *d. c. 1. sess* 24. *de reform. mat.* dubitatur, an sufficiat generalis licentia: & videtur non sufficere, per ea, quæ ex Dec. *cons.* 36. Tiraq. *de legib. connubial. gl. 7. n. 8. & aliis*. Postremo congerit Menoch. *consil.* 18d. *vol.* 2. addendo text. in Clem. 1. *de priv. & arg. c. fin. de procurat. lib. 6.* & doctrinam Card. in d. Clem. 1.

Contrarium defendi potest, qui alias captatoria esset talis licentia; nam si Sacerdos tanquam minister potest alia Sacramenta, & quidem digniora, ministrare vigore generalis licentiæ exercendi ea, quæ ad Curati officium pertinent, cur non & matrimonium, cui solam exhibet præsentiam? Ita arguit, & concludit Navar. *tom.* 13. *An Sacerdos, de cland. despons.* Quod si secundum Card. necessaria esset specificatio, ut posset se quis immiscere in materia Matrimonii, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, nimis restringeretur licentia; unde potius dicendum est: generalem licentiam idem operari quoad comprehensa sub genere, quod specialis quoad species, *leg. Si Chorus*, *de legat.* 3. Tiraq. *ubi sup. n.* 89.

30 Non obstat adducta a Menochio, quod verb. *Licentia* de qua Concilium loquitur *in d. c.* 1. denotet consensum expressum: quia verb. *Expressum* multipliciter sumitur ut per Tiraq. *ubi supr.* sæpissime vero expressum dicitur quod verbis generalibus exprimitur, Bart. & Doctores *in l. 1. ff. de vulgar. & pupilar.* Tiraqu. *l. c. n.* 87. nec ostenditur verb. *Licentia* exigere expressum, & specialem con-
31 sensum. Et advertendum est, in casu Menoch. super quo consulta S. Congregatio respondit expressam licentiam requiri: expressum sumi ad differentiam, & exclusionem tacitæ licentiæ, quæ prætendebatur ex eo, quod Canonicus, qui matrimonium celebraverat, dicebatur sciente, & patiente Patriarcha solitus Sacramenta administrare. Similiter non obstat Clement. 1. *de priv.* quia præterquam quod casus est diversus potest retorqueri: ibi enim, quia Summus Pontifex expressam, & specialem licentiam ad solemnizanda matrimonia requisivit, id expressit, quod in Concilio non legitur factum. Casus, *c. fin. de Procurator. l. 6.* non afficit, quia Sacerdos non contrahit.

Demum ita S. Congreg. censuisse referunt Domini de 32
Rota *dec. 750. n. 1. p. 1. divers.*

Resolutiones S. Congreg. sunt infrascriptæ.

Cum Parochus levi infirmitate detentus concessisset Præposito licentiam exercendi concernentia curæ officium, dubitatum fuit, an in ea Parochia valide contractum fuerit matrimonium, cui Præpositus prædictus loco Parochi interfuit. S. Congreg die 22. Junii 1581. censuit, esse valide contractum præsupposita licentia, seu commissione generali administrandi omnia Sacramenta: & licet alias declaraverit requiri licentiam specialem, & expressam; tamen id intellexit in quodam Canonico, cui tacite permissa erat administratio Sacramentorum in Ecclesia Cathedrali, sciente, & patiente Ordinario.

An ut Sacerdos, qui non sit proprius contrahentium Parochus, eos matrimonio conjungere possit, sufficiat tacita licentia, quæ resultat ex tolerantia? S. Congreg. censuit non sufficere, sed requiri vel commissionem genera- 33
lem administranda omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit, specialem, & expressam licentiam.

Præpositus Ecclesiæ Armacanæ inter cetera dubitavit, an cum ipse constituisset Vicarium in dicta Ecclesia, posteaque illi dedisset coadjutorem, de cujus licentia quidam Sacerdos matrimonio contrahentes conjunxit, an matrimonium hoc modo celebratum sit validum? Sac. Congreg. adixerat non sufficere ad validitatem matrimonii licentiam tacitam, quæ resultat ex tolerantia; sed requiri vel licentiam generalem administrandi omnia Sacramenta, vel si hæc non adsit, expressam, & specialem. Ita Rota dixerat in una Barchinonen. Vicarios temporales ad nutum amovibiles Parochialis Ecclesiæ posse matrimoniis tanquam Parochos interesse. Ideoque in casu præsenti S. Congreg. sensit, posse, & matrimonio interesse, & alii dare licentiam, ut interfuerit hujusmodique matrimonia esse valida.

An licentia contrahentibus nominatim designatis a Parocho concessa in scriptis, ut matrimonio inter se celebrando quamvis Sacerdotem eorum arbitrio adhibere possint, censeatur sufficiens ad validitatem matrimonii, cui alius Sacerdos vigore ejusdem licentiæ interfuit? Die 15. Junii S. Congreg. censuit sufficere, mota præcipue doctrina Card. Zabarell. post Zenzel. Paul. & Stephan. in Clem. 1. *de priv. n.* 12.

QUÆRO secundo, quid juris de infrascripta facti specie: Antonius incola Villæ Pontis Casalis Paduanæ diœcesis contraxit matrimonium per verba de præsenti cum Catherina, quæ tempore contracti matrimonii erat in Villa d. Antonii, licet domus suæ habitationis esset in alia Parochia. Et cum hujusmodi matrimonio adhibitus fuisset Parochus viri, non mulieris, dubitatum fuit, an esset satisfactum Tridentino Concilio, quod *c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* disponit, matrimonio proprium contrahentium Parochum adesse debere. Proposito hoc dubio in Congregatione generali, cui interfuerunt S. R. E. Cardinales Moronus, Perusinos, S. Praxedis, Gesualdus, SS. Quat. Aleiatus Senonen. Montaltus, Albanus, Ritarius, Carafa quique nempe, Perus. Gesua. Alc. Montalt. Caraf. arbitrati sunt nullum esse matrimonium non contractum coram proprio Parocho mulieris: alii sex tenuere pro validitate matrimonii, nempe sufficere Parochum viri etiam in Parochia mulieris, quia matrimonia voluntariæ jurisdictionis sunt, & quia Concilium nihil de loco expressit, & quia videtur Concilium voluisse præsentiam Parochi, testium ad tollendam solam clandestinitatem; ad quod sufficit unus Parochus, sive viri, sive mulieris.

Sanctissimus audita relatione opinionum Congregationis approbavit sententiam ex Cardinalium pro validitate matrimonii, quod in futurum ita respondeatur, nulla habita ratione alterius decisionis editæ die 15. Decembris 1574. quia dictum fuit sufficere præsentiam solius Parochi mulieris, si in ejus Parochia matrimonium contrahatur. Item sufficere præsentiam Parochi viri, si contrahatur in Parochia viri, ideoque si vir unius Parochiæ accesserit ad mulierem alterius Parochiæ, & secum duxerit suum proprium Parochum, & coram eo solo matrimonium contraxerit sine licentia, seu præsentia Parochi mulieris, vel Ordinarii, matrimonium esse nullum.

QUÆRITUR tertio, posita decisione Sacræ Congre- 34
gationis Concilii, qua declaratum fuit validum esse ma-

tri-

trimonium contractum in Parochia mulieris coram Parocho viri, & e converso: an etiam validum censeri debeat matrimonium celebratum in Parochia mulieris coram Sacerdote non Parocho, sed habente licentiam a Parocho viri, præsertim cum Parochia viri non sit in eadem diœcesi constituta, in qua Parochia mulieris existit.

Videtur respondendum, esse validum; nam Concilium Trid. *in c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* ea tantum matrimonia annullat, quæ celebrata sunt aliter, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius licentia, ac duobus testibus: sed hoc matrimonium habuit præsentiam Sacerdotis de licentia Parochi, quamvis in alia Parochia fuerit celebratum; ergo satisfactum est formæ Concilii, nihil aliud, quam alternative talem præsentiam, requirentis, ut in hac specie arguit Rot. *dec. 750. num. 1. part. 1. divers.*

35 Præterea Concilium nihil de loco expressit; ergo ubicunque celebretur matrimonium præsente Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, validum existit: quo argumento usus est Host. *In summa tit. de pænit. & remiss. §. Cui confitendum, ver. Et nunquid extra territorium*, ubi dixit valere confessiones, & absolutiones Parochi suorum Parochianorum confessionem extra Parochiam audientis, eosque absolventis: quia Concilium Lateranense *in c. Omnis utriusque de pænitentia, & remiss.* nihil de loco expressit; quæ opinio est communiter recepta, ut per Ripa *in tract. de peste, c. 8. n. 30.*

Accedit, quod S. Congregatio declaravit jam, Parochum alterius ex contrahentibus posse intervenire celebrationi matrimonii in aliena Parochia; ergo idem potuit Sacerdos, qui ab eo licentiam ad id obtinuerit, cum per Concilium quoad præsentiam in matrimoniis præstandam æquiparentur Parochus, & alius Sacerdos habens licentiam a Parocho.

Item, cum jurisdictio voluntaria possit exerceri extra territorium, *l. 2. ff. de offic. procur.* DD. *in c. Novit, de offic. Legat.* a fortiori hoc ministerium pœnitentiæ præstari poterit extra Parochiam, nedum a Parocho, sed etiam ab alio Sacerdote de Parochi licentia.

36 Neque obstat, si dicas hanc rationem posse torqueri, quia verum est voluntariam jurisdictionem, quæ competit jure proprio, vel quæ delegata fuit a Principe exerceri posse extra territorium: sed secus esse quoad jurisdictionem concessam ab inferiore a Principe, quæ non potest exerceri extra territorium concedentis, ut ex Bart. & aliis dicam infra. *n. 46.* unde cum in dubio proposito Sacerdos interveniat ex licentia Parochi, & sic authoritate inferioris a principe, non videtur posse hoc ministerio fungi extra Parochiam concedentis licentiam. Hoc, inquam, non obstat; nam præterquam quod vere in dubio proposito non agitur de jurisdictione exercenda, sed de exhibenda
37 nuda præsentia, ut dicam *in seq. q. n. 39.* pro solutione est etiam considerandum esse inter se valde diversa delegari a Parocho ad præsentiam matrimonio præstandam, vel eidem interesse de Parochi licentia; nam in primo casu actus gestus a delegato fit nomine delegantis, & ejus authoritate, *cap. Sane de offic. Delegat. cum simil.* in secundo vero actus, ad quem licentia requiritur, non fit vice, & nomine concedentis licentiam, sed jure proprio, ut patet in Episcopo, qui licet extra diœcesim suum subditum ordinare non possit, *c. Tuarum, de usu pallii*: tamen cum obtenta licentia ordinat in aliena diœcesi ordinat jure proprio, & non jure alieno, seu concedentis licentiam, nempe jure potestatis sibi ut Episcopo competentia, ut *c. Cum nullus de tempor. ordinat. lib. 6.* & alias in hac materia animadvertit S. Congreg. At S. Synod. non jussit, ut alius Sacerdos adhibendus ad matrimonii celebrationem delegaretur a Parocho; sed tantum ut ab ipso Parocho licentiam haberet; quasi voluerit, ut quilibet Sacerdos conjuges in matrimonio conjungere possit jure proprio, dum tamen licentiam habeat a Parocho, in cujus subditos hoc ministerium Concilium authoritate præstitus est: & ita videtur a Concilio tributa Sacerdotibus facultas hujus ministerii præstandi, eisdem competere authoritate legis propter præjudicium Parochi, sine ejus licentia in ejus subditos noluerit exerceri. Unde Parochus dans licentiam videtur potius præbere materiam, quam facultatem exhibendæ præsentiæ in celebratione matrimonii, ut in alio proposito considerat Ripa *in d. c. 8. n. 32.* & per consequens cessat objectum de jurisdictione habita ab inferiore a principe extra territorium non exercenda, cum hæc facultas exhibendæ præsentiæ sit concessa a lege, licet exerceri absque licentia Parochi minime queat.

Quod confirmatur, quia cum lex S. Concilii nomina- 38
tim Sacerdotes ad id muneris deputet, & requirat licentiam Parochi, deputatio Sacerdotis, quam Parochus facit, videtur potius tribuenda legi concedenti facultatem deputandi quam Parocho, qui deputat legis authoritate, argum. notab. per Bart. & DD. *in l. Unum ex familia, §. Si de falcidia, de l. 1.* Quod vendicat sibi locum etiam in Vicario Episcopi, qui licet ab Episcopo deputetur, authoritatem a lege dicetur habere, non ab Episcopo, Corn. *cons. 48. n. 2. & 3. vol. 1.* Ideoque tanquam legis authoritate deputatus, & a lege potestatem habens, licet Episcopus illum deputans sit inferior a principe, tamen extra diœcesim potest beneficia conferre, Rota *in antiquis dec. ult. de offic. Vicar.*

QUÆRITUR quarto, an matrimonium contractum 39
coram Sacerdote de licentia Parochi contrahentium extra illius Parochiam, sit validum, necne.

Primo pro solutione dubii supponendum est, Parochum, vel alium Sacerdotem, qui de ejus licentia celebrationi matrimonii interest, nullam jurisdictionem exercere, sed tantum exhibere præsentiam, ut per Navarr. *in titul. de sponsal. cons. 51 prope finem*, secundum antiquam impressionem, & secundum novam *cons. 4. in tit. de clandest. desponsat.* Nam etsi Concilium Trid. *in d. c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* ad tollendam clandestinitatem voluerit, præter duos testes adhiberi in celebratione matrimonii Parochum, vel alium Sacerdotem de ejus licentia, tanquam personas authorizabiles: nihil tamen plus juris in illo actu
habet, quam ceteri duo testes, qui una cum eis ex Conci- 40
lio debent intervenire; quod patet ex illa decisione S. Congregationis, qua declaratum fuit valere matrimonium contractum coram Parocho ubicunque contrahen-
dis. Itaque tam Parochus, quam Sacerdos sunt nudi te- 41
stes huic actui ex forma Concilii adhibendi. Nusquam vero cautum reperitur, ut facultas exhibendi præsentiam testimonii causa, territorio, diœcesi, vel aliquo loco circumscribatur, licet secus sit in jurisdictione, quæ territorio cohæret, *l. fin. de jurisd. omn. judic. cum similib.*

Secundo supponendum est, Sacerdotem a Parocho de- 42
putatum habere facultatem sponsos conjugandi: tum quia Concilium tribuit auctoritatem deputandi; electio autem non adscribitur eligenti, sed potius tribuenti facultatem, Bart. & alii *in l. Unum ex familia, § Sed si Falcidia, de leg. 2.* tum quia ipsummet Concilium Sacerdotes ad id muneris deputat ibi, *Vel alio Sacerdote*: de eis enim Concilium specialiter confidit, & eorum præsentiam authorizabilem putavit, cum sint publicæ personæ, *l. 1. §. Publicum, ff. de just. & jur.* Baldus *cons. 285. vol. 3. vers. Opinio vero.* Et quamvis postea idem Concilium subjecerit, de Parochi, vel Ordinarii licentia: non propterea sequitur, quin Sacerdos sit deputatus a Concilio, & pro-
prio jure matrimonii celebrationi interesse valeat. Nam 43
licentia supponit potestatem in eo, cui ceditur, licet absque illa ad actum legitime procedere non possit: ut constat exemplo Episcopi, quia etsi extra diœcesim suum subditum ordinare non possit absque Diœcesani licentia; si tamen eam obtinuerit, ordinat jure proprio, & non jure concedentis licentiam, ut dixi supra *n. 37.* Et ideo Concilium non dixit, coram alio Sacerdote per Parochum delegando quo casu vice delegati fungeretur *c. Sane de offic. Deleg.* Dec. *in rubr. eodem tit. n. 14.* sed dixit coram alio Sacerdote de Parochi licentia, ut ostenderet, a Concilio, quidem Sacerdotem deputari, eique hanc facultatem legis vigore competere, sed licentiam a Parocho
esse obtinendam. Et quamvis hæc licentia sit meræ facul- 44
tatis, & a voluntate Parochi dependeat; tamen Sacerdos licentiam obtinens dicitur habere authoritatem a Conci-
lio, & non a Parocho; sicut dicimus de Vicario Episco- 45
pi, qui etsi ab Episcopo deputetur, dicitur tamen Ordinarius, qui a lege authoritatem habet, non ab Episcopo, Cornet *in præallegat. cons. 48. n. 2. & 3. vol. 1.* Ideo utcunque electus ab inferiore a Principe nempe ab Episcopo, tamen extra diœcesim potest conferre beneficia, Rot. *in antiq. d. dec. ult. de offic. Vicar.* Ex prædictis sequitur responsio ad dubium; nam cum Sacerdos licentiam habens a Parocho tanquam testis authorizabilis matrimonio interveniat, in quacunque Parochia intervenire potest, cum facultas exhibendi præsentiam non terminetur territorio.

46 Nec obstat, quod jurisdictio non potest exerceri extra territorium, quamvis sit voluntaria, quando est concessa ab inferiore a Principe, Bart. & Bald. *in l. fin.* ubi etiam Dec. *n. 6. ff. de jurisdict. omn. judic.* Primo, quia non versamur in jurisdictione, sed in exhibitione nudæ præsentiæ. Secundo, quia hanc facultatem Sacerdos habet a lege Concilii, & non a Parocho, ut dictum est: Ideoque a Parocho potius videtur præberi materia, scilicet Parochiani, quorum matrimonio interesse possit, quam interessendi facultas.
47 Et propterea idem Sacerdos, utpote faciens actum jure proprio, ubique poterit matrimonio interesse habita Parochi licentia, ut in simili de Vicario Parochi, ut possit audire confessiones Parochianorum extra Parochiam, per prædictam rationem dixit Ripa *in tract. de peste c. 8. n. 53.*

48 QUÆRITUR quinto, an matrimonium cum sola præsentia Parochi absque consensu, aut alio ejus ministerio, coram duobus, aut tribus testibus celebratum, ex Decreto Concil. *sess. 24. c. 1. de refor. matr.* irritum sit necne.

49 Pro solutione quæstionis videtur examinandum, qua ratione Parochi præsentia in contractu matrimonii requiratur, an tanquam Sacramenti ministri, vel authoritatem præstantis, vel potius ut testis.

50 Et cum matrimonium *in l. Evangelica* sit Sacramentum, ad cujus essentiam requiritur materia, forma & minister cum intentione faciendi quod intendit Ecclesia, ut in Concilio Florentino in Decreto Eugenii IV. pro instructione Armenorum, quod habetur in fine dicti Concilii *tomo 4. Conciliorum p. 1. pag. 612. col 2.* & matrimonii minister nullus alius videatur legitime assignari posse, nisi Sacerdos: videtur sequi, ut ejusdem præsentia tanquam ministri requiratur, adeout sine ejus consensu factum, non sit Sacramentum. Quod Canus *de locis Theolog. l. 8. c. 5.* late defendere contendit. Et huic opinioni favent verba Concilii *in d. c. 1.* ibi, *Et ego vos in matrimonium conjungo:* per quæ videtur significari, Sacerdotem ipsum hoc
51 Sacramentum ministrare. Sed contrarium est verius; nam certum est, ante Concilium Trid. matrimonium clandestinum fuisse ratum, ac verum matrimonium, & consequenter fuisse Sacramentum, DD. *in c. Ex publico, de convers. conjugat. c. Gaudemus, & cap Quanto de divort.* adeout contrarium asserere sit periculosum in fide, *c. Ad abolendam, de haeret.* & habetur *in d. c. in princ. sess. 24. de reform. matrim.* Nam cum Ecclesia Catholica semper docuerit, matrimonium esse Sacramentum, atque definierit, matrimonium clandestinum fuisse verum matrimonium: sequitur, ut definitum itidem sit, matrimonium clandestinum esse Sacramentum. Unde contrarium asserens non videtur audiendus ut late deducit, & probat Soto *in 4. dist. q. 1. art. 3.* opinionem Cani reprobans.

52 Et quamvis aliqui dicant, matrimonium non habere certum ministrum, ut Petrus de Soto *de instit. Sacerd. de* [illegible] *matrim. lect. 2. in princ.* attamen verius videtur contrahentes esse ministros hujus Sacramenti, ut probat Scotus *in 4. dist.* 28. Imo & Petrus de Soto *ubi supra*, tacite supponit ipsosmet contrahentes esse ministros dum inquit, necessarium non esse hoc Sacramentum per aliquem alium eis ministrari; & sic supponit eos sibi ipsis illud ministrare: hoc etiam probat *c. Si inter, de sponsal.* & clarius Concil. Florentinum in præalleg. Decreto Eugenii IV. § *Septimum Sacramentum*, dum inquit causam efficientem matrimonii esse consensum ipsum, scilicet demonstratum mutuo, & receptum. Si ergo efficit Sacramentum, necessario adest etiam minister, sine quo non est Sacramentum, qui alius esse non potest, nisi ipsimet contrahentes, qui ad invicem mutuos expressosque exhibent consensus ad matrimonium de præsenti contrahendum. Cui opinioni adhæret etiam Auctor *Flor. Theolog. q. inq. de* [illegible] *Sacramenti Matrim. art. 4. in 3. difficult. concl. an. c. pag. 520.* asserens conjuges, non autem Sacerdotes dici esse ministros dum sibi invicem materiam, & formam ministrant; eamque late tuetur Card. Bellarm. *l. 1. de matrim. c. 9. & duob. seqq.* dicens oppositam opinionem esse temerariam: & Th. Sanch. alios adducens *in tr. de matrim. tom. 1 lib. 2. disp. 6. n. 2.* Et ad verba Concilii *in d. c. 1.* quæ superius adducta sunt pro contraria opinione, respondetur cum Soto *ubi supra art. 3.* dicta verba proferri a Sacerdote non tanquam ministro Sacramentum ministrante, sed declarante, seu firmante, id quod inter ipsas partes fit, seu factum est.

53 Cum igitur certum sit, ante Concilium Parochum non fuisse necessarium ministrum hujus Sacramenti, sequitur ut nec si post Concilium, quod dici non potest voluisse immutare substantialia Sacramenti, ut est minister, quorum immutatio, & præscriptio ad Sacramentorum solum Institutorem Christum spectat, *c. Sunt quidam, 25. q. 1.* S. Th. *in 4 dist. 3. q. 1. art. 2. q. 2.* Soto *in 4. dist. 1. q. 1. not. 7.* & patet ex *c. 2. sess. 21. de commun. sub utraque specie*, ubi declarat S. Synodus hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuit, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum veneratio-
ni magis expedire judicaret. Atque ita ejusdem Parochi 54
præsentia non requiritur ad hunc effectum, ut ipse minister legitimus Sacramentum ministret: non item videtur Parochus adhiberi uti auctoritatem præstans, vel habilitans personas, ut probat contextus Concilii, dum contrahentes sine Parochi præsentia ad sic contrahendum inhabiles reddit; cum enim privatio supponat habitum, *c. Ad dissolvendum, de despons. impub.* sequitur, ut prius essent habiles, nec egerent, ut a Parocho ad hoc habiles fierent, per ejusdem Parochi præsentiam.

Ex his videtur sequi, ut Parochus adhibeatur tertio modo nempe ut testis, & quidem authorizabilis, ut in simili habetur *in c. Cum esses*, ubi Abb. & ceteri DD. *de testam.* Ratio autem, quamobrem Concilium hujusmodi testem authorizabilem voluerit omnino adhiberi, satis est patens, videlicet, ut matrimonio intersit idem, qui denunciationes matrimoniales præmittit, & per quem uti certum, & notum ministrum, & omnibus expositum, maxime innotescere potest contractus matrimonii, & in summa ex ejus præsentia tollatur clandestinitas, cui Concilium voluit obviare: & hoc elicitur solutio propositæ quæstionis; cum Concilium solum requirat in matrimonio contrahendo Parochi præsentiam, idque præstetur eo ipso, quod celebratur eodem præsente, & intelligente, quamvis nec consentiat, nec aliud faciat, *leg. Coram*, ubi Alciat. *de verb. signific.* Card. in Clem. 1. *in princ. de appellat.* non est, cur matrimonium ob dissensum Parochi sit dicendum irritum, cum verbis, & menti Concilii sit satisfactum: verbis quidem quia coram eo præsente, & intelligente fuit contractum: menti autem, quia Parochi sola præsentia excludit clandestinitatem. Nec credendum est Concilium, quod maxime studuit libertati matrimoniorum *sess. 24. de reform. matrim. c. 9.* adeout nec voluerit contradictionem, seu dissensum matris obesse validitati matrimonii *d. c. 1.* voluisse illud subjicere consensui Parochi. Præterea Concilium ea tantum matrimonia irritat, quæ celebrantur aliter, quam præsente Parocho, & testibus, non autem ea, quibus Parochus non consentit, nec aliud adhibet ministerium. Atque ita proposito suprascripto dubio, videlicet, an matrimonium cum sola præsentia Parochi absque alio ejus consensu, aut ministerio coram duobus, aut tribus testibus celebratum, irritum sit ex Decreto Concilii *cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.* S. Congreg. die 2. Martii 1580. respondit, illa verba, *c. 1. vers. Ubi Parochus viro, & muliere interrogatis:* non pertinere ad substantiam matrimonii, ideoque matrimonium valere, etiamsi verba prolata sint tantum a contrahentibus, & non a Parocho, dummodo adsit præsentia Parochi, quam absque verbis sufficere putavit.

Cave tamen, quia requiritur, ut Parochus sit adhibitus, ideoque cum dubitatum fuerit, an sit matrimonium, si duo contrahant per verba de præsenti proprio Parocho præsente, & aliis requisitis non omissis cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, dum forsan conjugii, vel confabulandi causa, vel aliud tractandi adesset, audivit hujusmodi contractum fieri, & postea alter contrahentium vellit hujusmodi contractu ratione hujus defectus resilire: S. Congreg. censuit posse, nisi alia intervenerint, quæ Parochum a contrahentibus adhibitum fuisse arguant,

QUÆRITUR sexto, an sit nullum matrimonium, 55
cui intervenit Sacerdos jussu Episcopi, si Episcopus deceptus est, ratus Sacerdotem illum esse Parochum contrahentium, cum tamen non esse.

Cum Episcopus Amerinen. hoc dubium declarari petiisset, S. Congreg. censuit matrimonium esse validum. Etsi enim decisio Host. relata a Jason. *in l. Si quis in fundi vocabulo, n. 7. de legat. 3.* urgeat contra validitatem matrimonii, præsertim cum habeat sectatores Silvest. *Summ. Angel. Rosell.* & nullus Canonista allegetur, qui Hostiensem reprehenderit: tamen quia S. Thomas, Tabiena, Armilla contra

te-

tenent; dubitatum fuit de veritate opinionis Hostiensis. Sed etsi opinio Hostiensis vera esset, nihilominus illud consideratum fuit, quidquid sit in Baptismo, certe in terminis matrimonii illud clarum esse, quod Concilium ad validitatem matrimonii voluit sufficere, ut fieret coram Sacerdote de licentia Episcopi, etiamsi talis Sacerdos alias non esset proprius Parochus; nec requisivit Concilium, qua intentione, quove modo Episcopus daret talem licentiam; sed satis habuit, ut licentiam daret Sacerdoti non Parocho. In hoc casu Episcopus dedit licentiam tali Sacerdoti non Parocho: Ergo matrimonium est validum, pro quo etiam in dubio pronunciandum est.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Innocentius III. in Concilio Generali.

CAPUT III.

CUm inhibitio copulæ conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus; prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando: Statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito; ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si quis vero hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam Regularis qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumpserint etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiose impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

SUMMARIUM.

1 *MAtrimonia cum sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino ad apponenda impedimenta.*

2 *Nec de jure possunt Episcopi super hoc dispensare.*

3 *Denunciationes matrimoniales qualiter ex Concilio Tridentino sint permittendæ, aut remittendæ, ibid.*

4 *Scholasticus Universitatis Salamantinæ an possit remittere denunciationes matrimoniorum, quæ a personis suæ jurisdictioni subjectis contrahuntur, & n. seqq. usque in fin.*

5 *Scholasticus seu Rector Universitatis, habet jurisdictionem ordinariam ex privilegio in corpore juris clauso.*

6 *Ordinarius, de quo loquitur Concilium Tridentinum in denunciationibus remittendis, intelligitur Episcopus Diœcesanus, & non alii, qui sunt Ordinarii de jure speciali, & n. 9.*

7 *Rector Scholarium satis est, ut sit annorum viginti.*

8 *Rector Universitatis habet jurisdictionem in scholares cumulative cum Episcopo.*

9 *Farfensis Abbatiæ Commendatarius, quamvis habeat jurisdictionem quasi Episcopalem, tamen non potest denuntiationes remittere.*

1 CUm inhibitio. Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, infra quem qui voluerit impedire, impedimentum opponat; & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur matrimonium, donec de hoc cognoscatur, hoc dicit usque ad §.

2 *Si quis.* Et cum hoc statutum sit Concilii generalis nequeunt Episcopi super hoc dispensare, ut tenent Petr. de Palud. *in 4. sentent. dist. 28. quæst. 2. art. 3. n. 21.* & S. Antonin. *3. part. tit. 1. c. 16. in fin. vers. Sexto etiam ex magna causa*, secundum ea, quæ scripsi *in cap. Nimis, supra de fil. Presbyter. in quæst.* an Episcopi ex magna causa dispensare possint contra statutum genera-

3 li Concilii, *a n. 11. usque ad n. 44.* Quidquid contra scripserit Thom. Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 7. n. 1.* Sed hodie aliter dicendum est, quia Concilium Tridentinum in Decreto *c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* inhærendo huic Constitutioni, statuit primo, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Deinde hanc Constitutionem temperando adjicit, quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantum denonciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur, & postea ante ejus consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur; nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur; quod illius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit. Hactenus verba Decreti: & de his denunciationibus, & illarum remissione, vide quod dixi *in cap. Accedentibus, n. 26. infra de excess. Pral. & in c. Qui Presbyt. n. 94. de pœnit. & remiss.*

Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

Hic QUÆRO: Posita sine veri præjudicio jurisdictione ordinaria Scholastici Cathedralis Salamantinæ in Universitatem generalem studii Salamanticæ, ac omnes personas laicas, & Ecclesiasticas in illa descriptas, necnon familiares, & continuos commensales descriptorum hujusmodi omnibus causis civilibus, & criminalibus, ac etiam matrimonialibus: an idem Scholasticus ex Decreto Concilii Tridentini *c. 1. sess 24. de reformat. matrim.* possit remittere denunciationes matrimoniorum, quæ ab aliquo ex sibi subjectis contrahi contingant. 4

Videtur respondendum, Scholasticum non posse remittere has denonciationes. 5

Primo, quia tametsi habeat jurisdictionem ordinariam, tum ex privilegio in corpore juris inserto. Auth. *Habita, C. Ne fil. pro patr. l. fin. C. de jurisd. omn. jud.* quam ex Pontificio privilegio, quod a partibus præsupponitur;

6 cum tamen Concil. *in c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* loquatur de Ordinario intelligi debet de Episcopo Diœcesano; non autem de aliis, qui sunt Ordinarii de jure speciali, etiamsi a Papa fuerint constituti, Dec. *in cap. Post cessionem num. 9 de prob.* post Frideric. de Sen. *cons. 291. Domine mi, per totum*; ubi ostendens, appellatione Ordinarii in materia visitationis non venire Capitulum Sede vacante, quamvis tunc sit Ordinarius de jure speciali, sive ex privilegio in corpore juris inserto; plures adducit rationes, quæ casui nostro optime congruunt, & ibi post Gil. de Monte Laudan. *ver. Ordinarii* positum in Clem. *Attendentes, de stat. Monach.* ita exponit, Ordinarii, id est, Diœcesani Episcopi.

Quod eo magis hoc casu dicendum est, in quo Concil. utitur ea dictione, *Ipse*, quæ est personalissima, & demonstrativa ad oculum, ut inquit Bald. *in cons. 304. Nobilis vir n. 1. in fin. vol. 5.* Soccin. jun. *cons. 144. num. 4. vol. 3.* & confidit prudentiæ, & judicio ipsorum Ordinariorum, volens, remitti ab eis matrimoniales denunciationes, quoties judicaverint expedire. Quamobrem dicendum est intellexisse de Episcopis, pro quibus magis præsumitur, tum ob majorem Dignitatem, tum quia major in eis maturitas judicii præsupponitur, cum non deligantur minores annis triginta, *c. Cum in cunctis, de*
7 *elect.* cum tamen in Rectore scholarium sufficiat ætas annorum 20. ut per Bald. in d. Auth. *n. 146.*

Hanc opinionem clariorem reddunt recte perpensa verba Concilii, quæ habentur eodem Decreto *c. 1.* dum semper eodem themate retento prius egit de remissione denunciationum ab Ordinario facienda, statuitque, ut si quis alienæ Parochiæ sponsos conjungere, aut benedicere ausus fuerit, Ipso jure tandiu suspensus maneat, quandiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Et in fine mandat omnibus Ordinariis, ut id Decretum populo publicari, & explicari curent in singulis suarum Diœcesum Parochialibus Ecclesiis; adeout apertissime liqueat Concilium locutum esse de Episcopis Diœcesanis, non de Rectoribus Universitatum, quibus ea verba non conveniunt, cum nec Diœcesim habeant, nec Parochos, nec Parochiales Ecclesias sibi jure ordinario subjectas, sed solus Episcopus, ut *c. Cum Episcopus, de offic. Ordinar. l. 6. c. Cum olim*, & ibi Abb. *num. 1. in 4. notab. sup. de praescript.* Et licet etiam Diœcesani appellatione comprehendatur quilibet inferior habens in loco ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem, ubi subjecta materia est apta comprehendere, tam Episcopum, quam alium Ordinarium, ut declarat Abb. *loc. cit.* tamen hoc vendicat sibi locum, dummodo inferior eam jurisdictionem habeat privative ad Episcopum, alias secus, ut notabiliter dicit gl. in Clem. 1. §. *Volumus, in vers. Diœcesanus de foro compet.* quam ibi approbant Cardin. *n. 2. in 4. quæst.* Imol. *n. 34.* Abb. *n. 15.* & Vitalin. *n. 4.* & scripsi
plenius *in d. c. Cum olim in 4. notab. de praescript.* At Re- 8
ctor Universitatis non habet jurisdictionem in scholares privative ad Episcopum, sed cumulative cum ipso, ut est casus in d. Authen. *habita*, ibi *Coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Civitatis Episcopo*, & ibi Bart. *n. 5.* & communiter scribentes, *C. Ne fil. pro patr.* de quo vide Jul. Clar. *in pract. §. fin. q 35. n. 23. vers. Quæro nunc quis sit judex competens scolarium.*

Postremo hæc opinio jam videtur carere difficultate ob 9
aliam decisionem S. Congregat. Concilii tempore Gregorii XIII. edita, & ab ipso approbata, qua declaratum fuit, Alexandrum Cardinal. Farnesium Commendatarium Abbatiæ Farfensis jurisdictionem quasi Episcopalem habentis carere facultate has denunciationes remittendi, quam ei ex gratia speciali Gregorius vita Cardinalis durante concessit, & in libris S. Congregationis manu bon. memor. Card. Carafa adnotatum est, Gregorium dixisse in Decreto *d. c. 1.* appellatione Ordinarii non venire nisi solum Episcopum.

DE SPONSA DUORUM.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo.

CAPUT III.

Licet præter solitum: & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse recipiat; utroque dicente: Ego accipio te in meam: &, Ego accipio te in meum; sive sit juramentum interpositum, sive non: licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiamsi carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli. Quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

SUMMARIUM.

1 *Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium etiam carnali copula consummatum.*
2 *Matrimonium ut sit validum, an contrahentes debeant sibi mutuo respondere, antequam ad extranea divertant, & n. seqq.*
Et quid post Concilium Tridentino, n. 5.
3 *Responsio facta ex intervallo non nocet in his, quæ consensu contrahuntur, & n. 9.*
4 *Electio tenet, licet electi, & eligentium consensus eodem tempore non concurrant.*
6 *Matrimonium non valet, si unus ex contrahentibus revocavit consensum ante responsionem alterius.*
Et an sit credendum dicenti post responsionem se prius consensum revocasse, n. 11.
7 *Matrimonium an valeat, si inter consensum unius, & alterius, magnum intervallum intercedat.*
8 *Intervallum medii temporis modicum non vitiat obligationem.*
9 *Declaratur.*
10 *Stipulatio requirit consensum, sicut quilibet actus formalis.*
12 *In matrimonio contrahendo vir debet prius interrogari, & loqui, quam mulier.*
13 *Alicubi tamen contrarium servatur, & cur.*

Licet. Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens 1
matrimonium etiam carnali copula consummatum: Hoc dicit secundum Joan. Andr. & omnes; & est pars capituli, *Si inter virum, sup. de sponsal.* Dividitur ut hic per DD.

Nota primo ibi, *Utroque dicente*, argumentum pro 2
opinione Bonaguidæ *in cap. Tuas infra eod.* quod ad matrimonium valide contrahendum non sufficit responsio ex intervallo, sed requiritur, ut contrahentes sibi mutuo respondeant antequam ad extranea divertant; nam verba illa, *Utroque dicente*, videntur innuere, ut locutio debeat esse simultanea; idque ad exemplum stipulationis, ut *l. Continuus, ff de verb. oblig.* & cum opinione Bonaguidæ videtur transire Joan. Andr. *in c. Si inter virum n. 2. de spons.* & ibi etiam Collect. *n. 1.* cum eam recitent ultimo loco Speculat. *tit. de spons. §. 1. n. 5. vers. Secus*, Abbat *in cap. Dilectus in fin.* &
Anchar. *in cap. Ex literis num. 2. eod. tit.* Sed opposi- 3
tum tenet Guido, ut refert Joan. Andr. *loc. cit.* quia in his, quæ consensu contrahuntur, responsio facta ex intervallo non nocet, *leg. Si stipul. §. ult. ff. de verb. obl.* & hanc partem tenent gloss. *in d. cap. Dilectus in fin. de spons.* & ibi Host. *n. 4. & 5.* Jo. Andr. *n. 7.* Henr. Boich. *n. 3.* Alex. de Nev. *n. 19.* & Præp. *n. 2.* Archid. *in c.*

Sus.

Sufficiat, in 1. gl. 27. q. 2. Cald. *in c. Si inter virum*, & ibi etiam Butt. *n. 4.* Cald. *eod. n. 2. q. 1.* Alex. de Nævo *n. 12.* & Præp. *n. 3. de spons.* Paris. alios citans *cons. 55. Attingam n. 17. vol. 4.* & est communis opinio, ut attestatur Præpositus *d. c. Dilectus n. 2.* quam ex Theologis sequitur D. Th. *in 4. sentent. dist. 29. q. un. art. 3. q. 2. ad secundam*, & alii apud Sanch. *de matrim. tom. 1. l. 2.*
4 *disput. 32. n. 3. vers. Secundo quia.* Et est simile in matrimonio spirituali, quod contrahitur inter intelligentem, & electum, quod valet, licet electi, & eligentium consensus eodem tempore non concurrant, ut est textus *in c. Cum inter Canonicos*, quem ad propositum nostrum ponderat ibi Abb. *n. 6. supr. de elect.*
5 Neque vero quoad hoc aliquid juris novi induxit Concilium Trid. *in c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* Ideoque si vir coram Parocho, & testibus dicat mulieri: Ego te accipio in meam, & post aliquot dies similiter coram Parocho, & testibus mulier dicat viro: Ego te accipio in meum, procul dubio erit matrimonium, ut idem Sanch. observat *d. disput. 32. num. 17.*
6 Tenendo communem opinionem, eam limita primo, ut non procedat, si ante responsionem consensus fuerit revocatus: tunc enim responsio subsequens matrimonium non facit, cum illius consensus deficiat, sine quo firmitatem habere non potest, ut *c. final. §. ult. de procur. lib. 6.* Butt. *in d. c. Si inter virum n. 6. vers. Credo quod si primus consentiens*; & ibi etiam Alex. de Nævo *n. 10. de despon.* Navarr. *in manual. c. 22. n. 80.* dicens, non esse necessarium, licet sit conveniens, ut amborum consensus simul & eodem loco, & tempore concurrat; sed sufficere, ut altera pars prius, & in alio loco consentiat, & postea quovis temporis intervallo interjecto altera alibi assentiat, modo prior in suo consensu perduret; allegat. Host. & Jo. Andr. *in c. Ex literis de spons.* licet aliqui sentiant, non esse matrimonium, si inter assensum unius, & alterius magnum intervallum intercedat, inter quos Sanch. *d. disp. 32. n. 7. arg. l. 1. §. 1.* ibi, *Intervallum medii temporis modicum non vitiat obligationem, ff. de verb. obligat.* Sed ille textus nihil facit, quia quatenus probat a contrario sensu obligationem vitiari, si intervallum medii temporis sit magnum, procedit in stipulatione, nec locum habet in aliis contractibus, qui consensu contrahuntur, *in d. l. Si stipuler, §. ult. ff. de verb. obligat.* & ibi notat gl. *in ver. Consentiat*, & Bald. *in princ.* qui sic summat illum textum: Quod vitiat stipulationem, puta temporis intervallum, non vitiat contractum, qui consensu contrahitur: & reddit rationem diversitatis, quia in stipulatione requiritur consensus, sicut in quolibet actu formali: quam differentiam etiam ponit Alex. de Nævo *in d. c. Si inter virum n. 10.* Sed quid, si non appareat de expressa revocatione consensum, nunquid credendum sit dicenti, se consensum revocasse ante consensum alterius? Respondeo, in dubio esse illi credendum, quia præsumitur consensisse sub conditione, si alter statim assensum præbeat; ita Butt. *in d. c. Si inter virum 4. vers. Credo de spons.*

Secundo nota ibi: *Ego accipio te in meam*, *arg.* quod in contrahendo matrimonio vir debet prius interrogari & loqui, quam mulier; *concordat d. cap. Si inter virum supra de spons.* ubi hoc notat Jo. Andr. *n. 3.* qui tamen fatetur, alicubi contrarium servari, ut Patavii: sed non est jus quia hoc non est de substantia matrimonii: & forte secundum Abb. ibi *nu. 4.* & Alex. de Nævo *in 3. not.* ob bonam causam in aliquibus locis introductum est, ut mulier prius interrogetur, quia cum sit volubilis, cautius est prius illius consensum antea perscrutari, ne vir prius consentiens remaneat cum dedecore, si illa postmodum renuat consentire.

Reliqua ad interpretationem hujus text. habuisti in prædicta Decretali *Si inter virum.*

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS in desponsatione, vel in aliis contractibus.

Ex Concilio Africano.

C A P U T I.

QUicunque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus, quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

S U M M A R I U M.

1 *COnditionis turpis defectus in contracta matrimonii apposita non vitiat matrimonium, sed vitiatur.*

2 *Conditio resolutiva an vitiet matrimonium, vel potius vitietur.*

3 *Conditio an, & quando matrimonium suspendat, aut vitiet, remissive.*

1 QUicunque. Legitur tribus modis. Primo intelligendo literam de conditione turpi, quæ non sit contra substantiam matrimonii, prout intellexit glos. & hæc lectura communis est, ut attestantur Anchar. Præpos. & Alex. de Næv. *in princ.* & juxta hanc lecturam per alia verba textus sic potest summari secundum Cardin. Ale-
2 xand. de Nævo, & Præpos. matrimonium sub turpi conditione contractum rejecta conditione servandum est: vel si secundum Anton. de Butr. & Abb. defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Secundo legitur intelligendo textum in eo casu, in quo præcessit copula ante conditionis eventum; tunc enim intelligitur a conditione recessum, ideoque matrimonium tenet rejecta conditione, ut *cap. Per Tuas, infra eod.* & huic intellectui suffragantur verba textus, ibi *Relinquere*, & ibi *Teneatur*, quæ videntur supponere matrimonium fuisse prius consummatum, ut hic observat Anchar. *in princ.* & Covarr. *in 4. Decretal. p. 2. c. 3. §. 1. num. 13.*

Tertia lectura fuit Vincentii, qui intellexit Decretalem in conditione resolutiva, puta: Contraho tecum matrimonium, & si non dederis mihi decem, volo te relinquere; nam ex quo a principio matrimonium fuit validum, non potest dissolvi ex futuro evento, *ut in c. Cum sis, de convers. conjug.* & ideo servandum est conditione rejecta. Et cum hoc intellectum Vincentii transeunt hic Joan. Andr. Butr. & Abbas omnes *n. 2.* & communem dicit Navarr. *in Manual. c. 22. nu. 62. vers. Tertium:* sed certe Jo. Andr. Butr. & Abb. non loquuntur ex propria sententia; sed simpliciter recitant opinionem Vincentii tanquam alienam: ideoque Abbas ex professo probavit oppositum *in c. final. infra eod.* ut inferius patebit.

Ad conciliandas opiniones Alex. de Nævo hic *n. 1. ad fin.* utitur hac distinctione, videlicet, aut matrimonium contrahitur sub conditione resolutiva, quæ sit contra substantiam matrimonii, puta: Contraho tecum si aliam non invenero digniorem, ut in 2. exemplo *d. capit. fin.* & tunc vitiatur matrimonium, ut ibi deciditur. Aut matrimonium contrahitur sub conditione resolutiva, quæ ex se sit honesta, licet in consequentiam ejus defectus tendat ad dissolutionem matrimonii, ut in exemplo Vincentii superius proposito; & tunc matrimonium valet, & conditio resolutiva habetur pro non adjecta.

Sed hæc distinctio non videtur vera, quia qualibet conditio resolvens, est contra substantiam matrimonii, de cujus natura est, ut sit individuum, & indissolubile, ex quo semel fuit contractum, & ideo illud vitiat, & non vitiatur, ut scripsi plenius *in d. c. fin. in 2. notab.* & hanc partem indistincte sequitur Card. *hic n. 2.* & Præpos. *n. 2.* Abb. *in eod.*

c. fin. in 6. notab. & ibi etiam Præpof. *in 4. notab.* Covan. *in 4. Decretal. p. 2. c. 3. §. 2. n. 10.* & noviffime Thomas Sanch. *de matrim. tom. 1. difp. 9. num. 8. verf. Ceterum.*

3 Generaliter autem, an & quando conditio fufpendat, aut vitiet matrimonium, vel potius vitietur, & habeatur pro non adjecta? confule duas gloffas magiftrales, quarum altera habetur *in c. Solet, in verb. Noluit, 32. q. 2.* altera *in d. c. fin. in verb. Contra fubftantiam, infra eod.* & ibi Henric. Boich. *a num. 1.* ubi altius hanc materiam exorditur, & uberi diftractione more fuo cafus fere omnes complectitur.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS.

Urbanus III.

C A P U T V.

SUper eo vero quod poftulafti, utrum ille qui in quandam mulierem confenfit, fi pater ejus fuum præftaret affenfum, fit ad confummandum matrimonium compellendus. Refpondemus, quod cum confenfus liber dici non poffit, qui in alieno arbitrio refervatur, ac conditionem ipfam Canonica non improbent inftituta, nifi voluntas patris poftmodum intercedat, nequaquam cogendus eft ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa refponderit, quod fponfalia interpofita conditione contracta, ipfa non impleta, fi confenfus de præfenti intercedat, vel carnalis copula fubfequatur, diffolvi non debent, fed firmiter obfervari: nequaquam eft noftræ diffinitioni adverfum, cum hujufmodi confenfus non fit de præfenti habendus, licet per verba de præfenti evidentius exprimatur; qui in alieno arbitrio non habito, fed habendo confiftit.

S U M M A R I U M.

1 *MAtrimonium contrahens fub conditione non improbata non compellitur illud confummare ante conditionis eventum.*

2 *Matrimonium fub conditione contractum, purificata conditione, illico eft perfectum abfque novo confenfu, fecundum opinionem Canoniftarum contra Teolog.*

3 *Difpofitio conditionalis per adventum conditionis perficitur, perinde ac fi ab initio pure facta effet.*

4 *Matrimonium fub conditione contractum, fervata forma Concilii Tridentini, per adventum conditionis ftatim perficitur, nec eft opus iterum contrahere coram Parocho, & teftibus.*

5 *Canoniftarum opinio circa matrimonii contractum prævalet opinioni Theologorum.*

6 *Matrimonium conditionale ex Concilio Tridentino non requirit folemnitates Parochi, & teftium, quando recreatur a conditione, fed quando mutuo confenfu vir, & mulier contrahunt.*

1 S*Uper eo.* Qui per verba de præfenti cum muliere contrahit fub conditione, fi pater confentiret; nifi pater confentiat, ad matrimonium non eft cogendus. Hoc dicit inhærendo literæ fecundum Jo. Andr. Butr. & Anchar. vel generalius fecundum Abb. contrahens matrimonium fub conditione non improbata, non compellitur illud confummare ante conditionis eventum. Communis divifio, confultatio, & refponfio; fecunda ibi, *Refpondemus.*

2 Nota ex textu ibi, *Nifi voluntas patris poftmodum intercedat*: contrahentes matrimonium per verba de præfenti fub conditione a jure non improbata, ftatim purificata conditione cogi poffe ad matrimonium confummandum; & fic adveniente conditione ftatim eft matrimonium perfectum, & purum, etiamfi novus confenfus non intercedat, licet fecus fit in fponfalibus de futuro, ut *cap. De illis fup. eod.* & ita hic probatur a contrario fenfu; nam Papa confultus, an qui per verba de præfenti contraxit fub conditione, fi pater confenferit, purificata conditione fit cogendus matrimonium confummare: refpondit, non teneri contrahere, nifi voluntas patris poftmodum intercedat. Ergo a contrario, fi voluntas hujufmodi interceflerit, cogendus eft contrahere, id eft confummare, ut fic refponfio congruat interrogationi, ad textum in *l. Aurelius, § Sticho, ff. de liber. l. & in l. 1. C. de diverf. refcript.* & in confummatione fummant hunc textum Abb. & Alexand. de Nævo.

3 Et eft ratio, quia difpofitio conditionalis adveniente conditione purificatur, & ex eo tempore perficitur, perinde ac fi ab initio pure fuiffet facta, ut *leg. Peter, in princ.* ibi: *Cum enim conditio femel extitit perinde habetur, ac fi illo tempore, quo ftipulatio interpofita eft, fine conditione facta effet, ff. Qui potior. in pign. habean. cum concordan.* de quibus ibi per gloff. *in verb. Melius eft*: & matrimonium quamvis poft legem Evangelicam fit elevatum in Sacramentum, habet tamen rationem contractus; unde per adventum conditionis perficitur, ficut ceteri contractus conditionales, *leg. Hoc venditio* ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio, ff. de contrah. empt.* Et quod hic dicitur in litera: *Cum hujufmodi confenfus non fit de præfenti habendus*, hoc intelligi debet de confenfu cum effectu, ut hic declarat Abb. Antiq. *n. 2.*

Quare matrimonium conditionale purificata conditione ftatim effe perfectum abfque novo confenfu, receptiffima eft Canoniftarum fententia, quam hic tenuerunt Innocen. *in fine* Butr. *n. 9.* Cardin. *in fin.* Anchar. *n. 8.* Abb. *n. 7. in fin.* & Alex. de Næv. *n. 25. & in cap. 1. fup. eod.* Innoc. *n. 4.* Hoft. *poft princ.* Jo. Andr. *num. 1.* Anchar. *eod. n.* Alex. de Nævo *n. 4.* Præpof. *n. 1. & in c. De illis, fup. eod.* Joan. Andr. *n. 1.* Abb. *n. 5.* & alii communiter, Boich. *in c. fin. 4. infra eodem*, Navarr. *in Manual. c. 22. n. 63. & 64. & conf. 1. hoc tit.* & ex Theologis eam fequuntur Palud. *in 4. fent. dift. 29. q. 2. art. 5. ad fin.* Petr. de Soto *lect. 3. de matrim. §. Quarta demque infertur*, & noviffime Thom. Sanch. poft alios quos citat, *de matrim. tom. 1. difp. 8. q. 1.*

Et quamvis plerique ex Theologis oppofitum fentiant, exiftimantes, non effe matrimonium adveniente conditione, nifi novus confenfus accedat: inter quos præcipue eft S. Thom. *in d. dift. 29. q. unic. art. 3. q. 3.* S. Bonav. *in 4. dift. 27. q. 4. col. 2.* Adrian. *in 4. q. 3. de matrim. c. Ad difcernendum*, Victor. *relect. 2. de matr. part. 1. punct. 2. n. 9.* Sot. *in 4. dift. 29. q. 2. art. 1. concl. 3.* & complures alii, quibus ex Canoniftis fubfcribunt Covarr. *in epitom. de fponfal. par. 2. c. 3. n. 5.* & Navarr. fibi contrarius *conf. 14. nu. 7. in tit. de fponfal. in 2. edit.* tamen primam opinionem Canoniftarum fervat Curia etiam poft Concilium Tridentinum, ut mox patebit, & ideo ab illa in confulendo, & judicando non eft ullatenus recedendum; nam in S. Congregatione Concilii alias fuit propofitum infrafcriptum dubium:

Cum quidam contraxiffent coram Parocho, & tefti- 4
bus per verba de præfenti fub conditione licita, quæ poftea fuit purificata; ii reputantes fe pro legitimis conjugibus fine alia folemnitate matrimonium confummaverint, an validum fit ipfum matrimonium, vel conjuges cogendi fint, ut denuo, quia purificata eft conditio, coram Parocho legitime contrahant.

In Congregation. generali, cui interfuerunt Sanct. Rom. Ecclef. Cardinal. Moronus, Perufinus, Alciatus, Senonenf. Montaltus, Sanct. Sixti, & Carafa, folus Alciatus renuit cum communi Canoniftarum, quod conditione purificata non fit opus alia iteratio-

tione contractus matrimonii coram Parocho: quam com-
munem Canonistarum opinionem secutus est Antonin. *in*
5 *3. part.* itemque Paludanus. Reliqui omnes tenuerunt,
opus esse iterum contrahere coram Parocho: & ita re-
spondendum, non quia contra dictam communem Canonistarum prævaleat opinio Theologorum, de qua per Covarr. *in epit. 4. Decretal. part. 2. capit. 3.* quam etiam secuti sunt Innoc. Joan. Andr. Specul. citati ab Abbate, & Soto *cap. 22.* ubi asserit communem Theologorum, sentit gloss. *in cap. Actus legitimi*, facit *cap. Super eo, de cond. appos.* sed quia Concilium videtur intellexisse de matrimonio perfecto pure per verba de præsenti ibi, *Vos conjungo:* sed quando contrahitur per verba conditionata, non videtur matrimonium, sed sponsalia de futuro; item tutius videtur, ut fiat coram Parocho pro securitate conscientiæ: tamen dictum fuit agendum cum Sanctissimo: cum imo ex opinione Canonistarum non sint sponsalia de futuro, sed matrimonium, ut per Covarr. d. loco, ubi dicit, eveniente conditione absque alio actu matrimonium esse perfectum. Sanctissimus nempe S. Pius V. probavit sententiam Canonistarum, quod purificata conditione per consensum partis, matrimonium sit perfectum, nec opus esse alia iteratione contractus coram Parocho; sicque prævalere, & in decidendo attendendam esse opinionem Canonistarum: Concil. autem Trident. nihil ad hanc rem facere.

Hæc eadem quæstio proposita fuit in alia Congreg. cui
interfuerunt Cardinales Paleottus, Lancellottus, Ca-
strucius, Montelpus, Cusanus, de Monte, Palavici-
nus, Mattheius, Aquaviva, Platus; & omnes, præ-
ter unum Platum, tenuerunt matrimonium valere, nec 6
requiri, ut de novo coram Parocho, & testibus contra-
haturt. Qua decisione Sanctissimo relata, scilicet Clem. VIII. Sanctissimus visus est dubitare, quia licet de jure veteri matrimonium valeret, per textum *in cap. Super eo, de condit. apposit.* tamen hodie post Concil. quo solemnitas Parochi, & testium introducta est, secus esse videtur, quia cum contrahitur sub conditione solemnitatem adhibendo, non satisfit Concilio: quando autem a conditione receditur, solemnitates non adhibentur. Ideoque mandavit, hoc dubium, seu difficultatem in Congregatione considerari. Qua difficultate proposita, Congregatio ei respondit, Concilium non requirere solemnitates Parochi & testium, quando receditur a conditione; sed quando mutuo consensu habito vir, & mulier contrahunt: hoc autem casu, quando contractum fuit, adhibitæ sunt solemnitates. Iterum hac difficultatis solutione Sanctissimo relata, Sanctitas Sua probavit decisionem Congregationis, & ita in hac causa responderi mandavit. Verum noluit hanc decisionem omnibus casibus inservire, sed omnes qui acciderint in futurum, cum suis circumstantiis esse specialiter considerandos.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS.

Gregorius IX.

CAPUT VII.

SI conditiones contra substantiam conjugii inferantur; pura, si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites: vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem: aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio sint turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

SUMMARIUM.

1 *Conditiones, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis adversantur, vitiant matrimonium, & n. seqq.*

2 *Matrimonii tria sunt bona, videlicet fides, proles, & Sacramentum; & conditiones hujusmodi bona extinguentes, vitiant, & non vitiantur.*

3 *Conditio contra matrimonii substantiam illud non vitiat, si alter conjux appositioni conditionis contradicat.*

4 *Et idem, si taceat, quia censetur contradicere, & cur.*

5 *Cautela pro mulieribus contra viros, qui in matrimonio apponunt conditiones contra illius substantiam.*

6 *Conditio contra naturam matrimonii vitiat illud, etiam si sit resolutiva, & n. seq.*

7 *Conditio, ut liceat viro aliam ducere, si uxor adulterium commiserit, an vitiet matrimonium, & num. seq.*

8 *Matrimonia non possunt pœna constringi.*

9 *Conditio turpis, vel impossibilis, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis non adversatur, habetur pro non adjecta, nec matrimonium vitiat, sed vitiatur.*

Idem in ultimis voluntatibus, n. 11.

10 *Secus in contractibus, qui vitiantur omnes ex conditione turpi, vel impossibili.*

12 *Conditiones impossibiles de jure, vel de facto, aut natura æquiparantur.*

13 *Conditio: Contraho tecum si es legitima, an vitiet matrimonium, si postea apparuerit mulierem illegitimam esse, & n. seq. usque in fin.*

14 *Error qualitatis non excludit consensum a matrimonio.*

15 *Fallit, si qualitas apponatur in conditione.*

16 *Conditio de præsenti, vel de præterito, non suspendit actum, & n. 23.*

17 *Matrimonium sub conditione, si es virgo, est nullum, si mulier sit corrupta.*

18 *Idem de conditionibus, si non es cæca, leprosa, & aliis hujusmodi.*

19 *Conditio, si es legitima: possibilis, & honesta est.*

20 *Conditiones ex sui natura impossibiles rejiciuntur a matrimonio, non autem impossibiles ex accidenti.*

21 *Matrimonium contrahens sub conditione, & ante ejus implementum desponsatam cognoscens, a conditione recedit, & n. seqq.*

22 *Procedit, si conditio sit de futuro.*

23 *Conditio de futuro non reddit actum nullum ab initio, sed suspendit; secus si conditio sit de præsenti, vel de præterito.*

24 *Matrimonium contrahens sub conditione, non censetur a conditione recedere, si desponsatam cognoscat post defectum conditionis.*

25 *Matrimonium contractum sub conditione coram Parocho, & testibus, purificata conditione per copulam remanet firmum, nec est opus formam repetere, si conditio sit de futuro.*

26 *Matrimonium contractum coram Parocho, & testibus, sed nulliter ob ætatis defectum, non convalescit per copulam subsecutam post legitimam ætatem.*

27 *Professio an vitietur ex pacto reservationis proprii.*

S*I conditiones.* Si in contractu matrimonii apponitur 1
conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat matrimonium. Hoc dicit: & sunt duæ partes. In prima agitur de conditione turpi, quæ est contra substantiam matrimonii: In secunda de conditione turpi, vel impossibili, ibi, *Licet.*

Nota primo ex priori parte textus, quod tria sunt sub- 2
stantialia matrimonii, videlicet fides, proles, & Sacramentum, quæ alibi dicuntur matrimonii bona, ut *in cap.*

Omne

Omne itaque 27. quæst. 2. Et quod conditiones, quæ aliquod ex prædictis bonis extinguunt, vitiant matrimonium, & non vitiantur. Tria exempla habes in textu, id est, contraho tecum, si prolem vitaveris, vel donec aliam invenero digniorem, vel si te pro quæstu adulterandam tradideris; nam prima conditio perimit bonum prolis; secunda bonum Sacramenti, de cujus natura est, ut sit individuum; tertia bonum fidei, quam conjux conjugi servare tenetur: concordat *cap. Solet*, & *cap. Aliquando 32. quæst.* 2. & declarat hic *gl.* 1. *vers. Et hæc est ratio*, & communiter scribentes glos. magna *in d. cap. Solet*, Silvester *in ver. Matrimonium* 3. *num.* 1. Navarr. *in Manuali cap.* 23. *n.* 61. & 62. & Covarr. *in* 4. *Decretal part.* 2. *cap.* 3. § 1. *nu.* 1. Quamvis autem textus expresserit tres tantum conditiones, tamen id fecit exempli gratia. Unde idem dicendum in omnibus aliis conditionibus, quæ substantiæ matrimonii adversantur, cum hæc ratio in text. expressa sit generalis, ut post Vinc. & Jo. Andr. hic notant Henric. Boich. *n.* 5. *in fin.* Abb. *in* 1. *notab.* dicens, hanc esse notabilem regulam, & Alex. de Nevo *n.* 3.

3 Adverte tamen, quia ita demum conditio contra substantiam matrimonii apposita illud vitiat, si uterque conjux apposita conditioni consentiat: tunc enim nullus est consensus, nec matrimonium tenet. Secus vero si alter contradicat, quia tunc matrimonium est validum, perinde ac si conditio non fuisset apposita, *ut in d. cap. Si aliquando 32. quæst.* 2. Et idem si taceat, quia censetur

4 contradicere favore matrimonii, *ut cap. Per tuas supra eod.* secundum Innoc. Hostien. Joan. Andr. & Alten. quos hic refert, & sequitur Henric. Boich *num.* 4 *in fin.* Card. *n.* 1. *in* 1. *oppositione*, Præpos. *in* 1. *notab. vers. Quod tamen intelligit.* Covarr. *in* § 1. *n.* 12. Ratio est, quia protestatio hujusmodi, vel conditio, ideirco vitiat actum, quia partes, quæ intendunt detrahere substantiæ actus, non videntur consentire in actum, qui sine substantia esse non potest, *cap. Tua nos*, *supra de sponsal. can. Detrahe* 1. *quæst.* 1. At hæc consideratio cessat, quando unus tan-

5 tum intendit detrahere, & alius non exprimit, quia tunc descendendo postea ad actum, qui mutuo consensu perficitur, & matrimonium consummando, ex quo utraque pars non consentit turpitudini contra substantiam actus, censetur recessum a conditione, seu protestatione, ut hic subtiliter per Anton. de Butr. *in* 1. *notab* & Præpos. *num.* 1. *vers. Et est ratio*; & propterea Vincent. & Host. hic, & communiter scribentes consulunt, ut cautæ sint mulieres, & crebro etiam moneantur, ut quando viri ad eas alliciendas ostendunt se velle cum eis matrimonium contrahere, & apponunt hujusmodi conditiones contra substantiam matrimonii, taceant, nihil respondeant; nam secuta copula, erit matrimonium.

6 Secundo nota ibi, *Donec inveniam aliam*, quod sicut non tenet matrimonium contractum sub conditione suspensiva, quæ sit contra illius substantiam; ita nec tenet si contractum fuerit sub conditione resolutiva, puta: Contraho tecum, si aliam non invenero honore, & facultatibus ditiorem, ut in litera. Ex quo infert hic notabiliter Abb. *in* 1. *notab.* ut si aliquis habens suspicionem de incontinentia uxoris, contraxerit cum ea matrimonium sub conditione, ut si adulterium commiserit, liceret sibi a matrimonio resilire, & aliam ducere; matrimonium non valeat, quia etsi conditio illa sit resolutiva, tamen idem operatur, quod suspensiva: licet inspecto effectu non possit proprie dici resolvens, quia nihil reperit quod resolvat, cum matrimonium fuerit nullum ab initio. Sed

7 Cardinalis tenet oppositum, prout eum sic refert, & sequitur Alex. de Nevo *num.* 4. Quia in exemplo Abbatis illud, quod apponitur in conditione, est honestum, scilicet ut uxor non committat adulterium, & conditio resolutiva videtur potius adjecta in pœnam committentis adulterium, & ideo debet rejici, quia matrimonia non possunt pœna constringi, *c. Gemma*, *supr. de sponf.* Nec adversatur huic capitulum, quia loquitur in eo casu, in quo matrimonium fuit contractum ad tempus incertum, & verisimiliter poterat contingere, ut vir inveniret aliam honore facultatibus digniorem, secundum eum. Mihi tamen magis placet opinio Abbatis, quam etiam sequitur Præpositus hic 3. *notab.* quia etsi conditio illa, *Si adulterium commiseris, liceat mihi aliam ducere*, primo intuitu videatur honesta, ut sic videtur adulterium: tamen revera est turpis, quia in effectu perinde est, ac si dictum esset, Contraho tecum ad tempus incertum, donec non commiseris adulterium; atque ita adversatur bono Sacramenti, quod ex sui natura est perpetuum, & indissolubile. Unde & conditio expressa hic in textu, videlicet, si aliam non invenero digniorem, in se considerata non est turpis; sed tamen quia adversatur vinculo individuo matrimonii, turpis reputatur, & matrimonium vitiat, & non vitiatur. Idem ergo dicendum in exemplo Abbatis. Et sicut conditio simpliciter concepta; si adulterium non commiseris, vitiat matrimonium, & non vitiatur: ita & conditio, si commiseris adulterium, liceat mihi aliam uxorem ducere; quia hæc adjectio ducendi aliam uxorem implicite continetur etiam in primo casu, videlicet, si adulterium non commiseris; nam resoluto matrimonio per adventum conditionis, utique liceret eum alia contrahere. Unde patet, conditionem illam ducendi secundam uxorem non fuisse appositam in pœnam adulterii, sed potius ut esset resolutiva matrimonii; & ideo illud vitiat, & non vitiatur; quod etiam tenet Covarr. *in* 4. *Decretal p.* 2. *cap.* 3. § 2. *n.* 10.

Ultimo nota ex secunda parte textus aliam regulam si- 9
militer notabilem in materia matrimonii, secundum Abb. hic *in* 1. *notabil.* vid. licet, conditiones turpes, vel impossibiles, quæ matrimonii substantiæ, seu illius bonis non adversantur, haberi pro non adjectis, nec matrimonium vitiare, sed vitiari. Exemplum de conditione turpi, contraho tecum si furtum feceris, vel si homicidium commiseris. De conditione impossibili, si imperium dederis, aut si cælum digito tetigeris; & ita hic est expressum: & tenent gloss. 1. Joan. Andr. & omnes in summario text. Idemque habetur *in capit.* 1. *supra eod.* secundum communem intellectum. Et pondera illa verba hujus *cap. Propter ejus favorem*, quæ innuunt, hoc favore matrimonii specialiter introductum esse. Secus enim est in aliis 10
contractibus, in quibus conditio turpis, vel impossibilis vitiat contractum, & non vitiatur, ut §. *Si impossibilis*, *instit. de inutil. stipul.* & *leg. Non solum*, *ff. de action. & obligat.* Unde in ultimis voluntatibus, quia similiter fa- 11
vorabiles sunt, *leg.* 1. *Cod. de sacrosanct. Eccles.* idem est, quod in matrimonio; nam conditio turpis, vel impossibilis rejicitur, & habetur pro non adjecta, §. *impossibiles*, *instit. de hæred. instit.* & hic notat gloss. 2. quam sequuntur communiter scribentes, licet in ultimis voluntatibus quidam distinguant, an conditio turpis, vel impossibilis adjiciatur personæ gravati, vel honorati, ut hic plene Alexan. de Nevo *a numer.* 24. *usque in finem.* Item pondera, conditiones impossibiles de jure, & impossibi- 12
les de facto, vel secundum naturam æquiparari, quia id possumus, quod de jure possumus, *leg. Nepos Proculo*, *ff. de verbor. signific.* Unde impossibile dicitur, quod de jure fieri non potest: & ita has conditiones æquiparat gl. hic, & communiter Doctores. Quid autem juris conditione impossibili ex accidenti, attingam in proxima *quæst. num.* 20.

QUÆRO, an matrimonium coram Parocho, & te- 13
stibus contractum a viro sub conditione, si mulier est legitima, ac deinde consummatum, sit validum, necne, si postea constiterit, mulierem illegitimam esse.

Hic casus contigit in quodam Cosmo, qui coram Parocho, & testibus contraxit matrimonium cum Anna his verbis: Anna, si es legitima, accipio te in meam uxorem: deinde matrimonium cum ea consummavit, ac prolem inde suscepit. Postea compertum est, Annam non esse legitimam, sed naturalem, natam ex concubina: quæsitum est, an valeat matrimonium.

Hæc quæstio duas habet inspectiones. Prima est, an matrimonium, ut proponitur, contractum, ex defectu conditionis fuerit nullum ab initio. Secunda est, quatenus nul- 14
lum fuerit, an postea convaluerit ex copula subsecuta. Quoad primam inspectionem videtur respondendum matrimonium ab initio fuisse nullum. Nam etsi error qualitatis, vel fortunæ non excludat consensum a matrimonio, §. 1. *vers. Ad hæc non omnis error consensum evacuat*: & ibi glos. 1. Archid. Torrecr. & Bellam. 29. *quæst.* 1. *gloss. in c. Cum dilectus*, *in verb. Ad fatuitatem*: & ibi Imol. *n.* 8. & Abb. *n.* 13. & alii communiter, *supra quod met. caus.* hoc 15
tamen fallit, si qualitas, in qua erratur, adjiciatur contractui per modum conditionis honestæ, ut si quis ducat uxorem sub conditione, si est dives, aut nobilis; tunc enim si conditio sit falsa, matrimonium non habet consensum, ac propterea est irritum ipso jure, ut declarant S. Bonavent. *in* 4. *sent. dist.* 30. *in exposit. litera*, *n.* 4. Palud. *ibid. qu.* 1. *art.* 2.

art 3. n. 9. concl. 2. & S. Anton. *in 3. part. tit. 1. cap. 2. in fin.*
16 Conditio enim honesta, & possibilis, de præsenti, vel
de præterito adjecta in actu ipsius matrimonii, illud non
suspendit; sed si conditio tunc vera sit, matrimonium il-
lico est validum; si falsa, illico est irritum, ut hic tenent
Vincent. Petr. de Sampf. & Abb. Antiq. quos sequitur Jo.
Andr. *n. 83.* & Anton. de Butr. *num. 7. vers. Secundo casu;*
qui ad hoc allegat textus *in l. Cum ad præsens, ff. Si cert.
pet. & in l. Cum il secundo, ff. de Injust. rupt. testam.* & in
conditione de præsenti, qualis est hæc, de qua agitur,
docet S. Th. *in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. qu. 3.*
17 Ideoque videmus, hanc conditionem, Contraho te-
cum, si es virgo, non rejici, & matrimonium sic contra-
ctum esse nullum, si mulier sit corrupta, ut censent Palud.
in 4. dist. 29. q. 2. art. 5. n. 33. Adrian. *in 4. qu. 3. dub. 6.* Sot.
in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. Silvest. *in verb. Matrimonium 3. qu.
8.* & alii, quos refert, & sequitur Covarr. *in 4. Decretal.*
18 *p. 2. cap. 3. §. 2. nu. 3.* Et idem est de conditione, Si non es
cæca, muta, leprosa, & similibus, ut per Sot. *loc. cit.* Et est
regulare in omnibus aliis testibus, ut *l. Circa eos, ff. de he-
red. inst. l. Institutio talis, ff. de condit. instit. l. Eas causas,
ff. de condit. & demonstrat.* cum aliis supra allegat. per Butr.
19 Non videtur autem posse dubitari, quominus præsens
conditio, si mulier est legitima, ex sui natura possibilis,
& honesta sit, ut patet ex his, quæ tradit Bald. *in l. filium
eum diffinimus n. 17. ff. de his qui sunt sui, vel alieni jur.*
Azor. *in summa, C. de his qui not. infam.* & Menoch. *de
præsum. lib. 6. præsumpt. 54. n. 29.*
20 Nec obstat, quod hæc conditio impossibilis videatur,
eo quod cum mulier jam esset illegitima, impossibile erat,
ut esset legitime nata: & in præteritum non est potentia,
secundum Host. *hic prope fin. & in summ. eod. tit. num. 12.
vers. Imo si contraho.*
Nam respondetur, opinionem Host. esse communiter
reprobatam, quia a matrimonio rejiciuntur conditiones,
quæ absolute, & ex sui natura sunt impossibiles, ut, si cæ-
lum digito tangis; non autem quæ ex sui natura possibiles
sunt, licet ex accidenti fiant impossibiles, qualis est condi-
tio, de qua agitur, quia ex se possibile est, ut sit legitime
nata: alioquin omnis conditio de præsenti, vel de præte-
rito, esset impossibilis, & rejiceretur a matrimonio; quod
est contra communem omnium sententiam: ideoque has
conditiones solum ex accidenti impossibiles a matrimonio
non rejici, concludunt Aretin. *cons. 82. col. penult.* Palud.
in 4. dist. 29. q. 2. art. 5. Silvest. *in ver. Matrim. 3. qu. 8.* &
alii apud Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 3.*
Unde sequitur, ut matrimonium, ut proponitur, con-
tractum, ab initio nullum fuerit, cum nunquam extite-
rit conditio honesta, & possibilis illi adjecta.
21 Superest nunc examinandum, an convaluerit per copu-
lam subsecutam, quæ est secunda inspectio initio proposi-
ta. Et difficultas in hoc versatur, quia is, qui sub honesta
conditione matrimonium contrahit, & ante conditionis
eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit,
cap. Per tuas, supra eodem, ibi: *Cum liquido constet, quod
post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subse-
cuta, pro matrimonio est præsumendum, quia videtur a
conditione opposita recessisse;* ad idem text. *supra in c. De
illis, & cap. Super eo:* & hæc est præsumptio juris, & de
jure, quæ non admittit probationem in contrarium, ut
colligitur ex gloss. *in d. cap. Per tuas, in ver. Præsumen-
dum, circa med. vers. Dicas ergo;* dum allegat text. *in c.
Is qui fidem de sponsalib.* qui loquitur de præsumptione ju-
ris, & de jure, ut ibi omnes notant, & expressius tenet
gloss. fin. in d. cap. De illis.
22 Ceterum his non obstantibus videtur adhuc respondeo-
dum, matrimonium esse nullum, quia ita demum per co-
pulam censetur quis recedere a conditione, si conditio sit
de futuro, & ita procedit text. *in d. c. Per tuas, cum aliis
allegatis;* secus vero si conditio sit de præterito, vel de
præsenti, ut est conditio, de qua nunc agitur, Si legitima es.
23 Ratio diversitatis est, quia ubi conditio est de futuro,
actus non est nullus ab initio; sed stat in suspenso usque ad
conditionis eventum, *d. cap. De illis, & c. Super eo, &
l. Eas causas, ff. de cond. & demonstr.* unde per copulam
ideo videtur quis recedere a conditione, quia Ecclesia, ut
excludat delictum fornicationis, præsumit accessum affe-
ctu conjugali, & consensum purum, ut declarat glos. ma-
gna circa medium *in d. cap. Per tuas,* dicens, hoc casu
præcessisse consensum de futuro, & inducere matrimo-
monium præsumptum, & in favorem matrimonii indu-
ctam esse hanc præsumptionem, quia per carnalem copu-
lam conjux ipso facto videtur consensum exprimere de
præsenti, & a conditione recedere, sicut per puram em-
ptionem receditur a conditionali, *l. Sed Celsus, §. ult. ff.
de contrahend. empt.* idipsum explicat Sot. *d. dist. 29. qu. 2.
art. 3.* post tertiam conclusionem, *vers. Sed rursus secun-
dum:* at vero ubi conditio est de præsenti, vel de præteri-
to, quæ proprie non est conditio, actus non est in suspen-
so; imo si conditio non est vera, nullus est ab initio ex
defectu consensus, *d. leg. Cum in servo, & l. Cum ad præ-
sens, ff. Si cert. pet. l. Cum in secundo, ff. de injusto rupt.
testament.* & copula non potest esse nisi fornicaria: unde
quotiescunque matrimonium a principio est invalidum,
conjuges per copulam non videntur a conditione recessis-
se; quod optime declarat Anton. de Butr. *hic n. 7. vers. 2.
casu,* his verbis: (Si conditiones sunt de præsenti, aut
de præterito, non suspendunt, imo vel statim inficiunt
matrimonium, si sunt falsæ, vel statim perficiunt, si ve-
ræ sunt: si autem sunt de futuro, suspendunt in eventum
conditionis; & in defectum inficiunt, & in existentiam
conditionis perficiunt: virtus autem suspensiva tollitur
per copulam subsecutam; & hæc est communis opinio.)
Hæc Butr.
Deinde respondetur, eum, qui contrahit sub conditio- 24
ne, ita demum videri a conditione recedere, si desponsa-
tam cognoscat ante conditionis eventum, Ita expresse
probat textus *in d. cap. Per tuas,* ubi sponsalia contracta
fuerant sub conditione, si pater consentiret, & deinde
intercesserat copula; & textus decidit, sponsos videri a
conditione recessisse, quia probatum non fuit patrem
contradixisse ante copulam, innuens, si hoc probatum
fuisset, copulam, postquam conditio defecerat, nihil
profuturam fuisse: quod aperte tradit ibi glossa *in verb.
Sponsalibus.* Ergo, inquit, si contradixisset ante carna-
lem copulam, coitus nihil postea operaretur, quia nihil
est ibi purum, vel conditionale, quod confirmet, vel di-
cat adesse talis coitus: ideoque illum textum sic summant
Jo. Andr. Butr. Abb. & alii omnes, videlicet: Qui sub ho-
nesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis
eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit.
Quamobrem cum hoc casu mulier ante copulam illegi-
tima esset, atque ita jam defecisset conditio illa, Si mu-
lier est legitima, copula subsequens nihil profuit ad matri-
monii validitatem: & hæc est communis omnium senten-
tia, quam sequuntur *in d. cap. Per tuas* Innoc. *in verb.
Quod ante,* Host. *in fin.* Butr. *loc. cit.* Anch. *n. 3.* Abb. *n. 4.*
Angel *in verb. matrimonium 3. Impedimento 3. n. 2.* Covar.
in 4. Decretal. par. 2. c. 3. §. 1. n. 13. ubi, Carnalis coitus,
inquit, hunc effectum operatur, quando ante defectum
conditionis contingit, quia si post defectum conditionis se-
quatur copula, nihil conducit ad conjugii præsumptionem,
cum jam præmissum matrimonium omnino defecerit.
Quibus accedit, quod etsi per copulam conjuges vide-
rentur recessisse a conditione; tamen cum matrimonium
esset nullum ab initio, necessarium fuisset iterum contra-
here coram Parocho, & testibus, ad præscriptum Conc.
Trid. *in cap. 1. sess 24. de reformat. matrim.* nam nec spon-
salia post Concilium per copulam, & consensum superve-
nientem transeunt in matrimonium, & sublata est dispo-
sitio, *cap. Is qui fidem, de sponsalib.* ut ibi dixi ex S. Con-
gregationis sententia.
Neque obstat, quod ubi contrahitur sub conditione 25
coram Parocho, & testibus, postea purificata conditio-
ne matrimonium per copulam remaneat firmum, nec sit
opus eandem formam repetere, ut plene scripsi *in cap. Su-
per eo, supra eodem.*
Respondetur enim, id similiter procedere in conditio-
ne de futuro, quia eo casu cum actus non fuerit a princi-
pio nullus, satis est, ut semel fuerit celebratus secundum
præscriptam formam. At secus dicendum in conditione
de præsenti, vel de præterito, quia cum ob illius defectum
matrimonium fuerit nullum ab initio, ut dictum est; non
sufficit, ut semel fuerit celebratum coram Parocho, &
testibus; sed hæc forma necessario est iteranda, cum va-
lide celebratur.
Quam sententiam jam pridem approbavit S. Congrega- 26
tio Concilii, dum censuit, matrimonium nullum ob defe-
ctum ætatis, quamvis celebratum fuerit coram Parocho,
& testibus, tamen non convalescere per consensum, & co-
pulam supervenientem post legitimam ætatem, sed debe-
re iterum contrahi, servata forma a Concilio præscripta.
Quæ-

67 Quærunt hic DD. an professio Regularis vitietur ex pacto reservationis proprii? Commonis opinio est, licet multos habeat contradictores, professionem valere, & pactum seu conditionem vitiari, ut hic per Heor. Boich. *nu.* 14. & scripsi plenius *in cap. Cum in Ecclesiis nu. 9. supra de major. & obed.* Et rationem diversitatis inter professionem, & matrimonium vide hic per Jo. Andr. *n. 9. vers. Dic quod in matrimonio*, & Henr. Boich. *n. 15. vers. Hoc idem tenet*.

QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM contrahere possunt.

Alexander III. Lucen. Episcopo.

C A P U T IV.

Consuluit nos tua fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit: sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altare professa est, vel obedientiam promisit; postmodum vero elapso anno, abjecto Religionis habitu, cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum; ita habitus sine professione susceptus, nec contrahatur: impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

S U M M A R I U M.

1 *Habitus professorum susceptus extra Monasterium, & de manu non habentis potestatem incorporandi Religioni, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum, & num. 2.*

3 *Idem, si fuerit susceptus extra Monasterium de manu habentis potestatem, & n. 4. & 5.*

5 *Habitus professorum in legitima ætate inducit tacitam professionem, dummodo suscipiatur intra claustra, alias secus.*

6 *Habitus professorum extra Monasterium susceptus inducit votum simplex, quod impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum.*

7 *Et quid post Concilium Tridentinum, remissive.*

8 *Matrimonium contractum a professo contra formam Decreti Clementis VIII. in loco non designato ad recipiendos Novitios post lapsum quinquennium a die professionis, an sit validum in utroque foro, & n. seqq. usque in finem.*

9 *Lex positiva, quando ejus observantia repugnat legi Divinæ, non obligat in foro conscientiæ, & n. 33.*

10 *Professio irrita non dirimit matrimonium post contractum.*

11 *Professio in Conventibus non designatis ad recipiendos Novitios, nec potest expresse fieri, nec tacite unquam induci, & n. 2.*

12 *Professionis nullitas, licet proveniat ex perpetuo impedimento, tamen elapso quinquennio allegari non potest, & n. 21. & 32.*

13 *Professus nulliter, qui elapso quinquennio sponte ad seculum rediit, & uxorem duxit, est tutus in foro conscientiæ, licet possit puniri ab Ecclesia.*
Declaratur, n. 27. & 29.

14 *Professio emissa a viro, uxore contradicente, an ea mortua obliget ad Religionem in genere, & dirimat matrimonium postea contractum, & n. seq.*

15 *Professio emissa ante annum decimum sextum completum, vel infra tempus probationis, post Concilium Tridentinum non obligat ad Religionem in genere.*

16 *Professio solemnis, etiam tacita, & præsumpta, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit post contractum.*

17 *Professio, quæ ab Ecclesia habetur pro valida, licet sit irrita quoad Deum, tamen in foro judiciali dirimit matrimonium post contractum.*

18 *Professio per simulationem emissa, licet sit nulla quoad Deum ex defectu consensus, tamen obligat Religioni in foro externo.*
Intellectus cap. Quod interrogasti, 27. dist. *ibid. & n. 25. & 38.*

19 *Intellectus* cap. Vidua, il primo 27. quæst. 1. *& num. seq.*

20 *Voluntarium est de ratione intrinseca voti.*

21 *Professio emissa contra formam Decretalium Clem. VIII. in foro conscientia est nulla, licet post lapsum quinquennium ab Ecclesia habeatur pro valida.*

22 *Matrimonium metu contractum, per spontaneam cohabitationem validatur, & contraria probatio non admittitur.*

23 *Professus nulliter, qui sponte e Monasterio exivit, & uxorem duxit, an ea contradicente possit in foro conscientiæ ad Religionem redire.*

24 *Professus nulliter, qui ante declarationem nullitatis contraxit matrimonium, tenetur etiam invita uxore in utroque foro obedire judici præcipienti, ut redeat ad Monasterium ad agendam pœnitentiam.*

25 *Professus per simulationem in Monasterio monialium ex inhonesta causa, licet non sit Monachus, tamen cogitur in alio Monasterio Manere in pœnam commissi delicti.*

26 *Conjuges in multis casibus continere coguntur sine culpa, sed non sine causa.*

27 *Professus nulliter, qui elapso quinquennio sponte exivit e Monasterio, & uxorem duxit, ea consentiente, tenetur ad Religionem redire, etiam in foro conscientia, & n. 29.*

28 *Maritus Religionem professus uxore sciente, & dissimulante, ad seculum redire non potest.*
Declaratur, n. 29.

29 *Uxor juvenis, vel suspecta de incontinentia, an possit ratificare professionem mariti.*

30 *Professus contra formam Decretorum Clem. VIII. in Conventu non designato ad recipiendos Novitios, qui post quinquennium dimisit habitum, & uxorem duxit, cogendus est in foro externo ad Monasterium redire.*

31 *Professio quælibet elapso quinquennio in foro fori præsumitur valida, & contrarium probari non potest.*

33 *Professio etiam nulla annexum habet votum continentiæ, quod impedit matrimonium contrahendum.*

34 *Restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii an sit concedenda nulliter professo, qui sponte ad seculum rediit, & uxorem duxit.*

35 *Restitutio in integrum adversus lapsum quinquennii non potest concedi ab inferiore a Papa.*

36 *Et paria sunt eam non obtinuisse, vel obtinuisse a potestatem non habente.*

37 *Papa, quamvis inter fideles non possit dispensare super matrimonio consummato, potest tamen recipere probationes contra matrimonium præsumptum.*

Con-

1 C*Onfuluit*. Fufceptio habitus profefforum extra Religionem, a non habente poteftatem incorporandi Religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, fed non dirimit contractum. Hoc dicit fecundum
2 intellectum Abbatis Siculi, qui *n.* 3. dicit fecus effe, fi recipiatur habitus profefforum ab habente talem poteftatem, etiam extra Monafterium, quia tunc votum effet folemnizatum, & dirimeret matrimonium poftea contractum: allegat *c. Porrectum*, & *c. Sicut de Regul.* & bonam gloff. *in cap. De viduis il primo in verb. Propriis* 27. *quæft.* 1. Et
3 idem voluit Cardinalis hic *in* 5. *appofit.* Sed certe illa gloffa potius facit contra intellectum Abbatis, quia dicit fic: Poteft aliqua in domo propria accipere veftem Religio-
4 fam, nec tamen Monialis erit, cum nulli Monafterio fe tradat; & fic fecundum gloff. per fufceptionem habitus extra Monafterium non folemnizatur votum: & in hunc fenfum gloffa intelligit hanc Decretalem: & intellectus, quem ponit Abbas, communiter non tenetur, & eft contra iftum textum, qui nullam vim facit, an tradens habitum habeat, vel non habeat poteftatem incorporandi Religioni; fed ponderat, an ifta mulier fufceperit folum habitum, an vero etiam promiferit aliquid de fubftantialibus Religionis, ut per Alex. de Nævo *n.* 10. Nec obftat *c. Porrectum de Regul.* quia loquitur, quando intervenit expreffa profeffio. Item non obftat *c. Sicut*, *eod. tit.* quia ultra habitum requirit profeffionem: & fic illa jura non faciunt contra communem intellectum, de quo infra proxime. Unde Decretalis communiter fic fummatur: Fufceptio habitus fine profeffione non dirimit matrimonium contractum, fed contrahendum impedit. Hoc dicit Anton. de Butr. Præpof. & Alex. de Nævo, & poft *verf. Sufceptio habitus*, fubaudi, profefforum extra Monafterium: prout communiter DD. intelligunt, & mox patebit.

5 Nota juxta communem lecturam, quod etfi per fufceptionem habitus profefforum in legitima ætate inducatur tacita profeffio, *ut c. Statuimus*, *de Regul.* & *cap.* 1. *in* 1. *refp. ead. tit lib.* 6. hoc tamen debet intelligi, dummodo habitus hujufmodi fufcipiatur intra clauftra, feu Congregationem: alias enim fi fufcipiatur extra Monafterium etiam de manu habentis poteftatem incorporandi Religioni, tacitam profeffionem non inducit, nec folemnizat votum, & confequenter nec matrimonium dirimit, ut hic probatur efficaciter; nam propterea validum fuit matrimonium ab ifta muliere contractum, quia non erat tacite profeffa, nec ejus votum erat folemnizatum, ex quo velamen quidem, & fic habitum profefforum affumpfit; fed propriis non renunciavit, nec intravit clauftrum, ut dicitur in litera. Et quod habitus profeffionis extra Monafterium fufceptus non faciat Monachum, probat text. *in cap Ut Clerici*, *de Regul.* quod non corrigitur, quin potius roboratur per hoc cap & firmant Hoft. *in cap. Statuimus n.* 2. *verf. Quod igitur diximus ead. tit.* Archid. *in c. Beneficium n.* 1. *de Regular. lib* 6 Butr. *hic n.* 4. & Alex. de Nævo *in* 3. *not.* & *nu.* 10 ubi atteftatur hunc effe communem intellectum: & ad hunc textum refpondet, iftum Presbyterum dediffe velamen profeffionis, quod interdum traditur a Presbytero, *ut in cap. Vidua de Regular.*

6 Secundo, nota juxta intellectum communem, quod habitus profefforum extra Monafterium fufceptus, etfi non inducat votum folemne, nec dirimat matrimonium contractum, tamen inducit votum fimplex, quod impedit matrimonium contrahendum, ut hic dicitur; quia ex quo habitum profefforum fufcepit, quantum in fe fuit, videtur voluiffe vitam mutare, & obfervare continentiam, & ideo ex hoc figno impeditur matrimonium contrahendum; & ita hic notant Butr. *num.* 4. ibi: Et nota, quod fufceptio habitus extra Congregationem æquiparatur voto fimplici, vel in fe habet votum fimplex, Anchar. *n.* 4. *verf. Vel dic fecundum Hoft.* Alexand. de Nævo *in* 3. *notab.* & *n.* 10 dicens communem contra Abbatem: Præpofitus *in* 3. *notab.* & *n.* 2. ubi ait, ita tenere Hoft. & qui fcripferunt poft eum.

7 An autem hæc vendicent fibi locum poft Concilium Tridentinum, vide quod fcripfi *in cap. Si quis n.* 46. & *in cap. Porrectum in* 7. *notab. fupra de Regular.*

8 QUÆRO: Profeffus contra formam Decretorum Clementis VIII. in Monafterio non defignato ad recipiendos Novitios, elapfo quinquennio fponte habitum Regularem dimifit, & in feculo matrimonium in facie Ecclefiæ contraxit, & confummavit; an matrimonium fic contractum in utroque foro fit validum, necne.

In hac facti fpecie ex una parte ftat veritas matrimonii 9
confummati, quod fi validum eft, indiffolubile eft, *cap. Sunt quidam* 27. *qu.* 2. & *cap. unica*, *de voto lib.* 6 & obligat conjuges fub mortali ad reddendum debitum conjugale non obftante voto fimplici continentiæ, *c. Chariffimus*, *de conv. conjug.* Si nullum eft, copula non poteft effe, nifi fornicaria, & intrinfece mala, *c. Literas*, *de reftit. fpoliat.* Ex alia vero parte ftat præfumptio validitatis profeffionis, contra quam Regularis elapfo quinquennio audiri non poteft, ut in Conc. Trid. *cap.* 19. *feff.* 25. *de Regul.* Unde cum ex obfervantia legis pofitivæ Concilii Tridentini poffit refultare peccatum, & tranfgreffio legis, fubjecta materia cogit nos diftinguere inter forum confcientiæ, & forum judiciale, juxta text. *in d. cap. Literas*, & *in c. Inquifitioni*, *de fent. excomm.* & declarat Innoc. *in c. Quia plerique n.* 1. *de immunit. Eccle.* Frid. de Senis *conf.* 21. *nu.* 4. & Silvefter *in ver. Lex*, *n.* 9. *verf.* & *probatur regula.*

Quod igitur fpectat ad forum confcientiæ, videtur abfolute refpondendum, matrimonium ut proponitur contractum, nifi aliud obftiterit, effe validum.

Probatur; nam profeffio irrita non dirimit matrimo- 10
nium poftea contractum: cafus eft in hoc cap. nam habitus profefforum, qui de jure tacitam profeffionem inducit, hic fuit fufceptus de manu non habentis poteftatem incorporandi Religioni, fecundum intellectum Abbatis, vel extra Monafterium, juxta communem lecturam, ut *dictum eft fupra in* 1. & 2. *notab.* & fic fuit fufceptus nulliter; & propterea votum non folemnizavit, nec matrimonium poftea contractum diffolvit, ut in fin. literæ ad idem text. in Extravag. *Antiqua de voto*, ubi ad matrimonium dirimendum exigitur profeffio tacita, vel expreffa, quæ ad caftitatem, paupertatem, & obedientiam fuos profeffores adftringat; & fic debet effe valida; nam paria funt non profiteri, vel invalide profiteri, argum. *c.* 1. *de tranflat. Epifcop.* & notat idem Abb. *in cap. Placet in* 3. *notab. de conv. conjugat.* Sed profeffio emiffa in Conventu non defignato ad recipiendos Novitios eft irrita; Ergo in foro confcientiæ matrimonium poftea contractum non dirimit.

Minor patet, quia Decreta Clementis decernunt nul- 11
las profeffiones quaslibet emiffas contra formam in eis præfcriptam; idque impedimentum femper durat, adeo ut ex fententia Sacr. Congregationis Regulat. nec tacita profeffio ullo unquam tempore induci poffit. Et quamvis Regularis elapfo quinquennio hanc nullitatem allegare
non poffit, eo quod Sacr. Congregatio Concilii declara- 12
verit illi obftare Decretum *d. cap.* 19. *feff.* 25. *de Regular.* quod procedit in impedimento etiam perpetuo; tamen cum Concilium ibi ex fententia ipfius Congregationis tacitam profeffionem non inducat, fed tantum deneget au-
dientiam, vere profeffio illa femper remanet nulla quoad 13
Deum, qui omnia novit, *c. Humanæ* 22. *qu.* 5. *c. A nobis il* 2. *de fent. excomm.* Et hanc fententiam in terminis Concilii Tridentini tenet Navarr. *conf.* 89. *Cum de jure n.* 6. *de Regular* ubi confuluit invalide profeffum, qui poft quinquennium abfque licentia e Monafterio exivit, & uxorem duxit, effe tutum in confcientia, & quoad Deum, & *conf.* 23. Petrutius, *eod. tit.* idem refpondit de invalide profeffo, qui abfque licentia elapfo quinquennio rediit ad feculum, & matrimonium contraxit, licet fubdat, quoad forum exterius neceffariam effe authoritatem Superioris ad declarationem petendam, quæ fine caufæ cognitione concedi non poteft.

Neque obftat, quod Anton. de Butr. *in cap. Quidam de* 14
converf. conjug. n. 8. teneat, profeffionem nulliter emiffam per virum uxore contradicente dirimere matrimonium ea mortua contractum cum alia muliere, quia, inquit, quantum ad continentiam fervandam fatis folemnizavit ipfam per fuam profeffionem: Et quamvis iftud non fit votum Religionis, & Religioni in fpecie obligans; eft tamen votum emiffum caftitatis refpectu certæ, & approbatæ Religionis: & licet quoad alia non obliget fubftantialia, ut paupertatis, obedientiæ; obligat tamen quoad partem, fcilicet caftitatis, quantum eft in fe; & pro tanto votum eft folemne.

Nam refpondetur, Butrium poftea recedere ab hac opinione in verf. *Nifi reftringens*, ubi contrariam putat veriorem, quam etiam tenent *in dict. cap. Quidam* Innoc. Vincen. Goffr. Tancr. & alii a Butrio relati, qui cenfent, profeffionem ut fupra nulliter emiffam a viro non dirimere matrimonium poftea contractum: & idem tenet ibi Abb.

n. 4.

n. 4. Ac propterea Butr. videtur sentire, ea d. professione etiam esse obligationem ad Religionem in genere, quæ non solum impediat contrahendum, sed dirimit contra-
15 ctum. At hæc doctrina, quatenus etiam sit vera, non tamen applicatur casui, de quo agitur, quia cum posterius Decretum Clement. VIII. decernat professiones quaslibet emissas in Conventibus non designatis esse nullas ad quemcunque effectum, per illa verba censetur sustulisse etiam obligationem ad Religionem in genere, ut alias probavimus, idque ad exemplum Conc. Trid. quod in cap. 15. sess. 25. de Regul. per similia verba sustulit hujusmodi obligationem, ut censuit S. Congregatio.

16 Quod vero pertinet ad forum judiciale, videtur respondendum, matrimonium, ut præfertur, contractum esse nullum, nam professio solemnis impedit, & dirimit matrimonium post contractum, ut hic, *& in cap. Meminimus, supra eodem*; ubi Alex. III. rescribit, si quisquam, qui Religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Ad idem textus *in cap. Insinuante in fine*, ubi de quadam muliere, quæ post professionem matrimonium contraxerat, Innoc. III. rescribit, ut ad male dimissum Religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit, etiam per censuram Ecclesiasticam compellatur. Et concordant text. *in §. ult. dist. 27. & in cap. Cum virum, de regular. & cap. Ex parte, de convers. conjug.* Item Conc. Carthag. IV. *cap. ult.* Tolet. IV. *cap. 8.* Triburien. *cap. 6.* Aurelian. *cap.* ... ut refertur *27. qu. 1. per tot.* & denovis Tridentina Synodus *sess. 24. de Sacram. matrim. can. 9.*

Quod habet locum etiam in professione præsumpta, ut patet *in c. Neque viduas 27. quæst. 1.* ubi Gelasius: *Neque viduas*, inquit, *ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito diuturna observatione permanserunt; similiter virgines nubere prohibemus, quas annos plurimis in Monasteriis ætatem peregisse contigerit*; atque ibi notat gloss.
17 *in ver. Diuturna*, quæ intelligit illum textum de professione tacita. Imo hæc conclusio procedit, etiamsi solemnis professio, quæ ab Ecclesia, & in foro fori habetur pro valida, sit irrita quoad Deum, & in foro animæ; adhuc enim præsumpta hæc professio in foro externo dirimit matrimonium postea contractum. Textus est clarus *in cap. Quod in-*
18 *terrogasti 27. dist.* ubi Nicolaus Papa decernit, ut fœmina, quæ post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea vero ad nuptias redit, quia per hypocrisim Ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, pœnitentiam agat de illusione nefanda, & revertatur ad id, quod spopondit, & in sacro ministerio permaneat, quod inchoavit: & concordat
19 textus *in cap. Viduas il primo 27. q. 1.* intelligendo textum de voto solemni, prout illum intelligit glossa ibi, *in verb. Ha vero*: mulieres enim illæ, quæ simulaverunt se professionem emittere, & animum non habuerunt se alligandi Religioni, vere in foro poli non erant professæ, ut in specie ibi post Lap. & Archid. not. Præpos. *n. 9. vers. Dic aut sumus in foro pœnitentiali*: nulla enim professio coram Deo valide induci potest absque profitentis consensu, *cap. 1. & c. Sicut, de Regular.* & tradit Præpos. ibidem, & Navarr. *cons. 15. n. 2. de Regul.* nam ut ait Gregorius *lib. 26. Moral. cap. 7. Humanæ aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant: divina vero judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur*, quod refertur *in cap. Humanæ 22. quæst. 5. & in cap. 1. 15. quæst. 6.* Alex. Papa ait: *Amplius respicit Deus ad cogitationes, & spontaneas voluntates, quam ad actus, qui per simplicitatem, aut necessitatem fiunt*: per quem textum gloss. *in cap. Ad nostram in verb. Triduum de Regul.* asserit, eum, qui absque deliberatione, & illectus intrat Religionem, non obligari quoad Deum, qui considerat cor, & non opus: allegat etiam
20 textum *in cap. Si quid invenisti, 14. qu. 1.* Professio igitur dictarum mulierum quoad Deum non erat valida, cum voluntarium sit de ratione intrinseca voti, secundum D. Th. 2. 2. *q. 88. art. 1. & in 4. dist. 38. qu. 1. art. 1. q. 1.* Silv. *in ver. Votum 1. in princ.* Sed nihilominus, quia exceptio simulationis, & dissensus non admittitur ab Ecclesia, quæ non judicat de occultis, *c. Literas de restit. spoliat.* professio illa habetur pro valida in foro Ecclesiæ; & dirimit matrimonium post contractum, ut illic statuitur; atque ita ibi censent Hugo, Lapus, & Archid.

21 Professio autem emissa contra formam Decretorum Clementis in Conventu non designato, est quidem irrita in foro conscientiæ, & quoad Deum, etiam post elapsum quinquennium; quia eadem Decreta decernunt irritas receptiones, & professiones quaslibet contra formam in eis præscriptam: quibus verbis sublata est professio tam expressa, quam tacita, Prob. ad Joan. Monach. *in cap. 1. n. 4. de regul. lib. 6.* & alias censuit Sacra Congreg. regul. & Decretum *d. cap. 19. sess. 25. de regul.* ex sententia Sacræ Congregationis Concilii tacitam professionem non inducit; sed tamen quia in foro externo, ut etiam tradit Navarr. *cons. 13. nu. 10. de regul. ead.* professio post quinquennium ab Ecclesia habetur pro valida, cum eo termino elapso Regularis sit prohibitus deducere quascunque causas nullitatis professionis: merito hujusmodi professio præsumpta, licet irrita sit quoad Deum, tamen in foro Ecclesiæ dirimit matrimonium postea contractum.

Deinde pro hac sententia adducitur text. *in cap. Ad id,* 22
quod de sponsal. ubi mulier, quæ diverterat a viro, eo quod matrimonium per vim contraxerat, tamen quia postea per annum, & dimidium cum viro cohabitavit, ad ipsum cogitur redire; nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit in eundem, nominaverit producendos. Ubi ponderandum est matrimonium illud, si vere mulier nunquam consenserat, fuisse irritum quoad Deum, cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat, *leg. Nuptias, ff. de regul. jur. 6. 1. & cap. Cum initiatur 27. q. 2.* Sed tamen Ecclesia propter cohabitationem subsequentem elicit consensum præsumptum, contra quem probationem non admittit; & iden licet forte nunquam consenserit in foro interno, tamen cogitur ab Ecclesia ad virum redire. Ad idem sunt text. *in cap. Is qui fidem, eod. tit. de sponsal. in cap. De illis, & cap. Per tuas, de condit. appos.* & est bona gl. *in cap. Quod interrogasti, in ver. Finxit, vers. Similiter dist. 27.* Eodem igitur modo quamvis Regularis professus contra formam Decretorum Clementis vere non sit alligatus Religioni, tamen quia in foro fori hanc nullitatem probare non potest, obstante Decreto *d. cap. 19.* cogendus est ad Religionem redire; quemadmodum enim post diuturnam cohabitationem *d. cap. Ad id quod*, non admittit probationem nullitatis matrimonii per dissensum, ita nec Concilium post quinquennium admittit probationem nullitatis professionis quacunque de causa; unde hic cogendus est adhærere Religioni, sicut illa mulier cogitur adhærere viro, arguendo a matrimonio carnali ad spirituale, ad text. *in cap. Inter corporalia de translat. Episcop.*

Porro in hac perplexitate si quæratur, quomodo hic 23
professus se gerere debeat, videtur sic distinguendum: Aut uxor capesse contradicit viro volenti ad Religionem redire; & tunc vir tuta conscientia videtur ad Religionem redire non posse, sed teneri uxori suæ adhærere; patet hoc *in cap. 1. & c. 2.* ac fere per totum. *de convers. conjug.* Nam ut inquit Gregorius *in cap. Sunt quidam 27. q. 2. Sicut quidam qui dicunt Religionis causa conjugia debere dissolvi: verum sciendum est, quod si hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit; per se enim veritas dicit: Quos Deus conjunxit, homo non separet*; qui etiam ait: *Non licet dimittere uxorem excepta causa fornicationis.* Ad idem sunt textus *in cap. Multorum, in cap. Agathosa, & quatuor seq. eadem caus. & qu.* & cum hæc mulier obedierit præcepto Apostoli 1. Corinth. 7. *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquæque virum suum habeat, & nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu, & ad tempus, cap. Sicut, §. His ita respondetur 32. qu. 2.* & melius ei fuerit nubere, quam uri, secundum Apostolum ibidem, *cap. Si Paulus 1 q. 1.* iniquum esset, ut absque facto, & culpa sua privaretur jure exigendi debitum, quod ad remedium concupiscentiæ justo titulo acquisivit; unde Abbas *in cap. Quidam de convers. conjug. in 1. nota n. 2.* ait, uxorem posse vendicare maritum adjecta etiam conditione de jure divino, cum habeat eum in sua potestate quoad quid; sicut dicimus in patre, qui potest vendicare filium, *leg. 1. §. Per hanc, ff. de rei vendic.* Quare cum lex humana præcipiens *in d. c. 19.* ut professus redeat ad Religionem, hoc casu repugnet legi divinæ præcipienti, ut uxorem non dimittat; atque ita servari non possit absque eo, quod inde resultet iniquitas, vel peccatum: merito in hoc speciali casu in foro conscientiæ servari non debet, secundum Innocentium, & alios, quos supra retulimus *nu. 9.* facit *cap. unicum de voto lib. 6.* ubi dicitur, voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa;

ma-

matrimonii vero vinculum ab ipso Ecclesiæ capite unionem, & indissolubilitatem accepit.

24 Quæ tamen conclusio non procederet, si judex compelleret sic professum redire ad Monasterium, non tamen ut professum, & alligatum Religioni, sed ad agendam pœnitentiam in pœnam commissi delicti; tunc enim teneretur obedire præcepto judicis in utroque foro, etiamsi uxor contradiceret, & virum repeteret. Probatur hoc
25 *ex d. c. Quod interrogasti 27. dist.* intelligendo, quod mulier illa coacta fuit redire ad Monasterium, non solum quia non fuit admissa ad simulationem probandam, aut simulationem probare non potuit; sed etiam in pœnam patrati criminis: quod satis indicant verba illa textus: *Bonum mihi videtur, quia per hypocrisim Ecclesiasticam regulam conturbare voluit, ut pœnitentiam agat de illusione nefanda:* qui fuit intellectus Lapi ad illum textum, ubi ait: [Licet mulier illa vere non fuerit Monialis; tamen præsumitur contra eam, & cogitur remanere, quia voluit conturbare Ecclesiasticam Regulam.] Et propterea Aug. ibidem dicit, eum, qui simulat ea inhonesta causa se profiteri, cogendum esse in Monasterio manere, non quia sit Monachus, sed ad cautelam propter conservandam Ecclesiæ disciplinam, & ne detur aliis licentia peccandi, & propter fraudem, & dolum, qui nemini debet esse lucrosus, & propter delictum, & propter illusionem, qua Monasterio illusit, debet retrudi in idem, vel potius in aliud Monasterium, *allegat. c. Si qua Monachorum 27. q. 1. c. Si quis, & c. Romanus 81. dist.* &
26 Hugonem refert, & sequitur Archid *in d. c. Quod interrogasti, n. 6.* His enim casibus, in quibus vir cogitur redire ad Monasterium ad agendam pœnitentiam, non habetur ratio uxoris in seculo remanentis, nec periculi incontinentiæ, ut patet in *cap. Quoniam frequenter, §. Porro, vers. Si autem supra ut lite non contest.* ibi: *Eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi; quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.* Et in specie de viro in heresim lapso, qui in Monasterium detruditur ad agendam perpetuam pœnitentiam, & cujus uxor invita cogitur continere, est casus *in c. Quanto, infra de divort.* ibi: *Nec obstat, quod a quibusdam forsan objicitur, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari, tamen multis casibus contingat, ut si alter conjugum incidatur;* & plures alios casus consimiles enumerat gl. *in d. §. Porro, in ver. Multi casus.*

27 Aut uxor consentit, ut vir revertatur ad Monasterium; & cum volenti non fiat injuria, *l. 1. Usque adeo, ff. de injur. & c. Scienti, de reg. jur. l. 6.* & liceat conjugibus mutuo consensu Religionem profiteri, *c. Veniens de regul. c. Ex parte, & c. Dudum, de convers. conjug. cum concord.* utique sic professus tenetur redire ad Religionem, & votum implere etiam in foro conscientiæ. Nam cum Decretum Concilii hoc casu non repugnet legi Divinæ, & servari possit sine interitu salutis æternæ, merito obligat, & servari debet in utroque foro,
28 ut in præcedenti membro latissime probatum est. Et idem est, si uxor dissimulet, & virum expresse non revocet textus est *in c. Consuluit de convers. conjug.* ubi, secundum veriorem intellectum, professus in Religione uxore sciente, & dissimulante, ad seculum redire non potest: quem intellectum sequitur Petr. de Sampsone, & Abb. Antiq. ibi, & Jo. Andr. & Calder. *in c. Ex parte eod. tit.* Ad idem text. *in c. Placet, eod. tit.* ubi conjugatus intrans Monasterium ignorante conjuge, non habet liberam facultatem exeundi e Monasterio, ut clare innuit textus ibi, *Redire ad seculum*, secundum Abb.
29 Siculum. Quæ tamen forte videtur intelligenda, dummodo uxor sit senea, & non suspecta de incontinentia, & castitatem voveat, aut Monasterium ingrediatur; alias enim non licet viro, nisi ut supra cogatur a judice in pœnam commissi delicti, etiam uxore consentiente, ad Religionem transire *c. 1. Cum sit, c. Uxoratus, & c. Significavit, de convers. conjug.*

Ratio est, quia mulier, cum non possit ad secunda vota transire vivente eo, cui est matrimonialiter copulata, *c. Si quis necessitate 34. q. ult. & c. ult. 27. q. ult.* non videtur posse absque peccato relinqui in seculo exposita periculo incontinentiæ; nam abstinentia ad peccatum imputatur, si propter hoc alter ad peccatum labitur, *c. Si ea 27. q. 2.*

Hostiens. tamen *in c. Placet, de convers. conjug.* dicit prædicta jura procedere ante factum, sed posteaquam alter ex conjugibus professus est Religionem, ut in hoc casu, in quo professio præcessit matrimonium, dicit, satis esse ratificare post factum ingressum conjugis, sive qui remanet in seculo sit juvenis, sive senea: & hæc opinio placet Abbati ibi *n. 7.* adjicienti esse notandam hanc limitationem ad jura prædicta.

At vero in foro externo, etiamsi uxor contradicat, 30
aut sit suspecta de incontinentia, tamen indistincte sic professus, qui post quinquennium habitum sponte dimisit, videtur omnino cogendus habitum reassumere, & ad Religionem redire ad præscriptum *d. c. 19. sess. 25. de regul.* Ratio est, quia etsi professio emissa contra formam Decretorum Clementis in Monasterio ad recipiendos Novitios in Conventu non designato, in foro poli, in quo simplex, & nuda veritas attenditur, sit nulla, eo quod decreta ipsa perpetuo inficiant professionem, & Decretum *d. c. 19.* tacitam professionem non inducat, ut superius diximus: aliud tamen dicendum est in foro fori; nam cum elapso quinquennio Regularis audiri non possit ad allegandas quascumque causas nullitatis professionis, parum refert, ut professio sit nulla quoad Deum, cum in foro Ecclesiæ hæc nullitas probari non possit: Ecclesia enim non judicat de occultis, *c. Humana 22. q. 1.* sed secundum acta, & probata, *c. Judices 3. q. 8. & c. Erubescant 32. dist.* & conferunt quæ habentur *in c. Quomodo, & septem seqq. 11. q. 3. & in c. A nobis il secondo, de sent. excomm.* quod clare probatur in casu contento in ex *d. c. Litteras de restit. spol. & c. Inquisitioni, de sentent. excomm.* ubi judex juste præcipit mulieri sub pœna excommunicationis in foro judiciali, ut adhæreat viro suo; & tamen illa ob impedimentum dirimens occultum debet potius excommunicationem humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. Quamvis enim Concilium *in d.* 31
c. 19. tacitam professionem denuo non inducat, tamen elapso quinquennio habet quoscunque Regulares pro legitime professis. Ratio est, quia de jure communi quælibet professio præsumitur valida, & qui eam dicit nullam, probare debet, ut per Specul. *in tit. de stat. Monach. quæst. 63.* & Navarr. *cons. 13. incip. Titio a Sede Apostolica n. 10. de Regular.* Imo ex perseverantia unius anni cum delatione habitus indistincti præsumitur quis professus præsumptione juris, & de jure glos. communiter recepta *in c. Ex parte, in ver. per annum de re-* 32
gul. & est text. *in c. 1. eod. tit. l. 6.* & in Clem. 2. *eodem.*

Nec refragatur, quod dicta jura loquantur in impedimento ætatis, quod cum non sit perpetuum, nihil prohibet quominus tolli possit per novum consensum post legitimam ætatem; ideoque non sint extendenda ad casum professionis emissæ in Conventu non designato, in quo impedimentum Decreti irritantis semper durat; nec tolli potest per consensum profitentis, ut alias diximus. Respondetur, hoc impedimentum utcunque perpetuum, fuisse tamen deducendum a professo infra tempus quinquennii, ut jam censuit S. Congregatio; unde eo elapso, parum refert ut impedimentum sit perpetuum, vel temporale, cum neutrum in foro judiciali probari possit; unde Ecclesia præsumit eum professum in Conventu designato, ac servata forma Apostolicarum Constitutionum, cum nolit contrariorum probationem recipere: atque dici potest huic professo: adest jus, sed deficit probatio *in l. Duo sunt Titii, ff. de testament. tutel. & l. In l. ff. de contrah. empt.* & notatur per glossam, & DD. *in d. c. Quod interrogasti 27. dist.* ubi in specie Præpos. *in 4. not. & n. 9.*

Verum professus, de quo agitur, delinquit; tum quia 33
elapso quinquennio habitum Regularem sponte dimisit, & apostatavit, contra prohibitionem *d. c. 19.* tum quia matrimonium contraxit ante declaratoriam nullitatis professionis; tum denique quia illud consummavit frangendo votum continentiæ, quod inest professioni etiam nullæ, & impedit matrimonium contrahendum, ut sunt textus expressi *in d. c. Quidam*, ubi Abb. *n. 4. & c. Placet de convers. conjug.* Unde puniendus esset non solum tanquam apostata ad præscriptam *d. c. 19.* sed severius pro tanti excessus gravitate, ut constat *ex cap. 1.* & per totam *27. q. 1.* adeo ut propterea nec videatur illi concedenda restitutio adversus lapsum quinquennii, quæ cum sit mera gratia, dari non debet absque legitima, & rationabili causa, ad tradita per Silvest. *in ver. Præscriptio,*

34 prio, prima n.14. esset enim pessime exempli, ut qui pro patratis criminibus meretur pœnam præmium consequeretur, l. Mortuo, §. Labeo, ff. de Legat. 2. Signotol. cons. 110. Testator, n. 8.

Et quamvis professus videatur inter duo contraria & versetur in angustiis; tamen imputet sibi, qui ultro se in necessitatem conjecit, capit. 1. & ibi glossa final. de atat. & qualit. leg. Bonafides, vers. Nam male meritus, ff. depositi, gloss. in Extravag. Injuncta, in verb. Suspensi, de elect. Gemin. cons. 42. n. 12. vers. Nec obstat, Signotol. cons. 19. in assumptione n. 2. damnum enim, quod quis sua culpa sentit, sentire non videtur, ut in regula Damnum lib. 6.

Navarrus tamen in d. cons. 23. n. 3. de regul. sentit, eum posse juste ac sancte restitui in integrum, si pro-
35 baverit se fuisse legitime impeditum, quominus potuerit declarationem nullitatis suæ professionis intra quinquennium petere. Et certe posteaquam carcere, & pœnitentiis esset diu maceratus, posset cum eo misericorditer dispensari, habilitando eum ad deducendas causas nullitatis professionis, saltem instante uxore, quam durum est invitam carere conjugio, quod sibi paravit ad remedium incontinentiæ, cap. Sicut, §. seq. & c. Quidquid 32. qu. 2.

Hæc autem omnia vendicant sibi locum, etiamsi hic Regularis, ut prætendit, probaret se obtinuisse ab Ordinario declaratoriam nullitatis professionis, & licentiam exeundi a Monasterio, in vim literarum in forma Brevis S. D. N. sub die 2. Aprilis 1631. Quamvis enim in dictis literis Sanctissimus mandet Ordinariis locorum, & Superioribus Regularibus, ut professos non peracto anno probationis in loco designato ad recipiendos Novitios, ad professionem denuo emittendam admittant absque novo probationis anno; nullibi tamen tribuit illis facultatem concedendi declaratoriam nullitatis professionis elapso quinquennio: & tamen hoc egebat speciali mentione, c. Ex parte de Capell. Menoch cap. Ecclesia vestra, il secondo de elect. Et cum Ordinarius non possit dispensare contra Decretum Generalis Conc. Trid. in d. cap. 19. ut in Extravag. unica de relig. domib. & notat glos. in capit. Cum dilectus in ver. In atate de elect. & hæc facultas restituendi in integrum aliis non competat, quam Summo Pontifici, Abb. cons. 87. lib. 1. ut etiam de stylo observatur, paria sunt, ut idem Regularis dictam declaratoriam non ob-
36 tinuerit, vel obtinuerit a potestatem non habente, argum. cap. 1. de translat. Episcopi, cum similibus, ut per Abbatem in cons. 90. duo ad decisionem n. 1. lib. 2. Unde haberi debet pro legitime professo, & matrimonium pro nulliter contracto in foro judiciali, perinde ac si dictam declaratoriam non obtinuisset. Sicut in simili S. Congreg. consulta, an ingrediens Monasteria Monialium de licentia Episcopi ex causa non necessaria excommunicationi subjaceat? Respondit, licentiam esse nullam; & tam ingredientes hujusmodi licentiæ prætextu in casibus non necessariis, sed prohibitis, & necessitatibus non urgentibus, quam eos, qui illos admittunt, incidere in pœnas Concilii, & Bullæ S. Pii V.

Mitius tamen cum eo esset agendum, qui peccavit Superioris auctoritate; nam licentia judicis etiam nulla aliquando excusat a pœna, & dolo, secundum Batt. cons. 91. n. 6. lib. 1. cum concord. de quibus ibi per Apostill. Unde etiam hoc casu facilius ei concedenda esset restitutio adversus lapsum quinquennii.

37 Sed objicies. Si Summus Pontifex posset concedere hoc casu restitutionem in integrum, sequeretur, ut esset in illius potestate irritum, aut validum efficere matrimonium consummatum; nam si denegaret restitutionem, matrimonium esset nullum in foro Ecclesiæ, utpote contractum ab eo, qui ab Ecclesia habetur pro solemniter professo: si vero restitutionem concederet, matrimonium esset validum etiam in foro Ecclesiæ, ut contractum ab invalide professo in Conventu non designato ad recipiendos Novitios, ut probatum est supra n. 9. Quod tamen videtur absurdum, cum Ecclesia inter fideles non possit irritum facere matrimonium consummatum, aut super eo dispensare, c. Sunt quidam 25. qu. 1. juncto cap. Unico de voto lib. 6. & cap. 2. cum ibi notatis, de Translat. Episcop. Henric. Boich. in cap. fin. nu. 4. de sponsa duorum, Abbas in cap. Ex publico nu. 15. vers. Tertio quia, de convers. conjugat. Franc. in d. cap. Unico in 3. notab. Covarr. post alios in 4. Decretal. 2. part. cap. 7. §. 4 num. 15. & Card. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 15. & duobus seqq.

At respondetur, matrimonium hoc casu ab Ecclesia haberi pro nullo, non quod vere ita sit, sed quod ita præsumatur: atque ita versamur in matrimonio non vero, sed præsumpto: stat enim simul, ut matrimonium ab Ecclesia habeatur pro valido, & tamen vere sit nullum coram Deo: textus sunt elati in d. c. Literas, de restit. spoliat. & cap. Inquisitioni, de sent. excommun. Hæc autem præsumptio cum inducta fuerit de jure positivo, & ex constitutione Ecclesiæ, nihil obstat, quominus tolli possit per Summum Pontificem per viam dispensationis, juxta cap. Innotuit, de elect. seu beneficio restitutionis in integrum, juxta ea, quæ tradunt Alex. in l. Si inter stipulantem, §. 1. nu. 3. ff. de verb. obligat. Ruin. cons. 68. nu. 20. vol. 1. Alciat. de præsumpt. in pralud. 2. part. n. 18. Socin. jun. cons. 104. nu. 18. vol. 3. & Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 70. n. 1. & 2. Exemplum desumi potest ex c. Is qui fidem de despons. ubi sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per copulam subsecutam præsumptione juris, & de jure, contra quam probatio non admittitur, ut illic statuitur. Ponamus ergo, Sedem Apostolicam ex justa causa indulgere sponso, ut non obstante illa præsumptione possit probare se non consensisse in sponsam affectu uxorio, idque eum legitime probasse: certe matrimonium, quod ab Ecclesia habebatur pro valido, jam apparebit nullum; nec tamen propterea Ecclesia dicetur dispensasse super matrimonio consummato. Similiter si admitterentur testes producti ab illa muliere, quæ in c. Ad id quod eod. tit. post matrimonium metu contractum per annum cum dimidio vero cohabitavit, utique metu probato, matrimonium, quod prius validum præsumebatur, esset nullum, juxta textum in c. Cum locum de sponsal. & cap. de illis il secondo, de sponsat. impuber. nec tamen Ecclesia dicenda esset propterea irritum facere matrimonium, sed tantum habilitare ad illas probationes, ex quibus postea ipsius matrimonii nullitas resultat; ut optime declarat Abb. in c. Ex parte n. 12. & 16. de restit. spoliat. Alex. cons. 80. per tot. lib. 7. & Odd. de restit. in integrum 2. part. q. 60. art. 3. n. 20. Et quoad professionem, quam- 38
vis matrimonium contractum ab illa muliere, quæ finxit se profiteri, in foro Ecclesiæ sit nullum, eo quod professio habeatur pro valida, juxta text. in d. c. Quod interrogasti 27. dist. ubi post Lap. & Archid. id not. Præpos. nu. 19. tamen si Sedes Apostolica admitteret illam mulierem ad probandam simulationem, & dissensum, professio post probationem hujusmodi appareret nulla, ut ibi notatur per glos. & DD. & tradit glos. in cap. Vidua, in ver. Licet Sacramento de regul. & consequenter matrimonium appareret validum, non quia Sedes Apostolica statueret super substantia matrimonii, sed tantum quia tolleret obstaculum præsumptionis inductum ex constitutione Ecclesiæ, quod impediebat, quominus veritas matrimonii probari posset.

QUI

QUI CLERICI, VEL VOVENTES.

Innocentius III. Ulisambon. & Colimbrien. Episcopo.

C A P U T VII.

INsinuante J. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quod a quibusdam curialibus fuit regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum; quod cum ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione regia suggesserunt: ipsa vero quod tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis: quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Augustini fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in ejusdem Ordinis habitu biennio post permansit, licet id se invitam fecisse afferat & coactam, non tam metu regio, quam parentum: & infra. Tandem attendens, quod invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaeli publice fuit matrimonialiter copulata: de quo quatuor sustulit filios tempore procedente: & infra. Nos igitur attendentes, quod in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, præfatam mulierem ad male dimissum Religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis: & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coercere.

S U M M A R I U M.

1 *VOtum solemne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.*
2 *Uxor non est petenda a Principe.*
3 *Matrimonia debent esse libera.*
4 *Matrimonii libertatem impedientes, excommunicantur a Concilio Tridentino, si sint domini temporales, vel Magistratus; secus si privata persona.*
5 *Metus proveniens ex imperio Principis, non irritat votum, vel matrimonium, & n. seqq.*
Nisi Princeps consueverit tyrannice tractare non obtemperantes preceptis suis, n. 8.
6 *Metus levis non impedit libertatem consensus.*
7 *Metus non probatur sufficienter ex dignitate adversarii, nisi aliter probetur oppressio.*
9 *Metus justus non inducitur ex reverentia mariti, nisi processum fuerit ad minas, aut verbera.*
10 *Vovens castitatem respectu certa regula approbata, an obligetur ad omnia substantialia regulæ, & n. seqq. usque ad n. 18.*
11 *Quid, si habitum suscipiat animo omnia substantialia profitendi.*
12 *Et quid, si intendat se obligare ad solam continentiam.*
Et quid, si de illius intentione dubitetur, n. 14.
13 *Votum solemnizari respectu solius castitatis, & dirimere matrimonium post contractum, est error.*
15 *Votum castitatis, solemnizatur per susceptionem, & delationem habitus etiam extra Monasterium, & numer. 17.*
16 *Professio irregularis quæ dicatur.*
18 *Professio fieri potest etiam in manibus privati Religiosi habentis speciale mandatum a Superiore.*
19 *Professio tacita dirimit matrimonium post contractum, etiamsi ex eo plures filii fuerint procreati.*
20 *Metus illatus tempore emissionis voti, purgatur ex patientia, & perseverantia in delatione habitus Regularis.*
21 *Religiosus an possit habere bona sua ad usumfructum, vel usum, aut administrationem, de licentia Prælati, & dependenter ab illius voluntate.*
22 *Professionem non vitiat pactum reservationis bonorum quoad usum, vel administrationem, sed vitiatur.*
23 *Pecunia annua, quam sibi Monialis reservavit in actu professionis, in quos usus per Abbatissam erogari debeat*
24 *Ingressus in Monasterium an sit de substantia professionis, & n. seqq. usque ad n. 42.*
Quid in professione tacita, n. 30.
Et quid in professione expressa, n. 31.
25 *Professio ejus, qui sesquimensem anni novitiatus stetit in Monasterio, & residuum anni extra illud sub obedientia Prælati, valida est & numer. 38. & seqq.*
26 *Professio expressa de jure communi fieri poterat in ipsomet ingressu, etiam non data perseverantia tridui.*
27 *Professio fieri debet in solitudine, & silentio.*
28 *Novitiis ex Regula S. Benedicti, qualiter sint probandi.*
29 *Veteranus non dicitur, sed Novitius, qui per annum gestavit habitum extra Ordinem.*
30 *Professio tacita non inducitur ex susceptione, vel gestatione habitus Regularis, nisi intra Monasterium, & Congregationem Monachorum.*
31 *Novitius qui stetit sex menses in Monasterio, & postea exivit sine licentia Abbatis, & infra triduum ad Monasterium redit, non potest valide profiteri post alios sex menses, & num. seq. usque ad num. 39.*
32 *Novitius, qui peracto probationis anno redit ad seculum, num ad Monasterium reversus profiteri possit sine novo anno probationis.*
33 *Annus probationis debet esse continuus.*
34 *Quinquaginta, & quinquaginta non sunt centum.*
35 *Novitius, qui ternos menses in Monasterio moratus bis exivit, & reversus post alios novem menses professionem emisit, habitumque professorum octodecim menses gestavit, non obligatur ex professione expressa, sed ex tacita.*
36 *Annus probationis interrumpitur, si Novitius animo transeundi ad aliam Religionem duas horas in alio Conventu moratus fuerit.*
37 *Secus si animo fugiendi aliquantisper latitaverit intra claustrum.*
39 *Monachus ubi vis locorum degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra claustra.*
40 *Novitius non tenetur probare omnes asperitates Religionis in specie, sed satis est, ut illas probet in genere.*
41 *Novitius, qui nunquam ingressus est Monasterium, sed extra illud habitum Regularem suscepit, post Concilium Tridentinum non potest ad professionem admitti.*
42 *Ad professionis validitatem an ex Decretis Clementis VIII. requiratur, ut tam receptio ad habitum cum perseverantia annali, quam professio ipsa fiat in Conventu designato, & n. seqq. usque in finem.*
43 *Clementis VIII Decreta de Novitiis non recipiendis, nisi in Conventibus designatis, referuntur.*
44 *Acceptatio ad Religionem facta extra Conventum designatum sine habitus traditione, an sit contra Decreta Clementis VIII. & n. seq.*
45 *Novitius proprie non dicitur per solam acceptationem ante actualem habitus susceptionem.*
46 *Novitii receptio extra locum designatum ad recipiendos Novitios, nomine tamen Conventus designati, an sit nulla.*
47 *Ratificans dicitur auctor facti.*

48 *Novitius receptus extra locum designatum, nomine tamen Conventus designati ad recipiendos Novitios, a quo tempore incipiat annum probationis.*
49 *Professio est nulla, si Novitius annum probationis fecerit extra locum designatum, licet receptus fuerit, & professionem emiserit in loco designato.*
50 *Professio ejus, qui fecit annum probationis in Conventu ad recipiendos Novitios designato, an sit nulla, si extra Conventum designatum emissa fuerit.*
51 *Quid, si Novitius fuerit receptus ad professionem in Conventu non designato sine admissione, & literis testimonialibus Conventus designati.*
52 *Et quid, si prævia admissione, & literis hujusmodi.*
53 *In alternativa prohibitione sufficit alterutrum verificari ut sit locus pœnæ.*
54 *Copula requirit concursum utriusque copulati.*
55 *Novitius quid agere debeat, ut recipi possit in filium Conventus ad recipiendos Novitios non designati.*
56 *Verba clara non admittunt interpretationem, aut voluntatis conjecturam.*

1 INsinuante. Votum solemne impedit, & dirimit matri-
monium post contractum. Hoc dicit secundum omnes;
& duas habet partes. In prima ponit facti ordinem. In se-
cunda diffiniendo committit, ibi, *Nos igitur.*
2 Nota primo ex illis verbis; *Fuit Regi Legionensi pro
ipsius copula supplicatum*, non videri improbatum a jure
pro uxore accipienda porrigere supplicationem Principi.
Sed non est ita: & hic simpliciter narratur factum, non
autem approbatur, quia a Principe non est petenda uxor,
& contrafaciens anathematis gladio est feriendus, *ut c.
Nullus* 36. *q.* 2. & de jure civili, qui super hoc rescriptum
impetrat, confingens se habere consensum puellæ, plecti-
tur pœna amissionis bonorum, & deportationis, *ut l.* 1.
3 *C. Si nuptiæ ex rescripto petantur.* Ratio est, quia libera
debent esse matrimonia, *c. Cum locum. c. Requisivit, &
c. Gemma, supra de sponsalib.* & ita hic firmant glos. 1.
Innoc. *in princ.* Host. *ibidem in princ.* dicens, id nimis fre-
quenter fieri a curialibus forte, volentibus ex divitiis mu-
lieris aliquem pauperem militem ditare, Jo. Andr. *n.* 2.
4 Butr. *n.* 1. Anchar. & Præposit. ambo *in* 1. *not. glos.* 1. &
Doctores *in d. c. Nullus.* Hodie hoc videtur expressum a
Concilio Tridentino *in c.* 9. *sess.* 25. *de reform. matr.* ubi di-
citur, maxime nefarium esse matrimonii libertatem vio-
lare, & ab eis injurias nasci, a quibus jura expectantur.
Ideoque anathemate feriuntur Domini temporales, &
Magistratus, qui subditos suos, vel quoscunque alios di-
recte, vel indirecte cogunt, quominus libere matrimo-
nio copulentur. Quod quidem Decretum a S. Synodo fuit
specialiter editum adversus Principes, & Magistratus se-
culares. Unde S. Congregatio ejusdem Concilii Inter-
pres consulta, an prohibitio *d. c.* 9. circa matrimonii liber-
tatem comprehendat privatas personas: respondit non
comprehendere, sed tantum Dominos temporales, &
Magistratus cujusque gradus, & conditionis.
Secundo nota ibi, *Sub obtestatione Regia:* metum pro-
5 venientem ex imperio Principis non tollere libertatem
consensus in voto, vel matrimonio, puta quia consan-
guinei matrimonium suggerentes contestabantur mulieri
dicentes: Rex imperat nuptias; nisi parueris, tu, & nos
exhæredationem, & indignationem Regiam perpetuo
incurremus: prout illa verba, *Sub obtestatione Regia*, ex-
ponunt Hostien. *in princ.* & Jo. Andr. *n.* 2. Vel dic, sub ob-
testatione, id est, adjuratione; nam dicebatur ei: Con-
trahat, alioquin Rex dabit te alicui pauperi domicello;
ut disertis verbis inquit Abbas Antiq. *n.* 1. Et ratio est,
quia coactio hujusmodi dicitur modica, seu levis, ut in-
nuit litera ibi, *Attendentes, quod in emissione voti nulla,*
6 *vel modica coactio adfuisset.* Levis autem metus libertatem
consensus non impedit, *c. Cum dilectus, supra quod met.
caus.* & notat glos. *hic in verb. Modica.* Concludit igitur,
Regis, seu Principis imperium, si ad alia processum non
fuerit, non inducere justum metum ad annullandum ma-
trimonium, vel votum: quemadmodum nec imperium
parentum, ut hic, *& in leg. Si patre, ff. de rit. nupt. & in
c. Omnes causationes* 32. *q.* 7. *c.* 1. cum ibi not. in gl. *in verb.
Consentit, supr. de desponsat. impub.* & ita hic singulariter te-
net gl. *in verb. Metu Regio*, Host. *n.* 2. *in eod. verb.* Jo. Andr.
n. 10. Butr. *n.* 6. Abb. *n.* 8. Alex. de Nævo *n.* 4. & Præpos.
7 *in* 2. *&* 8. *not.* Nec refragatur text. *in leg. penult. C. quod
met. caus. & in c. Cum te* 23. *q.* 8. Quoniam, ut respon-
det Jo. Andr. *n.* 10. dignitas adversarii non sufficit ad me-
tum probandum: ut est text. *in l. Ad invidiam, C. Quod
met. caus.* nisi aliter probetur oppressio: & sic loquuntur ju-
8 ta præallegata. Verumtamen si Rex consuevisset tyranni-
ce tractare non obtemperantes suis præceptis, aut preci-
bus, tunc satis probaretur justus metus, ut fatetur Jo. And.
Quod dictum sequitur Petr. de Anchar. *in* 3. *notab.* & dicit
esse singulariter notandum, Abbas *d. n.* 8. & allegat Butr.
9 idem sentientem *in tractatu de Tyrannia:* Et facit quod no-
tat idem Bart. *in d. l. Ad invidiam*, ubi ait, solam reveren-
tiam mariti non inducere justum metum in uxore, nisi
præcesserint minæ, vel verba; dicit tamen Anch. *n.* 1. *in
fin.* nimiam reverentiam inducere justum metum, *ut l.*
1. *§. Quæ onerandæ, ff. Quarum rerum actio datur:* &
idem docuit Innoc. *in c. Causam matrimonii, de off. deleg.*
Sed tu circa hoc vide omnino, quod scripsi *in c. Perla-
tum n.* 14. *&* 16. *supr. de iis qui vi, metusve causa.*
10 Tertio nota ibi, *Votum emitteret castitatis:* Votum
solius continentiæ, seu castitatis, & sic alterius tantum
ex substantialibus, si emittatur respectu certæ regulæ per
Sedem Apostolicam approbatæ, & in manibus habentis po-
testatem incorporandi Religioni, solemnizari, & veram
professionem inducere, adeo ut obliget ad omnia sub-
stantialia regulæ, prout hic notant glossa secunda, Butr.
& Abb. ambo *in* 2. *notab.* Alex. de Nævo *in* 1. *not.* Præ-
pos. *in* 3. & alii communiter. Sed tu in hoc articulo as-
11 sumendo, & in aliquibus supplendo dicta Anton. de Butr.
numer. 9. *post medium, vers. Dic ad hoc;* sic distingue:
Quandoque vovens castitatem assumit habitum certæ Re-
gulæ, animo omnia substantialia profitendi, & valet in-
gressus, & solemnizatum est votum quoad omnia: &
hoc planum, dummodo vovens post susceptum habitum
Religionis per annum in probatione steterit, ad præscri-
ptum Concilii Trident. *in c.* 15. *sess.* 25. *de regul.* Quan-
doque vovens castitatem intendit se obligare ad solam
continentiam, non autem ad alia substantialia Regulæ:
& de hoc constat, ut quia protestatur: & tunc si intendit
esse de Congregatione, seu collegio Monachorum, non
valet protestatio, & tenet ingressus, ut idem Butr. *notat
in c. fin. supr. de condit. appos.* Sin autem non intendat esse
12 de Congregatione, sed seorsim habitare, tunc constringi-
tur voto castitatis, & bona retinet quoad proprietatem,
secundum eum: quod multo clarius procedit post Conc.
Tridentinum, ex cujus dispositione nedum votum casti-
tatis, sed nec professio quoad tria substantialia obligat
profitentem sine susceptione habitus intra claustra, ut di-
13 cam infra *in c.* 9. Quod autem subdit Butr. hoc casu vo-
tum solemnizari respectu castitatis tantum, non autem
aliorum substantialium, itaut dirimat matrimonium post
contractum, est error; quia ad hoc requiritur professio
expressa, vel tacita, quæ necessario includit tria vota
14 substantialia, ut est diffinitum *in c. unico, de voto lib.* 6.
Quandoque vero dubitatur de mente voventis castita-
tem, an scilicet voluerit se adstringere ad reliqua substan-
tialia: & tunc si votum castitatis emittat in claustro, &
assumpto habitu Religionis, videtur omnia emisisse, &
quoad omnia solemnizatum est votum. Intellige, si an-
nus probationis præcesserit, alias secus, ut in Decreto
Conc. Tr. *d. c.* 15. Quod si votum emittat extra Religio-
nem, & sine habitus susceptione, licet respectu certæ Re-
gulæ habentis tria substantialia, obligatur tantummodo ad
continentiæ votum, quod non est solemne, sed simplex,
nec dirimit matrimonium post contractum, *ut c. Consu-
luit, sup. eod.* Neque hoc casu est locus præalleg. Decreto
Conc. Tr. quod nihil disposuit de voto, ut S. Congr. de-
15 claravit. Sed si habitum Religionis assumat, licet extra
claustrum, tunc censetur vovisse omnia substantialia;
quia ut post Host. formaliter, inquit Petr. de Anch. *n.* 3.
assumptio, & delatio habitus approbatæ Religionis post
votum castitatis inducit professionem. Nec dicatur: So-
la susceptio habitus, qui dari profitentibus consuevit,
professionem inducit, *ut notat. in c. Consulti, sup. de regul.*
16 ergo frustra hic ponderatur emissio voti castitatis; nam
respondetur secundum Anch. *in hoc cap.* induci quandam
professionem irregularem, videlicet ex pluribus imperfe-
ctis speciebus, id est, ex voto castitatis, quod per se non
sufficit; & ex delatione habitus extra claustrum, quod
similiter non sufficit; nam secundum Host. multum ope-
ratur claustrum, Congregat. & loci stabilitas; unde sus-
ceptio, & delatio habitus professorum extra Monaste-
rium, non inducit professionem, ut dixi *in c. Statuimus
n.* 9.

n. 9. supra regul. Quisquis ergo secundum hæc tempora in domo propria votum castitatis emittit respectu certæ Regulæ approbatæ, & habitum professionis assumit a potestatem habente, censetur professionem emittere, & obli-
17 gatur ad omnia substantialia; & ita procedit hæc Decretalis. Dixi, secundum hæc tempora; quia hodie post Concilium Tridentinum nedum votum castitatis, sed nec expressa professio extra Monasterium emissa obligat profitentem, ut plene dicam *infra in 1. q. n. 26. & 41.*

18 Quarto nota ibi. *In manibus cujusdam de Fratribus S. Augustini:* Professionem fieri posse etiam in manibus privati Religiosi alicujus Monasterii, ut hic notat Butr. *n. 4.* Sed tu hoc intellige, dummodo talis Religiosus habuerit ad hoc speciale mandatum a Superiore, & Conventu, prout intelligunt Hostiens. *in princ. in verb. Fratribus*, Jo. Andr. *n. 3. in sed. verb.* Collectas. *n. 1.* Cardinal. & Abb. ambo *in 1. notab.* & Alexan. de Nævo *in 3. not.* vel dummodo Superior, vel Conventus postea ratum habuerit, secundum Cardin. *in 1. opposit.* & Alex. de Nævo *ubi sup.* Alias enim simplex Religiosus non posset obligare Monasterium, & per consequens, nec profitentem Monasterio, cum sit quasi matrimonium spirituale, arg. *l. 1. §. Nauta, ff. de naut. caup. & stabul. & l. 2. ff. Communia prædior. ad hoc c. Porrectum*, & ibi dixi *in ult. notab. & c. Ad Apostolicam supra de regul.*

19 Quinto nota ibi, *De quo quatuor sustulit filios;* Tacitam professionem dirimere matrimonium post contractum, etiamsi ex eo plures filii sint procreati; nam proles, & numerus liberorum non roborat matrimonium alias nullum, secundum Petr. de Anchar. *n. 4.* Præpos. *in 9. notab.* licet quandoque præbeat justam causam dispensandi, ut idem Anchar. *notat in c. Cum haberet infr. de eo, qui duxit in matrimonium.*

20 Sexto nota ibi, *Penitus præfugavit:* Metum illatum tempore emissionis postea purgari ex patientia & perseverantia in delatione habitus Regularis; nam ratione temporis evanescit exceptio, quia præsumitur novus consensus, *cap. Constat. 1. q. 1. c. Ad id quod sup. de sponsal.* cum aliis hic allegatis in glos. ultim. & notat Butr. *in 8. notab.* Alex. de Nævo *n. 5.* & Præpositus *in 10. notab.* & adde, quod notat Innoc. *in c. Vidua, vers. Item nota*, & Host. *post eum n. 8. vers. Hoc autem notandum supra de regul.* ubi notabiliter decidunt, nisi Novitius cum solemnitate sumpserit habitum, etiamsi per vim, vel metum; tamen nisi, cum potuerit, illum dimiserit, ratum habuisse videatur, *ut c. Cum virum, de regular. & c. 1. de his, quævi, metus caus.* & argum. *de c. Ad id quod de sponsal.* Si autem sine solemnitate, secus allegant *c. Ut Clerici de regul.* licet subdans illam Decretalem loqui, quando in aliqua Ecclesia sunt tam professi, quam non professi eundem habitum Regularem portantes.

21 Ultimo nota ex illis verbis, *In domo propria cum omni substantia sua:* Religiosum posse licite retinere bona sua ad usumfructum, vel usum, aut administrationem, de licentia Superioris, & dependenter ab illius voluntate: & hunc intellectum ad hanc Decretalem, quem Abbas *n. 5.* mirabilem dicit, tandem approbat glos. *in verb. Ut in domo propria*, eumque recenset primo loco Innoc. *num. 1.* dicens: In domo propria posse quem profiteri in manibus Episcopi, vel Abbatis, & Episcopum, vel Abbatem posse illi statuere certum locum, ubi moretur, eique dare bona sua in administrationem; neque hoc esse contra substantiam Monachatus, cum possit esse sine proprio, & sub obedientia Superioris; licet nullus citra Papam possit ei hoc indulgere in perpetuum, & irrevocabiliter: & hunc intellectum dicit esse communem Abbas *n. 6.* quem etiam secutus est in *cons. suo 44.* incipien. *Ad decisionem n. 3. & 4. lib. 2.* ubi ait hunc text. esse ad hoc singularem, quem amplius dicit irrefragabilem Navarrus *in c. Non dicatis n. 46. 12. q. 1.* Tu vero dic, hodie hunc intellectum esse improbatum evidenter a jure novissimo Concilii Tridentini *in c. 2. sess. 25. de regular.* ubi disertis verbis statuitur: *Ne deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum vel usum, administrationem, aut commendam:* & quamvis Navarr. *in Comment. d. cap. Non dicatis n. 47.* cui recentiores fere omnes subscripserunt, opinatus fuerit, Concilium ibi non prohibuisse administrationem peculii, quæ conceditur Regularibus, cum facultate disponendi in usus licitos ad nutum Superiorum; tamen illam opinionem esse falsam, latissime ostendi *in c. Monach. supra de statu Monachor. ubi a n. 2. usque ad n. 13.* Fagnan. in IV. Lib. Decretal.

retuli opiniones Navarri, & recentiorum Theologorum in materia administrationis peculii; easque confutavi in terminis juris communis *a d. num. 13. usque ad num. 44.* & in terminis Concilii Tridentini *ab eodem n. 44. usque ad n. 67.* & in terminis Decretorum Clem. VIII. *a d. n. 67. usque in fin.* & ad hunc text. respondi in 3. fundamento *n. 28.* ibi plene videas.

An autem pactum reservationis bonorum in actu pro- 22
fessionis valeat, necne, insignis est contentio tam inter Legistas, quam inter Canonistas; & complures opiniones colliguntur ex dictis Innoc. hic *n. 1. & 2.* & multas recenset glos. & DD & in specie Abbas *n. 7. in c. fin. supr. de condit. apposit.* & Bart. in Auth. *Ingressi n. 29. C. de Sacrosanct. Eccles.* Tu, quod attinet ad intellectum hujus Decretalis, conclude, pactum reservationis bonorum quoad usumfructum vel usum, aut administrationem, non vitiare professionem, sed vitiari. Primam partem, videlicet hujusmodi pactum non vitiare professionem, amplectitur gloss. nostra *in verb Ut in domo propria*, quam in hoc communiter sequuntur Doctores hic, & Bart. in d. Auth. *Ingressi n. 29.* ubi firmat professionem valere, si ingrediens Monasterium bona sibi reservaverit eo pacto, ut habeat illa in administrationem, vel usum; & in dubio faciendam esse interpretationem, ut voluerit illa sibi retinere in administrationem, non autem in proprietatem, ut sic res potius valeat, quam pereat: & consentit Butr. hic *n. 9.* redarguens Bartolum, quod sibi appropriaverit verba hujus glossæ ad literam, & illius mentionem non fecerit; cum tamen non sit verisimile, ut illam non viderit. Sed revera Bart. immerito reprehenditur: quia aperte meminit hujus glossæ, ut patet ibi, De hoc & quæris glossa, licet hoc non firmet, *extr. qui cler. vel voven. c. fin.* & ab hac opinione non reperi quenquam dissentire. Secundam vero partem, videlicet pactum, reservationis bonorum in administrationem vel usum, non valere, sed vitiari, pluribus tuetur hic Butr. *n. 9.* & fusius *in c. fin. de condit. appos.* & pro hac parte allegari possunt Jo. Andr. & Doctores omnes, *qui in d. c. fin.* & hic tenent, reservationem bonorum etiam respectu proprietatis non vitiare professionem, sive sit apposita per viam causæ, sive modi, vel conditionis resolutivæ, vel suspensivæ. Hi enim a fortiori idem sentiunt in reservatione bonorum facta non respectu proprietatis, sed respectu administrationis, vel usus. Et quamvis contra Ant. de Butr. teneat Abbas hic *n. 6.* sentiens reservationem administrationis etiam in pactum deductam non vitiari, sed valere: tamen Abbatis opinio hodie est reprobata a Concilio Tridentino *in d. c. 2. sess. 25. de regul.* ut tetigi supra *n. 22.*

Demum conclusionem nostram, videlicet hoc pactum 23
non vitiare ingressum, sed vitiari, sæpius probavit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres, ut scripsi *in c. Monachi, supra de statu Monachorum*, & præsertim in causa Panormitana; nam cum quædam Monialis præter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis; petiit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos. S. Congr. censuit hanc pecuniam annuam non obstante reservatione jam quæsitam esse Monasterio, ideoque deferendam esse recta ad manus Abbatissæ, quæ primo prospiciat necessitatibus Monialis oratricis, & quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii convertat.

QUÆRO, an ingressus in Monasterium sit de substan- 24
tia professionis?

Pro parte negativa videtur tex. apertus hic, ubi hæc mulier votum castitatis emisit, & habitum Regularem suscepit adiecto pacto, ut sibi liceret in domo propria remanere cum omni substantia sua, nec unquam ingressa est Monasterium, imo in seculo publice matrimonium contraxit, & prolem sustulit: & tamen Pontifex mandat eam compelli ad male dimissum Religionis habitum resumendum, & servandum quod vovit. Ergo sine ingressu Monasterii votum fuit solemnizatum, & dirimit matrimonium post contractum, ut ex hoc text. deducunt Innoc. & omnes. Concordat text. *in c. de Viduis, 27. q. 1.* ubi viduæ, vel puellæ, quæ similiter in domibus propriis habitum Religionis assumunt solemniter vovendo, si postea nubant, debent suspendi a communione Sacramentorum cum stupratoribus suis, donec pœniteant. Ad idem sunt jura expressa *in c. Ex part. il 1. sup. de conv. conj.* ubi secundum lecturam Abb. Sic. conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intraverit Monaster. si mor-

tua conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, Monasterium intrare compellitur, *& in c. Sicut nobis de regul.* ibi: *Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur:* & ita ibi est casus secundum Jo. Andr. Butr. Card. Anchar. Abbas & omnes, & tenet hic Card. *n.* 2. dicens, locum non esse de substantia Religionis, & Abbas *n.* 4. quinimo idem Abbas *in c. Porrectum, in ult. notab. n. 7. de regul.* per illum textum dicit: *Nec habitum, nec ingressum Monasterii esse de substantialibus Monachatus, sed de accidentalibus; ideoque professum compelli posse, ut Monastice vivat, licet nunquam intraverit Monasterium, nec habitum sumpserit.*

25 Et hanc sententiam respectu ingressus per textum hic videtur alias probasse S. Congr. Conc. nam proposito dubio, an valeat professio ejus, qui sesquimense anni novitiatus tantum mansit in Monasterio, & residuo illius anni tempore de licentia & mandato Prælati, sub ejusque obedientia, stetit in quadam Curia agendo gravia sui Monasterii negotia, & in fine per Procuratorem professionem emisit: Responsum est valere, præsertim *per c. Insinuante, qui Clerici vel voventes.* Nec est omittendum hanc decisionem fuisse a S. Congr. editam consulto prius. Navar. *qui in cons.* 31. incip. *N. fuit electus in tit. de regul.* eandem validis rationibus confirmat, ut patebit *infr. n.* 38. *& seqq.*

In oppositum videtur textus *in c. 1. de Regul. lib. 6.* ibi: *Quod si per totum sequentem annum in Monasterio permanserit*; quæ verba non obscure indicant Novitium debere per totum annum in Monasterio manere. Idemque insinuat Clem. *Eos eod. tit.* in illis verbis, *Novitiorum habitum in aliqua Religione portaverint*; quasi dicat secus si extra illam, ut ibi declarat gl. *in verb. In aliqua.* Idem probat textus *in c. Monasterium 19. q. 3.* ubi Gregorius prohibet quoslibet recipi in Monasteria ad conversionem, nisi biennium in conversatione compleant, idest, in communione & consortio Fratrum, & sic intra claustra: quia dignum est, ut qui communem cum aliis vitam suscipiunt, communem sentiant in legibus disciplinam, *c. Recolentes, supra de statu Monachorum.* Præterea jura in contrarium 26 adducta procedunt in terminis juris communis, quando annus probationis non erat de substantia Monachatus, sed poterat illi a partibus renunciari, & censebatur tacite renuntiatum per professionem infra annum emissam pariter, & acceptam, ut est casus *in c. Ad Apostolicam,* & ibi dixi *in ult. not. & in c. Statuimus de reg.* Quare nil mirum, si tunc temporis claustrum non erat de substantialibus Monachatus: poterat enim quis valide profiteri sine ulla probatione in ipsomet ingressu, & erat perpetuo Religioni alligatus, ut *c. Firma* 20. *q.* 1. *&* 27. *q.* 1. *per tot. & c. eos qui semel,* 20. *q.* 3. & not. gl. *fin. in c. Ad nostram de regul.* etiam non data perseverantia tridui: quæ non requirebatur, nisi ad effectum, ut quis obligaretur Religioni irrevocabiliter ex susceptione habitus professorum infra probationis tempus, ut declarat gl. *ult.* communiter recepta *in c. Constit. eod. tit. lib. 6.*

At vero secus dicendum videtur post Conc. Trid. quia ad validitatem professionis in quacunque Religione necessario exigitur, ut quis post susceptum habitum steterit per annum in probatione, ut *in c. 15. sess. 25. de regul.* Neque huic probationi potest modo renunciari etiam de communi consensu Novitii, & Religionis, ut probavi in prædicta Decretali *Ad Apostolicam, n.* 23. Cum autem probationis tempus a SS. Patribus institutum fuerit, ut Novitius probet asperitates Religionis, & Religio mores illius, ut legitur in *d. c. Ad Apostolicam,* consequens est, ut hæc probatio neque ex parte Novitii, neque ex parte Religionis fieri possit extra claustra: quandoquidem in solitudine, & silentio fieri debet probatio, *c. 1. & 2. 16. q. 1. c. Cum ad* 27 *Monasterium, supra de statu Monach.* & notat gl. Magna *in c. Beneficium, post medium vers. in contrarium l. 6.* nec Regulæ rigor in universum, aut Novitii mora extra Con- 28 vent. satis probari possunt *c. Monasteriis 19. q. 3.* Quod non obscure colligitur ex Regula S. Benedicti *c. 58. de disciplina suscipiendorum Fratrum,* ubi sic legitur: *Noviter veniens quis ad conversionem, non ei facilis tribuatur ingressus: sed sicut ait Apostolus: Probate spiritus, si ex Deo sunt. Ergo si veniens perseveraverit pulsans, & illatas sibi injurias, & difficultatem ingressus visus fuerit patienter portare, annuatur ei ingressus, & sit in cella hospitum paucis diebus: postea autem sit in cella Novitiorum, ubi meditetur, & manducet, & dormiat, & senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum omnino curiose intendat, & solicitus sit, si vere Deum credit, & si solicitus est ad opus Dei, ad obedientiam, & ad opprobria: prædicentur ei dura, & aspera, per quæ itur ad Deum, & probetur in omni patientia.* Hæc ibi. Et ex statutis cujusque Religionis, & præcipue ex Decretis generalibus Clem. VIII. pro institutione, & educatione Novitiorum, plurima præscribuntur, quæ manifestum est nullatenus impleri posse, nisi intra Monasterii claustra. Unde qui moratur extra, nec Religionem probat, nec probatur a Religione, & consequenter non satisfacit Concilio, quod reciprocam hanc probationem requirit ad valorem professionis. Et confirmatur ex eo, quod notat 29 Bartolus *in l. fin. §. Quoties n. 3. ff. de publican.* ubi format hanc quæstionem: (Quidam portavit habitum per annum, sed non stetit in Ordine; an dicatur veteranus? & certe non, quia debet stare in Ordine, (ita concludit ibi Bart. inducens ad hoc literam illius text. ibi: *Anno continuo in urbe.*

Hia in utranque partem adductis, pro solutione distinguendum arbitror, 30 an agatur de professione tacita, an vero de expressa.

Et quidem si agatur de professione tacita, quæ scilicet inducitur ex susceptione habitus professorum, vel ex gestatione annali habitus indistincti, idest, a Novitiis, & professis gestari soliti ad præsens pium *c. 1. de reg. l. 6.* cum suis concordantibus; concludendum videtur professionem non induci, nisi habitus suscipiatur, & deferatur in Monasterio; nam habitus professionis extra Monasterium sumptus non facit Monachum, ut *c. Statuimus de reg.* ubi hoc notat Host. *n. 2. in verb. Consuevit,* Archid. *in c. Beneficium n. 1. eod. tit. lib. 6.* Collect. *hic in princ.* dicens, hujusmodi habitum extra Religionem assumptum non solemnizare votum nisi cum expresse emittitur: & similiter si quis portet multo tempore habitum Religionis extra Monasterium, non censetur professus, c. *Ut clerici de reg.* & notat gl. in Clem. *Eos, in verb. In aliqua eod. tit.* & Abb. *in d. c. Porrectum n.* 8. Et est ratio secundum eum, quia tunc cessat præsumptio tacitæ professionis; nam si vellet profiteri, intraret Monasterium: & eum sequitur totidem verbis Silvester *in ver. Religio 3. q. 5. ver. quinto.* Neque obstat hæc Decretalis, quia hic præter susceptionem, & gestationem habitus Religionis præcessit votum castitatis; unde ex duobus imperfectis votum remansit solemnizatum, ut tetigi supra *n.* 6. Et hanc sententiam videtur olim probasse S. Congr. Conc. nam Jo. Maria dum in minore ætate esset, & incumberet servitiis Urbani de Guidariis, dum vixit Abbatis, & perpetui Commendatarii Abbatiæ S. Nicolai, Ordinis S. Basilii Messanensis Diœcesis, quæ annis sexaginta in Commendam Clericis secularib. concedi consuevit, & in qua Regularis observantia non vigebat, nec Conventus erat; quatuor minores Ordines, & successive alios, etiam Presbyter. ad titulum dict. Abbatiæ de licentia Commendatarii suscepit, habitumque a Monachis S. Benedicti gestari solitum, ipse per se, non autem per aliquem facultatem habentem, suscepit & hucusque gestavit. Dubitatum fuit an censeretur emisisse tacitam professionem. Fuit in Congr. consideratum, eos, qui extra Monasterium, & Congr. Monachorum deferunt habitum Regularem, non ideo obligari Religioni, gl. in Clem. *Eos, in verb. In aliqua de reg.* Abb. *in c. Ut clerici, eod. tit.* sed posse compelli dimittere, vel intrare; hic autem fuit extra Congr. Monachorum, cum in ea Abbatia, in qua mansit, nullus existat Monachus: item non potest videri professus, cum per seipsum habitum susceperit: oportet autem professionem recipi ab eo, qui habet potestatem recipiendi *c. Porrectum,* ubi Abb. *n. 5. 9. & 11. de reg.*

Noluit tamen Congr. decidere; sed rejecit ad Signaturam, & voluit ore dici supradictas decisiones.

Si vero agatur de professione expressa, tunc existimo 31 tres casus esse distinguendos.

Primo, casus est in Novitio, qui sex menses stetit in Monasterio, ac deinde exivit sine licentia Superioris, & in seculo tres, vel quatuor dies moratus est; demum ad Monasterium reversus, post alios sex menses professionem emisit, & in hoc casu Abb. *in c. Ad Apostolicam n. 9. supra de* 32 *reg.* dicit Barth. Brix. disputasse supradictam quæstionem, & tenuisse professionem valere; idemque tenuisse glos. *in c. Eum qui certus est, de reg. jur. lib. 6.* & Specul. *in tit. de stat.*

stat. Monac. in §. 1. in vers. 37. sed minor de Abbate; nam Barth. Brixien. *in sua q. Venereali* 68. incip. *Aliquis intravit Monasterium*, quem refert, & sequitur gl. præalleg. format quæstionem longe diversam, videlicet, an Novitius, qui e Monasterio exivit finito anno probationis, si post longum tempus ad eandem Religionem revertatur, debeat ex integro stare per alium annum in probatione; & resolvit non teneri per dictam Regulam: *Eum, qui certus est, alterius certiorari non oportet, nisi conditio personæ, vel Religionis sit immutata.* Quæ sententia verissima est, eandem sæpius probavit S. Congr. Conc. ut dixi *in c. Ad Apostolicam n. 43. de regul.* Et locus Speculatoris videtur corruptus; quia utitur iisdem verbis, quibus utitur Brixiensis, licet illius non faciat mentionem: unde loco verborum, Ante tempus finitum, videtur restituendum, Post tempus finitum: prout loquitur Brixiensis. Sed quidquid sit de his, quod spectat ad casum superius propositum; concludendum est professionem non valere, prout ipse Abbas concludit *loc. cit.* in Ordinibus Mendicantium, in quibus professio infra annum emissa non obligat Religioni in specie, ut *c. Non solum, & c. Constitut. de regul. l. 6.* Idemque ante eum tenuerunt Paulus de Eleazaris, & Jo. de Lignan. in Clem. *Eos de Regul.* & aperte Batt. *in l. Interdum, §. Quoties n. 2. ff. de publican.* & est
33 communis opinio, ut testatur Navarrus *d. cons. 32. vers. Tertio de Regul.* Ratio est, quia annus probationis, sine quo post Conc. Trid. in quacunque Religione irrita est professio, debet esse continuus, *ut c. 1. ibi, Per totum sequentem annum in Monasterio permanserit, de Regularibus lib. 6.* & tenet omnes *in d. c. Ad Apostolicam*; generaliter enim ubi jura certi temporis mentionem faciunt, intelligi debent de tempore continuo; quia regulariter omne tempus debet esse continuum, ut notat gl. *in rubric. de divers. & temporal. præscript. circa finem, ver. Sed hic notandum,* Card. in Clem. *Causam n. 12. vers. Quia regula est, ut omne tempus de elect.* Et in proposito est bonus textus *in d. l. Interdum, §. Quoties, ff. de publican.* ubi servus dicitur Novitius, qui non stetit in urbe per annum continuum. Facit *l. unic.* ibi, *Ad viginti annos observatione jugi, C. de professor. qui in urbe Constantinopol. l. 12.* Novitius autem, qui infra annum per aliquot dies absque licentia Prælati in seculo moratus est, non dicitur stetisse in probatione per annum continuum, quia tempora non conjunguntur; ad quod facit optimus textus *in l. Ubi fidejuss. ff. de solut.* per quem textum, juncta gl. *in verb. Sive dena*, Bartol. ibi, *in principio*, format talem quæstionem:
34 Statuto civitatis Lucanensis cavetur, ut exbannitus in centum libris supra possit impune offendi: modo quidam habeat plura banna, unum scilicet in libris quinquaginta, aliud in quadraginta, & aliud in quinquaginta, quæ simul conflata excedunt centum, non autem disjuncta: quærit Batt. an possit offendi impune: & determinat non posse; quia quinquaginta, & quinquaginta non sunt centum; aliud est enim quinquaginta, & quinquaginta, & aliud centum; sicut aliud sunt dena, & dena, & aliud viginti; ut est casus *in d. l. Ubi, fidejuss.* Ita ergo in proposito tempora probationis non conjunguntur; quia propter intermissionem diversificantur mores, & opera hominum, *ut l. Si non fortem, §. Libertus, ff. de condit. indebit*; & certum est, gravius esse Religionis duritiem, & rigorem experiri per annum integrum, quam per annum interpolatum, ut Abbas considerat in prædicta Decretali, *Ad Apostolicam*, sicut docuit experientia reos in quæstionibus positos atrocius cruciari ex tortura unius horæ continuæ, quam dimidiæ repetitæ cum aliquo temporis intervallo, secundum ea, quæ notantur per Batt. & Doctores *in l. Unius, §. 1. ff. de quæstionibus*, & per Hippolytum de Marsil. *in l. Repeti n. 4. & seq. & n. 10. ante fin. ff. eod.* Ergo talis non perfecte regulam expertus est. Et in hanc sententiam sæpius respondit S. Congr Conc.
35 & in specie cum Michael Angelus dubitaret, an valide professus esset, cum tres menses in Monasterio moratus inde exierit, & postea reversus, & alios tres menses ibidem moratus, superveniente infirmitate rursus exierit, eaque liberatus, & ad Monasterium reversus post novem menses in manibus ministri professionem emiserit, habitumque professorum susceperit, quem decem, & octo menses gestavit: S. Congr. censuit professionem expressam non valuisse, quia intra annum facta: nec tempora posse conjungi, sed requiri annum continuatum: inductam tamen fuisse tacitam ex lapsu, & gestatione habitus Professorum per tantum tempus. Quinimo Procuratori Generali Ordinis Minimorum quærenti, an Novi- 36
tius, qui a Monasterio, ut aliam Religionem ingrederetur, ubi erat, ac duas tantum horas in alio Conventu moram traxerat, mox que facti pœnitens reversus fuerat, teneretne incipere novum annum probationis: responsum est, teneri ab eo die quo rediit. Porro ex statutis quarundam Religionum hoc ipsum expresse cautum reperitur, ut in Ordine Carmelitarum, in quorum Constitutionibus *p. 1. c. 13. de recept. & probat. novit. n. 3.* sic legitur: *Si quando evenerit quempiam ex Noviciis temere a Conventu fugam capere, ac extra Conventum in domos secularium se conferre, ordinamus non posse hunc amplius ad habitum Religionis, atque adeo intra Conventum recipi absque expressa licentia Prioris Generalis: cum vero admittetur, incipiat annum probationis a die, quo iterum fuerit in Religione acceptatus.* Hæc 37
ibi. Si tamen Novitius non exivisset e Monasterio, sed animo fugiendi intra claustrum aliquantisper latitasset, non propterea annus probationis censeretur interruptus, ut ex facto respondit Navar. *cons. 33. Puer quidam de reg.*

Secundus casus est in Novitio, qui post moram alicu- 38
jus temporis in Monasterio, puta sesquimensis, aut duorum, vel trium mensium, de licentia, & mandato Superioris exivit, ac sub illius obedientia, & ex rationabili causa residuum anni temporis extra Monasterium mansit, & expleto anno professionem emisit. Et manifestum est, hujus professionem valere, ut in decisione S. Congr. superius relata *n. 25.* Prima ratio est, quia nullo jure cavetur, ut Novitius per annum integrum debeat semper, & continue manere intra claustra, quin potius oppositum est cautum *in hoc c.* & in aliis supra allegatis pro parte negativa *n. 24.* Secunda ratio, quia Monachus, ubivis loco- 39
rum degat de licentia Abb. fingitur degere intra claustra, ut inquit Abbas Siculus *in c. ex rescripto n. 5. de jurejurand.* ubi refert ita dixisse Abbatem Antiquum *in c. Cum illorum, de sent. excom.* & sequitur Silvest. *in ver. Religio 3. q. 19. vers. 5.* & Navarr. *in comm. 4. de regul. super c. Statuimus 19. q. 3. n. 74.* licet Abb. Antiq. explicite hoc non dicat, sed tantummodo, Monachum posse absolvi per Abbatem, etiamsi aliquem percusserit extra claustra. Tertia ratio, quia negari non potest, quin Superior possit impertiri licentiam subdito suo morandi extra claustra ad tempus, & ex rationabili causa, ut concludit Abb. *in d. c. Ex rescripto n. 5. vers. Post dici.* At absurdum esset, ut Novitii a Monasterio exeuntes de Abbatis licentia ad visitanda loca sacra, vel ad visendos parentes, vel cognatos suos ægrotantes, vel ad testimonium ferendum, aut ob aliam justam causam, ex hoc annum probationis interrumperet. Item enarrent Reges, & Principes, qui sunt Magni Magistri Religionum Militarium, dum milites Novitios post duos, vel tres menses Novitiatus frequenter mittant ad defendenda aliqua oppida, aut ad bella contra infideles, ut ibi tempus probationis absolvant.

Quarta ratio, quia jure cautum non reperitur, ut No- 40
vitius probare debeat omnes asperitates Religionis in specie; unde satis est, ut illas probet in genere degendo per annum sub obedientia Prælati: alioquin si Novitius statim post susceptum habitum morbo correptus in lecto decumberet sex, vel octo, aut decem menses, elapso anno non posset valide profiteri, quod esset absurdum, *ad hoc c. Sicut nobis supra de regul. & c. Ex parte il 1. supra de convers. conjugat.* Et sæpe contingit, ut Novitii extra Monasterium degentes de mandato Prælati vitam ducant asperiorem, & duriorem, currentes, ac redeuntes, laborantes, & male comedentes, quam qui in claustro sub umbra, & bene edentes morantur, prout hæc adnotavit Nav. *in prealleg. cons. 32. de regul.*

Tertius denique & ultimus casus est in eo, qui habi- 41
tum Regularem assumpsit extra Monasterium, nec unquam per anni circulum ingressus est claustrum. Et talis licet jure communi inspecto, quando probationis tempus erat arbitrarium, recipi posset ad professionem; tamen existimo secus dicendum esse post Conc. Trid. ut dixi supra *n. 26. & seqq.* cum enim sit de substantia professionis, ut Novitius per annum probet rigorem Religionis, & rigor hujusmodi potissimum consistat in Regulæ observatione, & communi vita, victu & vestitu, ut insinuat Tridentina Synodus *in c. 1. sess. 25. de regul.* utique non apparet, quo pacto Religioni perpetuo incorporari possit is, qui nunquam fuit in Monasterio. Accipe exemplum in Religione Carthusiana, quæ ob stri-

ctiorem clausuram est omnium Religionum arctissima, ut in Extravagant. 1. *de Regul. inter communes*; & finge aliquem suscepisse habitum hujus Ordinis, sed nunquam intrasse clausuram Monasterii, quomodo hic dici potecit stetisse in probatione, qui præcipuam Religionis asperitatem expertus non est? Profecto ut talis teneretur in quodam veluti perpetuo carcere vitam ducere inexpertus, & improbatus, valde absonum esset, & contra statuta Patrum, qui probationis tempus instituerunt in subsidium fragilitatis humanæ, ut legitur *in d. c. Ad Apostolicam de Regul. & in c. Non solum eod. tit. lib. 6. ad hoc c. Monasterii* 19. *q.* 3. ubi dicitur esse nimis grave improbatos Monasteriis applicare.

Quod multo clarius hodie procedit in Italia, & Insulis adjacentibus, quoniam ex supracitatis Decretis Clementis VIII. ad Novitiorum receptionem, institutionem, & professionem spectantibus, in Bullar. *tom.* 3. *pag.* 130. irritæ decernuntur Novitiorum receptiones ad habitum, & professionem extra Conventus designatos, ut latius patebit in quæstione proxime sequenti.

42 Successive igitur QUÆRO, positis Decretis Clementis VIII. de Novitiis ad habitum Regularem, & professionem non admittendis, nisi in Conventibus ad id per S. Apostolicam designatis, an ad professionis validitatem requiratur ut tam receptio ad habitum Regularem cum perseverantia annali, quam professio fiat in Conventu ut supra designato ad recipiendos Novitios.

43 Verba primi Decreti editi die 12. Martii 1596. sic se habent: *Præcipimus omnibus Generalibus, &c. ut de cetero neminem sub quovis prætextu, aut colore ad habitum Regularem admittant, nisi in Conventibus auctoritate nostra designandis. Insuper sancimus, ut quoad hujusmodi Conventus per Nos deputati non fuerint, Superiores ad receptionem quorumcunque Novitiorum sive ad habitum, sive ad professionem omnino abstineant*; & infra: *Receptiones vero, & professiones quaslibet eorum, qui contra hujusmodi Decretum admissi fuerint, nullas, & irritas esse ex nunc decernimus.*

Verba autem secundi Decreti editi die 20. Junii 1599. sunt infrascripta: *Sanctissimus cum distincte prohibuerit, ne quis ad suscipiendum habitum Religionis admitteretur, profiteretur ve, quousque Monasteria, & Conventus aliquot destinarentur: quia tamen non obstante tali prohibitione cognovit nonnullos prætextu licentiarum receptos, & admissos fuisse: nunc denuo præcipit, ne quenquam nisi per literas in forma Brevis ad habitum Regularem suscipiendum, nisi in Conventibus designandis, recipere, aut receptos ad professionem admittere ullo modo audeant: quinimo receptos contra primam prohibitionem, etiamsi imperfectum habitum, aut sine capucio gerant omnino ejicere debeant*; & infra: *Receptiones vero & professiones quaslibet eorum, qui contra hujusmodi Decretum admissi fuerint, nullas & irritas esse ad quemcunque effectum ex nunc decernit, & declarat.*

44 His positis, pro clariori quæstioni solutione quatuor casus videntur distinguendi.

Primus est, cum quis acceptatur ad Religionem extra Conventum ad recipiendos Novitios designatum, non tamen ibidem induitur habitu Regulari, sed ad locum ut supra designatum transmittitur, ibique habitum suscipit, annum probationis agit, ac profitetur. Et hic primus casus est satis clarus, sive Decretorum verba, sive mentem consideremus; vere enim, & in effectum talis dicitur receptus ad habitum in Conventu designato, ibique absolvit novitiatum, & professionem emittit; quod est secundum verba, & mentem Clementis in utroque Decreto, ut clarius etiam patebit ex dicendis in casu sequenti; & acceptatio præcedens dicitur potius destinatio, quam a-

45 ctualis receptio, seu admissio ad habitum Regularem: quæ quidem destinatio non facit eum Novitium, vel personam Ecclesiasticam, aut Religiosam, ante actualem susceptionem habitus Regularis, arg. *l. fugitivus, ff. de verbor. signif.* notat Innoc. *in c. Porrectum n.* 3. *vers. Nec sunt ista persona de foro Ecclesiæ regul.* & colligitur ex Trid. Conc. Decreto, *c.* 15. *sess.* 25. *de regul.* ponderando verba illa, *Post susceptum habitum in probatione steterit*, ut dedux, latius *in c. Quia ingredientibus n.* 6. *supra de testam.* Sed & jura inducentia tacitam professionem considerant annalem habitus delationem, non simplicem destinationem, *ut in c. Significatum supra de regul. & c.* 1. *eod. in* 6. & in Clem. *Eos eod. tit.* Ideoque S. Congr. Conc. declaravit, Decretum *c.* 16. *sess.* 25. *de regul.* qua parte præscribit formam servandam in renunciationibus Novitiorum, non comprehendere renunciationes factas ante ingressum, hoc est, ante habitus susceptionem, etiam ingressus contemplatione. Et hunc primum casum S. Congr. Regularium semper habuit pro indubitato.

Secundus casus est, cum quis a Superioribus Religionis ad habitum recipitur, & eo ipso inducitur in Conventu ad recipiendos Novitios non designato; non tamen recipitur pro eodem Conventu, sed pro alio, ut præfertur, designato, ad quem postea transmittitur, ibique peracto probationis anno professionem emittit. Et hoc secundo casu quamvis verba utriusque Decreti videantur primo intuitu obstare validitati professionis, cum negari non possit, quia Novitius primo admissus fuerit ad habitum extra locum designatum; tamen verius videtur, ex hoc capite professionem non esse nullam; nam verba illa, *Ad habitum Regularem non admittatur*, atque illa, *Non audeant ad habitum suscipiendum recipere*, intelligenda sunt cum effectu, arg. *c. Relato, de Cleric. non resident. c. Aut verba de pœnit. dist.* 1. gl. in Extravagant. *Suscepti, in verb. Cum effectu, ne sed. vacant.* Frider. de Sen. *cons.* 10. *casus talis est in fin.* Hic autem Novitius inspecto effectu dicitur admissus, & receptus in loco designato, ubi per annum integrum probat austeritatem Religionis, & Religio mores illius, juxta textum *in c. Ad Apostolicam, de regul.* & ubi postea ad solemnem professionem admittitur, aut e Monasterio ejicitur, ad præscriptum *d. c.* 16. *vers. Finito, sess.* 25. *de regul.* Quamvis enim indutus fuerit habitu Regulari in Conventu non designato, non tamen fuit receptus, ut esset Novitius ejusdem Conventus, sed alterius designati, pro quo, & cujus nomine fuit receptus: attenditur enim, cujus nomine, & contemplatione actus fuerit principaliter gestus, *c. Requisisti*, ubi gl. & Doctores not. *ff. de testament. l. Filius, C. si adversus rem judic. l. Si quis domum, §. penult. in fin. ff. Locat. l. Sed si plures, § In arrogato*, ubi gl. dat concordant. *ff. de vulgar. & pupillar.* Quod absolute procedit secuta ratificatione illius Conventus, cujus nomine ad habitum admissus fuit, *c. Cum virum*, ibi, *Præsertim si ratihabitione secuta, quod ante gestum fuerat, roboratur*; *& c. Significatum de regul. c.* 1. *eod. lib.* 6. *& c.* 1. *supra quodmat. cans.* Monachi enim receptio quemadmodum fieri potest Superiore mandante, ita & postea ratificante, ut notat Innoc. *in c. Porrectum n.* 4. & Hostien. post eum *n.* 13. *in ver. Et recipitur de regul.* & communi regula paria sunt consensisse ab initio, vel ratum habere post factum, *c. Salonitana* 16. *q.* 1. *c. fin. de his quæ fiunt a Prælat. sine cons. c. Cum nos, c. Cura, & c. Suggestum de Jurepatr. cum similibus*. Imo ratificans dicitur auctor facti, *l. In summa, §. Cassius*, & ibi Bald. 47 *ff. de aqu. plu. arcen.* & ideo perinde est, ac si a principio fecisset, *l. Cum fundus, § Servum*, & ibi Decius *in* 3. *notab. ff. Si cert. pet.* Bald. *cons.* 379. *col. 2. n.* 6. *in fin. vers. Et quod fit lib.* 1. Oldrad. *cons.* 326. *n.* 17. *vers. Nec obstat.*

Accedit, quod cum Novitius, ubi primo est receptus, non esset perseveraturus, receptio illa momentanea non videtur attendenda ad professionis nullitatem inducendam; quia receptio, de qua Decreta Clementis loquuntur, non solum cum effectu intelligenda est, sed etiam cum effectu durabili, arg. *c. Ad nostram*, ibi, *Statim pœnituit, quod habitum induisset*, ubi id notat gl. *de regul. & in c. Constat, in ver. Statim* 1. *q.* 1. Roman. *cons.* 326. *n.* 4. *vers.* 1. & Abb. *cons.* 69. *per totum lib.* 1. Et cum versemur in materia pœnali ob pœnam privationis officiorum, utriusque vocis, & inhabilitatis, ex Decretis Clementis impositam Superioribus recipientibus Novitios extra Conventus designatos, factum non dicitur, quod factum non durat, *c. Nam & ego, de verb. significat.* Abb. *d. cons.* 69. *col.* 1. *in fin.* Ac demum cum receptio in loco non designato de jure non fuerit sortita effectum, non præstat impedimentum, quominus in Conventu designato Novitius recipi valeat, *c. Non præstat de regul. jur. lib.* 6. per quem textum Navarr. *cons.* 28. *n.* 3. *de regul.* respondit, professum nulliter infra annum probationis non egere nova receptione capitulari, sed satis esse, ut perseveret, & post annum profiteatur, quia illa prius facta nullius penitus est effectus, ideoque nec prodest, nec nocet, ut ibi per eum.

Et eo magis quod Conventui designato per receptionem Novitii nulla fit injuria, cum sit in potestate Capituli

Con-

Conventualis, vel alterius, ad quem spectat, illum non admittere, imo etiam admissum infra annum probationis expellere, si eum Religioni aptum non judicaverit, *d. c. Ad Apostolicam*, *& c. Consulti*, *& c. Statuimus*, *de Regular. c. Non solum*, *& c. Constitutionem eod. tit. lib. 6.* & Conc. Trid. *d. c. 16. sess. 25. de regular.*

48 Quod tamen ita temperandum est, ut annus probationis non computetur a tempore suscepti habitus extra Conventum designatum, cum quoad hoc receptio illa sit nulla, & contra verba, & mentem Clementis; sed solum a tempore receptionis, & actualis ingressus in Monasterium designatum. Ita colligitur ex gl. *in c. Significatum*, *in verb. Ratam habueris de Regularib.* ubi significant contrarium, quod receptio, seu professio ab initio nulla, per ratihabitionem convalescat; *ut c. De illis il secondo de desponsat. impuber.* solvit dicens, valere, ut ex nunc, non ut ex tunc, *l. Observare in fin. de officio proconsul* & eam gl. sequuntur ibi communiter Doctores: idemque censent Innoc. Hostien. Jo. Andr. Anchar. Abbas, & alii communiter *in c. Consulti*, *& in c. Quidam de convers. conjug.* Quod diligenter observandum est a Superioribus Regularibus; nam cum annus noviriatus debeat esse consummatus in totum, *c. Ad nostram*, juncta gl. *in ver. Ante consummationem de reg.* & ex sententia S. Congr. Conc. currat de momento ad momentum: si computatio fieret a tempore receptionis ad habitum extra Monasterium designatum, annus non esset integer, atque professio irrita esset, ex decreto *d. c. 15. sess. 25. de regular.*

49 Tertius casus est, cum Novitius admittitur quidem ad habitum Regularem in Conventu designato, ibique induitur, sed deinde transmittitur ad agendum annum probationis extra locum designatum, & postea redit ad primum Conventum, & in eo profitetur: & certum est, professionem esse nullam, quia decreta Clementis ad professionis validitatem copulative requirunt, ut tam receptio ad habitum Regularem, quam professio fiant in Conventu pro novitiatu designato, ut latius dicetur inferius *in 4 casu* Dum autem requirunt, ut receptio ad habitum fiat in Conventu designato, hoc intelligendum est de receptione cum effectu durabili, & perseverantia annali, *ut c. Ad nostram*, & ibi gl *in ver. Statim de regular.* cum aliis superius adductis in 2. casu: non enim dicitur venisse, qui non stetit, *c. Si quis autem 18 dist. c. 11. Si postquam*, & ibi gl *in ver. Mente*, *& c. Cupientes*, *§. Si per viginti*, ubi gl. *in verb. Compareant de elect. in 6.* facit text. in *l. Si pro patre*, ibi: *Versum autem sic accipimus, ut versum duret*, *ff. de in rem verso.* Quibus accedit, quod finis Clementis fuit, ut Novitii probarentur in Conventibus strictioris observantiæ, atque ibi probati & idonei reperti, ad professionem admitterentur, aut e Monasterio ejicerentur, ad præscriptum Tridentini Concilii, *d. c. 15. & c. 16. vers. Finito tempore novitiatus*, *sess. 25 de regular.* Ideoque dum locutus est de receptione, & admissione, censendus est intellexisse de effectuali, & cum annali perseverantia; alias enim admissio illa esset inanis & frustratoria, & lex esset imposita verbis, non rebus, contra regul. *c. Commissa*, *§. Porro*, *de elect. lib. 6.* & in simili casu scripsit Lapus *allegat. 4. n. 7.*

Præterea, dum decreta exprimunt duo extrema, nempe receptionem ad habitum, & professionem, censentur includere etiam medium, id est annum probationis, *c. Quia sunt culpa 28. dist. c. Inter dilectos*, *vers. Dum primom de fid. instrum. gl. fin. in c. in die de consecrat. dist. 5.* Bart. *in l. Celsus n. 21. ff. de usucap.* Frideric. de Sen. *cons. 61. n. 2. vers. Sed ad hoc respondeo*, latissime Alciatus *de præsumpt. in reg. 3. q. 22.*

Ac demum Novitius ibi profiteri debet, & a Capitulo illius Conventus admitti, ubi illius mores cogniti, & probati fuerunt, *c. Gonsaldus 17. q. 2. d. c. Ad Apostolicam c. Statuimus*, *& c. Consulti de Regul. c. Non solum*, *& c. Constitutionem*, *eod. tit. lib. 6.* Unde parum refert ad professionis validitatem, ut Novitius profiteatur in Conventu designato, nisi ubi per annum in probatione steterit. Nec refert, quod haberi possit notitia morum per attestationem Superioris illius Conventus, ubi fuit Novitius: siquidem per hoc non satisfit intentioni Clementis; esset enim in facultate Conventus non designati admittere Novitios ad professionem, aut illos repellere, concedendo, vel denegando literas testimoniales, contra intentionem in prædictis decretis expressam. Ex mente igitur Clementis, ut Novitius admitti possit ad professionem, requiritur notitia experimentalis illius Conventus, qui debet eum ad professionem admittere, non autem per relationem alterius: & hunc casum S. Congregatio Regularium similiter habuit pro claro. Quod aperte etiam constat ex literis in forma Brevis S. D N. Urbani VIII. sub die 2. Aprilis 1632. in quibus dicuntur invalidæ professiones eorum, qui annum probationis non fecerunt in Conventibus ad recipiendos Novitios designatis; & propterea præcipitur Ordinariis locorum, & Superioribus Regularibus, ut sic professos ad professionem denuo emittendam admittant absque novo probationis anno.

50 Ultimus casus est, cum Novitius actualiter recipitur ad habitum in Conventu designato, ibique perseverat per annum in probatione; sed postea mittitur ad professionem emittendam extra locum designatum: & tunc 51 si mittatur absque admissione, ac literis testimonialibus Conventus, ubi fecit annum novitiatus, absolutum videtur, professionem esse nullam, cum in Monasterio deputato emissa non fuerit; ut requirunt verba expressa & ratio utriusque decreti. Nam probatio Novitii per annum in loco designato nihil prodesset, si absque consensu Capituli ejusdem loci esset in facultate Capituli cujusque Conventus laxioris observantiæ illum admittere ad professionem. Deest ergo hoc casu unum ex duobus substantialibus requisitis ex Decretis Clementis ad professionis validitatem, nempe ut professio emissa fuerit in Conventu ad recipiendos Novitios designato. 52 Sin autem Novitius expleto anno probationis in loco designato, ibidem a Capitulo Conventuali judicetur habilis ad professionem emittendam, & postea cum literis attestationis hujusmodi transmittatur ad alium Conventum non deputatum, ibique profiteatur, ut sit filius illius; res videtur magis dubia, quia Novitius vere probatur in loco, ubi viget Regularis disciplina, & ibi admittitur ad professionem emittendam, licet illam postea alibi actualiter emitat. Ceterum obstant utriusque decreti verba, quæ in prohibitione loquuntur alternative, ut ibi: *A receptione quorumcunque Novitiorum sive ad habitum, sive ad professionem omnino abstineant*; & ibi: *Ne quis ad suscipiendum habitum Religionis admitteretur, profiteretur ve*; ac demum ibi: *Ne ad habitum Regularem suscipiendum, nisi in Conventibus designandis, recipere, aut receptos ad professionem admittere ullo modo audeant.* 53 In prohibitione autem alternativa sufficit alterutrum verificari, ut sit locus pœnæ, *l. Si quis ita stipulatus in fine*, *ff. de ver. oblig.* & notat Dynus in regula *In alternativis*, *vers. Ad secundam partem oppono*, *de regul. juris l. 6.* dixi in cap. *Inter ceteras n. 10. supra de rescrip.* maxime ponderatis verbis *quorumcunque Novitiorum*, *omnino*, *& ullo modo*, quæ cum sint universalia, & geminata, ostendunt magis enixam voluntatem conditoris obligandi in quocunque casu ex prohibitis, per ea, quæ plene scripsit Cravetta *cons. 295 Verba transactionis n. 1. seqq.* In clausula vero irritante eadem decreta loquuntur copulative, ut ibi: 54 *Receptiones vero, & professiones qualibet; atque ita irritant non solum receptionem ab habitum extra locum designatum, sed etiam professionem ibi emissam, ita ut satis non sit, ut aliquis receptus fuerit in loco designato, nisi etiam ibi profiteatur.* Hæc enim est natura copulæ, *l. Si heredibus*, *ff de condition. instit. d. l. Si quis ita stipulatus*, *ff. de verb. obligat. c. Ex parte supra de rescript.* glos. in Extravagant. *Suscepti*, *in ver. Taxata de elect* Quo loco similiter expendenda est dictio universalis repetita, *qualibet*, & *quoscunque*, de quibus per Roman. *cons. 31. Visis n. 2.* & Cravettam *loc. cit* Negari autem non potest, quin hoc loco Novitius, quamvis receptus, & probatus in loco designato, ibique ad professionem habilis judicatus fuerit, tamen extra illum postea professionem emiserit: aliud enim est habilem judicare ad professionem faciendam, aliud realem professionem recipere, & Religioni incorporare celebrando contractum ultro citroque obligatorium, qualis dicitur solemnis professio, *cap. Porrectum*, ubi notatur, *de regul.* Hostien. Joan. Andr. & DD *in cap. Ad Apostolicam eodem titul.* Navarr. *cons. 26. in principio eodem titul.* quippe votum non solemnizatur per admissionem ad professionem, sed per professionem ipsam tacitam, vel expressam, *ut in capitulo Unic.*

55 *de voto lib. 6.* Quamobrem hoc casu Novitius post annum
probationis expletum in loco designato, cum attestatione
Capituli Conventualis mitti poterit ad Conventum, ubi
recipiendus sit in filium, aut certe ejusdem Conventus
consensus, & acceptatio in filium per literas requiri poterit
juxta constitutiones, atque consuetudines cujusque
Religionis, ac deinde obtenta hujusmodi acceptatione,
Novitius in primo Monasterio sui noviciatus debebit
actualem professionem emittere; nam cum verba De- 56
cretorum Clementis sint clara, non admittunt interpre-
tationem, neque voluntatis conjecturam, *l. Licet Imperator, ff. de legat.* 1 gl. magna *in c. Quod interrogasti in fin. 27. dist.* Abb. *cons. 97. n. 1. vers. Et primo quia lib. 2.* Socein. *cons. 13. n. 38. lib. 1.*

DE CONJUGIO SERVORUM.

Innocentius III. H. Episcopo.

CAPUT IV.

AD nostram noveris audientiam pervenisse, quod G. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus R. militem, a muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Cardinalem eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia, liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

S U M M A R I U M.

1 *MAtrimonium separatur, si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, & tum alia contrahere potest.*
Is tamen, qui decipit, non potest divertere invito libero, sed cogitur ab Ecclesia stare matrimonio n. 7.
2 *Legatus in Provincia sua potest causas matrimoniales cognoscere, ac diffinire.*
3 *Et quid post Concilium Tridentinum.*
4 *Error conditionis dirimit matrimon. jam contractum.*
Procedit, si error sit conditionis deterioris, n. 6. & 13.
Secus si sit conditionis melioris, n. 8.
Et quid in errore qualitatis personæ, n. 11.
5 *Errantis nullus est consensus.*
Declaratur, n. 8. & seq.
9 *Error est unum pro alio putare.*
12 *Ratificatio actus nulli non inducitur sine scientia nullitatis.*
13 *Procedit, si nullitas cognita verisimiliter retraxisset ab actu gerendo; alias secus.*
14 *Subreptio non inducitur ex taciturnitate eorum, quæ non retraxissent Principem a gratia concedenda.*
15 *Matrimonium nullum, data notitia nullitatis ratificatur per supervenientem consensum facto, vel verbis expressum.*
16 *Copula carnalis inducit consensum conjugalem, licet nullum verbum proferatur, si aliquis tractatus præcesserit; alias secus, n. 18.*
Et quid post Concilium Tridentinum, n. 19.
17 *Verba in matrimonio non sunt necessaria præcise, etiam quantum ad hoc, ut Ecclesia de matrimonio contracto certificetur.*

1 A*D nostram.* Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, separatur matrimonium; & cum alia contrahere poterit. Hoc dicit secundum Jo. Andr. cum quo ceteri concordant. Secunda pars ibi, *Ideoque.*

2 Nota primo ex principio literæ, Legatum Sedis Apostolicæ in provincia sibi decreta posse cognoscere, ac diffinire causas matrimoniales, & in casibus a jure permissis matrimonium separare, Host. *hic in princ. in verb. Militem*, Jo. Andr. *n. 2.* & Abb. *in 1. not.* qui subdit hoc facere ad limitationem, *c. Accedentibus de excess. Prælat.* ubi dicitur esse dignitatis Episcopalis causas matri-
3 moniales audire. Sed hodie causæ omnes fori Ecclesiastici, & præsertim matrimoniales, & criminales, in prima instantia coram Ordinariis locorum sunt cognoscendæ, ac terminandæ, nec Legati etiam de Latere quarumcunque facultatum vigore possunt in prædictis causis Episcopos impedire, aut aliquo modo jurisdictionem iis præripere; alias eorum processus nullius momenti sunt, & ad damni satisfactionem partibus illati tenentur ut statuitur Decreto Conc. Trid. *c. 20 §. Legati quoque sess. 24.* unde nisi speciali facultate post Concilium sint muniti, in prædictis causis nullatenus se ingerere possunt.

Secundo nota ibi, *Separavit*, errorem conditionis 4
dirimere matrimonium jam contractum, ac proinde ab
Ecclesia esse separandum, concordat *c. Proposuit, supra
eod. & c. Si quis ignorans 29. q. 2.* & merito, quia er- 5
rantis nullus est consensus, *c. Si quis ancillam, §. Hic
ita 29. q. 1. & l. Non idcirco, C. de jur. & fact. ignor.* imo
nil magis contrarium consensui, quam error, *l. Si per
errorem, ff. de jurisd. omn. judic.* & notat gl. 1. hic, & communiter Doctores.

Adverte tamen quia non omnis error vitiat matrimo- 6
nium, unde pro pleniori doctrina sic distingue secun-
dum Ant. de Butr. hic *n. 5.* Quidam est error conditionis
deterioris, per quem scilicet fit deterior errantis con-
ditio, ut quia credidit eam liberam, cum esset ancil-
la; & hic error vitiat, ut *in hoc c. & in c. Proposuit,
supra eod. & in c. Si quis ignorans 29. q. 2.* Si tamen an-
cilla velit invito ingenuo divertere, cogenda est ab Ec-
clesia stare matrimonio: & idem in casu controverso; 7
nam qui decipit compellitur, ut notatur *in c. 1. de eo,
qui duxit in matr.* & hic per Butr. *in fin.* Anchar. *n. 4.
vers. Quæris gl.* Abb. & Alex. de Nævo *in fin.* Navarr. *in
Manual. c. 22. n. 33.* Quidam est error conditionis me- 8
lioris, veluti cum quis contrahit cum libera, quam
credit esse ancillam. Hic quidem errat, quia error ni-
hil aliud est, quam unum pro alio putare, *c. In quibus
22. q. 2. c. Quamvis 28. dist.* & tamen nemo dixerit, ex
hujusmodi errore matrimonium vitiari, quia si scivisset
eam liberam verisimilius contraxisset, cum per hoc er- 9
rantis melior fiat conditio, nec respectu suæ conditio-
nis dicatur deceptus; ita notabiliter distinguit Goffredus
in Summ. hujus tit. §. Item quid si servos, Host. hic *n. 1.*
Jo. Andr. *n. 2. in ver. Conditionis*, Butr. *n. 5. vers. Obstat
1.* & alii communiter, & consentit D. Th. *in 2. q. 6. art.
8.* ut scripsi plenius *in c. Significatum, a n. 21. usque ad n.
27. de regul.* ubi per hanc doctrinam tenui contra Do-
ctores modernos, professionem tacitam induci per de-
lationem annalem habitus indistincti, non obstante er-
rore, seu ignorantia nullitatis expresse, *a n. 1. usque ad
n. 49* Quidam est error qualitatis pariis conditionis, ut 10
quia credit eam servam Ecclesiæ, & est serva privati:
& hic error non impedit matrimonium, quia sufficit,
ut hoc non sit de jure scriptum. Quidam denique est er-
ror qualitatis personæ, ut si ducat pauperem, quam pu-
tabat locupletem; aut corruptam, quam putabat virgi-
nem: & hic error similiter matrimonium non dirimit,
quia non evacuat consensum, ut 29. q. 1. §. *Ad hæc non
omnis error*, Jo. Andr. & Butr. *loc. cit.* & nemo discrepat.

Tertio nota ibi, *Postquam intellexit conditionem* 12
ipsius, ad inducendam ratificationem actus nulli neces-
sario requiri, ut ratificans sciat, & intelligat illius nul-
litatem; non enim potest haberi ratum quod ignora-
tur, *l. Mater, ff. de inoff. testam.* cum substantia ratiha-
bitionis sit scientia, Bald. *cons. 176. Præmittendum,
vers. Item quia non apparet leg. 2.* ideoque ignorans a-
ctum, quem ratificat, nihil agit, *l. Qui omnino in princ.
ff. Rem ratam habere*, Card. *cons. 44. Quod ratificatio
num. 4. & seq.* nam ut inquit Hostiens. *hic num. 3. post
glos.*

gloff. ult. antiquus coofeufus, & primus, qui nullus fuir, adhuc præfumitur perdurare arg. *c. Majores*, *§. final. fupra de baptif. l. Sed fi manente*, *ff. de precar. l. Si cum dies, in princ. & l. Labeo*, *§. penult. ff. de arbitr. & l. 2. §. Adji-*
13 *cit*, *ff. de verbor. obligat.* Sed ut dixi *in præcedenti notab. num. 6.* hoc intelligas procedere, quando nullitas, fi fuiffet cognita, verifimiliter retraxiffet ab acto gerendo, eo quod alioquin fieret deterior errantis conditio: alias fe-
14 cus, ut plenius notavi *in d. c. Significatum a n. 22. & n. 41. de regular.* Et eft fimile in fubreptione, quæ non inducitur ex taciturnitate eorum, quorum notitia non retraxiffet Principem a gratia concedenda, *c. Super literis*, cum ibi plene notatis per Doctores, maxime per Felin. *num. 8. fupra de refcript.* Caffad. *decif.* 12. *n.* 14. *de præbend.* Rota *recent. decif.* 222. *n.* 25. *par.* 7. *cum concordant.*
15 Ultimo nota ibi, *Nec facto, nec verbo confenferint*, Matrimonium ab initio nullum ob conditionis errorem, data certificatione conditionis fervilis ratificari per fupervenientem confenfum facto, vel verbis expreffum: & dic, facto, id eft, per copulam fubfequentem, gloff.
16 *ultim. hic* & Joan. Andr. *num.* 4. nam ipfo facto confentit ille, qui cognofcit carnaliter, etfi nullum verbum dicat, ut *hic*, *& in cap. Propofuit*, *fupra eodem*, fecundum Hoft. *hic n.* 3. & ita eft hic textus apertus quod verba in matrimonio non funt neceffaria præcife, etiam quantum ad 17
hoc, ut de matrimonio contracto Ecclefia certificetur; fed fatis eft confenfum exprimere facto ipfo, vel fignis æquipollentibus, prout hic notat Hoft. *n. 2. in fin.* dicens: Nota expreffum jus, quod verba non funt de fubftantia matrimonii, etiam quantum ad Ecclefiam: nec obftat text. *in c. Tuæ fraternitati*, *fupr. de fponfal.* ubi quantum ad Ecclefiam verba dicuntur effe neceffaria; nam refponde, ut ibi dixi *in 5. lectura a n. 22. ufq. ad n. 36.* maxime 18
n. 23. Fateor tamen Hoft. *hic n. 3. in ver. Confenferit*, & Joan. Andr. *n.* 7. ex fola copula carnali conjugalem confenfum non probari, nifi aliquis tractatus præcefferit, ut *l. Nuptias*, *ff. de regul. jur.* Ratio, quia copula eft fignum æquivocum, cum poffit effe tam affectu conjugali, 19
quam fornicatio: fed Ecclefia ad excludendum delictum præfumit confenfum conjugalem, ubi præceffit tractatus, vel fponfalia de futuro, ut *hic*, *& in c. Veniens, il fecondo*, *& c. Is quidem*, *fupra de fponfal.* & obfervat Covarr. *in Epitom. de fponfal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 1.* Hodie tamen hæc ceffant, quia in matrimonio contrahendo fer- 20
vari debet forma a Concilio Tridentino præfcripta *in c. 1. feff. 24. de reform. matrim.* ut plene fcripfi *in d. c. Is qui fidem num.* 8.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Alexander III. Salernitano Archiepifcopo.

CAPUT I.

Utrum autem filii (aut filiæ) ante vel poft compaternitatem geniti, poffint adinvicem copulari Canones fecundum diverforum locorum confuetudines contrarii inveniunt. Et licet primus Canon exinde editus, natos poft compaternitatem adinvicem copulari prohibeat; alter tamen Canon pofterius editus, primum videtur corrigere: per quem ftatuitur, ut five ante five poft compaternitatem geniti funt, fimul poffunt conjungi, excepta illa perfona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut fecundum pofteriorem Canonem debeat obfervari: nifi confuetudo Ecclefiæ, quæ fcandalum generet, aliter fe habere nofcatur.

S U M M A R I U M.

1 *Filii duorum compatrum, nifi confuetudo repugnet, licite contrahunt, fi per eorum neutrum deventum eft ad compaternitatem.*
Cognationis fpiritualis impedimenta reftricta funt ad terminos Concilii Tridentini, cui non eft derogatum per regulam S. Pii V. ibidem, verfic. Hodie.
2 *Confuetudo, qua mulier geftans puerum ufque ad januam Ecclefiæ habetur pro commatre, licet eum non tangat in actu baptifmatis, an impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, & & n. feq. ufque in fin.*
3 *Cognatio fpiritualis non contrahitur per eum, qui in actu baptifmi nullum præftat minifterium.*
4 *Confuetudo poteft inducere novum impedimentum matrimoniis contrahendis.*
5 *Confuetudo poteft limitare, augere, & interpretari jus divinum.*
Confuetudo inducens cognationem fpiritualem, quæ tantum impediat matrimonium contrahendum, non eft fublata a Concilio Tridentino, ibidem.
6 *Impedimentum cognationis fpiritualis ex confuetudine inductum, non dirimit matrimonium poftea contractum.*
7 *Contrahentes matrimonium contra confuetudinem, poffunt tantum feparari ad pœnitentiam peragendam, vel ad tempus.*
8 *Intellectus cap.* Super eo, *infra eodem.*
9 *Confuetudo inducens impedimentum dirimens, ita demum valet, fi fit a Sede Apoftolica fpecialiter approbata.*
10 *Confuetudo inhabilitans ad contrahendum, fi habeat concurfum juris veteris, & ex ejus obfervantia oriatur fcandalum, an valeat, & feqq.*
12 *Opinio Sanchez, quod confuetudo, & lex fecularis poffit reddere inhabiles ad matrimonium contrahendum, reprobatur.*
13 *Confuetudo derogat juri pofitivo, fi fit rationabilis, & legitime præfcripta.*
14 *Confuetudo irrationabilis dicitur, quæ reprobatur a facris Canonibus, aut juri divino adverfatur.*
15 *Intellectus cap. 1.* de fponfal.
16 *Confuetudo inhabilitans ad matrimonium contrahendum, cum fit contra jus divinum, ullo unquam tempore poteft præfcribi.*
17 *Confuetudo ut dicatur legitime præfcripta, quæ requirantur.*
18 *Confuetudo ut vincat legem, requirit fcientiam, & approbationem ejus, qui poteft fuper ea jus condere.*
19 *Lex civilis non poteft inducere nova impedimenta matrimoniis contrahendis.*
Caufa quantumcunque rationabilis defectum poteftatis non fupplet, ibid. & num. feqq.
20 *Jurifdictiones Ecclefiaftica, & fecularis a Deo diftincta, invicem confundi non debent.*
21 *Matrimonium quamvis habeat rationem contractus; tamen cum adjunctam etiam habeat rationem Sacramenti inter fideles, non fubeft poteftatibus fecularibus.*
22 *Matrimonium ut fit irritum, neceffe eft, ut fiat irritum ab Ecclefia, nec fufficit legalis authoritas.*
23 *S. Thomæ loca de poteftate legali in inducendo impedimenta matrimoniis contrahendis, conciliantur.*
24 *Lex naturalis, divina, & civilis quemadmodum poffint efficere aliquam perfonam illegitimam ad matrimonium contrahendum.*
25 *Matrimonium inter infideles proprie non eft Sacramentum.*
26 *Sacramenta Ecclefiaftica non fubduntur humanis legibus.*

Utrum

1 U*Trum autem*. Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet. Separantur autem, si per utrunque, vel alterum compaternitas sit contracta. Hoc dicit *hoc c. cum c. Super eo, infra eodem* Dividitur in quatuor partes. In prima ponitur quæstio dubitabilis. In secunda Canonum contrariorum inductio, ibi, *Et licet*. In tertia posterioris approbatio, ibi, *Unde nobis*. In quarta approbationis exceptio, ibi, *Nisi*.

Nota primo, personam illam, per quam deventum est ad compaternitatem, non posse contrahere matrimonium cum aliquo ex filiis baptizantis, vel suscipientis de sacro fonte, sive sint geniti post compaternitatem, sive ante, quia efficiuntur ad invicem fratres spirituales. Et quod dictum est de persona, per quam deventum est ad compaternitatem, intellige de baptizata, vel suscepta; secus in baptizante, vel suscipiente; nam baptizans, vel suscipiens, bene potest contrahere cum sorore suscepti, ut hic per Abbat. Antiq. *num. 2. in verbo Excepta*. Et hæc quæstio, ut ipse refert, fuit de facto Bononiæ tempore magistri sui, id est, Petri de Sampsone. Et Pascens pauperes negabat posse contrahere per hanc literam, quia compater, vel commater est persona, per quam compaternitas est contracta; & ideo prohibetur. Sed contrarium determinat ipse Abb. Antiq. quia litera loquitur in filiis, & non in baptizante, vel suscipiente, sequuntur Jo. Andr. *n. 3. in ver. Persona*, Abb. Sicul. *n. 4.* Alex. de Nævo *item n. 4.* & alii communiter. Rursus potest contrahere pater cum filia spirituali filii sui, quia cognatio spiritualis descendit de patre in filium, sed non ascendit de filio in patrem. Unde filius non potest ducere filiam spiritualem patris, ut hic vides; sed e converso pater bene potest ducere filiam spiritualem filii, ut notatur *in c. fin. 30. q. 3. & in c. 1. eodem lib. 6.* in glos. *ult. in fin* & tradit Abb. *hic eodem n. 4*.

Hodie impedimenta cognationis spiritualis restricta sunt ad terminos Concilii Tridentini *in c. 2. sess. 24. de refor. matrim.* quo statutum est, ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, ac baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. Itaque contra dispositionem hujus Decretalis hodie valet matrimonium contractum inter filium suscipientis, & baptizatum, ut censuit S. Congreg. Concilii. Et Gregorius XIII. dubitantibus respondit, non esse revocata hæc per regulam S. Pii V. publicatam *die 20. Augusti* 1566. cum sit magis declaratoria, quam regula.

Secundo nota, consuetudinem posse personas habiles inhabilitare ad contrahendum matrimonium, & sic creare novum impedimentum dirimens, quando est talis, ut ejus inobservantia scandalum generetur; ut hic per Host. *in verb. Consuetudinem n.* 1. Jo. Andr. *in eodem verb. num.* 2. Butr. *num.* 6. Cardin. *in fin.* Abb. *num* 3. De hoc latius dicam *infra n.* 10.

2 QUÆRO, posita loci consuetudine, secundum quam mulier gerit puerum baptizandum usque ad januam Ecclesiæ, ubi illum tradit futuro compatri, a quo puer introfertur, ac de baptismo suscipitur, absque eo quod mulier ullum in actu baptismi ministerium præbeat.

Posita etiam decisione S. Congreg. Concilii, qua declaratum fuit, mulierem hoc casu non contrahere cognationem spiritualem.

Item posita alia consuetudine ejusdem loci antiquissima, ut mulier sic puerum deferens, in librum Parochi, uti commater, referatur, ac pro tali a baptizati parentibus, ac loci universo populo tractetur, ac reputetur.

An patri pueri baptizati cum tali muliere matrimonium contrahere liceat, stante Decreto Concilii Tridentini c. 2. *sess.* 24. *de reform. matrim.* ac si contraxerit, an matrimonium sit irritum, necne?

3 Circumscripta consuetudine, secundum quam hujusmodi mulier pro commatre reputatur, aperte constat, ex gestatione prædicta eam non contrahere cognationem spiritualem, cum in actu baptismatis nullum ministerium præstet, nec tangat, nec teneat, nec suscipiat, prout requiritur de jure communi, *c. Quæris, c. Si quis, c. Mater Ecclesia de consecr. dist. 4. c. 2. 3. 4. & 5. c. Omnes 30. quæst. 1. cap. Post susceptum 30. q. 3. cap. Martinus, cap. contracto, cap. Veniens infra eodem c. 1. & ult. eod. tit. in 6.* Qui Canones de hac re loquentes utuntur hoc verbo, *suscipiat, accipiat, tenet, levat*, & his similibus, & tradunt Gemin. & Franc. *in d. c. 1. hoc tit. lib. 6.* Collectar. *hic*, Navarr. *cons. 2. n. 3. eodem tit.* Covarr. *in 4. lib. decret. in 2. præcepto cap. 6. § 4. n. 5.* Idque fortius habet locum post Tridentinum Concilium, quod *in d. cap. 2. sess. 24. de reform. matrim.* jubet, unum, vel unam tantum vel ad summum unum, & unam designari; decernitque, si alii ultra designatum tetigerit baptizatum, cognationem spiritualem non contrahere.

Verum stante consuetudine loci, quæ habet, ut hæc 4 mulier habeatur pro commatre, & reputetur; quod pertinet ad primam partem quæstionis, videtur respondendum, parenti baptizati non licere cum tali muliere matrimonium contrahere.

Nam consuetudo potest inducere novum impedimentum matrimoniis contrahendis, ut probat text. hic, *& in c. Super eo infra eod.* juxta unum intellectum, ubi gloss. magna, Goffred. Vincent. Butr. *in 3. col. prope finem*, Abb. *n. 6.* Jo. Andr. *in c. Quod super his in fin. de consang. & affinitat.* & ibi Abb. *n. 4.* qui refellit opinionem Host. contrarium sentientis.

Neque obstat, quod Hostiensis sentiat, talem consuetudinem, uti contrariam juri divino, & canonico, non valere, quia duobus modis respondet Abb. *d. n.* 4. Primo eam consuetudinem juri divino, & canonico non esse contrariam; quamvis enim ea jura permittant matrimonia in gradibus non prohibitis, non tamen præcipiunt, ut contrahantur; & ita hujusmodi consuetudo eis directe non contradicit. Secundo, ut sibi considerat Abb. 5 etsi consuetudo non possit tollere jus divinum, potest tamen illud limitare, augere, & interpretari; quod tradit etiam Innoc. *in c. fin. de consuet.* & post alios Navarr. *cons. 70. de usur. n. 6.*

Neque vero talis consuetudo impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens contractum, videtur sublata Decreto Concil. *d. c. 2. sess* 24. *de refor. matrimon.* nam Concilium restringit quidem impedimenta ex cognatione spirituali proficiscentia ad baptizatum, & baptizantem, ac suscipiente, baptizatique patrem ac matrem, jubetque unum tantum designari, & alios non contrahere cognationem, & tollit impedimentum hujus cognationis spiritualis inter alias personas; sed loquitur de impedimento, & impediente, & dirimente, ut patet ex ratione, quæ habetur initio *in d. c. 2.* in illis verbis: *Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum persæpe in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo utuntur*. Quæ ratio non applicatur impedimento inducto a consuetudine, quod, ut dictum est, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit postea contractum, ut inferius dicetur. Igitur Decretum Conc. non pertinet ad hujusmodi impedimentum.

Ceterum, quod spectat ad secundam quæstionis par- 6 tem, videtur respondendum, matrimonium non esse irritum; nam consuetudo potest quidem impedire matrimonium contrahendum, ut dictum est, at (secluso Romano Pontificis consensu, & approbatione) nullam vim habet ad dirimendum matrimonium postea contractum, text. *est in c. 1. de spons.* & habetur ex glos. *supra cit.* Ugon. Ber. Vincent. Goffred. quos ita declarat Joan. Andr. *in d. c. Quod super his in fin.* ubi etiam Anchar. *in fin.* & Anton. de Butr. *d. cap Super eo*, Archid. *in cap Placuit n. 2. dist. 32.* & ibi Turrecrem. *art. 2. n. 12.* Asten. *in Summ. 2. part. lib. 8. tit. 18. artic. 11. quæst. 4. ad finem*, Tabien. *in verb. Impedimentum 1. qu. 4. n. 5.* Steph. de Gaet. *in repetit. cap. Ad limina 30. quæst. 1. §. 4. n* 296. Quibus potest etiam 7 adjungi Innoc. dum *in dict. c. Super eo*, voluit, contrahentes contra consuetudinem posse tantum separari ad pœnitentiam peragendam, vel ad tempus: & ita sentit, consuetudinem posse inducere vinculum potens ad impediendum matrimonium contrahendum, vel contractum ad tempus separandum, non autem ad dirimendum perpetuo. Et sequuntur *in d. cap. Super eo, infra eodem*, Butr. *in fin.* Abbas *n. 6.* Alex. de Nævo *n.* 16. Præpos. *num.* 4. Angel. *in verb. Matrimonium 3. impedimento 17. num.* 1. Silvestr. *Matrimonium 2. quæst.* 3. Quæ conclusio validis etiam rationibus fulcitur, ut ex infra dicendis patebit.

Neque obstat, quod *in d. c. Super eo*, filii duorum com- 8 patrum, per quorum neutrum deventum est ad compaterni-

nita-

nitatem, licet invicem contrahant matrimonium; & tamen, si subsit consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda sit loci consuetudo, secundum intellectum magis communem, ut notatur ibi *in Summa*.

9 Primo enim respondetur, ideo consuetudinem eo casu valere, quia Alexander III. illam expresse approbat, dum rescribit Vigiliensi Episcopo: *De his to volumus consuetudinem Metropolitana Ecclesia, &c. inquirere, & diligentias imitari; ita quod si ejusdem Ecclesia consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu similis modo in Eccl. tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas. Et si quos taliter conjunctos inveneris, separari ab invicem non omittas.* Ad idem textus *in c. Quod dilectio, de consanguin. & affinit.* ibi, *Unde in hac parte consultius duximus multitudini, & observantia consuetudini deferendum, quam aliud in dissentionem, & scandalum populi statuendum quadam adhibita novitate.*

Certum est enim, ex consuetudine posse induci impedimentum dirimens, quando per Summum Pontificem approbatur, quia tunc transit in naturam Constitutionis Apostolicæ, ut censet Host. *in c. fin. n. 1. de sponsa duorum & in c. 1. fin. de consang. & affinit. & in Summ. de cognat. spirit. §. Quis sit effectus n. 9.* Turrecrem. *in c. Placuit art. 2. 32. dist.* Unde cum consuetudo in illo speciali casu approbata fuerit per Sedem Apostolicam, extendi non debet ad alios casus, in quibus similis approbatio non repetitur: atque hunc intellectum ad illum tex. tradit Host. *in c. Quod super, in fin. de consang. & affinit. & in d. c. Super eo n. 5. vers. Non omittas, & in Summ. ubi sup. n. 6.* & dicit communem Rosella *in verb. Impedimentum 1. n. 7.* Imo, ut ait Silvest. *in verb. Matrimonium, 2. q. 3. in fin.* opinio Hostiensis, quam Asten. dicit esse communiorem, videtur esse clavis, & maxima, ad decidendas hujusmodi quæstiones.

10 Deinde respondetur, idcirco valere dictam consuetudinem *in d. c. Super eo*, quia habet concursum juris veteris, secundum quem contrahebatur quædam affinitas ex compaternitate unius filiorum, ut etiam alii conjungi non possent, *c. Post susceptum, 3. q. 3.* & notatur *hic*. Quem intellectum *ad c. Super eo*, tradit gl. *in verb. Consuetudo*, & ibi Anton. de Buts. *in fin.* Alex. de Nævo *n. 18. & seqq.* & eidem Butr. *in c. Quod dilectio n. 10. de consang. & affinit.* ubi etiam Præposit. *n. 7.* Jo. And. post Ugon. Beroard. Vincent. & Goffred. *in d. c. Quod super his, in fin. de consanguinit. & affinit.*

Unde consuetudo, de qua *in d. c. Super eo*, extendi non debet ad casum, de quo agitur, in quo mulier, quæ puerum non tetigit, etiam inspecto jure veteri ante Concilium spiritualem cognationem non contraxit, ut initio probavimus.

Quinimo ad validitatem hujusmodi consuetudinis non solum desiderari, ut habeat concursum juris veteris, sed etiam ut scandalum generet, nisi observetur, sentit *in d. c. Super eo*, gl. *in verb. Consuetudo*, Butr. *in fin.* Abb. *n. 4.* Præpos. *n. 6.* Alex. de Nævo *n. 18. & 19.* gl. *in c. fin. in verb. Cognovissent, de sponsa duorum, & in c. Cum olim, in fine de Clericis conjugat. & in dict. c. Quod super his, in verb. Non obstante*, & ibi etiam Abb *n. 4.* Præpos. *n. 6. de*
11 *consang. & affinit.* Et clare probatur *hic in fine*, ubi idem Alexander III. in eodem casu, in quo, ut dictum est, de jure antiquo contrahi non poterat, rescribit Archiepiscopo Salernitano, matrimonium licite contrahi, nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur. Facit text. *in d. c. Quod dilectio, de consang. & affinit.* in illis verbis, *in dissentionem, & scandalum populi, &c.*

12 Et quamvis Sanch. *de matrim. lib. 7. de imped. disp. 4. n. 11.* sentiat consuetudinem habere vim inducendi novum impedimentum dirimens, licet nec a Papa sit specialiter approbata, nec habeat concursum juris veteris, nec scandalum generet; ejus tamen opinio in hoc singularis est; nam plerique in hac materia censent absolute consuetudinem non valere, nisi specialiter approbetur per Romanum Pontificem, juxta terminos *d. c. Super eo*; & hæc sententia communis est, ut dixi supra. Alii censent, ita demum valere consuetudinem, si habeat concursum juris veteris, ut similiter dictum est. Alii demum tenent, non sufficere juris veteris concursum, sed requiri etiam scandalum, ad præscriptum hujus decretalis; quorum opiniones recitat Silvest. *in verb. Matrimonium, 2. q. 3.* & idem Sanch. *ubi sup. n. 1. & seqq.* Verum consuetudinem posse inhabilitare ad contrahendum, etiam secluso scandalo, concursu juris veteris, & speciali approbatione Romani Pontificis, nemo asserit nisi solus Sanchez, ut idemmet fatetur *n. 11. ver. Quamvis fatear*; nam Sotus *sect. 4. de matrim. ad finem*, & alii ab eodem Sanchez relati, dum simpliciter asserunt, ex consuetudine induci posse novum impedimentum dirimens, intelligendi sunt juxta terminos hujus capituli, *& c. Super eo, infra eodem*, id est, concurrente Pontificia approbatione, aut scandalo, & adminiculo juris veteris. Exploratum est autem contra validitatem matrimonii absurdum esse adhærere opinioni singulari unius Doctoris contra communem, cum potius sequenda sit opinio
etiam unius gravis Doctoris, quæ favet matrimonio adversus communem, quæ illud impugnat, ut per text. *in c. fin. de re judic.* scripsit Host. & Abb. *in c. Si vir infra eod.* Barbat. *cons. 60. Scriptum est lib. 1.* Nec refragatur tex. in quo præcipue Sanch. se fundat, *in c. fin. in fin. de consuet.* ubi habetur, generaliter longævam consuetudinem derogare juri positivo, si sit rationabilis, & legitime sit præscripta. Nam respondetur, consuetudinem, quæ reddit fideles inhabiles ad contrahendum sine approbatione Pontificis, nec esse rationabilem, nec legitime præscriptam. 13

Non est rationabilis, quia a jure specialiter reprobatur, 14
nempe *in c. 1. de sponf.* ut paulo inferius dicetur; ita declarat glos. *in d. c. fin. de consuet. in ver. Rationabilis, vers. Irrationabili est, quæ improbatur a jure.* Quæ communiter illic recipitur a Doctoribus. Deinde quia cum consuetudo sit juris positivi, non potest dirimere matrimonium, quod surgit a jure divino, ut ait Cardin. *in d. c. 1. de sponf. n. 5.* ac proinde hujusmodi consuetudinem, tanquam irrationabilem, non valere, tenet Calderin. *in c. fin. de sponsa duorum*, quem ibi refert, & sequitur Alex. de Nævo *num. 23.* & probatur *in d. cap. 1. de sponsal.* ubi quidam Gallus, qui uxorem dimiserat, & aliam duxerat, credens primum matrimonium esse nullum, propterea quod in eo contrahendo non servaverat legem, id est, consuetudinem Patriæ, cogitur ad primam uxorem redire, & pœnitentiam agere, uti transgressor Evangelicæ legis: atque ita ex eo textu deducunt Innoc. *in fin. paulo post princ. in ver. Superinduxit*, Jo. And. *n. 5.* Abb. *n. 3.* Præpos. *n. 7. vers. Circa primum.*

Nec verum est, textum *in d. c. 1.* esse intelligendum de 15
consuetudine laicorum, quibus nulla est de rebus spiritualibus disponendi potestas; non autem de consuetudine laicorum, & Clericorum. Imo enim ille text. cum simpliciter loquatur de consuetudine, ad quam inducendam requiritur consensus totius, vel majoris partis populi, secundum glos. *in d. c. fin. de consuet. in verb. Legitime præscripta, vers. Item requiritur, quod major pars populi*: utique intelligi debet de consuetudine tam laicorum, quam Ecclesiasticorum, cum & hi sint de populo, & Universitate, Oldrad. *cons. 32. Quæstio est, utrum Sacerdos.* Atque ita illum intelligit Abb. *n. 9.* ubi in quæstione illa, an contrahentes omissis solemnitatibus peccent mortaliter, necne; concludit non peccare, si solemnitas inducta sit a statuto, secus si a consuetudine, cum hæc sit Episcopi, & Cleri, quibus est auctoritas statuendi circa hujusmodi solemnitates. Et de hac consuetudine dicit loqui prædictam Decretalem. At vero si agatur de substantialibus matrimonii, omnes affirmant, consuetudinem non valere. Ratio est, quia sicut laici, ita & Clerici carent potestate statuendi in his, quæ pertinent ad essentialia matrimonii, cum hæc sint Summo Pontifici reservata: & in hoc se fundat textus in illis verbis: *Ille transgressor Evangelicæ legis*: atque ita censent Innoc. & alii superius relati, & declarat *in eod. c. 1.* Felin. *n. 23. vers. Secundo limita hanc conclusionem*, & Silv. *in verb. Matrimonium, 2. qu. 3. prope finem, vers. Quod non est verum.* Et quamvis Butr. ibi exemplificet in consuetudine laicali, hoc tamen non ideo facit, quod Clerici in ea non comprehendantur: sed quia denominatio fit a laicis, in quibus 16
major pars populi consistit. Sicut Collegium censetur laicale, si in eo plures sint laici, quam Ecclesiastici secundum Bart. *in l. fin. ff. de Colleg. illic.* Abb. *in c. Ex literis n. 3. de constit.* Silvest. *in verb. Collegium, in princ.*

Sed nec dici potest hæc consuetudo legitime præscripta; quia cum sit contra jus divinum, ut probatur *in d. c. 1. de sponf.* in iisdem verbis: *Ille transgressor Evangelicæ legis*, ut notant ibi Cardin. & alii, nullo unquam tempore potest præscribi, *c. Cum esses, de testam.* & est communis omnium resolutio, *in c. Quarta, de cons.* teste Covas. *variar.*

riar. resolut. lib. 3. cap. 13. n. 9. Rationem reddit S. Th. *in 1. 2. quæst. 83. art. 3. ad 1.* quia lex divina procedis a voluntate divina; unde non potest mutari per consuetudinem procedentem a voluntate hominis, sed solum per anthoritatem divinam mutari posset: & inde est, ut nolla consuetudo vim legis obtinere possit contra legem divinam glos. in *d. cap. fin. in verb. Legitime, vers. Et quod sit tale jus*, facit text. *in d. cap. Quod super his, de consang. & affinit.* ibi: *Ne autem infra gradus prohibitos matrimonium conerahatur, debes publice inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.*

17 Præterea adhoc ut sit legitime præscripta, multa alia desiderantur; idque satis innuit litera prædictæ Decretalis ult. *de consuetud.* quæ dum requirit, ut longæva consuetodo, adhoc ut deroget juri positivo, sit legitime præscripta, satis aperte innuit, ultra tempus necessarium ad præscriptionem inducendam, alia etiam debere concurrere, quæ implicite continentur sub illo verbo, *Legiti-*
18 *me*, & recensentur ibi a gl. & Doctoribus. Inter hæc autem illud est præcipuum, ut consuetudo inducta fuerit sciente, & patiente Principe, qui potest in his jus condere, Innoc. *in rubric. de consuet.* Felin. qui alios citat in *cap. Cum ex officii n. 8. de præscript.* Cravett. *cons. 96. n. 7.* Silv, *in verb. Jejunium, n. 8.* gloss. & DD. *in d. c. fin. de consuet.* Quod maxime procedit in sacramentalibus, Clemen. *in fin. de ætat. & qualit.* glos. *in c. Vir, in fin. de secundis nupt.* & ibi Ant. de Butr. *n. 7.* Abbas *in fine*, Præpos. *n. 3. & 5.* Alex. de Nævo *n. 8.* Rosell. *in verb. Nuptia, num. 2.* Silvest. *in verb. Consuetudo, q. 7.*

Nec satis est, ut putat Sanchez, scientia illa generalis, quam Pontifex habuit, dum edidit Constitutionem *dicti c. fin. de consuet.* sed requiritur specialis, & individua, secundum opinionem, quam sequitur Rota *ut in Romana concordiæ S. Petri*, & coram Card. Cavalerio, post gl. Host. & Abb. *in d. c. fin. de consuet.* qui melius locuti sunt, Th. Sanch. ut inquit novissime Basil. Ponte *de matrim. lib. 6. c. 6. n. 5.* Quinimo nec sufficit consensus Principis permittentia, sed requiritur etiam approbantis, cum eadem potestas requiratur in legis approbatione, quæ requiritur in ejus editione, *multa enim per patientiam tolerantur, &c. cap. Cum jam dudum de præbend.* ut late probat *loc. cit.* idem Basilius Pont. qui loquitur in terminis consuetudinis, de qua agitur: & pluribus confutat opinionem Sanchez, *ubi supra*, & Suarez *lib. 7. de legibus, c. 22. in fine*, circa intellectum *d. c. final. de consuetud.* & ut diximus, hæc est sententia Host. communiter approbata *in d. c. Super eo, infra eodem.*

19 Nec mirandum, quod Sanch. hanc vim tribuat consuetudini laicorum & Clericorum simul, quandoquidem eam tribuit etiam Principibus secularibus quos *lib. 7. de imped. disp. 4. q. 5. num. 2.* indubie affirmat ex genere, & natura suæ potestatis posse impedimenta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis ex justa causa suis legibus inducere eo pacto, quo Summus Pontifex id potest; quod est contra Sacrorum Canonum, & Tridentini Concilii Decreta, ac receptissimas Theologorum, & Canonistarum traditiones, de quibus late per Felin. *in c. 1. de spons.* motus potissimum ea ratione, quod cum potestas secularis ad tranquillitatem Reipubl. sit instituta, ejus est, id quod ad hunc finem desideratur providere, quale est circa matrimonia inunda sancire illa impediendo, & irritando, cum inde maxime pendeat tranquillitas, & recta Reip. gubernatio.

Quippe hoc argumento liceret etiam secularibus potestatibus tollere impedimenta dirimentia, & dispensare in gradibus prohibitis, cum id multoties expediat Reip. tranquillitati, puta ad sedandas capitales inimicitias inter magnates, ad conservanda bona feudalia in familia catholica, ne transeant in hæreticos, vel infideles, aut ob aliam publicam causam, ad præscriptum *c. 5. sess. 24. de reform. matr.* Rursus hoc argumento fas esset magistratibus secularibus ex vi suæ potestatis Clericorum delicta coercere, Ecclesiasticos ad subeunda onera Reip. compellere, delinquentibus ad Ecclesiam confugientibus immunitatem Ecclesiasticam adimere, Patenas, Calices, & vasa sacra convertere in utilitatem Reip. & alia pleraque his similia; quod tamen impium esset asserere.

20 Itaque cum jurisdictiones fuerint a Deo distinctæ, non omnia, quæ publicam utilitatem concernunt promiscue per utramque jurisdictionem agenda sunt, sed temporalia per potestatem legalem, spiritualia vero per Ecclesiasticam, sub cujus tamen judicio, & ordinatione sunt constituta, textus est singularis in c. *Cum adversum*: quod est desumptum ab Epistola Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem, & in c. *Si imperator. 96. dist. c. Si quis a proprio 21. q. 5.* & habetur *10. dist.* per totam, & in *c. Solita de major. & obed.* Qua de re magistraliter tractat Jo. Andr. post Host. in *c. Per venerabilem, col. 6. in ver. Plenitudinem potestatis, Qui filii sint legit.*

Matrimonium autem, cum inter fideles non solum 21
habeat rationem contractus, sed ex institutione Christi adjunctam etiam habeat rationem Sac. jam res sacra est: nec quod illius materia contractus sit, satis est, ut possit magistratus civilis super eo leges condere. Quemadmodum etsi homines argentum, & aurum sint materia subjecta legibus secularibus; tamen post quam illi per manus impositionem ordinati sunt Clerici, & hæc per consecrationem effecta sunt Vasa sacra, jam non subsunt amplius seculi potestatibus, ut contra Th. Sanchez, quam dicit motum levissimis fundamentis, advertit Basil. Pont. *de Sacramento matrimon. lib. 6. c. 2.* Idque satis etiam evidenter constat ex *c. 1. sess. 24. de reformat. matrim.* ubi 22
matrimonia clandestina sancta Synodus definit rata, & vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit: idemque definit de matrimoniis contractis a filiisfam. invitis parentibus, quæ tamen irrita sunt de jure civili, ut *Nuptiæ, la secunda, ff. de ritu nupt.* ergo ut matrimonium sit irritum, necesse est, ut Ecclesia illud irritum faciat, nec sufficit legalis authoritas. Conferunt ejusdem Concilii Decreta *can. 12. & c. 9. eadem sess. & c. 20. sess. 25. de reform.*

Accedit, quod laici in causis matrimonialibus potestatem non habent juris dicendi, ut habetur in c. *Causam quæ qui filii sint legit.* ergo nec jura condendi, quia forum sortiti, & statuta ligari in pari procedunt, c *fin. de constit. lib. 6. l. 2. in princip ff. de eo quod certo loco*, Butr. *in rubric. de consuet. n. 7.* Socin *cons. 79. n. 9 lib. 4.* Card. Seraphin. *dec. 1018.* Quod si laici nequeunt sua sententia declarare irritum matrimonium, etiam cum de jure est irritum, ut in dict. c. *Causam quæ*; quomodo poterunt suis legibus illud irritum facere, cum de jure est validum? ita in effectu arguit Jo. Andr. in dict. cap. *Per venerabilem, col. 3. vers. Imperator autem, qui filii sint legitim.* Potestas igitur statuendi a jurisdictione dependet, cap. *A nobis, il primo, de sentent. excomm. l. fin. ff de jurisdict. omn. judic.* Butr. *in l. Omnes populi in 1. q. in princ. ff. de justit. & jur.* & in quocunque actu ad illius validitatem necessaria est justa potestas, c. *Cum super de offic. deleg. l. Cum te*, ubi Bald. *n. 1. C. de donat. ante nupt.* Nec sufficit causa quantumcunque rationabilis, ut putat Sanchez, quia hæc non tribuit potestatem statuenti, ut inquit Baldus in *l. Cunctos populos, n. 15. C. de Summa Trinit.* & est textus in c. *Ecclesia S. Mariæ*, & ibi not. Butr. *n. 20. supra de constit.* & potestatis defectus, semper, & indistincte nullitatem producit, ut ibi per Butr.

Nec D. Th. aliud sensit; nam etsi *in 4. dist. 34. q. unic.* 23
art. 1. ad 4. asserat, matrimonium, in quantum est in officium naturæ, statui lege naturæ, in quantum est Sacramentum, statui jure divino; in quantum est in officium communitatis, statui juri civili; & ideo ex qualibet dictatura legum posse aliquam personam effici ad matrimonium, illegitimam, & idem fere docuerit *in 4. contra gentes c. 78.* non tamen idem licet inferre, ut 24
quælibet ex prædictis legibus possit efficere indistincte omnes personas illegitimas ad contrahendum, sed quælibet lex aliquam tantum personam, ut D. Th. loquitur excepta lege naturæ, quæ communis est omnium nationum, c. *Jus naturale, 1. dist.* Et quidem lex divina positiva, in quantum ordinavit Sac. matrimonii ad regimen Ecclesiæ, & conservationem Christianæ Reipublicæ, inhabilitat ad contrahendum fideles duntaxat, c. *Quanto*, & c. *Gaudemus, de divort.* c. *De infidelibus, de consanguinit. & affinit.* E contra vero lex civilis, in 25
quantum statuit matrimonium in officium communitatis, & in bonum politicum, non potest inhabilitare nisi infideles, inter quos matrimonium non est Sacramentum, sed purus contractus naturalis, ut in dict. *c. Quanto.* Et quamvis in d. c. *Gaudemus*, Sacramentum conjugii apud fideles, & infideles dicatur existere, hoc tamen quoad infideles improprie debet intelligi, deficiente scili-

ſcilicet fundamento omnium Sacramentorum Baptiſmo, *c. 1. & c. fin. de Presbyt. non baptizat.* At vero inter fideles, apud quos matrimonium eſt elevatum a Deo in Sacramentum, lex civilis minime poteſt quenquam efficere illegitimum ad contrahendum ſine authoritate Eccleſiæ, ut declarat ipſemet D. Th. *in 4. diſt. 41. art. 2. ad 4.* juncto argumento contrario: ubi in fortioribus terminis, ait Sacramenta Eccleſiæ, ſicuti eſt matrimonium, non ſubdi humanis legibus, & ideo prohibitionem humanam legalem non ſufficere ad impediendum matrimonium, niſi interveniat auctoritas Eccleſiæ, quæ idem etiam interdicat; abſurdum enim eſſet, ut priori loco docuiſſet legem civilem poſſe ſtatuere inter fideles impedimenta matrimonium dirimentia, cum hoc poſteriori loco expreſſe affirmaverit, ne illa quidem, quæ tantum impediunt contrahendum, qualis eſt adoptio, induci poſſe per prohibitionem legalem abſque Eccleſiæ authoritate.

Quæ quamvis obiter dicta ſint, quia evidentius oſtendunt, matrimonium nec conſuetudine fieri poſſe irritum, niſi Sedis Apoſtolicæ authoritas illud irritum faciat.

Ceterum quod pertinet ad conſuetudinem, de qua nunc agitur, providendum erit ab Epiſcopo, ut illa in futurum aboleatur, & mulier, quæ puerum geſtare conſuevit, vel in actu baptiſmatis eum de ſacro fonte ſuſcipiat, vel a geſtatione hujuſmodi abſtineat, ut Sacra Congregatio cenſuit.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Idem Alexander III. eidem Salernitano Arcibepiſcopo.

CAPUT II.

SI vir vel mulier ſcienter, vel ignoranter, filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari: quidem tamen humanius ſentientes aliter ſtatuerunt. Ideoque nobis videtur, quod ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt abinvicem ſeparandi: nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci; quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur; ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus.

S U M M A R I U M.

1 *COmpaternitas ſcienter, vel ignoranter inter conjuges ſuperveniens, conjugium non diſſolvit.*

2 *Parentibus carnalibus non licet filios proprios de ſacro fonte ſuſcipere.*

Et quid in caſu neceſſitatis, & n. 5. & ſeqq.

3 *In opinionum varietate humanior amplectenda eſt.*

4 *Opinio ſingularis favens matrimonio an, & quando contra communem ſit tenenda.*

5 *Cognatio ſpiritualis an contrahatur inter concubinarium, & concubinam, quæ filium ex eo ſuſceptum, baptizatum tenuit, & numer. ſeqq. uſque in finem.*

6 *Cognatio ſpiritualis contrahitur a laico baptizante in extremo neceſſitatis articulo.*

7 *Baptizans filium in extrema neceſſitate, ab uxore non eſt ſeparandus.*

8 *Licet contrahat cum ea cognationem ſpiritualem, & num. 10.*

9 *Cognatio ſpiritualis, quam contrahit pater baptizando proprium filium ex concubina ſuſceptum, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit poſt contractum.*

1 S*I vir*. Compaternitas ſcienter, vel ignoranter inter conjuges ſuperveniens, conjugium non diſſolvit. Hoc dicit ſecundum Joan. Andr. cum quo concordant Butr. Card. Anchar. Abb. Alex. de Nævo, & præpoſ. Communis deciſio, conſultatio, & reſponſio ſecunda ibi, *Conſultationi:* & hæc primo recitat Canonum antiquorum contrarietatem; ſecundo alteram partem approbat, & rationem reddit ibi, *Ideoque.*

2 Nota primo ibi, *Filium ſuum, &c.* Parentibus carnalibus non licere filios proprios de ſacro fonte ſuſcipere: alius enim debet eſſe pater carnalis, & alius ſpiritualis, ut hic per Abb. *in 1. notab.* & Alex. de Nævo *n. 2.* Sed an hoc procedat in caſu neceſſitatis, atve eo caſu ſpiritualis cognatio contrahatur, dicam infra *n. 5.*

3 Secundo nota ibi, *Humanius*, in varietate opinionum amplectendam eſſe humaniorem, id eſt, rationabiliorem, & æquiorem, ut hic exponunt Hoſt. *n. 1.* Jo. Andr. Abb. & Alexan. de Nævo omnes *n. 3.* Si vero utraque opinio ſit rationabilis, ſequendum eſt plurimorum judicium, ſecundum Hoſt. qui allegat in ſimili bonum textum *in c. In Canonicis, 19. diſt.* & ſequuntur Jo. Andr. & alii præallegati: in foro autem conſcientiæ, ſi utrinque ſint opiniones æquæ probabiles, ſeu rationabiles ex præcepto eligenda eſt tutior, ut probavi latiſſime *in cap. Ne innitaris,*
ſupra de conſtitut. Sed circa matrimonium, Hoſt. *hic n. 2.* 4
tradit pro regula certa, & ſana, ut ubicunque magiſtri per gloſſas ſuas matrimonium ſolvunt, nec jus expreſſum inducunt, ſi invenias aliquem contrarium ſcribentem, ei adhæreas argum. *cap. Licet ex quadam, in fin. ſupra de teſtibus;* & hanc regulam magni faciunt, & approbant hic Jo. Andr. *n. 3. verſ. Aliter*, Abbas, & Alexan. de Nævo *in 2. notab.* Quod tamen limitat Cardinalis *hic in fine*, & Alexan. de Nævo *n. 3.* dummodo ille, qui tenet contrarium, poſſit opinionem ſuam aliqua probabili ratione adjuvare: Item hoc limitat Abb. *ubi ſupra*, niſi communis opinio haberet quaſi textum pro ſe, quia tunc non liceret ſequi opinionem ſingularem pro matrimonio ſuſtinendo.

QUÆRO, Titius laicus in extrema neceſſitate baptizavit filium Annæ, ac deinde habita copula cum ipſamet Anna, ac prole ſuſcepta; eadem Anna filium ſic ſuſceptum jam moriturum in extrema iiſdem neceſſitate domi baptizatum tenuit: An Titius tam in primo, quam in ſecundo caſu cum Anna ſpiritualem cognationem contraxerit? 5

Certum eſt, in primo caſu eum contraxiſſe cognationem ſpiritualem, quippe quæ tam de jure communi, *cap. 1. de cognat. ſpirit. lib. 6.* quam ex Decreto Concil. Trid. *cap. 2. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* contrahitur inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, itaut impediat matrimonium contrahendum, &
dirimat contractum. Id enim habet locum etiam in laico 6
baptizante in extremo neceſſitatis articulo, ut docent Hoſt. *in ſumm. eodem tit. § Et an aliquis, n. 8.* Archid. & Bellam. *in c. Omnes, 30. q. 1.* Angel. *in verb. Matrimonium, 3. impedim. 6. n. 16.* Silveſt. *matrim. 8. qu. 7. d. 7.* Covarr. *in 2. decret. 2. part. cap. 6. § 4. n. 4.*

In ſecundo autem caſu, quamvis Anna ſuſcipiendo proprium filium de ſacro fonte videatur cum illius patre ſpiritualem cognationem contraxiſſe, ex Decreto Concilii ſuperius relato: dubium tamen facit text. *in c. Ad limin. 30. q. 1.* ubi deciditur, quendam Stephanum, qui proprium filium in extremo vitæ poſitum baptizavit, non eſſe propterea ſeparandum ab uxore; & reprehenditur Epiſcopus, qui illum ſeparandum cenſuit, quaſi proinde contraxerit cum ea cognationem ſpiritualem, quæ debiti petitionem, aut exactionem prohibeat. 7

Ceterum dicendum eſt, illum textum procedere in legitimis conjugibus: cum enim in caſu neceſſitatis pater ex de- 8

debito justitiæ teneatur proprium filium baptizare, iniquum esset, ut eam ob causam privaretur jure exigendi debitum a legitima uxore, ut ibidem legitur; atque ita contrahitur quidem etiam eo casu cognatio spiritualis, non tamen talis, quæ ullum afferat præjudicium matrimonio jam rite contracto: & in hunc sensum intelligendi sunt Jo. And. *hic n. 4. in verb. Malitia*, Abb. & Alex. de Nævo *in 1. notab.* dum dicunt non oriri aliquod impedimentum cum pater carnalis instante necessitate proprium filium tenuit in Sacramento Baptismi, vel Confirmatio-
9 nis. At secus est in concubina, qui cum illius commercium sit jure prohibitum, pater suscipiendo proprium filium contrahit talem cognationem cum concubina, quæ impedit contrahendum, & dirimit post contractum.

Nec etiam hoc casu viget ratio illa; quod non debeat privare jure petendi debitum propter id, quod fecit necessitate adactus; quia revera nullum jus habet ejusmodi debitum a concubina petendi, aut exigendi: & ita aperte tradit Navarr. *in Manual. c. 16. n. 34.* dicens. [Interrogatus Romæ, an qui infantem semestrem filium suum, 10
quem abortivit amica ejus, baptizavit jamjam moriturum absente Clerico, posset ducere in uxorem illam amicam? Respondi, non posse, quia licet necessitas efficiat, ut possit compater cum uxore sua jam nupta, eadem commatre, licite rem habere, ut dicitur *in d. c. Ad limina*, non tamen efficit, ne nascatur compaternitas, quæ ante matrimonium rata illud impediat, & dirimat.] *Et in cons. 5. de cognat. spirit.* dicit *dict. cap. Ad limina*, tantum excusare patrem baptizantem filium suæ uxoris, nec posse extendi ad patrem baptizantem filium fornicarium suæ concubinæ, quia non est eadem ratio, cum illo casu agatur de non præjudicando matrimonio jam contracto, in hoc autem de non præjudicando contrahendo; & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 62. n. 10.*

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Idem Alexander III. Vigilien. Episcopo.

CAPUT III.

SUper eo, quod a nobis tua fraternitas requisivit, de duorum compatrum filiis. Respondemus, quod si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrunque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Ceterum, si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitati: ita quod si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habet, inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere; tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem, ipsos separare ab invicem non omittas. Verum si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris; ita quod nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensuum: quia sicut grave est, antiquam consuetudinem circumadjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque gravis videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges assensum, cum posset sic in exemplum assumi.

S U M M A R I U M.

1 *COmpatrum duorum filii, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite invicem matrimonium contrahunt, nisi obstet loci consuetudo:*

2 *Cognationem spiritualem non contraxit, qui baptizatum non tetigit, sed candelam tenuit juxta consuetudinem loci.*

SUper eo. Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite invicem contrahunt matrimonium; si tamen subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo. Hoc intendit secundum intellectum, quem Abbas dicit esse magis communem.

Nota ibi, *Consuetudo habeat, inter eos non sustinere conjugium fieri:* ex consuetudine posse induci, ut habiles ad matrimonium contrahendum reddantur inhabiles: & ita secundum hunc intellectum consuetudo potest inducere impedimentum non tantum impediens matrimonium contrahendum, sed etiam dirimens post contractum. Sed huic intellectui repugnat textus *in c. Quod super in fin. vers. Nec autem infr. de consang. & affinit.*

Pro conciliatione horum jurium multum torquentur Moderni, qui de matrimonio tractatus ediderunt, videlicet Th. Sanchez. *lib. 7. disput.* 4. & Basil. Ponte *de impedim. matrim. cap.* 1. §. 2. Tu vero dicas consuetudinem non esse tantæ potentiæ, ut possit inducere impedimentum dirimens matrimonium, ut fuse probavi *in cap. 1. a n. 2. usque ad n. 26. supra eod.* nisi fuerit per Summum Pontificem approbata; & in hoc casu loquitur hoc capitulum, ut ibi dixi *n. 8.*

Porro S. Congreg. Concilii alias censuit, matrimonium 2
non esse nullum etiam de jure communi ex eo, quod A. contraxerit cum B. cujus filium de sacro fonte levavit cum puerum non susceperit, nec linteum tetigerit, sed simpliciter candelam tenuerit juxta consuetudinem Regionis; nam consuetudo non potest inducere impedimentum.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Innocentius III. Episcopo, & Archidiacono Linconien.

CAPUT VI.

VEniens ad Apostolicam Sedem C. Anglicus: & infra. Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium, appellatione postposita celebretis.

SUM-

S U M M A R I U M.

1 *COmpater, qui in actu Baptiſmi infantem non tetigit, ſed Presbytero tradidit baptizandum, vel baptizatum de manu Presbyt. ſuſcepit, an contrahat cognationem ſpiritualem, & n. ſeqq. uſque in fin.*

Tactus moralis an ſufficiat ad contrahendam cognationem ſpiritualem, ibidem.

2 *Patrinus eſt fidejuſſor baptizati apud Deum, eumque in fide catechizat.*

3 *Verba*, Suſcipere de Baptiſmo, *vel* in Baptiſmo, *quid importent: Et quid de verbis*, levare, tenere, *vel* tangere.

4 *Tactus corporalis requiritur ad cognationem ſpiritualem contrahendam.*

5 *Cognatio ſpiritualis an poſſit contrahi per procuratorem & n. 15.*

6 *Cognationis ſpiritualis definitio.*

7 *Tangens linteum, quo puer eſt involutus, aut ſimulans puerum tangere, an contrahat cognationem ſpiritualem.*

8 *Cognatio ſpiritualis ex Conc. Trid. requirit tactum, & deſignationem.*

9 *Cognatio ſpiritualis inducta eſt de jure poſitivo ad inſtar generationis, & nativitatis naturalis.*

10 *Tactus immediate procedens, vel ſubſequens Baptiſmum an ſufficiat ad cognationem ſpiritualem contrahendam.*

11 *Cognatio ſpiritualis imitatur naturam.*

12 *Quæ incontinenti fiunt, videntur ineſſe.*

13 *Puerum præſentans Presbytero baptizandum, an contrahat cognationem ſpiritualem.*

14 *Cognatio ſpiritualis inter fidelem, & paganum non poteſt contrahi.*

Sed bene cum Christiano mox futuro, n. 20.

15 *Juramentum non poteſt præſtari per relationem ad ſcripturam juratam, niſi fiat incontinenti.*

In materia, & forma Sacramenti ſufficit moralis conjunctio, ibidem.

16 *Præſentans puerum baptizandum cenſetur in ipſo actu tetigiſſe.*

17 *Tenens puerum ad effectum unctionis, & catechiſmi, non autem Baptiſmi cognationem non contrahit.*

18 *Patrinus etſi non excedat plena pubertate baptizatum, tamen contrahit cognationem ſpiritualem.*

20 *Catechiſmus parit impedimentum impediens contrahendum, ſed non dirimens contractum.*

21 *Conſuetudine induci non poteſt impedimentum cognationis ſpiritualis dirimens contractum, ſed tantum impediens contrahendum, & cur.*

22 *Conſuetudo facilius admittitur ad interpretandum, quam ad inducendum.*

VEniens. Hoc dicit breviter ſecundum Abbatem Antiquum, & Hoſtien. Separatur matrimonium cum commatra contractum, vel ſecundum Joan. Andr. Butr. Card. Anchar. & Præpoſ. Si pater baptizati poſtea contrahit matrimonium cum levante, ſeparari debebunt, vel plenius ſecundum Abbat. Siculum, & Alexan. de Nævo. Inter patrem baptizati, & levantem, ſeu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio ſpiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium poſtea contractum. *Non dividitur.*

Nota, inter levantem de ſacro fonte, & patrem levati matrimonium non poſſe conſiſtere: concordat Decretum Conc. Trid. *in c. 2. ſeſſ. 24. de reform. matr.*

1 QUÆRO, an compater deſignatus, qui in Baptiſmo infantis alterutrum præſtitit, id eſt, vel illum Sacerdoti porrexit, ut in ſacrum fontem immergeret, vel eductum, & baptizatum protinus de manu Sacerdotis ſuſcepit, tametſi in actu Baptiſmi illum non tetigerit, cognationem ſpiritualem contraxerit, quæ matrimonium contrahendum impediat, & dirimat contractum, præſertim ſi ita ſe habeat Regionis vetuſtiſſima conſuetudo?

Pro ſolutione non eſt confugiendum ad illam opinionem, quæ inter quoſdam recentiores emerſit, videlicet tactum moralem ſufficere ad contrahendam cognationem ſpiritualem. Quod ſi verum eſſet, fruſtra laboraremus in inquirendo, an actus interceſſerit ante, vel
poſt baptiſmum, cum nullo tempore eſſet neceſſarium.
Sane hæc opinio ab initio hujus ſacræ ceremoniæ po-
tuit habere aliquam rationem. Primo ex natura rei, quæ 2
eſt, ut patrinus ſit fidejuſſor baptizati apud Deum, eum-
que in fide erudiat, & catechizet, *c. Vos ante, de con-
ſecr. diſt. 4.* Abb. *hic n. 4. verſ. Nam jura.* Ad quod ta-
ctus non eſt neceſſarius, & ita illum natura rei non po-
ſtulat. Secundo, quia verba illa, *Suſcipere filium in Ba-
ptiſmo*, vel *de Baptiſmo*, quæ habentur *in c. Non plures*, 3
c. In baptiſmate, & innumeris fere aliis *in dict. tit. de
conſecr. diſt. 4. & 30. q. 1. & hoc tit. de cognat. ſpirituali*,
id ſignificant, ut patrinus in Baptiſmo, vel de fonte Ba-
ptiſmi natus ſit filius per hanc regenerationem ſecundum
Deum, ſicut pater naturalis dicitur ſuſcipere filium,
qui ſibi naſcitur per generationem ſecundum naturam.
Et propterea hæc verba non habent ſignificationem phy-
ſici tactus. Alia autem verba, videlicet, levare filium
a fonte, quæ habentur *in c. Noſſe, 30. q. 1.* & aliis qui-
buſdam in locis, ſunt ſynonyma verbi, *ſuſcipere*. idem-
que ſignificant. Verbum autem, *tenere*, vel *tangere*,
ſæpius inculcatum videmus, cum agitur de cognatione
ſpirituali, quæ provenit ex Confirmatione, ut *in c. Si
quis filiaſtrum, c. De his, 3. q. 1. cum aliis ſimilib.* nun-
quam tamen in his verbis uſos legimus ſacros Canones
quoad cognationem ſpiritualem, quæ oritur ex baptiſ-
mate. Tertio, quia Canones facientes mentionem de ta-
ctu corporis, non videntur talem tactum requirere, ſed
potius ita narrare, quia ita caſualiter, & de facto con-
tingerat, ut perpendit hic Card. qui propterea ſentit, ex
eis elici non poſſe, ut tactus requiratur.

Verum tametſi res ab initio poſſet eſſe diſputabilis, ho- 4
die de ea non eſt ullo pacto dubitandum, cum uſque
adeo invaluerit opinio contraria, ut actus corporeus, &
phyſicus ſit ſubſtantialis ad cognationem hujuſmodi in-
ducendam, ut & Theologi, & Canoniſtæ, & Summi-
ſtæ eam paſſim, & admittant, & ſequantur; Theologi
in 4. ſent. ubi Sot. *diſt. 4. q. unic. art. 5.* Suarez *in 3. p. D.
Thom. q. 67. art. 7 pag. 243. in fin.* poſt Petr. de Palud. a
Summiſtis citatum Canoniſtæ *hic, & in c. Quamvis*, ubi
Archid. Gem. & Franc. *hoc tit. lib. 6.* Joan. Andr. *in reg.
Poteſt quis per alium, de reg. jur. in 6.* Joan. Raym. Aſten.
quos relatus ſequitur Henric. Boic. *in hoc c. prope fin.*
Covarr. *in 4. lib. Decretal. in 2 par. c. 6. n. 5.* Novarr. *hoc
tit. de cognat. ſpirit. conſ. 6. n. 4. & 5.* Hoſt. *Summ. tit. de
cognat ſpirit. verſ. Qualiter contrahatur, in princ.* S. An-
ton. *tom. 3. tit. 1. c. 15. verſ. Sed diligenter*, Angel. poſt
Rodonenſem *in ver. Matrimonium, verſ. Impedimentum
ſeptimum n. 11. 12. & 13.* Silv. *Matrimonium 8. in 7. q. n.
7. verſ. Qui levando.* Quibus adjungi poſſunt omnes Do- 5
ctores, qui putant ſecundum communem non poſſe hanc
cognationem contrahi per procuratorem; nam hi omnes
ea ratione utuntur, quod cum tactus corporeus requira-
tur, per alium expleri non poteſt, ut per Doctores *in l.
Gallus, §. Forſan.* ubi Jaſon. *n. 13 de lib. & poſth.* & hoc
principali fundamento movetur Joan. Andr. *in c. Poteſt
quis per alium, de regul. jur. in 6.* poſt Archid. *in c. 1. hoc
tit. lib. 6.* ut per Abb. *hic n. 4.* & Covarr. qui alios addu-
cit, & eſſe magis communem opinionem teſtatur *in d.
c. 6. n. 7.* Ejuſdem ſententiæ ſunt omnes etiam DD. defi- 6
nientes cognationem ſpiritualem, qui in locis citatis defi-
niunt eſſe perſonarum proximitatem provenientem ex
Sacramenti datione, vel ad id detentione.

Quod ſi tactus corporeus non requireretur, fruſtra a 7
DD. excitarentur quæſtiones, an ſufficiat tangere lin-
teum, quo puer fuerit involutus, & an cognatio con-
trahatur, ſi quis ſimulet ſe tangere, & non tangat, de
quibus per DD. *in d. c. 1. hoc tit. lib. 6.* & per Summiſtas
in locis ſupracitatis.

Ceterum ſi hæc neceſſitas tactus ad cognationem ſpi- 8
ritualem inducendam non probaretur ex DD. & Canoni-
bus antiquis ſatis probatur ex jure noviſſimo Trid. Conc.
dum *in c. 2. ſeſſ. 24. de reform. matrim.* diſponit, ut ſi alii
ultra deſignatos baptizatum tetigerint, non contrahant
cognationem: & ſic requirit aperte tactum, & deſigna-
tionem, ut ſola aſſiſtentia non ſufficiat. Hinc S. Congr.
ab Epiſcopo Cremonen. olim conſulta recte reſpondit,
ex duobus patrinis deſignatis, quorum alter tetigerat
infantem, alter vero aſtiterat, ſed non tetigerat, ſolum
eum qui tetigerat, & non alterum contraxiſſe cogna-
tionem ſpiritualem.

Atque ita ceſſant omnia ſupra adducta pro alia opi-
nione,

nione, cum ea non procedant post Conc. Trid. sublata est omnis difficultas.

Præterea posset etiam responderi, quamvis rei natura tactum non postulat, neque Canones aperte requirant; satis tamen esse, ut ita senserit fere omnes interpretes. Nam cum hæc cognatio sit inducta de jure positivo ob congruitatem, *c. De eo*, 30. *q.* 2. Turrecrem. *n.* 10. Covarr. *in 4. decret. c. 6. §. 4. in princ.* in articulis a Canone
9 non definitis est intelligenda quoad sui substantiam, eo modo, quo juris positivi Interpretes inter se conveniunt, *c.* 1. ibi, *Traditionem accepimus Hebræorum non lege præceptum, sed arbitrio Magistrorum insolitam*, ubi id notat Butr. & Abb. *supra de Decim. c. Sunt nonnulli, in verb. Tantorum Patrum*, 16. *q.* 1. *cum concord.* de quibus per Felin. *in c.* 1. *n.* 59. *in 9. fallen. dict. Constit.* Præsertim cum non desint text. qui non narrant causaliter susceptionem, sed in eam vim faciunt, & in specie *c. Omnes*, 30. *q.* 1. *& c. fin. hoc tit. lib.* 6.

10 Cum igitur dubium propositum non possit dissolvi ex eo capite, quod tactus physicus non sit de substantia hujus cognationis: in præsenti dispiciendum est, an tactus designati compatris ea eo, quod immediate præcessit, aut est subsecutum baptismum, eo modo quo expressius in dubio, sufficiat ad dict. cognationem inducendam.

Et quidem non sufficere, infrascripta videntur suadere.

11 Primo, quia hæc cognatio imitatur naturam, Abb. *in c. Debitum n. 3. de Baptismo*; nam ut inquit D. Th. *in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. Sicut per carnalem generationem homo accipit esse naturale, ita per Sacramenta Baptismi, & Confirmationis recipit esse spirituale per modum cujusdam spiritualis regenerationis, ac nativitatis. Sicut enim in puero est duplex nativitas naturalis; prior in utero quando in illo adhuc debilis formatur; posterior quando jam roboratus ad sustinenda aliqua vitæ adversa ex utero in lucem editur: sic est in homine duplex nativitas spiritualis, altera in Baptismo, per quam regeneratur tener, & quasi intra Ecclesiæ uterum fovendus; altera vero in Confirmatione, per quam fortis effectus in lucem prodit, ut periculis exponatur. Et in his Sacram. ministrans est quasi pater generans, & susceptor, sive patrinus est quasi mater, quæ nomine Ecclesiæ in suo gremio baptizatum, & confirmatum suscipit.* Hæc S. Th. At secundum naturam non potest quis effici pater, nisi adhibeatur tempore generationis. Ergo nec poterit effici pater spiritualis, nisi interveniat in actu Baptismi.

Secundo, textus loquentes de hac cognatione, qui habentur *de consec. dist. 4. & 30. q. 1.* cum aliis supracitatis utuntur verbis suscipere, aut levare de sacro fonte. At qui tradit puerum Sacerdoti baptizandum, vel postea illum suscepit de manu Sacerdotis, neutrum facit, quia de fonte non suscipit, nec lavat; sed tradit Sacerdoti, vel ab eo accipit. Ergo cum non satisfiat verbis sacrorum Canonum, hujusmodi cognatio non inducitur.

Tertio, Doctores loquentes de hac cognatione, requirentesque tactum, requirunt illum in actu Baptismi, dum ajunt oportere, ut tangatur puer, dum baptizatur, vel suscipitur de fonte, Angel. Silvest. Covarr. *& alii supracitati.*

Quarto, hoc impedimentum surgens ex constitutione Ecclesiæ est restringendum, non autem dilatandum, Host. *in Summ. loc. cit. de cognat. spirit. §. Quibus mod. contrah. vers. Sententia.*

His tamen non obstantibus, verior, & tutior videtur esse opinio, ut sufficiat præsentare baptizando Sacerdoti eo fine, ut puerum immergat, vel postea de ejus manu statim suscipere.

Hanc secundam partem, videlicet sufficere statim post tenet expresse Hugo *in c. fin.* 3. *q.* 1. ubi ait sufficere, ut patrinus tangat, dum est in fonte, vel statim post suscipiendo a Presbytero: Hugonem sequuntur Archid. *ibid.* Turrecrem. & Bellam. *n.* 4. S. Anton. *in Summ. t. 3. tit.* 1. *c.* 15. *vers. Sed diligenter*, Covarr. *c. 6. n. 5. in 2. p. 4. lib. Decretal.* Sot. *in 4. sentent. dist. 42. q. 1. art. 1. vers. Ex*
12 *his prudentiss.* Ratio est, quam reddit Hugo a ceteris approbatus; quia quæ incontinenti fiunt, videntur inesse *l. Lecta, ff. Si cert. petat. cum concord.* de quibus ibi per gl. *in verb. Stipulationi in fin.*

Accedit, quod actus recipiens continuationem; & certo tempore perdurans, unicus actus censetur a principio usque ad finem, gl. *in l. Eum, qui, §. In populatibus, ff. de furt.* Quapropter *Patrinus*, sive *mundoclus*, puerum de lavacro eductum confestim de manu Sacerdotis suscipiens, perinde habetur, ac si in ipso baptismatis actu teneret. Atque hic usus, ut patrinus puerum, dum immergitur, non tangat, optima ratione inolevit; quia cum quis baptizatur per aspersionem, patrinus in actu Baptismi tenet infantem, cum tunc Sacerdos aspersioni incumbens non teneat: at quando quis baptizatur per immersionem, Sacerdos ipse, qui hujus Sacramenti est minister, vicesque Dei in illo actu gerit, D. Th. *in 4. sent. dist. 42. p. 1. art.* 3. tenent infantem immergendo. Ideoque introductum est, ut patrinus tunc non tangat, nec tenet, sed post suscipiat de manu Sacerdotis, ut declarat S. Antonin. *d. tom. 3. tit. 1. c. 1. vers. Sed diligenter.*

Ex his constat, tum authoritatibus, tum rationibus probari patrinum designatum statim suscipientem puerum de manu Sacerdotis, qui illum baptizaverat, contrahere cognationem.

Sed an eadem cognatio contrahatur ab eo, qui puerum ante Baptismum immediate præsentat Sacerdoti baptizandum, magis dubitari potest, cum unicus auctor succurrat, quid id expresse tradit, nempe Mart. Ledesm. *in 2. 4. q. 58. art.* 8. Cujus verba sunt hæc, (Illud autem quod diximus, quod tangentes puerum in Baptismo ea intentione, ut sint compatres, contrahunt cognationem spiritualem, intelligitur, si tangat præsentantes ad Baptismum, aut levantes a Baptismo.) 13

Huic opponitur Sot. *in 4. sent. dist. 4. q. unic. art.* 5. ubi ait, (Eum qui catechumenum super fontem ad Baptismum teneret, nisi postea baptizatum susciperet, aut eum dum aspergeretur teneret, non contrahere affinitatem, quia non esset susceptor.)

Et quod præsentans hoc pacto ad Baptismum cognationem non contrahat, præter rationes superius adductas, affertur etiam hæc ratio, quod inter fidelem, & paganum, qui non est incorporatus Ecclesiæ, nec filius illius ante Baptismum non potest contrahi cognatio spiritualis, ut per Archid. Jo. Andr. & alios *in c.* 1. *hoc tit. l.* 6. 14

Verum probabilis videtur, cognationem spiritualem contrahi etiam per hanc præsentationem, juxta opinionem Mart. Ledesm.

Nam ratio adducta per Hugonem, quem alii sequuntur in illa opinione, quod sufficiat tangere immediate post, quia quæ incontinenti fiunt, videntur inesse, & aliæ supra perpensæ, militant etiam in eo, qui immediate præsentat ante. Ac proinde etiam auctoritates supracit. cum Hugone sentientes etiam ad hunc articulum definiendum multum ponderis habere debent ob rationis identitatem. Nam in his, quæ incontinenti fiunt, & 15
in actu unico, & continuo, non datur neque prius, neque posterius. Sic videmus in juramento, quod etsi pro forma requiritur tactum adeo, ut emitti non possit per relationem ad scripturam juratam, ut est text. *in c. penult. de jurejur.* tamen valet, si hæc relatio fiat incontinenti; quia tactus immediate præcedens, censetur inesse actui incontinenti subsecuto, notat Petr. de Anchar. *in d. c. penult. per regulam, l. Lecta, §. Dicebat, ff. Si cer. petat.* Et proprius ad rem nostram etiam in materia, & forma Sacramenti sufficere conjunctionem moralem docent Ricard. de Mediavill. *in 4. dist. 3. art. 4. q.* 2. Ledesm. *in 4. p. q. 7. art. 8. dub.* 5. Sotus *in 4. dist. 3. unic. art. 8. §. Quando autem forma, & plurimi recent.*

Quod si dicatur, susceptioni, quæ fit post Baptismum magis congruere verba sacrorum Canonum, qui utuntur verbis levare, & suscipere de sacro fonte, quam præsentationi, quæ fit antea, cum præsentans ad Baptismum nullo modo possit dici de fonte levare, aut suscipere; quæ videtur fuisse ratio Soti. Respondetur, hanc difficultatem, re bene intellecta, cessare. Nam etsi sacri Canones utantur verbis suscipere, & levare; tamen sufficit etiam tactus absque susceptione, ut communiter DD. tenent. Et sic sufficit, vel tangere, vel suscipere. Utrunque autem præstari debet, dum puer est in fonte, si rigorem verborum attendamus. Nam qui puerum suscipit de manu Sacerdotis, non satisfacit verbis Canonum requirentibus, ut de fonte, & non de manu Sacerdotis suscipiat. Et ideo Hugo benigniori interpretatione censuit, per eum, qui post suscipit de manu Sacerdotis, satisfieri non secundum rigorem, sed quia quæ incontinenti fiunt, videntur inesse. Atque hæc inter- 16
pretatio optime congruit etiam præsentanti puerum Sacer-

doti

doti immediate baptizandum: is enim licet non tangat in Baptismo, tamen quia tangit paulo ante, & immediate, videtur per eandem regulam in ipso actu tetigisse. Et sane cum in Baptismate per immersionem patrinus in actu non tangat, duobus modis apertissime tangere debet, vel ante præsentando, vel post suscipiendo, & inter utrumque actum solida ratio diversitatis afferri non potest.

Soti authoritas obesse non debet, quominus hanc opinionem vera ratione, & Ledesmi, qui ejus præceptor fuit, auctoritate munitam, sequamur; præsertim cum nec satis constet Sotum ita sensisse. Siquidem ubi loquitur de tenente catechumenum super fonte ante Baptismum,
17 videtur posse intelligi de tenente ad unctiones, & catechismos, quemadmodum alio in loco ipse loquitur, videlicet *in 4. sent. dist. 24. q. 1. art. 1. vers. Ex his*. Qui casus nihil habet commune cum nostro, in quo non agimus de tenente ante Baptismum ad unctionem, vel alia, quæ præcedunt; sed de eo, qui accipit puerum, & præsentat immediate, ad effectum Baptismi tantum.

Ad rationes supra in oppositum adductas breviter respondetur.

Ad primam, qua dictum est, hanc cognationem debere imitari naturam, respondetur hoc argumentum non habere locum, nisi in casibus a jure expressis, cum in multis sit illi dissimilis; & satis imitatur, si paulo ante, vel
18 post interveniat, cum non sit necessaria omnimoda similitudo, uti alias S. Congr. consideravit, dum respondit eum, qui plena pubertate baptizatum non præcedit, si ut patrinus eum tetigerit, contrahere cognationem, quamvis secundum naturam illum generare non potuisset.

Sic etiam videmus, quamvis paternitas naturalis per
19 alium induci nequeat, tamen hanc spiritualem posse contrahi etiam per procuratorem; jam enim S. Congr. Concilii probavit opinionem affirmativam tanquam veriorem, censuitque juxta Frider. de Sen. *cons.* 15. & Cardin. hic *n. 3. & 4.* eum, qui nomine alterius levat infantem de sacro fonte, non contrahere sibi cognationem spiritualem, sed mandanti.

Ad secundum, & tertium, quibus dictum est verba textus requirere susceptionem in actu, & ita expresse loqui DD. Respondetur in actu ipso juris interpretatione factum censeri, quod incontinenti post, vel ante gestum fuit, ex Hugone supra cit.

Ad quartum, ubi dicitur hoc impedimentum non esse ampliandum, respondetur non ampliari, sed declarari in casu, in quo de jure subest secundum rectam interpretationem.

Ad eam rationem specialem, quod inter paganum, & fidelem spiritualis cognatio non possit contrahi, respondetur non procedere hoc casu, in quo puer nondum baptizatus accingitur ad Baptismum, cum quo non aliter contracta erit cognatio, quam si Baptismus sequatur; atque
20 ita hac ratione non obstante, in Catechismo, qui Baptismum præcedit, cognatio contrahitur, quamvis impediens, non dirimens, *cap. 2. de cognat. spirit. in 6.* Host. *in Summ. hoc tit. vers. Qualiter contrahatur*. Itaque non contrahetur cognatio cum pagano, sed cum Christiano mox futuro.

21 Quod si hæc opinio aliquam haberet difficultatem, omnis tollitur per consuetudinem regionis. Qua in re illud est animadvertendum; nam si constaret, in dictis duobus casibus non contrahi cognationem spiritualem, nec etiam per consuetudinem induci posset, ut contraheretur talis cognatio impediens, & dirimens, sed impediens tantum. Cum enim solius Summi Pontificis, & universalis Ecclesiæ sit inducere impedimentum dirimens, atque inhabilitare ad matrimonium contrahendum, D. Th. *in 4. dist. 42. qu. 2. art. 2.* Palud. *in 4. dist. 34. qu. 1.* Sot. *in 4. dist 40. art. 5. col. 4. vers. Interrogationis*, Host. Abb. & Præpos. qui de communi testatur *in c. Ad dissolvendum, de despons. impub.* & alibi sæpe DD. sequitur, ut sicut una Provincia non potest legem ferre, qua impedimentum dirimens inducatur; ita nec consuetudinem introducere, quæ id roboris habeat, propter potestatis defectum. Et ratio rationis est, quia cum matrimonium sit de jure Divino, cum sit irritum auctoritate Pontificiæ Constitutionis, censetur irritum fieri a Deo, cujus vices Papa gerit in terris; at si dirimi posset virtute consuetudinis, hoc tamen non proveniret a Deo, sed ab humana potestate. Quam rationem reddunt DD. *in cap. Super eo, supra eodem*. Ideo non mirum, si DD. communiter non tribuant consuetudini talem potestatem, nisi habeat concursum juris veteris, vel sit approbata per Papam, glos. Bern. *in c. 1. supra eodem*, Hostiens. *in summ. hoc tit. §. Quis sit effectus vers. Ideo dic.* Hugo, & Goffr. relati ab Henr. Boic. *in c. Super eo, supr. eod. circa med.* ubi etiam Innoc. Jo. Andr. & Ant. de Butr. eandem opinionem sequuntur, Felin. *in c. 1. n. 21. de spon.* Angel. *in ver. Matrimonium in 17. imped. nu. 1.* Sum. Tabien. *in ver. Impedimentum 1. in communi nu 4.* Silv. *in ver. Matrimonium 2. n. 3* ubi ait, Astensem testari Host. opinionem frequentius esse receptam, subditque eam esse clavem ad hujusmodi quæstiones decidendas. Et quamvis Henr. Boich. & Abb. *in d. c. Super eo nu. 6.* videantur contrarium sensisse, non est a prædicta opinione discedendum, quæ communis est, & ratione validissima nititur: præsertim cum nullum textum habeamus, qui opinioni Abbatis, & Henrici adstipuletur; nam text. *cap. 1. & cap. Super eo*, aperte agunt de consuetudine juris veteris concursum habente, & de ea loquuntur gloss. Bern. *in d. cap Super eo*, dum ei tribuit utrunque effectum impediendi, & dirimendi, licet Henric. Boich. in consulto recenseat ejus auctoritatem in consuetudine non habente talem concursum.

Itaque dum dicimus, ex consuetudine tolli difficultatem, non hoc agitur, ut consuetudini adscribatur hæc 22
potestas impediendi, & dirimendi in casu, in quo liquido constaret cognationem non esse contractum; sed tantum si casus sint de jure dubitabiles, eos recipere interpretationem a consuetudine; nec enim est novum, ut facilius admittatur consuetudo ad interpretandum, quam ad inducendum, Bellon. *cons. 1. Visis scripturis nu. 3. vers Et habet*, Decian. *cons 156 prope fin. lib. 3.* & post alios Cravet. *cons. 201. n. 11. & 12. lib 1.* Put. *dec. 283. lib. 1.* Et propterea Host. qui sensit, ut supra dictum est, consuetudinem non posse inducere impedimentum impediens, & dirimens: tamen in illa quæstione, an ex catechismo oriatur impedimentum impediens tantum, an etiam dirimens, quæ tunc non erat diffinita, ut fuit postea *ex c. 2. hoc tit. in 6.* sensit esse attendendam consuetudinem diversorum locorum, & secundum eam judicandum, ut expresse tradit *in summ. hoc tit. §. Qualiter contrahatur in fin.* Et ita consuetudini interpretativæ tribuit vim impediendi, & dirimendi, quam non concedit consuetudini inductivæ. Articulum, an consuetudo vim habeat inducendi impedimentum dirimens, plenius examinavi *in c. 1. supr. eodem*.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

Gregorius IX.

CAPUT VIII.

EX literis vestris accepimus, quod cum M. mulier coram officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & se affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam, per testes idoneos probavisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit, baptizavit. Sed cum idem officialis exceptione hujusmodi non admissa diffinitivam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apostolicam appellaverit: Mandamus, quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

S U M M A R I U M.

1 *Cognatio spiritualis de jure communi oritur inter baptizatum, & filium baptizantis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.*

2 *Cognatio spiritualis olim triplex, paternitas, compaternitas, & fraternitas; sed hec ultima sublata est a Concilio Tridentino.*

3 *Baptizatus, & de sacro fonte susceptus efficitur filius spiritualis baptizantis, & suscipientis, & n. 13.*

4 *Baptizatum de jure communi prohibentur plures de sacro fonte suscipere, sed ex Concilio Tridentino unus tantum, & una ad summum suscipere debent.*

5 *Si tamen plures designati susceperint, & tetigerint, nec appareat, quis prior sit designatus, contrahunt omnes cognationem spiritualem.*

6 *Dispensatio an sit concedenda contrahendi matrimonium cum ea, quam quis in Sacramento Confirmationis tenuit, ob dotis accessionem, & ad tollendas lites, & num. seqq. usque in fin.*

7 *Cognationis spiritualis impedimentum est juris mere Ecclesiastici.*

8 *Et an dotis accessio sit causa sufficiens dispensandi, & n. 17.*

9 *Litis vitandæ causa an sit dispensandum, & n. 18.*

10 *Dispensatio in secundo gradu non concedenda, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

11 *Et an hoc procedat in cognatione spirituali.*

12 *Magis vitanda eorum conjugia, qui nobis per spiritualem, quam per carnalem cognationem attinent.*

14 *Cognatio spiritualis major est, & difficilius solvitur, quam carnalis.*

15 *Dispensare an soleat Ecclesia in primo gradu cognationis spiritualis, & n. seqq.*

16 *Cognationem spiritualem contraxit puella novem annorum, que infantem levavit de sacro fonte, & cum ea Gregorius XIII. noluit dispensare.*

17 *Dotis accessio an, & quando ex stylo Curiæ sit justa causa dispensandi in gradibus prohibitis.*

1 EX *literis*. Inter baptizatum, & filium baptizantis oritur cognatio spiritualis impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. Hoc dicit secundum omnes. Sed ista fraternitas spiritualis hodie sublata est ex Concilio Tridentino *capit. 2. sess. 24. de reform. matrim.* quo cognatio spiritualis restricta est ad levantes de sacro fonte, & baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, necnon ad baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem. Et idem in Confirmatio-
2 nem. Unde cum olim triplex esset cognatio spiritualis, videlicet paternitas, compaternitas, & fraternitas, ut per D. Thomam *in 4. sentent. distinct. 42. qu. 1. art. 3.* & per Abbatem *supra in rubrica ad finem*: sublata hodie fraternitate per Concil. Trident. non remanet nisi paternitas, & compaternitas: quod & Navarr. advertit *in Manuali cap. 22. num. 36. vers. Quartum impedimentum, & n. 37.*

3 In glossa unica nota, baptizatum, vel de sacro fonte susceptum effici filium spiritualem baptizantis, vel suscipientis. Jura sunt in glossa.

4 In eadem glossa ibi, *Quod plures simul*, nota, prohibitum esse, ut plures simul infantem de sacro fonte suscipiant, ut *c. Non plures, 4. dist.* sed ex Concil. Trid. *in d. c. 2.* statutum est, ut unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de Baptismo suscipiant.

5 Verum cum negligentia Parochi factum esset, ut tres designarentur, & in libro scriberentur, de sacro Baptismi fonte feminam suscepturi, nempe Titius, Titia, & Sempronius, qui omnes levarunt baptizatam, & tetigerunt: fuit dubitatum, an omnes cognationem spiritualem contraxissent cum baptizata; an vero ii tantum duo, qui priores sunt designati? Sac. Congregatio censuit, omnes contrahere, si non appareat, qui primi fuerint designati, per *c. final. de cognat. spirit.* & licet unus tantum, & una suscipere debeant; tamen si omnes susceperint, omnes contrahere. Ita glossa ibi, quæ dicit, quod non peccant: & ita ibi Philippus post alios: & licet Concilium prohibeat plures quam duos, &c. tamen non annullat actum.

Ex facto QUÆSITUM est, an sit concedenda dispensatio contrahendi matrimonium cum ea, quam quis in Sacramento Confirmationis tenuit ob dotis accessionem, quam mulier a tertio consecutura est, & ad tollendas lites, quæ occasione majoratus inter virum, & mulierem possent inextricabiles exoriri. 6

Pro dispensatione adducitur, hujusmodi impedimentum esse juris mere Ecclesiastici, S. Th. *in 4. sent. distinct. 42. quæst. 1. art. 1. in corpor.* Sot. *ibidem*, Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 4. in princ.* Navarr. *in Manuali cap. 22. num. 36. vers. Quartum*, licet in oppositum videatur text. *in cap. Pitacium, 30. quæst. 3.* In his autem, quæ sunt juris Ecclesiastici, aperte constat Sedem Apostolicam posse dispensare, *cap. Cuncta per mundum, 1. qu. 3.* & in specie habetur ex Rebuff. *de dispens. in grad. gloss. 5. n. 52.* & Navarr. *d. cap. 22. n. 84.* juncto *n. 36.* & clare deducitur ex Concilio Trid. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 2.* quo hæc impedimenta ex prohibitione canonica provenientia restringuntur ad paternitatem, & compaternitatem, ut dictum est supra *n. 2.* 7

Causæ autem, quæ dispensationi hoc casu suffragantur, sufficientes videntur. Primo scilicet utilitas puellæ, cui, si id matrimonium sequetur, dos in mille aureis augebitur: quæ causa videtur sufficiens ex stylo Curiæ, secundum quem dispensationes in 3. & 4. ex causa narrata obtineri consueverunt: stylus autem Curiæ facit jus, *cap. Quam gravi, de crim. fals.* Abb. *in cap. Ex literis num. 6. de constit.* Secundo, ut evitentur lites, quæ possent oriri ex majoratu, ad quem tam vir, quam mulier post mortem cujusdam nunc viventis jus habere prætendunt: causa autem vitandæ litis inducere solet Pontificem ad concedendum dispensationem *cap. 2.* ubi gloss. *ult.* & DD. *de desponsat. impub.* 8 9

Hi tamen non obstantibus, satius esse videtur dispensationem petitam denegare; illius enim concessio non parvo esset futura scandalo illis, qui viderent, a patre filiam spiritualem in uxorem duci, indeque hæretici occasionem arriperent detrahendi Ecclesiæ institutis, *c. Magne de voto*, gloss. *in capit. Requisitis, §. Nisi rigor, in verb. Ut plerisque, 1. quæst. 7. cap. Et si illa, ead. qu. 7.*

Accedit ad hoc prohibitio Trid. Concilii *sess. 24. de reform. matr. cap. 5. in fin.* ubi postquam Sancta Synodus universaliter statuit in contrahendis matrimoniis, vel nullam, vel raro dandam dispensationem: agendo de secundo gradu statuit, ut in eo dispensatio non concedatur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam: & ita satis manifeste insinuat, in primo gradu, ut est noster casus, nunquam concedendam esse dispensationem. Nec obstat, si dicatur, illud decretum intelligendum esse de gradibus affinitatis, & consanguinitatis, non autem de cognatione spirituali. Imo enim cum superioribus capitibus egerit de impedimentis cognationis spiritualis, & prohibitio *d. c. 5. ad fin. vers. In contrahendis*, sit generalibus verbis absque distinctione concepta, debet utique generaliter ad omnia superiora referri, *c. Solita*, & ibi glos. *in verb. Non distinguemus, de major. & obed.* Præterea quatenus loqueretur de gradibus affinitatis, & consanguinitatis tantum æque tamen observandum esset in gradibus cognationis spiritualis, cum Canones, & Sancti Patres *c. 1, 2. & 3. 30. qu. 3.* definiverint, magis abstinendum esse a conjugio illorum, qui nobis per spiritualem, quam eorum, qui per carnalem cognationem attinent; talesque quos de sacro fonte levamus, aut in Sacramento Confirmationis tenemus per Constitutiones Ecclesiasticas vere nostros filios effici, *d. c. 2. & 3. & c. Omnes quos, 30. q. 1.* Quod eo magis dicendum est, cum tractemus de retinenda dispositione juris communis contra dispensationem, quæ illud vulnerans, odiosa reputatur, *c. 1. de fil. Presb. lib. 6.* Imo cognatio spiritualis major est, glos. *1. in fin. cap. Qui dormierit, 27. qu. 2.* & difficilius dissolvitur, quam carnalis, *c. Inter corporalia*, ubi Butr. *n. 22. de translat. Episc.* Si igitur rigor non dispensandi observatur in carnali cognatione, quis negabit, eundem multo magis observandum esse in spirituali? *c. Ex parte, il terzo de decimis.* 10 11 12 13 14

Et propterea Mandos. *de signat. tit. de dispens. matrim. vers. Cognatio spiritualis cum seqq.* ait, Ecclesiam non solere in primo cognationis spiritualis gradu dispensare. Imo Summi Pontifices denegarunt dispensationem etiam in his, qui ignorantes impedimentum, bona fide matrimonium contraxerunt. 15

Et

16 Et in specie Sacra Congregatio Concilii olim consulta, an puella novem annorum levans de sacro fonte infantem, contrahat cum ea cognationem spiritualem; & si immemor hujus cognationis spiritualis secum contrahat matrimonium, an sit concedenda dispensatio: Respondit, contractam quidem esse cognationem spiritualem non obstante ætate; tum quia nullus Canon, nullum Concilium, nullus Doctor in terminis decidit contrarium; tum quia sicut ætas levati non impedit, quin levans major 14. annis contrahat hanc cognationem cum levato, quamvis anniculo, vel paucorum mensium, aut dierum: ita nec impedit, quando levans esset minor quatuordecim; tum quia licet minor quatuordecim, potuit tamen instruere minorem; tum quia reperiuntur Canones tantum, qui repellunt non baptizatum, Abbatem, & Monachos, nec alii repelluntur. Ergo etiam infantes, & impotentes admissi censebuntur. Ceterum quod pertinet ad dispensationem, etsi S. Congregatio existimaverit, eam esse concedendam; tamen relata ad Greg. XIII. sententia, Sanctitas Sua approbavit quidem contractam esse cognationem spiritualem, sed tamen noluit dispensare. Et quamvis nonnunquam post tempora Gregorii dispensatum fuerit ob dotis incompetentiam cum illius sufficienti augmento, non tamen est judicandum exemplis; nec quod aliquando factum est, sed quod fieri debet, est spectandum, *l. Sed licet, ff. de offic. Præsid.*

17 Quæ causæ, quæ pro dispensatione allegantur, leviores sunt quidem, quam rei gravitas postulat. Prima enim de augmento dotis nullibi in jure legitime approbata, & non deerunt forte, qui eam indignam putent, quæ Pontificem movere possit ad concedendam dispensationem, videlicet ut puella nobilis aureos mille lucretur: nec stylus Curiæ huic casui accomodari potest; is enim stylus observatur cum eis tantum puellis, quæ præ nimia paupertate cum dote, quam habent, honeste nubere non possunt: tunc enim augmentum dotis reducitur ad opus pium, & propterea præbet legitimam causam dispensandi, Gratian. post *cap. Tanta nequitia*, & ibi gloss. communis, *& cap. seqq. 1. qu. 7.* Quæ pietatis causa cessat in casu nostro, in quo non proponitur puellam esse adeo pauperem, ut sine augmento alteri nubere honeste non possit, præsertim cum jus ad majoricatum prætendat.

Secunda etiam causa insufficiens videtur. Primo, 18
quia cum fideicommissum majoratus non sit apertum, seu purificatum, nimirum quia vivit persona, quæ illum juste possidet, non constat, quomodo timor futuræ litis, quæ forte morte interveniente, vel aliorum nativitate, vel prætensiorum dilucidatione, nunquam deducitur ad actum, possit afferre justam causam, ut de præsenti tam graviter jus commune vulneretur. Secundo, quia ad quem ipsorum majoricatus spectare debeat, poterit humana prudentia absque lite per compromissum, vel alio modo fieri exploratum: quod si coram arbitris de eorum juribus noluerint experiri, & elegerint potius indurato animo litigare, non debet hæc ipsorum spontanea duritites justa videri causa, ut Pontifex legis vincula ad periculum litis summovendum relaxet, præsertim cum sint tanti ponderis, & spiritualia concernant, ex Archid. *in cap. Tale, 1. qu. 7. n. 1. & 2.*

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Cælestinus III.

CAPUT III.

QUod dilectio: & infra. Quæsivisti, utrum is, qui a stipite per descendentem lineam sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari propter indulgentiam Apostolicæ Sedis Legati, qua permissum est hominibus terræ illius, in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundum regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat a stipite, & a quolibet per aliam lineam descendentium ab eodem: cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quod indulgentia illa sic est intelligenda, quod uterque conjungendorum distet a stipite sexto gradu. Si vero alter sexto vel septimo gradu distat a stipite, alter autem secundo vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consultius duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum, quadam adhibita novitate.

SUMMARIUM.

1 *DIspensatio cum aliquibus, ut possint contrahere quarto gradu, intelligitur, si uterque distat quarto, dummodo hoc approbet consuetudo.*

2 *Et an gradus remotior indistincte attendatur tam in dispensationibus, quam in impedimentis, remissive.*

1 QUod dilectio. Si dispensatur cum aliquibus, ut possint contrahere quarto gradu, requiritur, ut uterque distet quarto, maxime ubi consuetudo hoc approbat. Hoc dicit; alias summatur sine distinctione, maxime secundum Jo. Andr. & sequentes; & est communis intellectus ut attestatur Præpos. *in princ.* qui etiam est de jure verior, quia Pontifex fundat interpretationem suam super consuetudine, quæ vigebat in loco, ex cujus violatione scandalum oriebatur, ut patet ex illis verbis: *Consultius duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum.* Unde circumscripta consuetudine, standum est regulæ expressæ in litera, *& in cap. fin. infra eod.* videlicet, *Quoto gradu remotior distat a stipite, &c.* prout hic firmant glos. *in verb. Uterque*, Innocen. *in fin.* Hostiens. *num.* 4. Joan. Andr. *numer.* 8. *in fin.* dicens hoc tenendum 2
Abbas *num.* 7. & alii communiter; & fusius dixi *in dict. cap. fin.* & ibi plene videas, an hodie tam in dispensationibus obtinendis, quam in inducendis impedimentis, indistincte gradus remotior attendatur, *num. 4. 5. & in 1. & 2. quæstion.*

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Innocentius III. Rosan. Archiepiscopo.

C A P U T V.

QUod super his: & infra, Super eo igitur, quod pater, & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia; taliter tibi duaimus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uaotis, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris, & viri, ea eorundem scilicet viri & uaoris conjugio, nulla protsus affinitas est contracta, propter quam inter eos mattimonium debeat impediti. Ne autem infra gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire: non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

S U M M A R I U M.

1 *COnsanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt.*

2 *Matrimonia contrahi non possunt in gradibus prohibitis etiamsi hoc habeat consuetudo, & n. 7.*

3 *Affinitas contracta inter consanguineos viri, & uxorem ipsius, non transit ad consanguineos uxoris, nec e converso.*

4 *Affinitas non causat affinitatem.*

5 *Affinitas quid.*

6 *Affines non sunt vir, & uxor, sed causa affinitatis.*

7 *Consuetudo etiam immemorabilis non potest tollere, nec inducere impedimenta matrimonium dirimentia, & n. seqq*

8 *Consuetudo immemorabilis intelligitur sublata, quando lex consuetudinem damnat uti corruptelam.*

1 Q*Uod super*. Consanguinei maritl cum consanguineis
2 uxoris licite conteahunt. Hoc primo. In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo. Hoc dicit secundum Jo. Andr. Butr. Card. Anch Abb. Alex. de Nævo, & Præpos. Secundum dictum, ibi, *Ne autem*.

Nota primo, ea priori parte textus, affinitatem con-
3 tractum inter consanguineos viri, & uxorem ipsius, non transire ad consanguineos uxoris, nec e converso; unde possunt legitime copulari, ut in textu, & notant gloss. t.
4 Abb. Antiq. Host. Joan. Andr. Butr. & omnes *in summario textus*. Ratio est, quia affinitas non causat affinitatem,
5 S. Th. *in* 3. *q*.86. quæ in additionibus, 55. *art*.5. Affinitas enim dicitur illa proximitas, quæ est inter nantem, & consanguineos viri, & similiter inter virum, & consanguineos uaoris, eo quòd duæ cognationes, quæ diversæ inter se sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit, dicit textus *in l. Non facile*, §. *Affines*, *ff. de gradib. & affinib.* Unde affines dicun-
6 tur quasi juxta fines, ut ioquit Abb. Antiq. *in c. Non debet num.* 2. *infra eodem*; vir autem, & uxor non sunt affines, sed causa affinitatis, sicut unus non est numerus, sed principium numeri, gloss. *in* §. *Affinitatis*, *in addit. in verb. Affinitatis*, *instit. de nupt.* gloss. *in leg. Sed & ha persona*, *in verb. Et liberti*, *ff. de Procur.* S. Th. *in pract. q.*55. *art*.1. *ad* 1. Unitas ergo, quæ per matrimonium efficitur inter virum, & uaorem, est causa, ut uxori communicentur omnes consanguinei mariti, & viceversa marito consanguinei uxoris; & conjunctio hujusmodi onius ad talem, cum non sit consanguinitas, reliquum est, ut si affinitas, *cap. Porro*, 35. *q*.5.

7 Secundo, nota ibi, *Non obstante consuetudine*, cegionis consuetudinem tollere non posse impedimenta matrimonium dirimentia: & cum textus adjiciat, quæ dicenda est potius corruptela, hinc liquet manifeste hujusmodi consuetudinem esse imprælcriptibilem, etiamsi sit supra hominum memoria, quia in his diuturnitas temporis non minuit, sed aggravat peccatum, ut est textus clarus *in c. Non debet in fin* & ibi Butr. *nu.* 12. *infra eod.* ad idem *cap. Cum haberet*, *supra de eo*, *qui duxit in matrimon.* & *cap. final. de consuetud.* Et quotiescunque lex damnat consuetu- 8
dinem uti iniquam, & irrationabilem, tunc censetur damnata, & reprobata consuetudo etiam immemorabilis, ut post Felin. *in cap. Cum ex officii n.* 13. *de praescrip.* Aret. *in l. Cum stipulatus sim a Procula*, *col.* 3. *ff. de verb. oblig.* & alios plures, concilinndo opiniones, concludit Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 5. *vers. Adnotandum tamen erit*.

Sed in oppositum videtur textus *in c. Super eo*, *supra de cognat. spirit.* ubi filii duorum compatrum; per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt matrimonium; & tamen si subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo: & ita ibi est casus, secundum intellectum, quem Abb. dicit esse magis communem. Ergo si consuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, ut ibi patet, non videtur subesse ratio, cur enim non possit tale impedimentum tollere; nam prout unumquodque producitur, sic resolvitur, *cap. Omnis res*, *infra de regul. jur. cum concord.* cujus tamen contrarium hic deciditur.

Pro conciliatione harum Decretalium valde labntant, & inter se diffident Scribentes hic, & Moderni, qui de matrimonio tractatus ediderunt, videlicet Th. Sanch. *lib.* 7. *disp*.4. & Basil. Ponte *de imped. matr.* c. 1. §. 2. Quidam diaerunt Decretalem, *Super eo*, quæ est Alex. III. corrigi per hanc, & *per c. Non debet*, *ad fin. infra ead.* quæ sunt Innocentii III. quod non placet, arg. *c. Cum expediat*, *de elect. libr*. 6. Alii tenuerunt, hic reprobari consuetudinem contrahendi cum cognatis, & affinibus carnalibus; ibi vero cum cognatis spiritualibus, quod similiter non placet; quia magis vitanda sunt connubia eorum, qui nobis per spiritualem, quam per carnalem cognationem sunt conjuncti, *cap*. 1. 2. & 3. 30. *q*. 3. & cognatio spiritualis major est, quam carnalis, gl. 1. *in fin. in c. Qui dormierit*, 27. *q*. 2. Sed Abbas *hic n*.4. putat *in d. c. Super eo*, agi de consuetudine inductiva charitatis, nempe ut potius illi contrahant cum extraneis, quam cum illis, qui aliquo modo videntur esse proximi: hic autem de consuetudine, quæ relaxat prohibitionem ad contrahendum inter consanguineos, quæ sic restringit conjunctionem, & amicitiam ad suos, & minuit vicissitudinem charitatis ad alios.

Tu teneas, consuetudinem non esse tantæ potentiæ, ut valeat inducere impedimenta matrimonium dirimentia, ut fuse probavi *in cap.* 1. *a num.* 2. *usque ad numer.* 26. *supra de cognatione spirituali*, nisi talis consuetudo fuerit specialiter per Summum Pontificem approbata; & in hoc casu loquitur Decretalis, *Super eo*, ut dixi *in dict. cap.* 1. *num.* 8.

DE

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Idem Innocentius III.

C A P U T VI.

QUia circa: & infra. Porro de nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, a Sede Apostolica obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: cum tamen ante dispensationem obtentam, unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat: Dissimulare poteris, ut remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere.

S U M M A R I U M.

1 *DIspensatio obtenta a Papa non valet super matrimonio inter consanguineos contractu, si ibi falsa causa sit expressa, nisi eam postea Papa confirmet.*
2 *Veritas narratorum est consideranda secundum tempus data impetrationis.*
3 Dissimulare poteris, *hac verba habent vim dispensationis.*
4 *Subreptio in expressione falsa causa vitiat dispensationem ipso facto.*
5 *Falsum exprimere detestabilius est, quam verum tacere.*
6 *Dispensandi causa legitima super matrimonio contracto in gradu prohibito, est soboles ex eo superstes.*
7 *Dispensatur super matrimonio tam contracto, quam contrahendo, si timeantur scandala, vel futura inimicitia, & n. seqq.*
Declaratur, n. 12. 14.
8 *Propter scandalum, receditur a dispositione juris positivi.*
9 *Dispensatio an sit concedenda in secundo affinitatis gradu ad evitandas inimicitias, & lites inter familias illustres, & num. seqq. usque in fin.*
10 *Dispensatio in secundo gradu ex Concilio Tridentino non concedenda, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*
Quod locum habet tam in secundo affinitatis, quam consanguinitatis, ibid.
11 *Et copula, &, resolvitur in disjunctivam.*
12 *Inimicitia privatorum non referunt ad publicam causam.*
13 *Periculum, ne civitas factionibus dividatur, est justa causa dispensandi in secundo gradu consanguinitatis.*
14 *Scandalum quod oriretur, si nuptia jam publicata non sequerentur, non est justa causa dispensandi in secundo affinitatis.*
15 *Etiamsi copula intercesserit, & mulier alias diffamata remaneret.*

1 Q*Uia circa.* Non valet dispensatio obtenta a Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi falsa causa sit expressa, nisi eam postea Papa confirmet. Hoc intendit secundum intellectum, quem dicunt esse verum, & communem, Abb. Præpos. & Alex. de Nævo. Primo recitat, & tacite damnat dispositionem. Secundo eam tolerat ex causa, ibi, *Cum tamen.*

2 Nota primo ibi, *Ante dispensationem viam fuerit universa carnis ingressa:* Veritatem narratorum esse considerandam secundum tempus datæ impetrationis; non enim sufficit narrata prius fuisse vera, vel post impetrationem verificari, ut notatur *in cap. Dilectus, il secundo, de prab. & hic*, per Hostiens. *post princ. In ver. Ingressa*, Joan. Andr. *num.* 3. Abb. *n.* 4. & Alex. de Nævo *in ult. notab.* & clare probatur hic. Nam iste impetrans habuerat filiam, sed eam non habebat tempore impetrationis, quia prius ex hac vita migraverat; & ideo dispensatio fuit subreptitia, ac nulla, ut in textu: Generaliter autem, an & quando in literis gratiæ, vel justitiæ attendatur tempus datæ, vel receptionis, seu executionis literarum, recurrere ad notabilem theoricam Abb. *in d. c. Dilectus nu.* 7. & ibi dixi *a n.* 1. *usque in fin.* & quando spectetur initium, vel finis vide plenam glos. *in c. Dudum, il primo, ver. Electionis tempore, supra de elect.*

Secundo nota illa verba, *Dissimulare poteris*, quæ
habent vim dispensationis; etenim cum dispensatio ob ex- 3
pressionem falsæ causæ, & matrimonium exinde contra-
ctum non valerent, stultum esset dicere, ut manerent in
adulterio; quæ sunt verba Innocen. *hic in fine*, cum quo
transeunt Hostien. *post princ. in verb. Dissimulare*, & Jo.
Andr. *num.* 3. *in eod. verb.* Unde expone verba, *Dissimu-
lare poteris*, idest, ex certa scientia, & ex nostra licen-
tia, quam damus auctoritate præsentium, & sic quod
nullum erat, roboramus, *cap. penult. de supplen. neglig.
Prælator. cap. Super eo, de cognat. spirit.* prout exponunt
Goffred. Host. & Joan. Andr. *locis proxime citatis.* Et ex
hoc intellectu collige, subreptionem in expressione falsæ 4
causæ vitiare dispensationem ipso facto, ad quod est text. 5
expressus *in capit.* 2. *in fin. de fil. Presbyt. lib.* 6. ubi aperte
probatur, dispensationem esse nullam ipso jure per subre-
ptionem commissam in tacendo verum; ergo fortius in
exprimendo falsum, ut hic, quia detestabilius est falsum
exprimere, quam verum tacere; & illum textum ad hoc
expendit Abb. *hic num.* 5.

Ultimo nota ex textu duas causas dispensandi super ma- 6
trimonio contracto in gradu lege Canonica prohibito.
Prima est, quando ex matrimonio sic contracto soboles
est superstes; nam favore filiorum in tali matrimonio dis-
pensatur ut hic notat Bernard post casum, & reliqui post
eum. Secunda causa est propter scandalum vitandum, ut 7
in fin. text. & notant Hostien. *in fin.* Jo. Andr. *n.* 4. Henric.
Boich. *in fin.* Abb. *num.* 2. Præposi. *n.* 1. & Alex. de Nævo
num. 2. Et hæc est causa sufficiens, nedum super matrimo-
nio jam contracto, sed etiam super contrahendo, ut di-
cunt Abb. Præpos. & Alexan. de Nævo *locis citatis*, quia
propter scandalum receditur a dispositione juris positivi,
cap. Quod super his, supra eodem cap. 2. *de tempor. ordin.
& cap. Cum ex injuncto, de novi oper. nunciat.* secundum
Joan. Andr. *hic num.* 4. idem si timeantur futuræ inimici- 8
tiæ, & jurgia, ut per Felin. *cons.* 26. *num.* 15. *vers. Unde
considerandum est*, & Menoch. *cons.* 385. *num* 7. *vol.* 4.
& ita quotidie Papa dispensat inter consanguineos, & af-
fines propter bonum pacis futurum, vel scandalum vitan-
dum; prout etiam observat Sac. Pœnitentiaria in impe-
dimentis occultis.

Ex facto quæsitum est, num concedenda sit dispensatio
in secundo affinitatis gradu ad vitandas inimicitias, & li- 9
tes inter familias illustres?

Sanctissimus mandavit examinari in S. Congreg. Concilii, an concedenda sit dispensatio in secundo gradu affinitatis, pro quo supplicat Serenissimus Bavariæ Dux per literas Sanctitati Suæ directas.

Pro causa affertur suspicio litium, & inimicitiarum inter familias illustres, eo quod vir fuerit a sponsa hæres institutus cognatis præteritis, & vulgata fuerit fama futurarum nuptiarum.

Decretum Concilii Trid. *cap.* 5. *sess.* 24. *de refor. matr.*
quo statuitur, ut in secundo gradu nunquam dispensetur, 10
nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam, habet
locum tam in secundo affinitatis, quam consanguinitatis,
ut tradit Navarr. *de consang. & affin. cons.* 4. *n* 8. & sæpius
censuit S. Congregatio; unde non est opus discutere, an
secundus affinitatis æquipolleat tertio consanguinitatis,

quod nonnulli censuerunt. Satis enim est ex Concilio, juxta interpretationem S. Congregationis, prohiberi dispensationem etiam in secundo affinitatis, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

11 Sed quia copula illa, &, resolvitur in disjunctivam, ut eadem Sacra Congregatio alias declaravit, adeout alterutrum sufficiat, vel dispensationem magnis Principibus concedi, vel subesse causam publicam ejus concedendæ inter alios, quam magnos Principes; cum hoc casu non sint magni Principes, qui petunt dispensationem, sed solum ex illustri familia; tota difficultas reducitur ad cau-
12 sas, quarum hic nulla affertur, quæ publica videatur. Nam bonum pacis, & vitatio litium, & inimicitiarum, quæ orirentur inter utranque familiam, si Carolus in matrimonium non duceret virginem partis adversæ sibi in secundo affinitatis gradu conjunctam, non est causa publica: neque enim privatorum dissidia, & inimicitiæ respi-
13 ciunt publicam causam, ut animadvertit S.Congr. in causa dispensationis Alexandri de Cordelles nobilis Barcinonensis 1605. Et propterea multo ante cum peteretur dispensatio a Primatibus Civitatis Hispalensis super secundo consanguinitatis, & Rex Catholicus pro dispensatione urgeret, & contrahentes allegarent periculum, ne Civitas factionibus divideretur, & plura sequerentur homicidia, nisi concederetur dispensatio: Sacr. Congreg. censuit non aliter concedendam dispensationem, quam si de tali periculo publicum Regis testimonium haberetur; quod tamen nunquam habuerunt contrahentes, licet Rex Catholicus primo pro eis supplicasset, ac proinde dispensationem non obtinuerunt. Tunc itaque sensit Sacra Congreg. oportere causam inimicitiarum non respicere tantum privatas familias, sed universam Civitatem, ut causa publica dici possit: imo tunc etiam consideratum fuit periculum simultatum, etiam publicatum, non esse attendendum, quia vigente seculari potestate, possunt, qui ad arma confugiunt, a Magistratibus coerceri. At vero hoc casu nec ulla quidem etiam privata causa inimicitiarum urget, quia virgo non fuit deflorata, nec suspicio ulla irrepsit deflorationis, itaut honoris causa potuerint graves inimicitiæ suscitari; sed tantum maritus fuit hæres institutus ab uxore, & cognati præteriti, quæ causa est mere civilis, & solum parere potest verisimiliter lites, ac discordias inter utranque familiam, quæ litis occasione oriuntur. Quas tamen discordias secularis Magistr. authoritas sedare facile poterit.

Alia causa scandali vitandi, quod oriretur, si hoc ma- 14
trimonium non sequeretur, & quod vulgata jam sit nuptiarum fama, certe nec gravis, nec publica est; imo talis, quæ facile a quolibet dispensationem postulante afferri posset, adeout esset in potestate affinium, & consanguineorum, liberius simul versando dare causam dispensationis. Et eo magis, quod hoc casu nec simul versati sunt, sed tantum rumor irrepsit futurarum nuptiarum. Quamobrem si scandalum spectandum est, majus orietur scandalum ex concessione dispensationis non subsistente causa a Concil. requisita.

Postremo, cum olim fuisset petita dispensatio in secun- 15
do affinitatis secuta copula, non tamen spe facilius obtinendi dispensationem, ne mulier diffamata, & innupta remaneret, & scandala orirentur: S. Congreg. Concilii etsi Cardinalis Arigonius dixisset in Dataria, has dispensationes sæpe fuisse concessas, cum Sac. Congreg. semper existimaverit non concedendas, censuit nihil esse rescribendum.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Idem Innocentius III. in Concilio Generali.

C A P U T VIII.

NOn debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo, & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum; cum cessante prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocante, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cetero libere copulentur. Prohibitio quoque copulæ conjugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis: de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier; neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir: quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis, ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cum diuturnitas temporum non minuit peccatum, sed auget: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

S U M M A R I U M.

1 *AFfinitatis impedimentum in secundo, & tertio genere sublatum est, & n. 14.*

2 *Idem de impedimento, quo soboles suscepta ex secundis nuptiis conjungi non poterat consanguineis prioris viri, & n. 15.*

3 *Impedimentum consanguinitatis, & affinitatis, ultra quartum gradum non extenditur, & n. 16.*

4 *Papa, licet supremam habeat authoritatem, timet tamen se reprehendi.*

5 *Leges humanæ variari debent ex temporum varietate.*

6 *Canonum antiquorum rigor cur nostris temporibus non sit usquequaque observandus.*

7 *Ob fornicationem simplicem olim deponebatur non solum Clericus, sed etiam Episcopus.*

8 *Hodie secus, nisi fornicatio sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata.*

9 *Depositionis pœna olim dignum erat quodlibet mortale peccatum.*

10 *Scientia juris est de æternis, quantum ad suam originem, quæ est dictamen rectæ rationis.*

11 *Legum finis est invariabilis.*

12 *Lex correcta, & corrigens, idem sunt.*

13 *Jus Canonicum est jus humanum, sed large dicitur jus Divinum.*

14 *Affinitatis genera quæ sint, & in quo differant a gradibus.*

16 *Affinitatis impedimentum, quod oritur ex fornicatione post Concilium Tridentinum ultra secundum gradum non extenditur.*

17 *Etiamsi superveniat post matrimonium contractum,*

18 *Et*

18 *Et ultra secundum gradum nec dirimit matrimonium, nec sponsalia de futuro.*
19 *Nec impedit contrahendum.*
20 *Impedimentum publicæ honestatis, quod olim oriebatur ex secundo, & tertio genere affinitatis, sublatum est a Concilio Generali.*
Idem in publica honestate, quæ oriebatur ex secundis nuptiis inter sobolem ex illis susceptam, & consanguineos primi viri, n. 22.
Sed publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de futuro, non est sublata, n. 23.
Et multo minus illa, quæ oritur ex sponsalibus de præsenti, n. 24.
21 *Vitium quoties ex una radice nascitur, consequens est, ut una lege tollatur.*
25 *Cognationis legalis impedimentum a Concilio Generali non est sublatum.*
26 *De impedimento publicæ honestatis tollendo, vel restringendo, actum fuit in Concilio Lugdun. sed nihil obtentum.*
27 *At ex Tridentino hoc impedimentum non oritur ex sponsalibus nullis, & ex validis primum gradum non excedit.*
28 *Et hoc in sponsalibus de futuro, sed non in sponsalibus de præsenti adhuc durat ad præscriptum juris veteris.*

1 N*On debet*. Tollitur prohibitio contrahendi matrimonium in secundo, & tertio affinitatis genere.
2 Item tollitur prohibitio, per quam soboles suscepta ex secundis nuptiis conjungi non poterat consanguineis prioris
3 viri: & prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extenditur. Hoc statuit juxta ordinem literæ, secundum Abbat. & Alex. de Nævo: & concordant, licet ordine inverso, Jo. Andr. Butr. Cardin. Ancbar. & Præpos. Dividitur in quatuor partes. Primo excusat correctionem juris Antiqui. Secundo ibi, *Cum ergo*, excusationem declarans, in duobus illud tollit. Tertio restringit, restrictionis causam reddens, ibi, *Prohibitio*. Quarto prohibitionem restrictam fortificans, constitutiones contrarias tollit, & causas reddit, ibi, *Cum ergo*.
4 Nota primo ibi, *Reprehensibile*, Summum Pontificem, licet supremam habeat potestatem, timere tamen se reprehendi, ut hic innuitur, *& in c. Nisi supra de usu palli*, *& in cap. Ut nostrum*, *ut Eccles. Benef.* Sed quidquid timeat multoties mordetur: quod tamen non fit absque peccato, ut *cap.* 1. *infra de maledict.* secundum Host. *hic num.* 1. & Jo. Andr. *n.* 2.
5 Secundo nota ibi, *Temporum*, statuta humana variari debere ex temporum varietate, ut hic, & in concor. allegat in gl. 1. Nec mirum, quia lex debet tempori esse con-
6 veniens, c. *Erit autem lex*, 4. *distin.* Quo fit, ut rigor antiquorum Canonum in pœnis infligendis hodie non sit usquequaque observandus, quia, ut loquit tex. *in c. Fraternitatis*, 34. *dist.* defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt,
7 districtionis Canonicæ non patitur in omnibus manere censuram. Unde olim propter simplicem fornicationem de rigore deponebatur non tantum Clericus, ut *c. Si quis Clericus*, *& c. Presbyter*, 81. *dist.* sed etiam Episcopus; ut
8 *c. seqq. & c. Lator*, & ibi gl a. *q.* 7. Sed hodie ob simplicem fornicationem non fit depositio, ut *c. A multis*, *de ætat. & qual.* nisi sit notoria, vel scandalosa, aut diu continuata, *cap. Quam sit*, *infra de excess. Prælator. & capit. Ex parte*, *Adæ*, *supra de testib. cum concord.* ut per Butr. *in cap. At si Clerici numer.* 13 *vers. Per hoc patet an simplex*
9 *fornicatio*, *de judic.* Quinimo quodlibet mortale peccatum olim erat depositione dignum *cap. Si Diaconus*, 81. *dist. & d. cap. Presbyter.* sed hodie servabitur in his, prout legitur, & notatur *in dict. cap. At si Clerici*, maxime per Anton. de Butr. *d. n.* 13. & Abbas *n.* 35.
10 Ex his nonnulli detrahunt scientiæ juris, asserentes eam non esse proprie scientiam: quia scientia est de incorruptibilibus, & de impossibilibus aliter se habere, ut habetur *primo Posterior*. Sed leges humanæ mutantur quotidie, ut hic. Verum ut bene respondent Cardin. *num.* 2. & Abbas *in* 1. *notab vers. Et per hoc dicunt:* Scientia juris est de æternis quantum ad suam originem, quæ est directio, seu dictamen rectæ rationis; nam lex semper editur, ut appetitus noxius sub juris regula coerceatur, ut habetur *Fagnan. in IV. Lib. Decretal.*

supr. in procem. Itaque tametsi mutentur Constitutiones 11
particulares, tamen finis legis, quod est primum in intentione Legislatoris est invariabilis, & leges deserviunt fini; semper enim lex debet esse rationabilis, & sic fundata super ratione naturali, & immutabili, alias non est lex, ut *cap. Consuetudo*, 1. *dist. & d. capit. Erit autem lex*, 4.
dist. Et ex hoc refert Cardin. *d. num.* 2. Præceptorem suum 12
publice disputando, & in libro de somnio tenuisse, legem corrigentem, & correctam idem esse. Et subdit ex his repelli insulsas cogitationes Logicorum, qui carpunt quod non intelligunt.
Tertio nota ibi, *Humana*, Jus Canonicum esse jus hu- 13
manum, Card. *hic n.* 1. alibi tamen dicitur jus Divinum, ut *cap. Nimis*, *de jurejur. cap. Qualiter*, *de accusat. & c.* 1. *de jurament. calum.* ubi lex Canonica appellatur divina, & lex Civilis humana. Sed in hoc intelligas large; nam stricte Summorum Pontificum, & Conciliorum Constitutiones jus divinum dici non possunt, ut hic per Abbat. *n.* 4.
Quarto nota ibi, *Revocantes;* hodie sublatam esse an- 14
tiquam prohibitionem contrahendi matrimonium in secundo, & tertio genere affinitatis. De secundo habetur *in cap. De propinquis*, 35. *qu.* 3. De tertio vero *in c. Porro*, *eadem caus. & q.* Nec obstat, quod Greg. *in c. Fraternitatis*, 35. *q.* 10. dixerit: *Qui dissolvit hæc genera affinitatis, negat verbum Dei in æternum manere:* quoniam, ut respondet glos. *hic in ver. Revocantes*, hoc intelligi debet sine causa, & ab alio, quam successore Gregorii: ad hoc c. *Innotuit*, §. *Quamvis autem*, *supra de elect.* Itaque hodie non remanet, nisi primum affinitatis genus, restrictum tamen ad quartum gradum, ut hic. Ut autem intelligas, quæ sint secundum, & tertium affinitatis genera, & in quo differant genera, & gradus, consule glossam magnam hic, quæ mira facilitate hoc declarat: & eam probant, & commendant communiter scribentes.
Quinto nota ibi, *Non copulanda*, similiter sublatam 15
esse veterem prohibitionem, qua cautum erat, ut nullus de consanguinitate viri præmortui posset matrimonium contrahere cum prole ex secundo viro per mulierem suscepta: & similiter ut nullus de consanguinitate uxoris præmortuæ posset contrahere cum prole suscepta ex secundis nuptiis viri: de qua prohibitione habuimus, rubricam in veteri compilatione de sobole suscepta ex secundis nuptiis ut hic referunt Jo. Andr. *n.* 4. *in verb. Non copulanda*, & Card. *post princ.* Et quamvis Abb. Antiq. *nu.* 3. multum se involvat circa hujusmodi sobolem ex secundis nuptiis susceptam in perquirendis exemplis, quando contingat, ut quis contrahat cum sorore fratris: tamen facile ponuntur per Jo. Andr. *n.* 6. cum quo alii transeunt.
Sexto nota ibi, *Quartum consanguinitatis*, *& affini-* 16
tatis gradum; prohibitionem conjugii inter consanguineos, & affines, quæ olim usque ad septimum gradum prætendebatur, *cap* 1. *& cap Nullam*, 35. *qu.* 3. *& c. Ad sedem*, 35. *qu.* 5. hodie restrictam usque ad quartum inclusive. Sed respectu affinitatis hoc intellige de illa, quæ oritur ex copula conjugali, non autem de illa, quæ oritur ex fornicatione, & matrimonium post contractum dirimit. Hæc enim novissime restricta est a Trid. Synodo ad eos tantum, qui in primo, & secundo gradu conjunguntur, adeout in ulterioribus gradibus matrimonium postea contractum non dirimat, ut *in cap.* 4. *sess.* 24. *de reformat. matrimon.* quod etiam advertunt Navarrus *in Manuali c.* 22. *num.* 42. & Card. Tolet. *in Summa lib.* 7. *cap.* 11. *n.* 4.
& Sacr. Congregatio ejusdem Concil. interpres declaravit 17
hoc habere locum etiam in impedimento affinitatis superveniente matrimonium contractum, & ultra secundum gradum non extendatur; quia si Concilium sustulit, quod est majus, censebitur etiam sustulisse, quod est minus, nempe hanc affinitatem supervenientem, & quia si Concilium primum, & secundum gradum, ergo in omnibus, &c. Sanctissimus Congregationis sententiam sibi relatam approbavit, non tamen voluit edi hac de re aliquam regulam; sed ore tantum, & literis Congregationis petentibus responderi. Rursus censuit Sacra Congregatio, hu- 18
jusmodi restrictionem ad primum, & secundum gradum extendi etiam ad sponsalia per verba de futuro contracta, adeout nisi in primo, & secundo gradu hujusmodi affinitatis non dirimantur.
Et quamvis contextus Concil. non addat affinitatem ex 19
copula illicita ultra secundum gradum impedire matrimonium contrahendum, sed tantum dicat dirimere post contractum; tamen S. Pius V. in suo motu proprio incipien.

Ad Romanum edito anno 1566. *die* 20. *Augusti*, declaravit prædictam affinitatem nec dirimere, nec impedire.
20 In glossa magna in fine: nota per hanc Constitutionem
sublatum esse impedimentum publicæ honestatis, quod
oriebatur ex secundo, & tertio genere affinitatis, ut *in
cap. Porro*, 35. *quæst*. 3. ibi enim prohibetur secundum genus;
& præter hoc impedimentum erat ibi etiam publica
honestas, ut in uxoribus duorum fratrum, sive consobrinorum;
uno igitur sublato per hoc capitulum, tollitur,
21 & aliud. Nam quoties vitium ex una radice nascitur,
consequens est, ut una lege tollatur, *l. ult. in fin. Cod. de
nupt. l. Duobus*, § *Colonus*, *ff. jurejur. l. Si Colonus*, *ff.
Arbor. furtim Cæsarum*; & nota bene hanc theoricam
glossæ ad interpretationem statutorum.
22 Ob eandem rationem, cum prohibitio de sobole suscepta
ex secundis nuptiis non copulanda cognationi viri prioris
sublata sit per hanc Constitutionem, similiter sublata
23 erit publica honestas inde proveniens. At vero publica honestas,
quæ oritur ex sponsalibus de futuro, juxta textum
in cap. Duo pueri, & *cap. Accessit*, *supra de sponsat. impuber*. & *in cap. Juvenis*, *de sponsal*. per hanc Constitutionem
minime tollitur, cum de ea hic nihil dicatur, secundum
glos. cum qua concordant Innoc. *in prin*. Abb. Antiq.
24 *num*. 4. & Doctores communiter. Et longe minus tollitur
per hanc Decretalem publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus
de præsenti; nam major honestas exigit, ut non
ducam eam in uxorem, quæ fuit sponsa de præsenti consanguinei
mei, quam ut abstineam ab ea, quæ fuit sponsa
consanguinei mei de futuro, ut ad literam loquit Abb. *hic
n*. 13. & tenent Doctores *in cap. Sponsam supra de sponsal*.
25 Et ob rationem glossæ similiter per hanc Constitutionem
non tollitur impedimentum cognationis legalis, de quo
in cap. unic. supra de cognat. legal. secundum Host. *hic n*. 7.
qui tamen optat has quoque revocari per expressam Constitutionem,
quia modicum rationis habent, secundum
quam magnum dirimunt Sacramentum.
26 Sed ut notabiliter refert hic Jo. Andr. *n*. 14. in Concilio
Lugdun. sub Greg. X. actum fuit de tolerando impedimento
justitiæ publicæ honestatis, & aliquibus visum est illud
simpliciter tolerandum: aliis hoc durum videbatur, sed
suadebant dari potestatem Episcopis in illo dispensandi:
alii suadebant illud restringi ad sponsam primi, & secundi
gradus tantum, & in aliis duobus tolli; & quamvis deliberatum
fuisset per Præsidentes, ut secundum hoc ultimum
fieret Constitutio, tamen non fuit obtentum.
Ceterum postea supervenit Concilium Tridentinum, 27
quo ex parte satisfactum est desiderio Hostien. & amplius
obtentum, quam deliberatum fuerit in Concilio Lugdun.
nam justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia
quacunque ratione valida non erunt, prorsus sublatum
est (cum tamen jure veteri publica honestas oriretur
etiam ex sponsalibus nullis, dummodo non essent nulla ex
defectu consensus, ut *cap. unic. de sponf. lib*. 6.) Ubi autem
valida fuerint primum gradum non excedunt, ut patet
in cap. 3. *sess*. 24. *de reform. matrimon*. ubi subjungitur
ratio, quia in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi
prohibitio absque dispendio observari: quæ ratio
desumpta est ex hac Decretali in ea parte, in qua restringitur
impedimentum consanguinitatis, & affinitatis ad
quartum gradum.
Adverte tamen, quia ex Decretn *d. cap*. 3. non est re- 28
stricta publica honestas, quæ oritur ex sponsalibus de præsenti,
seu ex matrimonio rato, non consummato, quia
licet illud non sit affinitas, sed publica honestas, tamen est
fortius impedimentum, quam illud, quod oritur ex sponsalibus
de futuro: & ideo minime restrictum est a Concilio,
sed adhuc durat in omnibus illis casibus, & gradibus,
quibus de jure veteri ante prædictum Decretum Concilii
introductum erat, ut in Declaratoria S. Pii V. quæ incipit,
Ad Romanum, edicta Kalendis Julii 1565. ex sententia
Sacræ Congregationis Concilii. Quod locum habet,
etiamsi matrimonium sit nullum ex alia causa, quam ex
defectu consensus, ut scripsi latius *in cap. Ad audientiam
in* 1. *qu. supra de sponsal*.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

Gregorius IX.

C A P U T IX.

VIr, qui a stipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior differt a stipite, & a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem: licite possunt matrimonialiter copulari.

S U M M A R I U M.

1 *GRadu quarto, vel citeriori distans a stipite, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest.*
2 *Gradu quoto remotior persona distat a communi stipite, toto distat a quolibet alio descendente per aliam lineam.*
3 *Etiamsi alter eorum distet a stipite in primo gradu, & n. 8. & n. 11. & seqq.*
4 *Gradum remotiorem in dispensationibus matrimonialibus non sufficit exprimere, si alter ex conjunctis primum gradum quoquomodo attingat, & num 7.*
5 *Sed in aliis gradibus remotior attenditur, & trahit ad se propinquiorem.*
6 *Gradus in ascendentibus tot sunt, quot personæ dempto stipite.*
7 *Gradus primus, non autem remotior attenditur quoad obtinendam dispensationem, non autem ad inducendum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, aut publicæ honestatis, & num. seqq.*
9 *Gradus primus, & secundus publicæ honestatis sublatus est a Concilio Tridentino, cum fiat computatio a remotiori.*
10 *Affinitas ex fornicatione an hodie dirimat matrimonium secundo, & tertio gradu, & nu. seqq. usque ad n.* 17.
11 *Affinitatis impedimentum ex fornicatione restrictum est a Concilio Tridentino ad primum, & secundum gradum.*
12 *Consanguinei, & affines de jure antiquo prohibebantur copulari usque ad septimum gradum.*
14 *Gradus propinquior num in dispensationibus sit attendendus, & n. seqq.*
15 *Ex Constitutione Pii IV. gradus propinquior exprimendus, non tamen super eo dispensandum.*
16 *Eadem Constitutio quoad expressionem propinquioris revocata est a S. Pio V. præterquam quoad primum gradum, & declarationem super remotiori.*
17 *Affinitas, quæ ex fornicatione post contractum matrimonium superveniens debiti exactionem impedit, an censeatur ad primum, & secundum gradum restricta a Concilio Tridentino, & n. seqq.*
18 *Affinitas ex fornicatione ultra secundum gradum, nec causat impedimentum dirimens, nec impediens.*
19 *Matrimonium contrahere plus est, quam debitum exigere.*
20 *Casus omissus habetur pro expresso, si in eo concurrat similitudo, vel identitas rationis.*
21 *Idem, si alias sequeretur absurdum.*
22 *Matrimonium an possit esse inter ascendentes, & descendentes ultra quartum gradum, & n. seqq. usque in fin.*

23 *In-*

23 *Infra quartum est prohibitum saltem jure Ecclesiastico.*
24 *Lex generalis non corrigit legem specialem, & n. 26.*
25 *Adam si hodie viveret, non posset cum aliqua matrimonium contrahere.*
27 *Lex civilis non potuit statuere impedimentum dirimens matrimonium in infinitum inter ascendentes, & descendentes.*
28 *Matrimonium in linea recta ascendentium, & descendentium, an, & usque ad quem gradum sit irritum jure natura, & n. seqq. usque in fin. maxime n. 33.*
29 *Non est irritum jure Divino positivo.*
Gradus nullus jure Divino hodie prohibitus est, qui idem non sit prohibitus jure natura, ibid. & n. 31.
30 *Pracepta* Levitici 18. *quoad tot personarum inhabilitationem ad matrimonium contrahendum, judicialia sunt, & ideo evacuata per Adventum Christi.*
31 *Praceptum nullum in lege Evangelica continetur, quod non sit juris naturalis, prater pracepta de Sacramentis, & de Fide.*
32 *Matrimonium inter parentes, & filios consistere non potest, ipso jure naturali prohibente.*
33 *Sororum & Fratrum commistio quanto fuit antiquior compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior Religione prohibente, & n. 34.*
35 *Papa potest dispensare cum omnibus personis conjunctis, nisi cum patre, & matre, ut matrimonium contrahant.*

1 V*Ir qui.* Se summat, secundum Jo. Andr. sed jungendo textum cum glos. hoc intendit: Distans a stipite quarto gradu, vel citeriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest.

2 Nota ex textu, & gl. secundum Abb. *in 2. not.* regulam infallibilem in computandis gradibus in linea transversali, seu collaterali, videlicet quoto gradu remotior persona distat a stipite, seu communi parente, toto distat a quolibet alio descendente per aliam lineam. Quo fit, ut duo consanguinei, quorum unus a communi stipite distat quinto, & alter quarto per aliam lineam, possint matrimonialiter copulari, nimirum quia computatio fit a remotiori, & sic inter se distant quinto, in quo gradu nulla est prohibitio, *c. Non debet, supra eodem*; & ita hic est casus secundum Abb. Alex. de Nævo, & Præpos. in summ. textus.

3 Quod vendicat sibi locum, etiamsi eorum alter distet a stipite in primo gradu, quia nihilominus cum distante quinto valide contrahit: & quamvis aliqui contradicant; tamen hæc opinio vera est & communis, eamque amplectitur gl. ult. hic, quæ graduum computationem explicat satis dilucide, Jo. Andr. *n. 2.* Butr. *n. 4.* & Præpos. *in fin.* Steph. de Gaet. *in repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358.* Cov. *in 4. Decretal. in 2. part. c. 6 §. 6. in fin.*

4 Advertere tamen, quia in dispensationibus matrimonialibus, si aliquis ex conjunctis primum gradum quoquomodo attingat, non sufficit gradum remotiorem exprimere, sed exprimendus est primus, in quo Summus Pontifex nunquam dispensare intendit: in aliis vero gradibus remo-
5 tior attenditur, & trahit secum propinquiorem; ideoque sufficit exprimere remotiorem, obtentis tamen postea super propinquiore literis declaratoriis, ut in regula S. Pii V. Declaratoria Regulæ Pii IV. publicata die 20. Augusti 1566. & hic junge quod dicam infra *in 1. qu.*

6 In ascendentibus vero alia datur regula, secundum Abb. hic *n. 4.* videlicet quot sunt personæ, tot sunt gradus dempto stipite; & ideo demitur stipes, quia filius est ex sanguine patris; unde non fit descensus per duos gradus, sed per unum dumtaxat, de quo plenius in arbore consanguinitatis, & per Magistrum sentent. *in 4. distinct. 46. de comput. grad. consanguinit.*

7 Hinc Antonius, qui mulierem quandam cognoverat, ejus mulieris neptem, idest filiæ filiam, in uxorem ducere volens, dubitavit, an sibi liceret, cum Concilium Tridentinum ad primum, & secundum gradum restrinxerit hanc affinitatem, & an attendatur primus, cum in utroque mulieri prædictæ conjugatur? Sac. Congregatio censuit, non licere, & primum gradum attendi, quia in linea transversali, cum gradus est inæqualis, computatio fit a remotiori: sed in ascendentibus, quot sunt personæ, tot gradus, unde persona matris facit primum gradum, Abb. *in c. fin. de consanguin. & affinit.* Amplius dictum fuit, etiam si ageretur de Collateralibus, quia attingitur primus gradus, non posse attendi remotiorem, ob Bullam S. Pii V.

Cave tamen, ne decipiaris, quia exceptio, quæ habetur in eadem Bulla S. Pii V. videlicet ut non sufficiat exprimere gradum remotiorem, si alter ex conjunctis primum gradum attingat, locum habet in terminis, in quibus loquitur, id est, quoad obtinendas dispensationes matrimoniales duntaxat; secus autem quoad inducendum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, aut publicæ honestatis, quia tunc non attenditur primus gradus, sed remotior, ut dixi supra *n. 3.* idem dicendum quoad alios effectus. 8

Ideoque Petrus de Velasco volens contrahere matrimonium cum Maria Recalda Hispalen. Diœces. quæ prius cum Jo. Velasco Fratre germano dicti Petri sponsalia per verba de futuro contraxit, sed prius vita excessit Joannes, quam ipsam vel attentasset, vel etiam vidisset; petiit a Sanctissimo dispensationem, quæ a Sanctitate sua ad Congregationem Concilii rejecta fuit. Sacra Congregatio censuit declarandum, gradum hunc primum, & secundum publicæ honestatis esse sublatum a Concilio, cum fiat computatio a remotiori in transversali linea, & sic a secundo, *c. fin.* ubi Abb. *de consanguinit. & affinit.* Nec obstat Bulla S. Pii V. hac de re edita die 20. Augusti 1566. quia procedit, quando agitur de dispensatione facienda: item procedit in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, & non publicæ honestatis. Ideo declarandum esse, primum, & secundum gradum publicæ honestatis justitiæ ab eodem stipite sublatum esse a Concilio. 9

QUÆRO, an hodie affinitas ex fornicatione dirimat matrimonium secundo, & tertio gradu? 10

Sicut hodie impedimentum affinitatis ex fornicatione contractæ non dirimit matrimonium postea secutum inter conjunctos in tertio, vel ulteriori gradu, cum ex Decreto Concilii *c. 4. sess. 25. de reformat. matrim.* sit restrictum ad primum, & secundum gradum: ita etiam videtur respondendum, hujusmodi impedimentum non dirimere matrimonium eorum, qui in secundo simul, & tertio gradu conjunguntur. Pro hac opinione videtur casus in hac Decretali; antiquitus enim prohibebatur, ne consanguinei, & affines usque ad septimum gradum matrimonio copularentur, *35. q. 2. & 3. per tot.* Postea prohibitio fuit restricta ad quartum, *c. Non debet, supra eodem.* Demum fuit dubitatum, an per lineam inæqualem se attinentes in quarto, & quinto, simul possent matrimonium invicem contrahere. Et Gregorius IX. *in hoc cap.* respondit posse juxta regulam, qua dicitur, quoto gradu quis remotior distat a stipite, eodem gradu a quolibet per aliam lineam descendente ab eodem stipite distat. Ex hac regula constat, conjunctos in secundo, & tertio gradu, in tertio tantum censeri conjunctos, ut declarat glos. *hic in verb. Remotiori*, quam omnes sequuntur, ut latius dictum est supra *n. 2.* 11 12 13

Ex hoc itaque infertur, ut quo ad eos, qui dicto inæquali secundo, & tertio simul affinitatis gradu ex illicita copula proveniente se attinent, hujusmodi impedimentum dirimens locum non habeat, cum in tertio tantum gradu conjuncti dicantur, & consequenter sint comprehensi in secunda parte *d. c. 4.* ibi, *In ulterioribus vero.*

Non obstat text. *in c. Quod dilectio, supra eodem*, qui probatur, dispensationem aliquibus concessam, ut possint contrahere in certo gradu alias prohibito requirere, ut uterque contrahentium toto gradu a stipite distet; & sic videtur attendendus gradus propinquior. Primo enim respondetur, illum textum loqui de dispensatione, seu privilegio concesso aliquibus contra jus contrahendi, quod cum sit odiosum, stricte intelligendum est, ut declarat ibi Innoc. & Anton. de Butr. *n. 4. notab.* Nos autem loquimur de Constitutione Conciliari, quæ jus commune constituit, nec dat privilegia contrahendi in gradibus prohibitis; sed gradum ipsum, illiusque prohibitionem ultra secundum generaliter revocat; ideoque late intelligenda est, juxta determinationem hujus capituli. Deinde, ac verius, respondetur, illam interpretationem dispensationis fundari in consuetudine loci, secundum quam receptum erat, ut gradus propinquior attenderetur, ut perspicue innuit ibi textus in illis verbis, *Cum tamen de consuetudine*, & in illis, *Consultius duximus multitudini, & observata consuetudini deferendum*, & sentiunt expresse ibi gl. *in ver. Uterque*, Innoc. *in fin.* Host. *n. 4.* Jo. Andr. *num. 8. in fin.* & Abbas *n. 7.* Covarr. *in 4. Decretal. part. 2. c. 6. §. 10. n. 12.* & alii apud Sanch. *de* 14

ma-

matrim. lib. 8. disp. 1. n. 33. prope finem. Unde cessante
consuetudine summus Pontifex verisimiliter fuisset inter-
pretatatus privilegium dispensationis juxta textum hic, &
regulam superius adductam: & pro hac opinione facit
Declaratoria Clementis VI. de qua meminit Calderin. *de*
15 *consanguinit. & affinit. cons. 1.* Quæ habet sufficere, si
in dispensatione exprimatur gradus remotior tantum. Et
quamvis postea Pius IV. declaret, debere etiam fieri men-
tionem de gradu minus remoto; non tamen dicit super
eo dispensandum esse, sed sufficere, ut detur declaratoria
non obstantiæ, & ita ipse etiam admittit in computatio-
ne gradum vere attendendum esse remotiorem. At præ-
terea advertendum prædictam Pii IV. Constitutionem
in ea parte, in qua declaravit gradum propinquiorem es-
se necessario exprimendum, & alioquin dispensationes es-
se nullas, fuisse revocatam per aliam Constitutionem S.
Pii V. in qua idem Pontifex inhærendo Declaratoriæ Gre-
gorii XII. & Clementis VI. declaravit in dispensationibus
sufficere gradum remotiorem exprimere, dummodo pro-
pinquior primum gradum quoquomodo non attingat,
& ex hoc capite literas dispensationis, subreptionis, &
obreptionis vitio nullatenus subjacere; voluit tamen fir-
16 mas esse Constitutiones Pii IV. in ea parte, in qua dispo-
nit, ut qui literas dispensationis impetrarunt, obtineant
postea literas Declaratorias super gradu propinquiori, ut
dictum est supra *n. 4. & 5.*
17 Secundo QUÆRO, an affinitas, quæ ex fornicatio-
ne post contractum matrimonium superveniens, debiti
exactionem impedit, censeatur ad primum, & secundum
gradum restricta Decreto Concilii Tridentini *c. 4. sess.
24. de reform. matrim.*
18 Videtur respondendum, esse restrictam; quia Conci-
lium *d. c. 4.* non solum voluit affinitatem ex fornicatio-
ne contracta ultra secundum gradum non causare impedi-
mentum dirimens, sed nec impediens, ut S. Pius V. de-
claravit in Bulla incipien. ad Romanum, edita 4. Kalend.
19 Decembr. 1566. Si ergo affinitas hujusmodi ultra secun-
dum gradum non impedit, quominus contrahatur matri-
monium, utique nec ubi contractum fuerit, si talis affi
nitas superveniat impedit debiti exactionem; quia plus est
contrahere, quam debitum exigere, argum. *c. Ex parte,
il terzo de decim. & c. Cui licet de reg. jur. l. 6.* Qua ra-
tione cum aliis motus est Navarr. ut in hanc sententiam
inclinaret, *cons. 3. n. 2. de consanguinit. & affinit.*
20 Non obstat, quod casus exactionis debiti ex fornicatio-
ne supervenientis sit omissus a Concilio, & ideo reman-
serit in dispositione juris communis, *leg. Si rum dotem,
in princ. ff. solut. matrim. l. Commodissime, ff. de liber. &
posthum.* Quoniam non est omissus a ratione Concilii,
vel a similitudine rationis, ut declarat Oldrad. *cons. 224.
Iste sunt allegationes n. 33.* Bald. *in l. Per diversas nu.
3. vers. Quod verum credo, C. mandat.* Decian. post alios
cons. 28. & prima fronte n. 22. & 23. l. 2. Quia scilicet
hujusmodi prohibitio in ulterioribus gradibus non potest
sine salutis dispendio observari, *c. Non debet, vers. Pro-
hibitio quoque supra eod.* Conc. Trid. *c. 3. in fin. sess. 24.
de reform. matrim.*
21 Præterea alias sequeretur absurdum, ut Concilium pro-
vidisset, ut quis non obstante tali affinitate posset contra-
here; & tamen non providisset, ut ea non obstante pos-
set debitum exigere; cum tamen longe fuisset facilius ab-
stinere a contrahendo matrimonio, quam post contra-
ctum ab exactione debiti conjugalis. At quando con-
stat de verisimili mente disponentis, vel alias sequeretur
absurdum, casus omissus habetur pro expresso, Abb.
cons. 75. Primo est videndum n. 3. l. 1. Angel. *cons. 221.
In volumine per tot.*
22 Tertio QUÆRO, nunquid inter ascendentes, & de-
scendentes possit esse matrimonium ultra quartum gra-
dum: quod coincidit cum quæstione, an hoc capitulum
permittens copulam conjugalem ultra quartum gradum
inter collaterales, locum habeat etiam inter ascenden-
tes, & descendentes.
23 Conveniunt omnes, infra quartum gradum in linea
recta matrimonium esse prohibitum saltem jure Eccle-
siastico, per textum *in cap. 2. Non debet, supra eod.* nam
cum ibi generaliter, & indistincte prohibitio contrahen-
di matrimonium inter consanguineos, & affines restrin-
gatur ad quartum gradum, & ita infra hujusmodi gra-
dum adhuc duret prohibitio; utique si hoc procedit in
collateralibus, multo fortius vendicat sibi locum in ascen-
dentibus, & descendentibus, in quibus major est ratio
prohibitionis: & hoc planum.
Sed ultra quartum gradum, an in linea recta permissa
sit copula conjugalis, non conveniunt Doctores; nam
Goffredus *in summa hoc tit. §. Item quæritur n. 7.* & post
eum Abb. Antiq. *in d. c. Non debet nu. 4. circa finem,
vers. Unde non omitto*, putant, hanc prohibitionem non
extendi ultra quartum gradum: quia cum ille textus in-
fra quartum gradum consanguinitatis eam concluserit,
nec distinxerit, an in linea recta, vel transversali; utique
generaliter, & indistincte de utraque linea est intelligen-
dus: & cum hac opinione quam recitat ultimo loco, vi-
detur residere glossa *in summa 35. q. 1.*
Sed Hostiens. *in summa hoc tit. §. Qui consueverant,* 24
sub §. Qualiter arbor, vers. Nono quæritur, tenet, pro-
hibitionem in linea ascendente, & descendente protendi
usque in infinitum; & miratur, quomodo jus indistincte
loquens corrigat illud, quod cum distinctione salvari
potest, vel quomodo loquens in genere, corrigat quod
in specie loquitur, cum potius consentaneum sit, ut hoc
casu novum trahat ad se antiquum, *ut l. Sed & poste-
riores, ff. de legib.* Et quamvis Abbas Sicul. *in d. c. Non
debet n. 8.* dicat ita originaliter tenuisse Hostiensem: ta-
men ante ipsum hoc voluit Hugo, ut refert præcitata 25
glossa *in summ. 35. q. 1.* qui censuit in linea descenden-
te prohibitionem extendi in infinitum, per textum *in §.
1. Instit. de nupt.* ibi, *In infinitum*. Unde secundum
eum, Adam, si hodie viveret, non posset cum aliqua
matrimonium contrahere. Et idem dixit gl. 1. *in l. Ne-
mini liceat, C. de nupt.* Eandem opinionem amplectitur
Jo. Andr. in glossa sua super arbore consanguinitatis, &
communiter Doctores, ut hic testatur Anch. *n. 1.* Eam-
que putat verissimam Abbas *d. n. 8. vers. Et hanc opinio-
nem*, quia cum textus juris civilis indistincte prohibeat
matrimonium inter ascendentes, & descendentes in infi 26
nitum, *ut l. Nuptia la quarta, ff. de rit. nupt.* & expres-
se correctus non reperiatur, & sit fundatus super hone-
state maxima: non debemus per generalem dispositionem
Canonicam contrarium affirmare, argum. *c. 2. supra de
desponsat. impub.* & verba Abbatis ad literam transcri-
bit, & sequitur Præpositus *ibi, n. 10.* & Alex. de Nævo
in §. Prohibition. 7. & 8. Idem firmat Imol. *in c. Lite-
ras n. 12. de restit. spoliat.* Silvester *in verb. Matrimo-
nium 8. q. 6. dist. 5.* Covarr. *in 4. Decretal. in secunda
parte c. 6. §. 10. n. 4.* & plerique alii.
Ego vero valde dubito de veritate hujus secundæ opi- 27
nionis, quia Doctores fundant se in ea potissimum ratio-
ne, quod lex civilis irritans matrimonia in linea recta in
infinitum, servari debet, cum nitatur maxima honesta-
te, & non sit correcta per jus Canonicum. At hæc ratio
infirma est, quia lex civilis inter fideles, nisi reperiatur
expresse approbata per legem Canonicam, in quo casu lo-
quitur textus per Abb. *allegatus in d. c. 2. de despons. im-
puber.* potestatem non habet ex causa quantumvis ratio-
nabili, & honesta inducendi impedimenta matrimonium
dirimentia, ut latissime probavi *in c. 1. a n. 19. supra de
cognat. spiritual.* Ideoque tametsi *in l. Nuptiæ, la secon-
da, ff. de rit. nupt.* irritentur matrimonia a filiisfamilias
contracta sine consensu parentum, & lex illa sit fundata
in decentia, & honestate maxima, ut patet in *c. Hono-
rantur 32. q. 2. in cap. Aliter 30. q. 5. & in c. Videtur,
infra qui matrim. accusare possunt*, & scripsi plenius *in c. 1.
supra de sponsat. impuber.* nihilominus rata sunt hujusmo-
di matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecerit,
ut diffinitur a Concilio Tridentino *in cap. 1. princip.
sess. 24. de reform. matrim.* Atque ita ad matrimonium
irritandum requiritur statutum Ecclesiæ, nec sufficit le-
galis authoritas. Cum igitur matrimonium inter ascen- 28
dentes, & descendentes non potuerit irritum fieri a jure
civili; pro solutione quæstionis inquirendum, an alio ju-
re irritetur.
Et quidem certum est non irritari jure Divino positivo; 29
quia nullus gradus jure Divino hodie prohibitus est, qui
idem naturali jure non sit prohibitus. Præcepta enim Di- 30
vinæ legis *Levitici 18.* quoad tot personarum inhabilita-
tionem judicialia sunt, Cajetan. *in 2. 2. q. 154. art. 9. in
solution. ad 3.* & constat ex Tridentina Synodo *sess. 24. de
Sacr. matrim. can. 3.* Et ideo sunt evacuata per Adventum
Christi, *c. Translato de Constit.* Magistr. *in 4. sent. d. 3.*
S. Thom. *in 1. 2. q. 104. art. 3.* In lege autem Evangelica 31
nullum præceptum continetur, quod non sit juris natura-
lis,

lis, præter præcepta de Sacramentis, & de Fide, ut idem docet *in* 1. 2. *qu.* 108. *art.* 1. 2. Ergo circa matrimonium nullus gradus erit Divina lege prohibitus, qui itidem non sic prohibitus jure naturali; ita Covar. *in* 4. *Decretal. c.* 6. §. 10. *n.* 1.

Similiter certum est, matrimonium inter ascendentes, & descendentes non irritari in infinitum jure Ecclesiastico, quia lex civilis *in d. l. Nuptia, la quarta, ff. de ritu nupt.* nullibi repetitur canonizata per sacros Canones; quinimo gradus omnes consanguinitatis lex Canonica intra quartum gradum conclusit, non distinguendo inter ascendentes, & transversales, *in d. c. Non debet supra eodem*, ut dixi supra *n.* 11.

32 Tantum igitur superest inquirendum, num jus naturæ citra, vel ultra quartum gradum consanguinitatis in linea recta matrimonium dirimat: & quidem in primo gradu, idest inter parentes, & filios, concors Doctorum sententia est, matrimonium dirimi jure naturæ, ut ex D. Thom. Cajet. & aliis compluribus patebit infra *n.* 33. *&* 35. Sed in ulterioribus gradibus magnopere variatum est sententiis, quas recenset Cov. *in* 4. *Decretal. par.* 2. *c.* 6. §. 6. *a n.* 11. & novissime Thomas Sanchez *de matrim. l.* 7. *disp.* 51. *per tot.* Quidam enim arbitrati sunt, in linea recta matrimonium esse irritum jure naturæ in quocunque gradu in infinitum, & pro hac sententia plurimos, tam Theologos, quam Canonistas cumulat idem Sanchez *d. disp.* 51. *n.* 12. Licet revera, quod spectat ad Canonistas, nemo affirmet dirimi in infinitum jure naturæ; sed tantum asserunt, esse irritum ex lege civili fundata in maxima honestate: Quinimo dum dicunt eam legem non fuisse correctam per jus Canonicum, non obscure innuunt hoc jure corrigi potuisse, si Ecclesia voluisset; ac proinde ad jus naturæ non pertinere, quod est immutabile, §. *Sed naturalia, instit. de jure natur.* Quidam vero opinantur hoc impedimentum durare, quandiu durat amicitia, ex ratione desumpta ab Augustino *de Civitate Dei l.* 15. *c.* 16. & relata a Gratian. *in* §. 1. *ver. Habita* 35. *q.* 1. alii censent, conjugalem hanc prohibitionem in linea recta ultra vigesimum gradum non extendi, ut Cov. *in* 4. *Decretal. par.* 2. *c.* 6. *ad fin. ver. Et tamen in disputatione:* alii eam concludunt intra quartum gradum, alii intra secundum.

33 Sed D. Th. *in* 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3. satis clare in ea fuit sententia, ut matrimonium in linea recta non sit irritum jure naturæ ultra primum gradum; sic enim ait: *In commistione personarum aliquid est, quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut quod commistio fiat inter parentes, & filios, quod est per se, & immediata cognatio; nam filii naturaliter honorem debent parentibus. Unde Philos. dicit in* 9. *de Animal. quod quidam equus, quia deceptus fuit, ut matri commisceretur, seipsum præcipitavit, quasi præ horrore, eo quod animalibus aliquibus inest naturalis reverentia ad parentes. Alia vero personæ, quæ non conjunguntur secundum ipsas, sed per ordinem ad parentes, non* 34
habent ex se ipsis indecentiam; sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia secundum consuetudinem, & legem humanam, vel Divinam: quia usus, qui ordinatur ad bonum finem, subjacet legi; & ideo sicut Augustinus dicit 15. *de Civitate Dei c.* 16. *Commistio sororum, & fratrum quanto fuit antiquior compellente necessitate, tanto postea facta est damnabilior Religione prohibente.* Hæc S. Thom. & ibi apertius Cajetanus ait, solum patrem, & matrem de jure naturæ excludi a matrimonio: & ideo Papam posse dispensare cum omnibus personis con- 35
junctis, nisi cum matre, & patre, ut matrimonium contrahant: & eodem modo hoc impedimentum juris naturalis ad primum gradum restrinxit idem S. Th. *in* 4. *sent. distinct.* 40. *q.* 1. *art.* 3. & ibi D. Bonavent. & Richard. *q.* 2. Rofensis *in tract. de matrim. Regis Angliæ fol.* 3. & Alex. de Ales *in* 2. *part. q.* 169. Palud. *in* 4. *distinct.* 38. *q.* 4. *art* 4. *ad fin. n.* 54. Augustin. Triumph. *in Summa de potestat. Eccles. q.* 53. *art.* 5. *&* 6. & hos sequor. Quidquid tamen sit, proposita quæstio, ut inquit Abbas *in d. c. Non debet n.* 8. *supra eodem*, propter brevem hominum vitam raro practicatur.

DE MATRIMONIO CONTRACTO
contra interdictum Ecclesiæ.

Alexander III. Paduan. Episcopo.

C A P U T I.

Literæ, quas tua nobis fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem, cuidam se daturum in uxorem, ea præsente & consentiente, præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies, dona & munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viri sui fratre se desponsari permisit, & quod ab illo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque ei prohibuisses publice, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit; & infra. Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna; postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

S U M M A R I U M.

1 *Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis contractum valet; imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur causa interdicti., & n.* 4. *vers.* Secundu nota.
2 *Sponsalia de futuro de jure communi transeunt in matrimonium per ipsam copulam, non autem per oscula, vel amplexus, aut nisum ad copulam.*
3 *Sponsalia de præsenti ab impuberibus contracta transeunt perfecta ætate in matrimonium per receptionem munerum, per oscula, & alia hujusmodi signa.*
4 *Et quid post Concil. Triden.*
5 *Matrimonium celebratum coram Parocho, cui Ordinarius interdixerat, ne ejus celebrationi interveniret, an valeat, necne; stante Decreto Concilii Tridentini de reform. matrim. & num. seqq. usque in finem.*
6 *Ecclesia tripliciter se habet in his, quæ ad matrimonium pertinent.*
7 *Papa solus potest inhabilitare ad matrimonium contrahendum.*
8 *Matrimonium contractum contra interdictum Papæ an teneat.*
9 *Matrimonium fortius est, quam interdictum.*
10 *Matrimonium ex impedimento temporali impedire non potest inferior a Papa.*
Instrumenta rogata a Notario contra prohibitionem statuti valent, ibid.
11 *Conditio, quæ non potest impleri de jure, sufficit, ut impleatur de facto.*
12 *Parochi potestas subalternatur Episcopo, & n.* 14. *Parochia unde dicatur, ibid.*
13 *Parochus quale ministerium præbeat in matrimonio.*

14 *Ma-*

14 *Matrimonium contractum coram Parocho contradicente valet.*

15 *Actus gestus contra prohibitionem non habentem causam perpetuam valet.*

16 *Matrimonium contractum coram Vicario Parochi valet, non obstante Episcopi interdicto.*

17 *Et quid de alio Sacerdote habente licentia a Parocho, & n. 23.*

Episcopus an possit revocare licentiam alii Sacerdoti concessam celebrandi matrimonium, ibidem, & n. 22.

18 *Parochus est veluti Episcopi Vicarius, & Coadjutor.*

19 *Episcopus an possit inhibere inferioribus potestatem circa ea, quæ illis commissa sunt.*

20 *Parochus dupliciter illegitimus.*

21 *Matrimonium tripliciter consideratur.*

22 *Archidiaconus contra prohibitionem Episcopi an possit exercere officium suum.*

23 *Episcopus potest suspendere a totali cura exercitio.*

24 *Suspensio non inficit Sacramentum, nisi in his, quæ sunt jurisdictionis.*

25 *Matrimonium contractum coram Parocho denunciato excommunicato validum est.*

1 L*itera quas.* Hæc Decretalis, & duæ sequentes secundum Jo. Andr. & omnes possunt sic summari: Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur causa interdicti. Sunt duæ partes: In prima ponitur facti narratio: in secunda respon-
2 sio ibi, *Mandamus.* Nota primo, sponsalia de futuro non transire in matrimonium per oscula, & amplexus, ut in litera: nec mirum; quia nec nisus ad copulam sufficit ad hoc, sed requiritur, ut mulier plene cognoscatur, *c. Is qui fidem, juncto cap. Adolescens, supra de sponsal.*
3 Quod tamen procedit, si sponsalia re, & verbis sint de præsenti. Secus autem est in sponsalibus contractis per verba de præsenti; quæ propter defectum ætatis contrahentium finguntur de futuro, quia hæc perfecta ætate per receptionem munerum, per oscula, per amplexus, aut alia ejusmodi signa bene transeunt in matrimonium, quod contrahentes ab initio intendebant, *ut in d. cap. 1.* §. 1. & distinguunt hic Joan. Andr. *n. 3. in ver. Amplexata*, Card. *num 2. in 2. notab.* Alex. de Nævo *n. 3. in 2. notab.* & Covarr. *de sponsal. part. 1. cap. 4.* §. 2. *num. 2.*

4 Ceterum hæc vera sunt inspecta juris communi dispositione; sed hodie cum ex Decreto Concil. Trident. *in c. 1. sess. 24. de reform. matr.* irrita sint matrimonia aliter contracta, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus: sponsalia sive de præsenti, sive de futuro, ne per ipsam quidem copulam, imo nec per consensum expressum transeunt amplius in matrimonium; sed opportet iterum contrahere servata forma a Concilio præscripta, ut sæpius respondit Sacra Congregatio Concilii, & dixi plenius *in cap. Verum*. Ubi Decretum Concilii Tridentini non esset publicatum in Parochia, servanda esset prædicta distinctio.

Secundo nota, matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis contractum, nisi aliud obsistat Canonicum impedimentum, non esse irritum; separatio enim conjugum hic non fit quoad fœdus matrimonii, sed quoad torum, donec causa interdicti cognoscatur, ut notant in Summa hujus text. Joan. Andr. Card. Abb. & Alex. de Nævo.

5 QUÆRO, an hodie stante Decreto Concilii Trid. *in d. c. 1.* matrimonium contractum coram Parocho, cui Ordinarius interdixerat, ne ejus celebrationi interveniret, validum sit, necne?

6 Videtur respondendum, esse validum. Primo ex his, quæ tradit S. Thom. *quodlib. 5. art. 15. ad primum*, relatus a Tabien. *in verb. Impedimentum* 13. nam in his, quæ ad matrimonium pertinent, cum Ecclesia se habeat tripliciter, uno modo per modum judicantis, altero per modum prohibentis vel punientis, tertio per modum statuentis; hæc potestas, secundum quam Ordinarius inhibuit, non refertur nisi ad secundum modum: & tunc etsi matrimonium impediatur contrahendum, non dirimitur contractum, ut patet hic, & in duobus capitulis sequentibus. Ad tertium modum referri non potest, quia 7
solum auctoritate Summi Pontificis statui potest contra validitatem matrimonii, isque solus potest inhabilitare personas ad contrahendum, ut factum fuit in Decreto, *c. 1. sess. 24. de reform. matrim.* Ita Anton. de Butr. *in c. Tua fraternitas n. 5. de sponsal. duorum*, Tabien. *loc. cit. ad finem*, Covarr. *in 4. Decretal. 2. par. cap. 6.* §. 10. *n. 16.*

Secundo, matrimonium contractum contra interdi- 8
ctum Papæ, mero jure tenet, alio impedimento non extante gloss. & Innoc. *in cap. Ad dissolvendum de sponsa impub.* quod Abb. ibi, & Anton. de Butr. *in c. Tua fraternita n. 5. de sponsal. duorum*, verum dicunt, ubi pro- 9
hibitio habet causam temporalem, juxta gl. *in c. Tua de sponsal. duor. eod tit.* fortius enim est matrimonium, quam interdictum, ut inquit glos. *in d. c. Ad dissolvendum*, & Rota *decis. unic. tit. de desponsal. impuber. in novis*. Ergo multo magis validum erit matrimonium contra inhibitionem Episcopi, cum certum sit, inferio- 10
rem a Papa non posse impedire matrimonium ex aliquo impedimento temporali, Abbas & alii *in d. c. Ad dissolvendum*. Quod maxime procedit, ubi sola inhibitio præcessit; nam etiamsi haberet potestatem matrimonium annullandi, tamen actus non esset irritus, cum non appareat eum intendere actum annullari, ut patet in omnibus impedimentis, quæ ex Ecclesiæ institutione impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum, juxt. c. 1. *de Voto in 6.* & confert doctrina Bartol. *in l. Universos*, per illum textum, *C. de Decur. lib. 10.* ubi vult, ut quamvis notarius matriculatus prohibeatur facere instrumenta a statuto, si fecerit, valeant, Decius *cons. 17. Vise puncto.*

Tertio, per hanc inhibitionem sibi factam Parochus non desinit esse Parochus; ergo matrimonium coram Parocho, licet inhibito, factum, ratum erit, & validum, quia de eo vere enunciatur coram Parocho fuisse contractum, juxta requisitum Concilii. Et quamvis ex parte Parochi ejus interventus, utpote contra præceptum Episcopi, dici possit non licitus: ex parte tamen contrahentium: & ipsius contractus legitimus censeri debet. Nec 11
dicendum, hoc casu propter illam prohibitionem factam Parocho inhabiles redditas esse etiam personas ad sic contrahendum a Concilio. Sufficit igitur hoc requisitum adfuisse de facto, prout dici solet de conditione, quæ nisi possit impleri de jure, sufficit, ut impleatur de facto, *l. Mulier*, §. 1. ubi Bartol. *ff. de condit. instit.* Baldus *in rub. C. de instit. & substit.*

Quarto, potestas Parochi subalternatur Episcopo in 12
his, quæ ad jurisdictionem pertinent, & Sacramentorum administrationem, cum tota diœcesis sit Parochia Episcopi, *c. Apostolica de donat.* quam partitur inter ipsos Sacerdotes Parochiales, qui inde nomen etiam assumpserunt: Parochia enim græce, latine Partitio dicitur; & dicitur Parochia quasi partitio curæ, Archid. *in cap. Ecclesias num. 2. 13. quæst. 1.* Hic autem actus interveniendi celebrationi matrimonium non est jurisdictionis, quia Parochus nihil debet judicare, seu decernere.

Quinto, Parochi persona legitimata est a Concilio ad hunc actum; ergo jure proprio intelligitur actui legitime intervenire, non ex facultate sibi ab Episcopo tributa, argum. *l. More majorum* ibi, *qui eam suo jure non aliena beneficio habent, ff. de jurisd. omn. judic.* Ideoque Episcopus simpliciter prohibendo illam tollere non censetur contra dispositionem Concilii, ut matrimonium coram eo celebratum irritum sit; nam etsi actus factus contra prohibitionem Superioris regulariter sit nullus, etiamsi Superior non procedat ulterius annullando actum, *leg. Non dubium, C. de leg.* quæ est canonizata *in cap. Imperiali* 25. *q. 2.* & notan. Hostiens. Jo. Andr. Card. & alii communiter *in c. Ad Apostolicam de regul.* hoc tamen procedit, si eodem contextu Superior tribuat potestatem, & adjiciat prohibitionem, ne actus fiat, nisi hoc, vel illo modo; tunc enim recipitur potestas qualificata, seu modificata: & ideo actus non servatis modis præscriptis a Superiore redditur nullus ex defectu potestatis, ut in judice Delegato, qui formam delegationis non servat; secus vero si prohibitio fiat illi, qui prius potestatem habebat actum celebrandi, ut hoc casu; quia tunc actus sustinetur, in vim potestatis præexistentis, licet transgrediens sit puniendus. Ita formaliter distinguit gloss. in Clem.

Clem. 1. *in verb. Inhibente, vers. Sed quæro, de jure patron.* quam sequitur Anchar. *in c. Statutum, §. fin. vers. Adverto de rescript.* in 6. Abb. *in c. Ex parte n. 5. de constit.* Roman. *cons.* 203. *Quod primum n. 7.*

14 * Sexto, matrimonium præsente Parocho contractum, non obstante ejus contradictione, & protestatione, nisi aliud obsistat, validum est, ut S. Congr. censuit ea *l. Coram Titio, de verbor. signific.* Ergo similiter validum erit non obstante inhibitione Parocho ab Episcopo facta. Si enim ipse quoad hunc effectum non potest facultatem interessendi matrimoniis, a Concilio concessam, a se abdicare; nec videntur id posse Ordinarii, qui patem a Concilio habent potestatem, arg. *c. Innotuit supra de elect.* in quo considerandum, de jure novo pro forma inductum esse, ut matrimonia coram proprio Parocho celebrentur, aut coram alio sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarii licentia; cum olim absque hujusmodi forma matrimonia consisterent, ut habetur in prioc. *d. c.* 1. *sess.* 24. *de reform. matr.* licet mos contrahendi coram Presbytero in primitiva Ecclesia ab ipsis Apostolis fuerit introductus, ut in epist. Evaristi relati a Gratiano *in c. Aliter* 30. *q.* 5. *& in can.* 13. *Concil. Carthagin.* 4. adeo ut propterea hic ritus non tam institutus, quam restitutus fuerit a Trid. Syn. Vide Baron. *t.* 1. *anno* 57. *n.* 47. 48. 49. & 50. & notas ad idem Concilium Carthagin. *tom.* 1. *Concil. general. & provinc. p.* 1. *pag* 591. *col.* 2. *lit. A.*

Septimo, si ex inhibitione facta Parochis, ne intersint matrimoniis, eorum personæ inhabilitatæ essent ad ea celebranda, aperuisset Concilium facilem viam impediendi quæcunque matrimonia: Ordinarii nanque ex causis, quas ipsi justas prætenderent matrimonium impedirent, & contracta dirimerent; quod esset ab omni jure alienum.

Ultimo præcipit Concilium Parochis, ne vagantium matrimoniis intersint, *c.* 7. *sess.* 24. *de reform. matrim.* & tamen si intersint matrimonia non irritantur, quod esset, si ea inhibitione ablata Parochis intelligeretur fa-
15 cultas interessendi. Porro ubi legis prohibitio non habet perpetuam causam, actus in contrarium gestus valet, Abb *in c. Ad Apostolicam n.* 11. *vers. Ideo solvo contrarium de regul.* Non igitur majoris efficaciæ erit Episcopi inhibitio; ad hoc bona gl. *in c. Cum speciali in verb. Districto præcepto, supra de appellat. & gl. fin. & ibi in addit. in c. fin. de Cleric. excommun. lib.* 6.

16 Eadem conclusio procedit in Vicario Parochi, licet temporali, supposito quod habuerit licentiam generalem administrandi omnia Sacramenta, & alia gerendi, quæ ad proprium Parochum pertinent, vel saltem specialem licentiam matrimonii celebrandi juxta Declaratio-
17 nem S. Congr. Conc. in causa Januensi. Quod si ex inhibitione constaret de revocatione licentiæ ab ipso Ordinario concessæ, secus dicendum esset, non propter inhibitionem, sed propter revocationem: si tamen hic habuisset licentiam a Parocho, dubitari posset, an hujusmodi licentia ab Ordinario revocari posset per inhibitionem illi factam quandoquidem Concilium pariter loquitur de matrimonio celebrato de licentia Parochi, aut Ordinarii.

18 Sed contra validitatem matrimonii objicitur primo, quia inter sacerdotes in tota diœcesi unius Episcopus est, qui totam gubernat, & a quo Parochialium sacerdotum jurisdictio dependet, quæ ad præparandum populum attinet, ut per D. Th. *in* 4. *dist.* 20. *art.* 4. *q.* 1. *in cor. & dist. q.* 3. *art.* 2. *q.* 1. *ad* 3. ideoque ipsi subalternantur omnes Parochi, ita ut nihil possint decernere contra id, quod Episcopus ordinavit, *c.* 4. *de offic. Archipresb.* cum sint veluti Episcopi Vicarii, & Coadjutores. Hinc notant Abbas *in c. fin. de offic. Archipresb.* posse Episcopum circa
19 commissa inferiori Prælato, & Episcopi Vicario, in aliquibus illi inhibere potestatem, ut quod contra Episcopi decretum factum fuerit non valeat; unde effectus decreti habet locum etiam in decreto minoris a Papa.

At respondetur, hoc esse verum in his, quæ sunt jurisdictionis: sed interponere præsentiam in celebratione matrimonii, non est jurisdictionis. Ad notata *in c. fin.* respondetur procedere, quando materia subjecta est potestati ipsius Episcopi, ut per eum irritari possit: at circa matrimonia, licet habeat facultatem judicandi, ac interdicendi, *c.* 1. *de consang. & affin.* non tamen potest circa illa statuere, irritando ut supra in prima ratione; ideoque matrimonium contra ejus interdictum celebratum validum est, *ut in hoc tit.*

Quod si urgeas hoc esse jurisdictionis, quia Concilium cum elegit proprium Parochum, respexit ad jurisdictionem, is enim alienos subditos conjungere non potest, Clem. *Religiosi, in princ. de privil. DD. in c. Omnis, de pænit. & remiss. & in cap.* 2. *eod. tit. in* 6. ita ut propterea licet interponendo præsentiam non judicet, non tamen tutum sit dicere hunc actum non esse jurisdictionis. Quare sicut subtrahendo contrahentes a jurisdictione Parochi limitaret Ordinarius Parochi facultatem, ita ut illos matrimonio conjungere non posset: ita videtur inhibendo subtrahere illi materiam, quæ est sub sua jurisdictione: & tunc non diceretur ipse illegitimare, aut inhabilitare personas, quas ipsum Concilium ex hoc, quod subditi non sunt Parocho, inhabiles reddidisset ad contrahendum coram eo.

Respondetur, Quicquid Concilium respexerit, verum est nullam jurisdictionem Parochum exercere, dum conjungit Parochianos suos, & quatenus per novam divisionem Parochiarum, aut alias posset eos Episcopus subducere ab illius jurisdictione; tamen eo casu non propter inhibitionem, sed quia non erit proprius illorum Parochus, non poterit eos conjungere.

Objicitur secundo, Parochus prohibitus ab Episcopo actum gerere, quoad illum actum non censetur legitimus; alioquin licite illum actum gereret, nec puniendus esset: sed matrimonium non contrahi coram Parocho, vel contrahi coram Parocho non legitimo, paria sunt; Ergo, &c.

Respondetur, Parochum legitimum dupliciter sumi 20
posse, uno modo quoad culpam, & pœnam, ob id quod non paruit Episcopo; & hoc sensu admitti potest dici non legitimum instar eorum, qui contrahentes contra interdictum Ecclesiæ illegitimi censentur: alio modo respectu validitatis actus; & hac ratione est legitimus, quia talis est qualem Concilium requirit. Item non potest dici illegitimus, qui nec contra legem naturæ, quæ constituitur matrimonium, in quantum est officium naturæ, nec contra jus divinum in quantum est Sacramentum; item nec contra legem civilem, quæ statuit super matrimonio, in 21
quantum est in officium communitatis, Tabien *in verb. Impedimentum* 1. *n.* 2.

Objicitur tertio: Archidiaconus quamvis a jure ha- 22
beat, ut possit examinare ordinandos, visitare, & pleraque agere, quæ habentur *in cap.* 1. *& cap. Ad hæc, supra de offic. Archid.* tamen ab Episcopo prohibitus, nihil eorum exercere potest, secundum Abb. *in d. cap. Ad hæc:* ea ratione, quia censetur Episcopi Vicarius; Ergo similiter, etsi Parochus a Concilio habeat, ut possit matrimonia celebrare; quia tamen dependet ejus officium, & cura ab Episcopo, & est ejus Vicarius in parte diœcesis sibi commissa, non poterit Episcopo interdicente intervenire.

Respondetur, Archidiaconum habere communicatam jurisdictionem Episcopi, & in his censeri Vicarium ipsius. At hæc facultas interessendi non competiit primo Episcopo, & deinde communicata fuit Parocho ut illam dicatur habere Parochus per communicationem, sive a jure, sive ab Episcopo factam; sed æque principaliter tributa fuit a Concilio ipsi Parocho, cum prius matrimonium etiam absque præsentia Parochi contractum valeret.

Deinde respondetur, & forte melius contra opinionem Abbatis esse auctoritatem Innocentii *in d. capit.* 1. *de offic. Archid.* quem ibi omnes sequuntur, & Archid. *in c. Perlectis* 25. *dist.* ut dixi plenius *in d. c. Ad hæc.*

Objicitur quarto: Potest Episcopus suspendere Paro- 23
chum a totali curæ exercitio, & ministerio omnium Sacramentorum; Ergo etiam a ministerio unius Sacramenti, utpote a celebratione matrimonii, arg. *c. Ex parte, il terzo in fin. supr. de decim. & c. Cui licet, de reg. jur. lib.* 6.

Respondetur, Parochum in celebratione matrimonii non præstare præsentiam uti ministrum Sacramenti; sed tanquam testem, de quo lex confidit, &c. Rota *dec.* 750. *n.* 8. *p.* 1. *divers.* & alias censuit Sac. Congregatio Concilii. Quare satis est, ut remaneat proprius Parochus, ad hoc ut habeat in consequentiam id, quod sibi lex concedit; *& reg. Cui licet,* habet multas exceptiones, ut in ea no-
tatur. Ac præterea generalis hæc suspensio non efficit ir- 24
ritum Sacramentum, nisi in his, quæ sunt jurisdictionis, sicuti est absolutio a peccatis, Conc. Trid. *cap.* 5. 6. *& 7. & can.* 9. *sess.* 14. *de Sacram. Pænit.*

Et consequenter suspensio ab omnibus Sacramentis non 25
debet operari nullitatem Sacramenti Matrimonii, in quo Parochus nullam exercet jurisdictionem, sed exhibet nudam præsentiam, & ministerium facti, ut dictum est;

nec

nec per suspensionem desinit esse Parochus, §. *His auctoritatibus 24. qu. 1.* ibi, *veluti a suspensis, quibus admini-*
26 *stratio interdicitur, potestas non aufertur*. Et propterea valet matrimonium contractum coram Parocho excommunicato, si sit toleratus, secundum *Navar. in Manual. cap. 27. nu. 2.* Quinimo & coram Parocho denunciato excommunicato, ut respondit S. Congregatio Concilii tempore Card. Matthæi re diligenter examinata.

Objicitur quinto, potest Episcopus ex Concilio concedere licentiam alieno Sacerdoti celebrandi matrimonia inter alterius Parochianos, *d. cap. 1. vers. Qui aliter, sess. 24. de reform. matr.* & sic per indirectum auferre Parocho hanc facultatem. Ergo & directe, prohibendo illi, ne interveniat, vel reservando sibi hujusmodi actum, & facultatem.

Respondetur negando sequelam antecedentis: quamvis enim ex eo quod ita Concilium disposuit, Episcopus possit alieno Sacerdoti talem licentiam concedere; id tamen non intelligitur privative ad proprium Parochum, sed cumulative, ut ex dictis constat. Episcopus Giennen. dubitavit, an validum sit matrimonium adhibito Parocho, cui ab Episcopo fuerat interdictum, ne illo matrimonio interesset: S. Congregatio censuit esse validum.

DE FILII SINT LEGITIMI.

Alexander III. Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.

CAPUT V.

LAtor præsentium R. & infra. Cum autem idem R. H coram seculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate avi sui nihil posset jure successorio vendicare: tandem cum super quæstione nativitatis, coram Norvicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: & infra. Ideoque mandamus, quarenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. infra duos menses sublato appellationis obstaculo termineris. Si vero infra duos menses præfatus H. non poterit probare legitime quod objecit, ex tunc seculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa vertitur, intimetis, ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decidat.

SUMMARIUM.

1 *LEgitimitatis quæstio opposita petenti hæreditatem est ad Ecclesiasticum judicem remittenda.*
2 *Legitimitatis causa est mere spiritualis, & judex laicus nec incidenter, nec alio modo potest de ea cognoscere.*
3 *Et quid, si controversia non in jure, sed in facto consistat.*
4 *Legitimitatis possessio relevat ab onere probandi.*
5 *In legitimitatis quasi possessione ut quis dicatur esse, requiritur, ut vel habeatur pro filio legitimo, vel possideat bona paterna, vel natus sit de ea, quæ credebatur uxor*
6 *Rota decisio in causa Parmen. Status refertur.*
7 *Expenditur, & n. seqq. usque ad 54. & n. 71. usque ad num. 88.*
Revocatur, n. 88.
8 *Matrimonii probatio ante procreationem, ac nativitatem in causa legitimitatis prolis, respicit petitorium, & n. 72.*
9 *Legitimitas cum qualitate procreationis ex matrimonio in possessorio satis probatur ex matrimonio ipso, & simplici quasi possessione legitimitatis, & n. 73.*
Etiamsi concubinatus præcesserit, n. 16. & num. 61. & 74.
10 *Legitimus præsumitur fuisse usque ab initio, qui ad præsens est in quasi possessione legitimitatis, & n. seqq. & n. 54. usque ad 63.*
11 *Possessio alicujus status, vel qualitatis, transfert onus probandi in adversarium, quando illa qualitas, quæ inest, fuit apta inesse ab origine rei, & n. seqq. & n. 54 usque ad 63.*
12 *Vasallus ab origine nativitatis probatur quis ex simplici quasi possessione vasallatus.*
13 *Legitimitatis quasi possessio sufficit ad obtinendum etiam in petitorio.*
14 *Filius in dubio præsumitur natus post matrimonium, & contrarium dicenti incumbit onus probandi.*
Etiamsi vir uxorem ante matrimonium cognoverit, num. 16.
15 *Ætas qualiter probetur ex matrimonio.*
17 *Institutio in bonis, quorum non est capax, nisi procreatus ex legitimo matrimonio, constituit in quasi possessione legitimitatis vera, & non ficta.*
18 *Nominatio, & tractatus patris super legitimitate, regulariter non nocet tertio.*
19 *Fallit primo quoad effectum relevandi possessorem ab onere probandi legitimitatem.*
20 *Fallit secundo in nominatione facta principaliter propter se conjuncta cum institutione.*
Fallit tertio, si cum tractatu concurrant alia adminicula, n. 22.
Fallit quarto, si tertius, cujus interest, nominationi, & tractatui acquieverit, n. 23.
21 *Tractatus parentum ad constituendum filium in quasi possessione legitimitatis fortior est, quam nominatio, & n. 30.*
24 *Nominatio patris quando inferat ad veram filii legitimitatem.*
25 *Legitimi appellatione intelligitur legitime procreatus, non autem legitimatus per subsequens, saltem ex communi usu loquendi.*
26 *Possessio bonorum subjectorum fideicommisso veram legitimitatem requirenti non debetur, nisi filiis ex legitimo matrimonio procreatis.*
27 *Legitimitatis quasi possessio acquiritur filio, si fideicommissarius patiatur eum succedere in bonis fideicommisso subjectis, & n. 31.*
28 *Quasi possessio ex unico actu acquiritur.*
29 *Nec requiritur præscriptio, nisi in petitorio.*
30 *Facta sunt potentiora, quam verba, ad constituendum in quasi possessione legitimitatis, & num. 65.*
32 *Adminicula plura pro quasi possessione qualificata legitimitatis recensentur.*
33 *Sententia super statu facit jus quoad omnes.*
34 *Positiones juratæ faciunt inter alios adminiculum.*
35 *Fides officialis super qualificata legitimitate facit adminiculum.*
36 *Nominatio patris fortissima dicitur conjectura legitimitatis filii.*
37 *Indefinita testis æquipollet universali, ut responsio congruat interrogationi.*
38 *Fama probatur per testes deponentes per verba, quod publice, & palam dicebatur.*
39 *Fama legitimitatis non est necessario probanda in loco originis, sed sufficit in loco, ubi filius fuit educatus, vel conversatus.*
40 *Natum esse, & procreatum, vel conceptum ex matrimonio, non differunt.*

41 Le-

41 *Legitimitatis quasi possessio probatur per famam.*
42 *Probationes plures in judicio quasi possessionis legitimitatis conjunguntur.*
43 *Et leviores sufficiunt.*
44 *Instrumentum sumptum ex sumpto non probat.*
45 *Instrumentum, in quo millesimum repugnat indictioni, vitiatur in totum.*
46 *Et saltem non probat datam, & n. 66.*
47 *Probationes contraria invicem conquassantur.*
48 *Subscriptio, & sigillum Notarii sunt de substantia instrumenti.*
49 *Testamentum imperfectum ratione voluntatis non valet.*
50 *Substantia actus non prasumitur ex diuturnitate temporis, sed solemnitas tantum.*
51 *Prasumptio solemnitatis substantialis tollitur ex inspectione scriptura.*
52 *Testes contra legitimitatem debent esse omni exceptione majores.*
53 *Probatio plena non potest nisi per aliam plenam elidi.*
54 Bart. doctrina in l. Si prius, n. 8. ff. de nov. oper. nunc. *explicatur, & n. seq usque ad n. 63.*
55 *Filius probatur legitimus ab origine ex quasi possessione prasentis legitimitatis, etiamsi dubium sit, an mulier fuerit uxor, vel concubina, & n. 62.*
56 *Prasumptio translativa qua dicatur.*
57 *Reus excipiens de illegitimitate Actoris existentis in quasi possessione in sua exceptione, est Actor, & probare debet, & n. 75.*
58 *Legitimitatis qualitas diversa est a qualitate filiationis, & ex quasi possessione unius non infertur ad quasi possessionem alterius, & n. 75.*
59 *Matrimonium probatum per prasumptiones est matrimonium verum, non fictum, vel prasumptum.*
60 *Legitimitatis probatio prasumpta sufficit etiam in fideicommisso, quod vocat filios legitime procreatos.*
62 *Servus prasumitur fuisse ab origine, qui nunc reperitur in quasi possessione servitutis, licet servitus de jure non prasumatur.*
63 *Tractatus legitimitatis cum adminiculis nocet etiam fideicommissariis, & n. 78. usque ad n. 88.*
64 *Patris confessio qualiter possit habilitare incapaces ad successionem etiam in prajudicium tertii.*
67 *Nativitatis sua diem certo scire nemo potest.*
68 *Protocollum, de cujus rogitu, & publicatione non constat, non probat.*
69 *Sententia qua nullum continet verbum, per quod appareat lecta, est nulla, non obstante clausula,* Data.
70 *Exceptio turbida, & altiorem requirens indaginem non admittitur in judicio possessorio legitimitatis, & n. 81.*
75 *Filiationis quasi possessio non relevat ab onere probandi legitimitatem.*
77 *Pater in suprema sua voluntate non prasumitur voluisse instituere filios incapaces.*
78 *Nominatio patris in actu proportionabili filio legitime procreato constituit eum in quasi possessione qualificata legitimitatis.*
79 *Tractatus, & nominatio patris super legitimitate filii, an, & quando noceat tertio, & num. seqq. usque ad num. 88.*
80 *Tractatus, & nominatio patris non nocet tertio, quando agitur de prajudicio faderis alterius matrimonii; secus si de successione, & n. 87.*
81 *Tractatus parentum cum adminiculis probat legitimitatem ad effectum successionis etiam in petitorio, & contra tertium, & n. 86.*
83 *Nominatio sola absque tractatu non. probat legitimitatem contra tertium.*
84 *Tractatus legitimitatis filii, quando adest contrarius tractatus, non nocet fideicommissariis.*
85 *Tractatus simplex sine adminiculis an sufficiat in petitorio ad successionem obtinendam exclusio tertio.*

1 L*Ator.* Quæstio nativitatis apposita petenti hæreditatem, est ad Ecclesiasticum judicem remittenda. Hoc dicit secundum Jo. Andr. & omnes: & sunt duæ partes: Appellantis conquæstio, & causæ commissio: Secunda ibi, *Idoque.*

Nota primo ibi, *Coram Norvicensi Episcopo tractatum fuisset*; quæstionem natalium, etiamsi de illa non principaliter, sed incidenter agatur, ad judicem Ecclesiasticum pertinere privative ad judicem laicum, ut hic est casus apertus. Incidenter enim hic quæstio super legitimitate coram judice seculari; quia petente hæreditatem Avi jure successorio, objectum fuerat, quod pater ejus non esset legitimus; & tamen Pontifex mandat, ut hæc quæstio nativitatis coram judice Ecclesiastico prius terminetur, & interim supersedeatur in causa principali. Ratio, quia hæc causa est mere spiritualis, *c. Tuam, de ordin. cognit.* & propterea judex secularis nec incidenter, nec alio modo potest de illa cognoscere, *c. Causam, infra eodem*: quemadmodum nec de annexo spirituali, *c. Quanto, supra de judic.* & ita hic firmant gloss. ultima, Innocen. *n. 2. in fine*, Host. *nu. 7.* Joan. Andr. *nu. 11.* Butr. *nu. 7. & 11.* Abbas *in 2. notab.* & reliqui omnes. Frider. de Sen. *cons. 275. Casus talis est, Statuto cavetur n. 7.* Rota *decis. 296. n. 18. part. 5. recent.* 2

Plerique tamen hoc intelligunt, ut locum habeat, dummodo controversia in jure consistat. Secus si in facto, puta quia non agitur, an matrimonium sit validum, necne; sed solum an fuerit contractum: tunc enim existimant, judicem laicum non prohiberi de quæstione natalium incidenter cognoscere; & hanc Decretalem intelligunt procedere in primo casu, quia reus objecit defectum natalium provenientem ex validitate matrimonii, & sic erat quæstio juris, & non facti, ut hic per Abbatem *in 2. notab.* Alii tamen hanc distinctionem non admittunt; unde dic, ut plene notavi *in dict. capite Tuam, nu. 36. usque in fin. supra de ordin. cognit.* 3

Secundo nota ibi, *Non poterit probare legitime quod objecit*: existentem in quasi possessione legitimitatis in judicio successionis hæreditatis relevari ab onere probandi se *esse* legitime natum, & onus probandi defectum natalium incumbere opponenti, prout hic notabiliter voluit glossa *in verb. Probare legitime*: dicens, idcirco opponenti quæstionem nativitatis incumbere hic onus probandi, quia pater actoris erat in possessione filiationis, scilicet legitimæ; habebatur enim pro filio legitimo, possidebat bona paterna, & natus fuerat de ea, quæ credebatur uxor. Non tamen intelligas hæc tria simul requiri ad constituendum filium in quasi possessione legitimitatis. Imo enim sufficit unumquodque ex illis alternative, ut declarat Alex. *cons. 51. Viso, & discusso n. 2. lib. 1.* & Decius *cons. 54. In causa n. 5. in fin.* 4

Hæc materia quasi possessionis legitimitatis fuit diu, multumque agitata in Rotæ Auditorio in causa Parmen. Status, in qua cum sub die 26. Martii 1618. emanasse decisio contra Dominos Marchiones Pallavicinos, ego enixe rogatus, ut scriberem pro veritate, non potui denegare: & causa pluries proposita, tandem placuit Dominis a decisis recedere sub die 27. Aprilis 1622. coram Coccino: Et quia quæ tunc scripsi, plurimum conferunt ad intelligentiam hujus glossæ, & eorum, quæ tractant DD. *hic, & in cap. Per tuas, infra eod. & supr. in c. Transmissa, & in cap. Per tuas, de probat.* non ab re futurum putavi, decisionem contra Dominos de Pallavicinis ut præfertur editam, & scripta nostra hic inserere. 5

REVERENDISS. D. P. SACRATO.
Archiepiscopo Damasceno.

Parmen. Status.

Luna 26. Martii 1618.

POst factas resolutiones in hac causa, quod sit probatum matrimonium saltem de facto, & sine coarctatione temporis inter qq. Bernardinum, & Catharinam ascendentes Dominorum de Pallavicinis, fuit dubitatum, an dicti de Pallavicinis teneantur probare contractum dicti matrimonii de certo tempore, & de quo. Sed quia Domini de Pallavicinis præcipue nitebantur eo fundamento, quod ipsi ex persona Uberti filii dicti Bernardini sint in quasi possessione legitimitatis, unde resultare prætendebant, & *se esse relevatos* ab onere ulterioris probationis, & etiam sibi hoc esse *satis* ad obtinendam immissionem in bonis fideicommisso, de quo agitur, subjectis, ea remedio, *l. fin. Cod. de edict. D. Adrian. tollen.* Propterea placuit Rotæ restringere difficultatem ad dictam quasi possessionem, 6

sionem, quam post plures propositiones censuit non esse probatam.

Pro quo illud in primis fuit observatum, quod fideicommissum de quo agitur, vocat legitimos, & naturales, & de legitimo matrimonio procreatos, & natos vere, & non ficte; propterea ista qualitas procreationis, & nativitatis ex legitimo matrimonio est in specie probanda, ut in istis terminis est decisio Card. Seraph. *decis.* 1081. *n.* 2. Et est regulare in omni alia qualitate, quod quando est fundamentum intentionis, debeat in specie probari, Cravetta *cons.* 96. *n.* 4. Rota *divers. decis.* 72. *part.* 1.

Secundo, fuit observatum non fore probatam dictam qualitatem ex eo quod supponantur decisiones jam factæ, quod scilicet constet de matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam sine coarctatione temporis, etiam si modo simpliciter probaretur, quod Ubertus fuerit in quasi possessione legitimitatis; quia ista quasi possessio posset verificari in legitimatis per subsequens, qui tamen non veniunt in fideicommissis, in quibus vocantur procreati, & nati ex legitimo matrimonio; ut late per Peregrinum *de fideicomm. art.* 24. *n.* 15. *cum pluribus seqq.* Thesaur. *decis.* 196. *nu.* 3. Surd. *decis.* 219. *n.* 5. & sentit Rota coram bon. mem. Card. Seraph *decis.* 1300. *in fin.* ponderando maxime prægnantiam verborum fideicommissi, de quo agitur. Ideoque existimaverunt Domini, in casu, de quo agitur, esse necessariam quasi possessionem qualificatam, puta quod Ubertus fuerit admissus ad bona, vel honores, ad quæ nonnisi procreati, & nati ex legitimo matrimonio solent admitti, aut quid simile inferens pernecesse dictam qualitatem: & eo maxime, stante non legitimo initio, ex quo ex mandato de dispensando, testibus, & aliis, constat Bernardinum ante prætensum matrimonium cognovisse Catharinam, & ex illa suscepisse filios: tunc enim probatio redditur magis æquivoca, & suspecta, & exactiores probationes requiruntur, ut bene per Cephal. *cons.* 82. *n.* 55. *cum plurib. seqq.* Verall. *decis.* 210. *part.* 2. Rota in causa Veneta illegitimitatis 16 Novembris 1607. coram bon. mem. Penia. Quibus constitutis.

Ad primum genus probationis Dominorum de Pallavicinis, deductum ex eo quod Bernardinus in duobus testamentis instituerit Ubertum, & alios filios hæredes, & in primo illos nominaverit suos filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & Domina Catharina uxore sua pro justo matrimonio, & in alio illos nominaverit suos filios legitimos, & naturales, procreatos, & natos ex se, & Domina Catharina sui testatoris uxore legitima, & quam suam uxorem legitimam esse protestatus fuit, & protestatur; fuit dupliciter responsum. Primo, quod denominatio, & tractatus patris non solet nocere tertio, Jas. *cons.* 81. *in princ. lib.* 1. Gratian *cons. ultim. nu.* 4. *lib.* 1. Card. Mantic. *de conject. ultim. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 11. late Petr. *de fideicomm. qu.* 11. *n.* 302. *cum plurib. seqq.* Seraph. *decis.* 1081. *nu.* 2. Rota in causa Sutrina Beneficii 13. Martii 1588. coram bon. mem. Cardin. Platto, & in Romana de Bonellis 29. Novembris 1613. coram R. P. D. meo Ubaldo: maxime quando materia est suspecta ex malo initio, per supra allegata. Et fuit etiam ponderatum, quod prædicta testamenta non continent tractatum legitimitatis qualificatæ ex procreatione durante matrimonio; quia quomodocunque filii essent legitimi, sive per subsequens matrimonium, sive per rescriptum, institutio illis debebatur, juxta not. per Butr. *in c. Per venerabilem num.* 19. *qui filii sint legit.* Soccin. Jun. *cons.* 42. *n.* 34. & 36. *lib.* 1. Ideoque quidquid ex prædictis testamentis circa legitimam procreationem elici posset, remaneret simplex enunciativa moderna, si dematur tempus litis, & unica, cum sit ab eadem persona; unde etiam circumscripta suspicione, nihil probat, maxime in casu, in quo agitur principaliter de enunciato, Alex. *cons.* 21. *nu.* 4. *vers. Sed non probabitur libr.* 1. Rota *decis.* 388. *part.* 1. *divers.* Secundo fuit responsum, quod neque verba dictorum testamentorum inferunt pernecesse, quod Ubertus, de cujus persona stricte agitur, fuerit procreatus ex legitimo matrimonio, cum possit verificari in legitimato per subsequens, quia tempore testamenti recte potuit dici natus ex testatore, & Catharina legitima uxore, non quia esset talis de tempore procreationis, sed quia secundum assertionem testatoris erat talis de tempore testamenti. Nec officit, quod qualitas adjecta verbo intelligatur secundum tempus verbi, *l. In delictis*, *§. Extraneus*, *ff. de noxal.* quia qualitas uxoratus non est adjecta verbo, *procreatos*, sed est adjecta personæ Catharinæ, & sic stat, vel saltem stare potest demonstrative ad personam Catharinæ de tempore testamenti, & non qualificative ad filios de tempore procreationis. Et quod intentio testatoris fuerit potius demonstrare Catharinam, quam qualificare procreationem Uberti, patet ex illis verbis, quam suam uxorem legitimam esse (& sic de tempore testamenti) protestatus fuit, & protestatur, &c.

Ad secundum genus probationis deductum ex eo quod Ubertus possederit bona paterna, necnon etiam fideicommisso subjecta, & ulterius fuerit a Rolando patruo suo, & qui illo existente incapace succedebat in fideicommisso, nominatus depositarius medietatis Castri Zibelli. Quoad possessionem bonorum paternorum responsio patet ex supra deductis, nempe quod hæc non nocet tertio, & nec etiam inferri possessionem legitimitatis qualificatæ ex justa procreatione: cum pro habenda possessione bonorum paternorum sufficiat, Ubertum quomodocunque fuisse legitimatum, sive ex rescripto Principis, sive ex subsequenti matrimonio ex allegatis. Quoad possessionem bonorum fideicommisso, de quo agitur, subjectorum, fuit responsum, neque ex illa aliquid inferri: quia cum Ubertus fuisset hæres Bernardini ultimi gravati, fuit illi debita possessio bonorum fideicommisso subjectorum, & ab illius manu debebant recipere fideicommissarii, late per Dec. *cons.* 467. *num.* 12. & de communi Rota *decis.* 83. *nu.* 1. *part.* 1. *divers.* Nec facit, quod fideicommissarius per aliquod tempus non moverit litem Uberto: quia cum haberet triginta annos ad petendum fideicommissum, juxta notat. *in l. Sicut*, *ff. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* patiendo pro minori tempore, non fuit ei in aliquo præjudicatum: alias sequeretur, quod si fideicommissarius aperto fideicommisso non moveat incontinenti litem, constituat hæredem gravati in quasi possessione qualitatis, in qua prius non erat; quod nullo jure cautum reperitur. Fuerunt etiam dati testes deponentes, quod Rolandus fideicommissarius jactabat, quod filii Bernardini erant illegitimi, & incapaces, & quod volebat illis movere litem; & etiam constat, quod dictus Rolandus pro majori parte temporis fuit carceratus, sicque non facile potuit incumbere litibus civilibus; unde ex istis eo minus potest fieri fundamentum super potentia fideicommissariorum. Quo vero ad depositum medietatis Castri Zibelli, fuit dictum ex illo bene inferri confidentiam Rolandi erga Ubertum, sed nihil habere commune cum legitimitate, maxime qualificata, cum non sit qualitas ullatenus necessaria ad recipiendum depositum.

Quoad tertium genus probationis deductum ex testibus, discurrendo super singulis, neque visum fuit relevare. Primus testis Stephanus de Cavallis dum dicit, quod Bernardinus, & Catharina tractarunt Ubertum, & alios filios pro legitimis, & naturalibus, & ita etiam vidit eos teneri, & reputari a subditis, & vassallis, nihil nocet. Nam quoad tractatum parentum responsum est supra in primo genere probationis. Quoad reputationem vassallorum, testis non deponit per verbum communiter, prout requiritur ad istum effectum, Verall. *decis.* 210. *part.* 2. & est regulare, quod in teste indefinita non æquipollet universali, ut per scribentes *in capit. Auditis*, *de præscript.* Ideoque potest dictum istius testis verificari in duobus, vel tribus vassallis, qui filios Bernardini reputarent tales: & ipsemet testis refert multos, qui habebant filios Bernardini pro non legitimis; & denique testis non dicit, quod filii Bernardini fuerint tractati, & reputati uti legitimi, & naturales, procreati ex legitimo matrimonio. Ideoque potest illius dictum verificari legitimatis per subsequens, vel per rescriptum, qui non succedunt in similibus fideicommissis, ut dictum est supra.

Secundus testis Raymundus del Pizzo in eo quod deponit de tractatu Bernardini erga filios, tollitur ex dictis in proximo. Dum autem dicit, quod Catharina ante ortum Uberti, & subsequenter fratrum, dicta fuit esse, ac habebatur, tenebatur, & reputabatur ab hominibus Zibelli, prout vidit ipse testis, uxor Bernardini, & ab eo desponsata, neque in hoc visus fuit relevare. Primo, quia non dicit, quod Catharina ante ortum Uberti communiter reputaretur uxor, quod erat necessarium, cum alias ejus dictum posset verificari in duobus, vel tribus vassallis, qui ita reputarent; ut dictum est in proximo teste. Secundo, non deponit, quod ita reputaretur ante procreationem Uberti, cum ortus

possit

possit verificari in sola nativitate post matrimonium, & tamen fideicommissum vult procreatos ex legitimo matrimonio, & non contentatur de natis durante matrimonio, ut patet ex illis verbis, procreatos, & natos.

Tertius testis Franciscus Parasaccus deponit de simplici auditu, unde super illo non fuit immoratum.

Quartus testis Baptista de Ferrariis dicit, quod Bernardinus, & Catharina per plures annos steterunt simul reputantes se pro legitimis conjugibus, & procrearunt articulatos filios, & plures reputabant eos pro veris, & legitimis conjugibus, & etiam aliqui dicebant, quod inter eos non poterat esse verum matrimonium: dictum fuit istum testem in primis non deponere præcise, quod filii fuerint procreati post reputationem matrimonii. Secundo, & quod hoc dicat, non reddit rationem concludentem matrimonium ante procreationem, quia quod Bernardinus, & Catharina reputarent, & tractarent se ut tales, non probat, quod de illo tempore fuerit inter illos matrimonium, quia dato malo initio, hujusmodi tractatus non probant matrimonium, Innoc. *in c. Ex parte n. 5. de restit. spoliat.* & fuit late dictum in causa Cracov. illegitimitatis 22. Maii 1606. coram me. Circa illud quod dicit de reputatione aliorum, non concludit, cum non deponat per verbum, *communiter*, ex dictis super duobus proximis testibus; imo deponit de illis, qui reputabant in contrarium.

Quintus testis Bernardinus de Franciosis dicit, quod judicio suo possunt esse viginti anni, vel circa, quod ipse testis dici audivit a pluribus, & quod publice dicebatur in loco Zibelli Bernardinum desponsasse Catharinam, & eam in uxorem accepisse, & quod obinde citra dictus Bernardinus suscepit ex ea Ubertum. Iste testis circa quasi possessionem legitimitatis qualificatæ ex procreationis visus fuit non probare. Primo, quia quod Catharina esset uxor Bernardini de tempore susceptionis Uberti, non deponit nisi per rationem, quod publice dicebatur; quæ ratio ad summum concludit publicam vocem, & famam, quæ facit semiplenam probationem, & ipse tanquam unicus facit semiplenam istius semiplenæ. Præterea iste testis non deponit de procreatione Uberti post matrimonium, sed de susceptione, quæ potest verificari in simplici nativitate Uberti post matrimonium, quæ nativitas non sufficeret ex supra allegatis: & etiam fuit observatum, quod iste testis deponit de fama in loco Zibelli, quæ non suffragatur, cum Ubertus fuerit natus in loco Varani; fama enim, ut probet, debet esse in loco, ubi actus est gestus. Salic. *in l. Ea quidem num. 103. C. de accusat.* Natta *cons. 473. n. 16. vers. Item prædicti testes.*

Sextus testis Bartolus de Burgo omnia deponit de auditu simplici: ideoque super illo non fuit immoratum.

Septimus testis Joannes de Magistris dicit se cognovisse uxorem Bernardini, de qua in interrogatorio, de anno 1516. quo tempore erat nupta in dictum Bernardinum; & hoc scit, quia vidit, & audiebat, & intelligebat dictum Bernardinum eam tenere, reputare, & nominare pro uxore: & e converso ipsam eum tenere pro marito, & ita eos teneri a vicinis, & aliis cognoscentibus, & testis ita eos tenuit, & reputavit, tenebat, & reputabat palam, & publice. Idem testis super 13. interrogatorio dicit, quod Bernardinus ex dicta ejus uxore, antequam esset uxor, habuit unum filium nominatum Fridericum, & postquam fuit nupta in Bernardinum, habuit Ubertum, & alios filios, & ita audivit, & intellexit, ac vidit ipsum Bernardinum, & Catharinam, ipsus filios, ac filias pro talibus sic natis habere, tenere, ac reputare, & nominare, ac ab aliis haberi, teneri, & reputari palam, & publice in terra Zibelli. Iste testis & ipse visus fuit posse evitari. Nam in primis non deponit de procreatione Uberti post prætensum matrimonium, sed per verbum, *habuit*, quod est æquivocum, & potest referri ad simplicem nativitatem post matrimonium, quæ non sufficeret ex supradictis. Præterea in eo quod dicit, quod Bernardinus, postquam sibi fuit nupta Catharina, habuerit Ubertum, & alios filios, nullam reddit causam scientiæ, prout debebat, cum non interfuerit matrimonio, ita ut certo sciret tempus illius: imo se restringit ad simplicem auditum, & intellectum ibi, *& ita audivit dici, & intellexit*: & in omnem eventum in hoc esset unicus. Dum autem subjungit vidisse ipsum Bernardinum, & Catharinam filios pro talibus sic natis habere, tenere, & reputare, ac nominare, nihil aliud concludit, quam tractatum parentum, qui non nocet tertio, ex supra deductis. Dum autem dicit ita fuisse tentos ab aliis, non subjungit hoc fuisse communiter, prout requiritur ex sæpius allegatis. Præterea non deponit de loco Varani, prout requiritur ex pariter allegatis.

Postremo, quidquid dici posset cum solis probationibus Dominorum de Pallavicinis, res visa fuit reddi magis dubia ex deductis pro parte Dominorum de Rangonibus. Nam in primis fuit datum instrumentum confectum per Ubertum cum præsentia, & assensu matris de anno 1526. 27. Novembris, in quo medio juramento confitetur se esse majorem 17. annis, & ultra: ideoque apparet, quod erat natus ante annum 1510. de quo tempore Bernardinus, & Catharina procurarunt executionem mandati de dispensando pro contrahendo matrimonio, & sic non erat adhuc inter illos matrimonium. Nec movit Dominos, quod indictio, de qua in dicto instrumento, non concordet cum dicto millesimo, ideoque possit esse erratum in millesimo, sicut in indictione: quia visum fuit circa millesimum tanquam rem notissimam non potuisse errari, quod secus est in indictione, quæ paucis est nota. Non etiam movit Dominos, quod Ubertus potuerit errare circa propriam ætatem, cum homines de tempore nativitatis non habeant usum rationis: quia a communiter accidentibus homines maxime nobiles, vel per relationem propinquorum, vel alias, solent scire propriam ætatem: ideoque inolevit praxis ut illis credatur circa propriam ætatem, sicut videmus practicari in testibus, etiam ubi est de substantiis, ut in testibus deponentibus super immemorabili: & cum mater bene conscia ætatis filii esset præsens, & auctorizans, multum verisimile est, quod admonuisset filium, si errasset in assertione ætatis: & in omnem actum, cum possibile sit, quod Ubertus aliquo modo esset certus de sua ætate, standum est illius confessioni juratæ, donec probetur error, cum regula sit, quod confessio plene probet contra confitentem, & habentem causam ab illo. Similiter non obstare visum fuit, quod Ubertus in alio instrumento de eodem anno confecto asseruerit se majorem 16. annis, quia in majori ætate inest minor; juxta not. *in l. 1. §. Si stipulanti, ff. de verb. signif.* & hoc modo concordantur similes probationes per Alex. *cons. 64. num 3. & 4. lib. 2.*

Secundo, principaliter pro parte Dominorum de Rangonibus fuerunt dati testes, ex quibus apparet Jacobam sororem Uberti fuisse natam 18. menses post illum, & rursus 18. menses post Jacobam fuisse natum Pallavicinum, adeo ut Pallavicinus excederetur in ætate ab Uberto per tres annos. Iste autem Pallavicinus reperitur nominatus in testamento patris conditio de anno 1511. mense Decembris: ideoque apparet, quod Ubertus fuit conceptus circa principium anni 1508. & sic ante mandatum de dispensando, de quo supra. Et quatenus fuit replicatum pro parte Dominorum de Pallavicinis, quod testes hoc deponentes jam sunt declarati nulliter examinati, visum fuit Dominis, quod ex quo tales testes fuerunt inducti a Dominis de Pallavicinis, quod etiamsi sint nulliter examinati, possint contra illos facere magnum adminiculum, per ea, quæ fuerunt deducta coram Versll. *decis. 268. par. 3.* & dixit Ruin. *cons. 46. n. 10. lib. 4.* & Cravett. *cons. 198. n. 11.* Card. Seraph. *decis. 585 n. 1.*

Tertio, fuerunt dati pro parte Rangonorum testes plura deponentes in confuso super illegitimitate filiorum Bernardini, & signantur duo, nempe Hieronymus de Roncho, & Bernardinus de Piccis, qui dicunt publice audivisse, quod filii Bernardini erant illegitimi, & insuccessibiles, quod verbum, *publice*, secundum opinionem, quam sequitur Rota, importat publicam vocem, & famam; Caputaq. *decis. 7. & decis. 189. part. 3.* Rota in causa Romana Matrimonii 21. Junii 1611. coram R. P. D. meo Pirovano.

Et licet istæ probationes forte non viderentur sufficientes ad probandam illegitimitatem, quatenus onus probandi incumberet Dominis de Rangonibus; attamen bene visæ fuerunt sufficere ad elidendam, & conquassandam probationem Dominorum de Pallavicinis, cum supra deducta satis sint imperfecta ex genere suo: & quando probatio est debilis, & imperfecta, tunc eliditur, & conquassatur per alias similes contrarias, ut in istis terminis respondit Rota in Cracovien. Illegitimitatis coram me, de qua supra.

Et ita tantum, &c.

PARMEN. STATUS.

7 Suprascripta decisio Rotæ quinque habet partes. In prima deciditur qualitas procreationis, & nativitatis ex legitimo matrimonio esse a Marchionibus Pallavicinis probanda, nec probatam censeri ex matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam, & ex simplici quasi possessione legitimitatis Uberti.

In secunda deciditur, hanc qualitatem non esse probatam ex nominatione, institutione, & tractatu Bernardini eorum authoris.

In tertia, eandem qualitatem non probari ex eo quod Rolandus passus sit Ubertum possidere bona fideicommisso subjecta.

In quarta, item non probari hujusmodi qualitatem ex testium depositionibus.

Ultima pars versatur circa probationes partis adversæ.

Ut autem recedatur a decisis, satis erit ostendere, qualitatem procreationis, & nativitatis, vel non esse probandam, vel certe esse probatam per aliquod genus dictarum probationum. Sed omnino erit recedendum, si docebitur probatam esse per singula probationum genera, ut confidimus.

Et quoad primam partem repetendum est memoria, ante decisionem hujus causæ cum esset dubitatum, an Pallavicini tenerentur probare contractum matrimonii de certo tempore, & de quo: fuisse tunc omissam hujus dubii propositionem, quia ipsi opposuerunt se esse in quasi possessione legitimitatis, ac propterea debere in bonorum possessionem immitti absque ulteriori probatione: atque ita restricta fuit difficultas ad hanc quasi possessionem post-
8 habita priori disputatione. Et tamen in decisione causæ fit reditus ad primum dubium, & resolvitur Pallavicinos teneri probare qualitatem procreationis, & nativitatis ex matrimonio; quod nihil aliud est, quam ipsos teneri probare matrimonium de tempore ante eorum procreationem: quinimo non solum resolvitur hoc dubium, quod relictum fuerat, & petitorium respicit, *cap. Per tuas, qui fil. sint legit.* & tradit Menoch. *de arbitr. judic. casu 89. num.10.* sed deciditur etiam aliud quod postea subsequi debuisset, videlicet matrimonium de certo tempore ante procreationem probatum non esse.

9 Veritas ergo est, idcirco fuisse propositum dubium quasi possessionis legitimitatis, quia per eam solam relevabantur Pallavicini ab onere probandi qualitatem procreationis, & nativitatis post matrimonium; nam in judicio possessorio hæc qualitas satis probatur ex matrimonio ipso, & simplici quasi possessione legitimitatis, quandiu oppositum non doceatur, etiamsi concubinatus præcesserit.

10 Quod probatur, quia cum qualitas legitimitatis, in cujus quasi possessione existunt tunc Pallavicini, fuerit apta illis inesse ab origine procreationis, præsumitur ita fuisse, & contrarium asserenti incumbit onus probandi, ex doctrina Bartoli post Dyn. *in l. Si prius num.18. ff. de nov. oper. nun-*
11 *ciat.* ubi agens, quasi possessio alicujus status, vel qualitatis transferat onus probandi in adversarium, concludit tunc transferre, quando illa qualitas, quæ inest, fuit apta inesse ab origine rei; quod etiam docuit Bald. *in l. Titia divortium, sub num.2. post med. ff. sol. matrim.* ibi: (Circa hoc, utrum possessio, vel quasi relevet ab onere probandi. Dic, aut status, quem inducit possessio, potest naturaliter inesse origini; & tunc relevat ab onere probandi, &c.) & idem Bald. *cons.351. sub num.2. vers. Præterea quoties lib.1.* ubi propterea consuluit, ex simplici quasi possessione vassallatus probari aliquem fuisse vassallum ab origine nativitatis. Sequitur Jas. *in d. l. Si prius n.43.* Pe-
12 regrin. *de fideicom. art.43. num.69.* & alii apud Fulvium Pacian. *de probat. par.2. cap.20. num.1. & 2.* & Mascard. *eod. tract. conclus.1194. num.20.*

Quam conclusionem probant textus expressi *in l. Liberos, §. Si quis ex servitute, ff. de liber. cau. in l. Si filius, & in l. Circa eum, ff. de probat. in l. Mover, C. Si serv. expor. ven. in l. Matrem, & in l. Ad probationem, la seconda, C. de probat.* Ex quibus juribus constat existentem in possessione libertatis, servitutis, vel alterius similis qualitatis, sive agat, sive conveniatur, non teneri probare se fuisse in hac quasi possessione ab origine nativitatis; quia cum apte potuerit nasci liber, aut servus, & nunc absque dolo reperiatur in quasi possessione hujusmodi qualitatis, liberatur ab onere probandi, illudque transfert in adversarium suum.

Et per hanc Bartoli theoricam, quod quasi possessio le- 13
gitimitatis sufficiat ad demonstrandam veram legitimitatem etiam in petitorio, quia hæc quasi possessio non repugnat origini, & primo statui filiationis, imo ei convenit, cum præsumptio sit, filium ex legitimo matrimonio esse natum, tradit Menoch. *viden. de arbitr. jud. lib.2. d. casu 89. n.71.* & Bursat. *cons.384. n.17. vers. Quartum minus vol.4.* ubi loquitur ad effectum succedendi in bonis veram legitimitatem requirentibus, ut in themate, & pluribus relatis ostendit hanc esse veriorem, & magis communem opinionem, & sequitur Simon. de Præt. *de interpret. ultim. volun. lib.5. dub. ult. n.189.* Qualitas enim veræ legitimitatis habet juris communis assistentiam; tum quia cum necesse sit 14
quemlibet nasci ex coitu, qui vel licitus sit, vel prohibitus; in dubio præsumi debet licitus, secundum Bald. *in l.1. n.35. C. de eis, qui accus. non poss.* ubi ait, ex honesta conjectura inhonestam præsumptionem favore prolis innocentis excludi: qua ratione filium in dubio præsumi natum legitime, late probant Bero. *cons.19. n.6. & seqq. vol.2.* Menoch. *de præsumpt. lib.6. præsumpt.54. n.22. & seqq.* Cephal. *cons. 435. num 81. vol.3.* tum quia esse illegitime natum, propter maculam originalem, quædam nota, & infamia facti creditur, quæ non præsumitur, nisi probetur, ut arguit *loc. cit.* Menoch *n.29.* & aliis rationes adducit Paleott. *de notab. & spur. cap.10. num.3. & seqq.*

Itaque filium præsumi potius natum post matrimonium, quam ante, & contrarium dicenti incumbere onus probandi, docuerunt in specie Bald. *cons.213. occurrit in fin. vol.2.* Sacti. *in l. Neque natales n.3. vers. Item istam glossam, C. de prob.* Alciat. *de præsump. reg.3. præsump.37.* & Matth. Vvesembecius *cons.44. sub n.64. vers. Et ita*, ubi restatur 15
de communi. Et hac ratione videmus probari ætatem etiam ex matrimonio; quia si verum est matrimonium a decem annis contractum fuisse, verum etiam est filium non esse majorem annis decem, cum post matrimonium natus censeatur, ut ex communi opinione concludit post alios Odd. *de restit. in integr. par.1. qu.37. art.10.*

Quamobrem cum qualitas legitimitatis non modo sit apta inesse origini nativitatis, & procreationis, sed censeatur etiam inesse juris præsumptione; non est dubitandum quominus per illius quasi possessionem Pallavicini fuerint liberari ab ulteriori probatione: & hanc esse receptiorem, ac veriorem sententiam, testatur *d. præsumpt.54.* Menoch. *num.31. vers. Hæc receptior. & verior. sententia.* Constat 16
autem manifeste hæc omnia eodem modo concludere: sive copula præcesserit matrimonium, sive non; quia cum constet de utroque statu matrimonii, & concubinatus, nec appareat, quo tempore natus fuerit, jus præsumit natum cum ea qualitate, in cujus possessione nunc reperitur, & quæ fuit apta eidem inesse ab origine procreationis, nec attenditur possibile contrarium, ut advertunt omnes initio relati, & declarat Evetard. *in loco a tempore ad tempus num.20.* & hoc ipsum consideravit olim Rota in hac causa coram Seraph. *decis.1000. num.8.* in hæc verba: (Concubinatus vero licet faciat, ut cum præcessit, non possit postea deduci concludens probatio ex cohabitatione, &c.) tamen cum in hoc casu cum cohabitatione concurrant tot alia inferentia ad matrimonium, utiqua ex illis tollitur illa æquivocatio, quæ ex præcedenti concubinatu oritur: & propterea non obstare malum initium, docuit similiter in hac causa *decis. 978. n.7. ejusdem Seraph.* Et in propriis terminis filium præsumi natum in dubio post matrimonium, etiamsi vir uxorem ante matrimonium cognoverit, consuluit Ruin. *cons.51. n.20. vers. Præterea ex quo lib.5.* Jas. *cons.168. col.3. vers. Secundo principaliter vol.4.* ubi alios allegat, & Marcabrun. *cons. 73 n.46. & seqq.*

Quibus accedit, quod Doctores supra relati loquuntur, vel quando constat tantum de matrimonio, & filiatione, ut Bald. Salic. Alciat. Ruin. & Jas. vel quando constat solum de filiatione, & sumus omnino dubii, ut Bero. de Menoch. *de præsumpt. num.22. & seqq.* vel quando solum constat da quasi possessione legitimitatis, ut Menoch. *de arbitrar. judic.* Bursat. & Sim. de Præt. & tamen hi omnes censent filium censeri procreatum legitime ad effectum successionis, idque etiam in petitorio; ut Menoch. & Burs. Ergo hoc casu, in quo tria copulative concurrunt, nempe matrimonium, filiatio, & quasi possessio legitimitatis, & versamur in possessorio, res videtur omnino indubitabilis, ut in puncto ani-

animadvertit Menoch. *lib. 6. de præsumpt. 54. num. 34. in fin.*

Nec prædictis obstat *decis.* Seraph. 1081. *num.* 2. allegata *in decis.* per quam deciditur, ad effectum successionis *in* suo casu duo esse probanda, videlicet matrimonium, & nativitatem ex matrimonio.

Respondetur enim, ab ea decisione tanquam non juridica, & edita una tantum parte informante, fuisse postea recessum, ut patet *in decis.* 1300. ejusdem Seraph. ac præterea ibi tâc de matrimonio constabat, nec de quasi possessione legitimitatis, ut colligitur *ex num. 2. & 5.* unde patet, quam male ex ea inferri possit ad hunc casum, in quo constat de utroque.

Et eodem modo respondetur ad *cons.* Ceph. 82. *vol. 1.* ubi consuluit filium probare debere se natum esse post matrimonium, cum in concubinatu natus præsumatur; nam in suo casu filius non erat in possessione legitimitatis, nec constabat de vero, vel putativo matrimonio, sed tantum de præcedenti fornicatione, ut ipse se declarat sub *n. 43. vers. Postremo, & sub num.* 56. ibi: (Nam vere, & certitudinaliter constat de fornicatione præcedenti, & non liquet concludenter de matrimonio subsequenti; & propterea cum de fornicatione clare appareat, verisimilius est illum esse natum ex ipsa fornicatione.) Hæc ibi. Unde hoc casu, in quo constat de quasi possessione legitimitatis, & de præcedenti matrimonio, verissima est conclusio, quam ibidem ponit Cephal. *num.* 1. quod natus ex concubina desponsata, natus videatur potius post dispensationem, quam ante.

Ex quibus, ni fallor, sublata est prima hæc conclusio Rotæ, quia revera Pallavicini non tenentur probare qualitatem procreationis, & nativitatis ex matrimonio, cum hæc qualitas satis probetur per matrimonium ipsum, & quasi possessionem legitimitatis ex juris præsumptionibus, quæ dicuntur liquidissimæ probationes, ut per Bursat. *in his terminis d. cons.* 384. *num.* 14. *vol.* 4. Cephal. *d. cons.* 43. *num.* 4. Seraph. *d. decis* 1000. *n.* 14.

In secunda parte decisionis resolvitur non probari qualitatem procreationis ex matrimonio per nominationem, institutionem, & tractatum Bernardini; & tamen in aliis decisionibus hujus causæ hactenus Rota semper agnovit, probavitque legitimitatem Pallavicinorum uti qualificatam. Nam in decisione coram Rubusterio 2. Decembris 1573. censuit constare de matrimonio ad effectum legitimitatis pro successione bonorum fideicommisso, de quo agitur, subjectorum, ut ibi *in princ. & vers 6. & vers. Sicut nec agitur*, & coram Illustrissimo Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. perpendit successibilitatem Pallavicinorum in fideicommisso, in quo non veniebant nisi nati ex legitimo matrimonio: & coram Seraph. *d. decis.* 1000. *sub num* 17. *vers. Octavo*; consideravit relationem Cardinalis Simonettæ Paulo III. factam, quod iidem nati essent ex legitimo matrimonio.

17 Quam vero solidiores fuerint rationes veterum decisionum, quam hujus novissimæ, patebit ex infrascriptis Nam ex tribus fundamentis ultimæ decisionis primum est, quod institutio debebatur Pallavicinis, quomodocunque essent legitimati etiam per subsequens matrimonium; & ideo ex institutione Bernardini non potest inferri ad qualificatam legitimitatem filiorum institutorum.

Huic primo fundamento repugnat veritas facti, quia Ubertus fuit institutus a Bernardino in Castris suppositis fideicommisso, veram, & non fictam legitimitatem requirenti, & quorum Ubertus capax non fuisset, nisi ex legitimo matrimonio fuisset procreatus, ut in puncto tradit in hac ipsa causa Put. *decis 7. de sponsal.* Ergo ex nominatione, & institutione in bonis, quorum legitimati per subsequens matrimonium non erant capaces, Ubertus constitutus fuit *in* quasi possessione qualificatæ legitimitatis: ita in terminis Bero. *cons.* 19. *n.* 7. *& seq. lib* 2. Menoch. *lib.* 6. *de præsumpt.* 54. *n.* 38. Pacian. *de prob. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 77. præsertim quia Bernardinus habuit exactam notitiam hujus fideicommissi, cujus ter obtinuit confirmationem.

18 Alterum Rotæ fundamentum est, quod tractatus patris non soleat nocere tertio: quæ tamen regula nunc patitur quatuor limitationes, seu declarationes, quarum unaquæque sufficeret, & tamen concurrunt omnes in casu præsenti.

19 Limitatur enim primo, ut non procedat quoad effectum relevandi possessorem ab onere probandi, illudque in adversarium transferendi; quia in hac parte etiam contra tertium hic tractatus operatur, & declarat Paris. *cons.* 10. *num.* 100. *& n.* 109. *& seq. vol.* 2. ubi ait extare hac de re apertissimas decisiones Bart. & communiter aliorum, Seraph. *d. decis.* 1000. *n.* 14. Lupus *de illegitim comment.* 2. *§.* 3. *n* 53. *ad fin. ver. Tamen indistincte*, Mascard. *de prob. concl.* 790. *n.* 9. Menoch. *lib* d. *d. præsumpt.* 54. *n.* 48. Bero. *cons.* 19. *n.* 7. *& seq. vol.* 2 & Simon de Prær. *de interpr. ult. vol. lib* 5. *dub. ult. n.* 187. *& seq.* ubi loquitur in specie de adipiscenda possessione, *ex remed. l. fin. C. de edict. D. Adr. tollend.*

Declaratur secundo, ut procedat in simplici nominatione, & incidenti assertione parentum, in quibus terminis tantum loquitur Jas. Mant. Seraph. & alii in decis allegati, ut patet ex illorum inspectione: sed aliud dicendum est in nominatione facta propter se, & conjuncta cum institutione; quia hæc non dicitur simplex nominatio, sed tractatus, qui operatur etiam in præjudicium tertii: ita in propriis terminis declarat Gozadin. *cons.* 13. *n* 33. *vers.* 2. præfati testes, *& num.* 53. *vers Non obstat*, Jas. ubi multipliciter respondet Jasoni, & testatur contrarium esse magis communem opinionem Doctorum numero, & pondere: & hanc opinionem, quando nominatio est facta principaliter, & in actu, qui magis conveniret filio, quam extraneo, approbavit idemmet Jas. *cons.* 102. *col.* 1. *vers. Secundo ad idem vol* 4. ut advertit Gozadin. *loc. cit.* & idem Jason. *in l. Professionem num.* 4. *C de testam. & cons.* 114. *col. penult. sub num.* 6. *vers. Vel aliter*, *&* 3. *vol.* 1. Bero, qui similiter reprobat Jason *cons.* 19. *num* 11. *volum.* 1. Cæsar. de Grass. *decis.* 18. *de probat.* & Mascard. *de probat. concl.* 790. *num.* 42. ubi post alios concludit tractatum favore legitimitatis probare legitimitatem etiam contra tertium. 20

Ratio differentiæ est, quia ad constituendum filium in hac quasi possessione fortior est tractatus, quam nominatio, & tradit Baldus *in l. Non ignorat*, *C. qui accus. non poss.* Jas. qui hanc differentiam non ignoravit, *d. cons.* 114. *incip. ab objecta*, *col. fin vol.* 1. Gozadin *d. cons* 113. *n.* 39. Cravetta *cons.* 408 *sub n.* 5. *vers. Ideo fortior est tractatus*. 21

Quamobrem tractatus Bernardini non potest appellari simplex enunciativa, ut dicitur in decisione, cum sit principaliter propter se, & fundamentum dispositionis, & in actu proportionabili filiis legitime natis duntaxat, ut in propriis terminis dixit Bartol. *in d. l. 1. §. Item per contrarium n.* 3. *ff. de liber.* Gozadin. *d. cons.* 13. *sub num* 55. Paris. late *cons* 10. *n.* 100. *volum.* 2. & Cravetta *cons.* 958. *num* 37. Nec similiter potest dici unica, cum sit geminata in duobus testamentis, licet sit ejusdem personæ, Castrens. in puncto *in l. Non Epistolis num.* 3 *vers Item videtur*, *C de probat.* Paleott. *de noth & spur. cap.* 23. *num.* 2.

Limitatur tertio, ut non procedat, si cum tractatu concurrant alia adminicula, quæ hoc casu plurima concurrere inferius patebit; eo enim casu tractatus legitimitatis operatur etiam in præjudicium tertii, ut late consuluit Cravet. *cons.* 991. *a num.* 80 *vers. Respondetur vol.* 6. Ceph. *cons* 137 *nu.* 51. ubi ait hanc opinionem esse indubitatam, Gabr *cons.* 21. *n* 43. *lib.* 2. & Bursat *d. cons* 384. *n.* 18. *vol.* 4. ubi testatur de communi opinione: quod clare perpendit olim Rota in hac causa coram Ludovisio 10. Aprilis 1606. *vers. Accedit nominatio in illis verbis:* & licet pars adversa contendat, has enunciativas non esse sufficientes ad probandum matrimonium contra tertium; possent forsan admitti, si per se considerentur, & non in concursu aliarum præsumptionum. 22

Limitatur demum, ut non procedat hæc regula, cum tertius, cujus interest, nominationi, & tractatui acquiescit, quemadmodum acquievisse Rolandum, docebitur *in 3. part.* Angel. *in l. Liberorum in princ. ff. de his, qui not. infam* Paleott. *de noth. & spur. cap.* 22. *in fin* Menoch. *de arbitrar. d. casu* 89. *num* 72. 23

Tertium, & ultimum fundamentum Rotæ in hac secunda parte est, quod verba testamenti Bernardini non concludant necessario procreationem ex legitimo matrimonio.

Quod tamen fundamentum similiter tollitur ex facto, quia in eodem testamento filios natos ante matrimonium, & legitimatos postea per subsequens, Bernardinus appellat naturales, vel filios simpliciter; Ubertum vero, & fratres vocat filios suos legitimos, & naturales, procreatos, & natos ex se, & uxore sua, item magnificos, & generosos: ex qua filiorum distinctione convincitur nominasse, atque agnovisse Ubertum, & fratres uti filios vere legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, ut in specie advertit Bart. *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus ff. ad Trebel.* Angel. *cons.* 366 *num.* 5. *vers. Primo si testator in aliqua parte testament.* 24

de naturalibus fecit mentionem, & Cæsar. de Grass. *dec.* 18. *n.* 5. *de prob.* præsertim habita ratione prægnantiæ verborum, quibus usus est testator, cum de Uberto, & fratribus sermonem habuit: & hæc filiorum distinctio olim non latuit Rot. ut patet in decisione hujus causæ coram Card. Ludovisio 10. Aprilis 1606. *v. Nec ex concubinatu.*

25 Sed jure etiam tollitur hoc fundamentum, quia etsi Bernardinus Ubertum, & fratres simpliciter nuncupasset filios suos legitimos, & naturales absque alia filiorum distinctione: adhuc tamen ipsi ea hac nuncupatione, & tractatu constituti essent in quasi possessione veræ legitimitatis, itaut absque alia etiam probatione ad fideicommissum veram legitimitatem requirens, deberent admitti. Ita in propriis terminis Bursat. *d. cons.* 384. *n.* 13. *v. Quarto cum principaliter*, *vol.* 4. & Beru *d. cons.* 19. *n.* 7. *& seqq. vol.* 2. & Cæsar. de Grass. *dec.* 18. *n.* 11. *de prob.* ibi, (Oppositiu, quod potuerunt nominari legitimi, quia essent legitimati, non placuit prædictis omnibus concurrentibus, & pluribus ex Dominis visa est nimia subtilitas) Verba enim illa, etiam simpliciter prolata, intelliguntur de filiis legitime procreatis, *d. l. Ex facto*, *§. Si quis rogatus*, *ff. Ad Trebell.* Mascard. *de probat. d. concl.* 798. *n.* 11. nec verificantur in legitimatis per subsequens, saltem ex communi usu loquendi, Cæph. post alios quos citat *cons.* 82. *n.* 18. *& seqq. vol.* 1. *& cons.* 276. *n.* 27. *vol.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 24. *n.* 38.

26 In tertia decisionis parte, ubi resolvitur qualitatem procreationis ex matrimonio non probari ex eo, quod Rolandus passus sit Ubertum possidere bona huic fideicommisso subjecta: statuuntur a Rota tres conclusiones. Prima est, quod cum Ubertus fuisset hæres Bernardini, erat illi debita possessio bonorum huic fideicommisso subjectorum, & ab illius manibus debeant recipere fideicommissarii; ac propterea Rol. patiendo Ubert. possidere, non constituit eum in quasi possessione legitimitatis qualificatæ.

Hac conclusione Rota tacite fatetur, Ubertum esse procreatum, & natum ex legitimo matrimonio: quia alioquin illi tanquam incapaci non fuisset debita possessio bonorum fideicommisso de quo agitur subjectorum, ut censuit Rota in Perusina fideicommissi 15 Januarii 1614. coram D. Decano & tradunt Rosental. *de feud. c.* 7. *concl.* 92. *n.* 1 Peregr. *cons* 4 *n* 55. *vol.* 1. *& recent.* Bonon. *de legit. contrad. q.* 19 *art.* 2 ubi testantur ab hac sententia

27 neminem dissidere. Aut igitur Uberto erat debita, possessio dictorum bonorum, aut non. Si erat debita, ergo erat legitime natus ex dictis proxime. Aut non erat debita; & tunc Rolandus fideicommissarius non tenebatur recipere de illius manibus, & consequenter patiendo Ubertum possidere bona veram legitimitatem requirentia, illum constituit in quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis per text. *in l.* 1. alias incipit, *Quod Senatus*, *§. Item per contrarium*, ubi hoc docet Bart. *ff. de liber. agnoscend.* & alia apud Menochium. *lib.* 6. *præsump.* 54. *n* 38.

Præsertim quia ex aliquo quoque capite Rolan. tenebatur capere de manu Uberti. Nam cum in testamento Jo. Francisci adesset prohibitio de novo alienando in favorem fideicommissarii in casu alienationis poterat Rolandus possessionem rei alienatæ propria auctoritate ingredi, Zanch. *in repetit. l. Heredes mei*. *§. Cum ita n.* 407. *ff. ad Tabell.* Beio. *cons.* 129. *n.* 5. *lib.* 2. Pett. *de fideicomm. q.* 3. *n.* 30. *&* 31. Prout revera propria auctoritate ingressus fuit possessionem bonorum Polydori alterius fratris, licet superesset Livia Polydori filia. Veritas ergo est, Ubertum non possedisse hæc bona, ut illa restitueret fideicommissariis, sed ut sibi retineret ex testamento paterno. Siquidem huic causæ, de qua constat, tribuendus est actus possessionis, nec debemus aliam causam præsumere Rot. *dec.* 100. *n.* 22. *p.* 1. *diverf.* Et revera mirum videtur hodie Rotam ita censuisse, quæ tamen olim semper habuit patientiam Rolandi pro validissima præsumptione, ut coram Robusterio 2. Decembris 1573. *v. Sexto* coram Seraph. *d. dec.* 1000. *n.* 15. *v. Quinto concurrit alia validissima præsumptio*, & coram Card. Ludovisio 10. Aprilis 1606. in illis verbis: Validissima etiam præsumptio visa fuit illa, quam alias magni fecit Rot. nempe successio filiorum Bernardi in bonis fideicommisso, de quo agitur subjectis, sciente & patiente Rolando.

28 Conclusio secunda, quam ponit Rota in hac tertia parte est, quod Rolandus patiendo Ubertum possidere hæc bona minori tempore, quam triginta annorum, non constituit eum in quasi possessione hujusmodi legitimitatis.

Hæc temporis ratio forte concluderet in judicio proprietatis; sed quoad possessionem Roland. intulit sibi præjudicium eo ipso, quod scivit Ubertum possidere, & non contradixit, Bart. *in l. Si de eo*, *§. Si forte*, *n.* 4. *v. vers. Quid dicendum*, *ff. de acquir. possess.* & tradunt *in c. cum venissent*, *de restit. spoliat.* Butr. *n.* 15. & Abbas *n.* 16. Neque enim unquam reperitur jure cautum, ut ad constituendum aliquem in quasi possessione alicujus qualitatis, requiratur longissimum tempus triginta annorum. Quandoquidem id requiritur pro acquisitione dominii ex præscriptione, non autem pro quasi possessione adipiscenda, quæ illico etiam ex unico actu acquiritur, Ripa *in c. Cum Ecclesia Sutrina n.* 52. *extra de caus. possess. & propriet.* & in terminis quasi possessionis legitimitatis, tradit Menoch. *de arbitr. judic. d. casu* 89. *n.* 73. & generale est, ut 29
quasi possessio non requiratur præscripta, nisi in petitorio, ut idem Menoch. *in Comm. retin. remed.* 5. *q.* 3. *n.* 49. *& q.* 4. *n.* 53. *v. Dissolvendus est modus*, relatus a Masc. *de probat. concl.* 1194. *n.* 51.

Ultima conclusio tertiæ partis est, quod Rolandus fuit carceribus mancipatus, & non potuit illico impedire, quominus Ubertus possideret. Quod tamen similiter cessat ex facto; nam a morte Bernardini ad carcerationem Rolandi intercessit spatium duorum annorum cum dimidio. Unde ille tandiu passus non fuisset Ubertum possidere bona, in quibus ipse successisset, si Ubertus fuisset incapax, nisi eum vere legitimum, & capacem existimasset. Præsertim quia eo temporis intervallo litem egit occasione bonorum huic fideicomisso subjectorum contra filiam Polydori fratris testamento exclusam. Unde cessat, quod dicitur in decisione, quod Rolandus tunc non potuerit vacare litibus: quemadmodum etiam cessat, quod ipse jactaverit filios Bernardini esse illegitimos.

Quoniam ex tribus testibus, de hoc deponentibus alter singularis est, alter jam rejectus a Rota, alter vero non solum dicit Rolan. ea verba protulisse calore iracundiæ, 30
sed deponit etiam de judicio suo. Nam cum Rolan. dum agebat de illegitimis, non expresserit, de quibus intelligeret, testis suspicatur eum de filiis Bernardini fuisse locutum. Sed nihilominus etiamsi de illis intellexisset, potentiora tamen fuerunt ejus facta pro constituendis illis in quasi possessione legitimitatis, quam verba oppositum designantia, *c. per tuas*, *qui fil. sint legit.* & dixit Rota in hac causa coram Card. Ludovisio 10. April. 1606. Cæterum quamvis patientia Rolandi ad hanc quasi possessionem inducendam non fuisset sufficiens, tamen satisfecerunt actus illius positivi. Siquidem cum Rolandu in car- 31
ceribus detentu, Ubertus, & fratres occupassent partem Arcis, & oppidi Zibelli ad Ruland. pertinentem, ut postea a violentiæ suspicione se excusasent, Nuncio ad Clementem VII. ablegato declararunt se partem hujusmodi occupasse non animo spoliandi Rulandum, sed ut illam eidem, ac sibi ipsius conservarent, cum in ea jus se habere prætenderent. Quod cum audivisset Pontifex, per literas in forma Bravis, in quibus Ubertum, & fratres appellavit feudatarios Sedis Apostolicæ, decrevit, ut hæc pars Arcis, & oppidi, ut proponit, occupata, deponeretur penes aliquam personam ab ipsomet Rolando eligendam, quæ Uberto, & fratribus cautionem daret, ne in parte Arcis, & oppidi ad eos spectante molestarentur. His literis, in quibus, ut diximus, Ubertus, & fratres dicebantur feudatarii, & asserebantur jus prætendere in portione Rolandi, non modo Rolandus ipsa acquievit, sed amplius etiam iisdem literis per publicam scripturam approbatis elegit ipsummet Ubertum, & fratres in depositarios ejus portionis Arcis, & oppidi, ut *in summ. n.* 4. In quo quidem actu Rolandus author partis adversæ primo tacite approbavit Ubertum esse feudatarium Sed. Apost. & consequenter vere legitimum, cum nulla alia adessent feuda, nisi subjecta huic fideicommisso veram legitimitatem requirenti. Secundo passus est, ut eidem Uberto præstaretur cautio pro parte Arcis, & oppidi ad eum spectante: in quo actu similiter fassus est illum vere fuisse legitimum, ac successibilem: neque enim alia ratione poterant hæc bona ad Ubertum spectare, nisi quia habebat qualitates a fideicommisso requisitas. Tertio audivit Ubertum jus prætendere in parte Arcis, & oppidi eidem fideicommisso subjecta, & ad ipsum Ruland. pertinente, & non contradixit. Unde necessario admisit, ut Ubertus tanquam vere legitimus

mus gereret se pro fideicommissario, quia alioquin etsi esset legitimatus per subsequens matrimonium, & Bernardini hæres existeret in portione dimidia Castri Zibelli, nullum tamen jus prætendere potuisset in alia portione Rolandi, ad quam vocari non poterat nisi ex fideicommisso. Quarto, non modo his omnibus acquievit Rolandus, sed amplius etiam voluit, ut pars ista, in qua Ubertus jus prætendebat, esset sub ipsius Uberti deposito. Quem actum, si omnia simul perpendantur, non potest dici fecisse ratione confidentiæ, sed tantum quia agnovit illum legitime natum & procreatum. Præsertim quia agebatur de fortalitio, & re propria, quam verisimiliter non posuisset in manibus illegitimorum, stante amplissimo fideicommisso paterno; quæ sunt formalia verba Rotæ in hac causa coram Robusterio 10. Decembris 1573. *vers. Imo idem Rolandus*; & dixit etiam coram Seraph. *decis.* 200. ibi: (Quinto, concurrit alia validissima præsumptio, quia Rulandus mortuo Bernardino non solum non curavit recuperare bona, quæ ad ipsum pertinebant, filiis illegitimis existentibus; sed etiam fecit actum positivum in contrarium; nam dum esset in carcere, declaravit velle, ut bona sua jurisdictionalia deponerentur penes Pallavicinos suos nepotes filios Bernardini.)

Constituamus ergo ex una parte Ubertum, ex altera Rolandum, ad quem in casu incapacitatis Uberti pertinebat integrum oppidum Zibelli subjectum huic fideicommisso; & consideremus Rolando fuisse exhibitas literas Apostolicas, in quibus Ubertus appellabatur feudatarius ratione bonorum huic fideicommissu subjectorum, & dicebatur jus prætendere in illamet portione occupata arcis & oppidi, quæ ad solum Rolandum spectabat, & in qua Ubertus non poterat jus prætendere, nisi tanquam fideicommissarius, & ex legitimo matrimonio procreatus. Consideremus denique Rolan. licet de arce ageretur, quæ res est apud Barones gravissimi momenti, & difficilis recuperatu, præsertim ex manibus illorum qui jus prætendunt: tamen his omnibus auditis, & lectis, non solum nihil repugnasse nuncupationi Pontificis, & prætensioni Uberti, sed præterea etiam voluisse, ut eadem pars arcis, & oppidi sibi contingens, in qua Ubertus jus prætendebat, esset sub ipsius Uberti deposito, & literas Apostolicas solemniter approbasse. Certe his perpensis nemo erit qui neget Rolandum permisisse, ut Ubertus gereret se pro fideicommissario tanquam vere legitimus, & successibilis; nam alioquin Rolandus nedum nullo modo voluisset, ut in detrimentum propriarum filiarum sua pars poneretur sub deposito, & custodia Uberti illegitimi, & incapacis, qui in eadem portione jus prætendebat, & illam occupaverat; sed potius sibi ad injuriam revocasset illius prætensionem, & occupationem, & illico se opposuisset, sicut antea se opposuit Liviæ Polidori filiæ. Hæc omnia ita se habuerunt, ut prædiximus: & revera si actus iste, ut speramus, humaniter expendatur, satis hinc patebit Rolandum consensisse, ut Ubertus gereret se pro fideicommissario in his bonis veram legitimitatem requirentibus, ac proinde Ubertum fuisse constitutum ab auctore partis adversæ in pacifica quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis, ex his, quæ in propriis terminis post Paris. Gozad. & Bero. tradit Menoch. in sæpius alleg. *præsumpt.* 54. *num.* 38. & Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 77.

Sed etsi nec taciturnitas, nec actus positivi Rolandi, quidquam profuisent, afferuntur nihilominus plures alii actus, per quos Pallavicini constituti fuerunt in hac quasi possessione.

32 Primum enim defuncto Rolando, si Ubertus, & fratres non fuisent vere legitimi ex fideicommisso Rolandi Senioris veram legitimitatem requirente, successissent in Castris Zibelli, Verani, & Solignani, Marchio Sfortia, Manfredi filius, & Marchio Hieronymus, Christophori filius, & tamen tam Marchio Sfortia per annos quinquaginta quinque, quam Marchio Hieronymus, qui fideicommissi plenam habebant notitiam, per annos quinquaginta semper admiserunt Ubertum, ac post eum Marchionem Alphonsum, & Alexandrum ad Castra eidem fideicommisso subjecta; unde ex legitima hac possessione, scientibus, ac patientibus iis, quorum intererat, Ubertus, & successores fuerunt positi non modo in possessione, sed etiam in proprietate, & statu veræ, & non fictæ legitimitatis.

Imo vero Marchio Sfortia non tantum passus est Ubertum, & filios tandiu possidere, sed expresse etiam adoptavit Marchionem Alexandrum ad Castra supposita fideicommisso ejusdem Rolandi Senioris requirenti qualificatam legitimitatem, declaravitque ex majorum suorum dispositione licere sibi transferre Castra prædicta in ipsum Marchionem Alexandrum, tanquam ex descendentibus masculis legitimis, & naturalibus Joannis Francisci.

Deinde Pallavicinus, & alii posteriores fratres Uberti, quibus delata fuisset successio ex fideicommisso, si Ubertus vere legitimus non fuisset, non modo passi sunt ipsum Ubertum pacifice possidere Castrum Zibelli, sed amplius etiam post obitum Uberti possederunt communiter cum Marchionibus Alphonso, & Alexandro Castra Verani, & Solignani eidem fideicommisso supposita, ac veram legitimitatem requirentia usque in hanc diem, & tanquam domini una omnes litem hanc prosecuti sunt annos plusquam octoginta; itaut ex tot actibus positivis Uberti, & descendentium spatio longissimi temporis doceatur de proprietate, & præscriptione veræ legitimitatis, nedum de illius quasi possessione: & nihilominus accedunt prædictis plura adminicula præter famam, de qua tractabitur in quarta parte.

Primum adminiculum oritur ex sententia diffinitiva inter alios lata anno 1586. per quam Ubertus pronunciatur natus ex legitimo matrimonio, & Marchioni Alphonso propterea adjudicantur bona subjecta fideicommisso, quo vocantur nati ex legitimo matrimonio tantum.

Hæc enim sententia, cum sit super statu, facit jus quoad omnes, *l. Ingenuum*, *ff. de statu homin.* & in terminis legitimitatis tradit Menoch. *præsumpt.* 54. *num.* 43. 33

Secundum adminiculum oritur ex positionibus juratis Comitis Baltasaris in alio judicio super hac qualificata legitimitate, quas facere inter alios adminiculum, tradit Alex. *in l.* 2. *n.* 11. *C. de eden.* 34

Tertium adminiculum sumitur ex fide Potestatis Parmæ, qui occasione agnationis fideicommissi, & aditionis hæreditatis, testatus est Ubertum, & fratres minores esse procreatos, & natos ex legitimo matrimonio, hæcque adeo vera esse, ut nulla tergiversatione celari possint, ut sibi ex depositionibus testium notorum, ac fide dignorum constabat; *gl. fin. in l.* 1. *in fin. ff. Quemadmod. testam. aperian.* Gab. *tit. de testibus, concl.* 1. *n.* 43. & 49. 35

Quartum ex nominatione matris in pluribus instrumentis, quam appellat fortissimam conjecturam Cephal. *decis.* 435. *n.* 74. 36

Ultimum adminiculum desumitur ex relatione Cardin. Simonettæ, cui pars adversa acquievit, ut in sua commissione, qui retulit Paulo III. Ubertum esse successibilem in dictis bonis requirentibus legitimitatem in radice matrimonii: quod olim perpendit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. *vers. Subsistit etiam adminiculum.*

In quarta parte decisionis, quod scilicet qualitas veræ legitimitatis non probetur testibus, Rota nititur in universum tribus rationibus.

Prima ratio est, quia testes non deponunt per verbum, communiter. Secunda, quia non deponunt de fama in loco originis. Tertia, quia deponunt de nativitate, non de procreatione, ut requirunt verba fideicommissi.

Verum prima ratio diluitur. Primo ex interrogatorio; 37
nam primus testis interrogatus, an Ubertus & fratres reputentur legitimi ab omnibus eorum subditis, & vassallis? Quæ responsio non potest intelligi de duobus, vel tribus vassallis, ut decidit Rota, sed de omnibus, ut congruat interrogationi: hoc enim casu indefinita testis æquipollet universali, ut per Felin. *in cap. Auditis num.* 24. *ad fin. vers. Quod autem de præscript.* & Socin. qui verissimum dicit *in l. Si quis cum tantum num* 4. *vers. In qua tamen, ff. de except. rei judic.* Quo loco advertendum est, in decisione quoad secundum testem fuisse omissa verba, a vassallis, & aliis cognoscentibus, quæ æquipollent dictioni, communiter; Rota *decis.* 71. *ante num.* 1. *part.* 1. *divers.*

Diluitur secundo hæc ratio ex subjecta materia: siquidem cum ageretur de qualificatione filiorum, quæ non inducitur nisi communi reputatione, testis inepte respondisset eos reputari legitimos a duobus, vel tribus, *ad l. Si uno, ff. Locati cum simil.* ut per Oldrad. *cons.* 172 *num.* 6. & Alex. *cons.* 129. *num.* 4. *lib.* 2.

Diluitur tertio, quia in his depositionibus unica oratione determinantur, atque exequantur Ubertus, & illius fratres, qui erant vere legitimi: unde testes censeri debent deposuisse de communi reputatione quoad Ubertum, sicut de

ea deposuerunt quoad ejus fratres, per reg. *l. Jam hoc jure*, §. *Sed si*, & ibi Bart. *num. 1. ff. de vulgar.*

38 Diluitur quarto, quia plerique ipsorum deponunt per verbum, *palam*, & *publice*; & inter alios ita etiam deposuit septimus testis, licet omissum id fuerit in decisione: hæc autem, publice, & palam, secundum opinionem, quam sequitur Rota, important publicam vocem, & famam, Caputaq. *decis. 7. & decis. 189. par. 3.* & dicitur in fine hujus decisionis.

Ac demum diluitur hæc prima ratio quoad Presbyterum Joan. Baptistam; quia licet utatur voce illa, plures; tamen ex tota ejus depositione apparet eum de majori parte hominum sensisse, cum exceperit tantum aliquos, qui contrarium existimabant, ut disertis verbis olim dixit Rota in hac causa coram Seraph. *d. decis. 100. sub num. 4. vers. Nam licet utatur.*

39 Secunda ratio, quod testes non deponant de fama in loco originis, nihil obstat; quia sufficit, ut probetur in loco, ubi Ubertus fuit educatus, vel conversari consueverat, secundum Bart. *in l. De minore*, §. *Plurimum num. 10. & seq. ff. de quæst.*

40 Tertia ratio, quod testes non deponant de procreatione, tollitur primo, quia procreari ex matrimonio, & nasci non differunt, ut in puncto probat Laderch. Imol. *cons. 24. n. 13.* ubi ineptam appellat hanc distinctionem: & revera Jurisconsulti promiscue utuntur his verbis, nati sunt, editi sunt, procreati, vel progeniti sunt, *ut in l. Cum quis, & in l. Nuper, C. de natur. liber.*

Et nihilominus sufficere, ut conceptus ex concubinatu natus fuerit post matrimonium, etiamsi testator usus fuerit verbis geminatis importantibus actum procreationis, & conceptionis ex legitimo matrimonio, post Bald. Alvar. & Præpos. tradit Marcabrun. *cons. 73 per tot.* & præsertim *n. 20. & seq. usque ad n. 39. & n. 51. usque ad fin.*

Tollitur secundo hæc ratio, quia ex communi usu loquendi, testis deponens de legitimis, & naturalibus, intelligitur de legitimis ab origine procreationis, non autem de legitimatis per subsequens, Cephal. *cons. 82. n. 18. & seq. & cons. 276. n. 2.* Peregrin. *de fideicomm. art. 24 n. 38.*

Tertio tollitur, quia cum alii testes deponant per verbum, suscepit, alii per verbum, habuit, hæc verba tanquam apta importare etiam procreationem, declarantur ex depositione Presbyteri Joan. Baptistæ, qui locutus est de procreatione. Seraph. *decis. 78. n. 1.* Præterea quia de hac procreatione deponunt etiam Ber[illegible] fiut de Burgo & Parascius, qui quamquam sint testes de auditu, negari tamen non potest, quin faciant adminiculum. Quod autem Presbyter Joannes Baptista de procreatione deposuit, patet, quia interrogatus, an Catharina, & Bernardino existentibus in figura matrimonii fuerint procreati Ubertus, & fratres, respondit dictum Bernardinum, & Catharinam per plures annos se reputasse pro legitimis conjugibus, & procreasse dictos filios. Quæ responsio, ut congruat interrogationi, non potest citra cavillationem intelligi, nisi de procreatione, ex ipsis conjugibus in figura matrimonii existentibus. Et denique tollitur hæc tertia ratio, quia primus testis deponit Ubertum, & filios fuisse reputatos hæredes universales Bernardini, & in specie in Castri Zibelli fideicommissi, de quo agitur, supposito; quod perinde est, ac si dixisset eos fuisse reputatos legitime procreatos, & natos, cum alioquin succedere non possit in bonis eidem fideicommisso subjectis.

41 Itaque ex his testibus simul junctis facta est concludenter probata: fama vero probata facit quasi possessionem legitimitatis saltem quoad hoc, ut onus probandi in adversarium rejiciatur, Cæsar. de Grass. *decis. 6. num. 2. qui filii sint legit.* ubi de communi, Put. *decis. 172. alias 173. lib. 2.*

42 Atque ex his omnibus in compendium relatis apertissime constat: Primum Pallavicinos non teneri probare procreationem, & nativitatem post matrimonium, cum hæc qualitas abunde probetur ex matrimonio, filiatione, & simplici quasi possessione legitimitatis: & nihilominus patet hanc qualitatem fuisse concludenter probatam ex nominatione, institutione, & tractatu, ex scientia, & patientia diuturna eorum, quorum intererat, ex actibus positivis eorundem, ex positionibus, & sententia inter alios lata, ex attestatione Potestatis Parmæ, ex relatione Cardinalis Simonettæ, atque ex fama, & communi reputatione: quæ quanquam singula sufficerent ad inducendam, & constituendam quasi possessionem qualificatæ legitimitatis, cum tamen omnia simul concurrant, clarissima, atque indubia hujusmodi quasi possessio veræ legitimitatis redditur, ut dicit Menoch. *post alios d. præsumpt. 54. n. 45.* & Rota in hac causa coram Seraph. *decis. 978. vers. Neque ab hac opinione.*

Cum præsertim hoc casu leviores, & conjecturales probationes sufficiant ex quinque fundamentis in scripturis factis optime deductis: & certe hac in parte plurimum versatur æquitas, ac pietas erga sobolem, quæ nihil peccavit: ideoque quantum fieri potest, suppleri debet parentum negligentia, ut pie ac juste docet Innoc. *in cap. Cum inhibitio col. 2. in princ. sub n. 3.* ibi: (Non enim oportet circa hoc nimis subtilizare propter periculum illegitimitatis filiorum:) atque ibi etiam Butr. *n. 17. de clandest. despons.* 43

Ultima decisionis pars, quæ circa probationes alterius partis versatur, duo habet fundamenta.

Primum innititur instrumento, ut dicitur, confecto 27. Novembris 1526. in quo Ubertus confitetur se majorem annis decem & septem, ex quibus arguit Rota illum fuisse natum ante annum 1510. atque ita matrimonium, cum eo tempore Bernardinus, & Catharina procurarent executionem mandati de dispensando.

Hoc fundamentum corruit, quia prædictum instrumentum non probat ex infrascriptis.

Primo, quia est sumptum ex sumpto; unde non probaret, etiamsi in reliquis esset in forma probanti, Rota *decis. 733. num. 10. part. 1. divers.* 44

Secundo, quia millesimum repugnat indictioni, ac propterea vitiatur in totum, & nihil probat, ut in puncto respondit Dyn. *cons. 14 Quid. in nomine Natius, circa fin. ver. Prætere. primum instrumentum*, Bal. *cons. 66. Factum tale est, sub n. 4 vers. Sed D. Innocentius vol. 3.* ubi ait, instrumentum in quo sit falsus dies, vel falsa indictio, in totum vitiari, quia illud vitium respicit instrumentum in qualibet parte sui; & citat Innocent. idem tenentem *in cap. Fraternitatis, de hæret.* Ratio est secundum Innocentium, quem ibi Anchar. Abb. & ceteri sequuntur, quia Tabellio non debet in instrumento apponere, nisi quod in veritate novit, & in hoc casu non potest esse ignorantia; unde sive scienter, sive ignoranter super his, quæ tangunt substantialia instrumenti, falsum admisceat, instrumentum nihil valebit. 45

Tertio, saltem quoad ætatem non est habenda ratio hujus instrumenti, quia non probat datam, Put. *decis. 186. n. 2. lib. 3.* 46

Ultimo constat hoc instrumentum, vel confessionem sibi factam fuisse erroneam, quia tunc temporis Rangoni prosecuti sunt litem contra Curatorem Uberti usque in finem anni 1535. unde illum minorem confessi sunt, ac sibi præjudicarunt, ut in specie tradit Bald. *in l. 1. §. Quod observari num. 10. vers. Sexto quæro, C. de juram. calumn.* & alii apud Borgnin. *de Tutor. & Curat. num. 297.* Itaque habemus in hac specie duas confessiones, unam Uberti asserentis se majorem, aliam Rangonorum asserentium illum minorem. Aut ergo prævalere debet confessio Rangonorum favore legitimitatis; aut saltem confessio Uberti per aliam contrariam confessionem confunditur, & conquassatur, ita ut nihil probet, ut in terminis respondit Rota in causa Cracovien. Illegitimitatis coram R. P. D. Sacrato, & in hac ipsa decisione *in fin.* Præsertim quia confessio Rangonorum fuit judicialis, & cum ipso Uberto, de quo nunc agitur; confessio autem Uberti extrajudicialis, & inter alios. Ac præterea cum confessione Rangonorum concurrunt etiam confessiones geminatæ parentum, quod Ubertus esset natus ex matrimonio; & sic quod tunc temporis esset minor. Quæ confessiones prævalere debent unicæ extrajudiciali inter alios, & de credulitate, cum nemo per veritatem recordetur de die suæ nativitatis, ut inquit Bald. *in l. De tutela col. 2. num. 3. vers. Quia nemo, C. de integr. restit.* 47

Sed quatenus hoc instrumentum probaret concludenter ætatem Uberti; non tamen propterea constaret illum fuisse natum ante matrimonium, quia scriptura, quæ producitur, executionis mandati de dispensando, continet clausulam, *In quorum fidem, &c.* per Notarium, scribamque nostrum subscribi, & publicari mandavimus, sigillique nostri Impressione muniri: & tamen de subscriptione, publicatione, & sigillo hujusmodi nihil apparet. Ergo hæc scriptura nihil prorsus probat: est enim imperfecta non solum ratione solemnitatis substantialis, ut de subscriptione, & sigillo est textus *in c. Inter dilectos, vers. Quia nec erat publica manus* 48

con-

confectum, nec sigillum habebat authenticum, & vers. Tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, de fid. instrum. & tradit Angel. *cons.*220. *in princ.* Gramm. *decis.*106. *n.*28. *vers. Item deficit subscriptio Notarii*, & sic minime probat, & fusius Alex. *cons.*153. *n.*8. *& seq. l.*2. Sed etiam ratione voluntatis, quia cautum fuit, ut hæc omnia deberent fieri; & tamen nihil est factum: quo casu scriptura, etiamsi alias esset solemnia, dicitur tamen imperfecta ratione voluntatis, quia nondum fuit habita pro absoluta, & est prorsus irrita, ac nulla quoad omnem effectum, per text. *in l. Contractus, C. de fide instrum.* atque ibi tradit Bald. *n.*11. ibi, Sed si requiritur subscriptio Tabellionis,
49 non dicitur perfecta, nisi ea subscripta, & Anch. *cons.*332. *Pro clariori, in princ. vers. Hoc pretanto dico.* Sicut videmus, quod est testamentum, quod pater condidit inter liberos, valeat absque publicatione Notarii, & aliis solemnitatibus, *l. Hac consultissima, §. Ex imperfecto*, & Auth. *Quod sine, C. de testam.* tamen si pater post confectum testamentum voluit, ut illud publicaretur, & ante publicationem obiit, testamentum dicitur nullum defectu voluntatis, & appellatur potius testamenti præordinatio, quam testamentum, ut egregie consuluit Oldrad. *cons.*119. *Titius condidit testamentum*. Cujus opinio communis est, ut testatur Jas. qui in eadem facti specie respondit *cons.*119.
50 *per tot. vol.*4. Ideoque hoc casu dicta scriptura nullum robur assumpsit ex temporis diuturnitate. Tum quia cum non fuerit absoluta, non agitur de præsumenda solemnitate, sed substantia actus, quæ nunquam præsumitur ex quovis temporis cursu, ut per Alex. *cons.*50. *In causa, & lite col.*2. *lib.*5. & Dec. *cons.*442. *In causa n.*21. *ver. Secus si non appareat de substantia actus*, quia ex diuturnitate temporis
51 illa non præsumitur. Tum quia ex ipsa scripturæ inspectione probatur negativa, quod solemnitates substantiales non intervenerint; quo casu cessat præsumptio illa, quæ surgit ex temporis diuturnitate, Paul. de Castr. *cons.*48. *In causa quæ vertitur col.* 5. *vers. Etsi dicatur propter antiquitatem lib.*1. ubi ait, non stari hujusmodi præsumptioni antiquitatis, cum apparet defectus ex inspectione scripturæ, quia evidentia facti tollit præsumptionem contrariam, cum nulla sit major probatio, quam per rei evidentiam; & sequitur Alex. *cons.*1. *n.*1. *vol.*4. ibi: (Ex inspectione instrumenti apparet, quod non intervenerint solemnia; igitur tunc cessat illa præsumptio, quæ alias in dubio urgeret ex antiquitate.) & Felin *in c. Sicut sub n.*33. *post med. de re judic.* ibi: (Secus si solemnitas enunciatur, & non fuit integre descripta; quia tunc diuturnitas temporis non facit præsumi pro ejus solemnitate:) & alii copiose relati a Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.*133. *n.*79. *vers. Declaratur sexto.*

Cum itaque ad probandam nativitatem Uberti ante matrimonium duo debeant necessario concurrere copulative, id est, terminus a quo, desumptus ex instrumento, in quo Ubertus fatetur se majorem; & terminus ad quem, desumptus ex prædicta scriptura executionis mandati de dispensando: satis esset Pallavicinis, ut pars adversa deficeret in probatione unius ex duobus terminis requisitis, secundum Bald. *in l. Titia divortium*, per illum text. *n.*1. *ff. de sol. matr.* Sed cum deficiat in utroque, quia nec instrumentum, nec scriptura probet quidquam, clarissima remanet quasi possessio veræ legitimitatis superius probata. Atque ex his etiam corruit argumentum desumptum ex nativitate Jacobæ.

52 Ultimum vero Rotæ fundamentum, quod versatur circa testes Rangonorum, cessat, quia hi testes jam fuerunt in aliis scripturis omnino confutati, ita ut nec adminiculum faciant, præsertim quia ad impugnandam legitimitatem eorum, qui in illius quasi possessione existunt, testes nullam pati debent exceptionem, ut in hac ipsa causa cen-
53 suit Rota coram Seraph. *decis.*1330. *n.*9. & nihilominus probatio plena Pallavicinorum non potest nisi per aliam pleniorem elidi, Felin. & Dec. *in c. In præsentia sub n.*12. *de probat.* Seraph. *decis.*619. *n.*9. *&* 10.

PARMEN. STATUS.

54 AD singulas partes præcedentis scripturæ, quæ incipit, Suprascripta decisio Rotæ, ab Advocatis Marchionum de Rangonibus plures dantur responsiones, quas infra pro veritate ex ordine referam.

Et quoad primam partem, in qua ex theorica Bart. communiter approbata *in l. Si prius n.*18. *ff. de novi oper. nunc.* probatum est, Marchiones Pallavicinos existentes in quasi possessione legitimitatis censeri legitimos ab initio procreationis, & contrarium dicenti incumbere onus probandi; Respondent primo, Bartolum, dum ex quasi possessione status præsentis arguit ad statum originis, præsupponere statum originis inconcussum, & indubitatum; quod non est hoc casu, cum non constet de matrimonio ante procreationem Uberti. Hæc responsio destruit funditus doctrinam Bart. Nam quando constat de statu originis indubita- 55
tæ, quid opus est recurrere ad præsumptionem provenientem ex quasi possessione status præsentis? Bartolus ergo loquitur tantummodo in casu, in quo de origine non constat, & tunc ad hoc, ut quasi possessio alicujus qualitatis præsumatur inesse ab origine, solum requirit, ut sit apta inesse, non autem ut infit, atque ita requirit statum originis non verum, sed possibilem. Et eodem termino possibilitatis, & aptitudinis utitur Bald. *in l. Titia divortium sub num.*2. *post med. ff. sol. matr.* Jas. *in d. l. Si prius n.*43. & alii apud Pacian. *de prob. p.*2. *cap.*20. *n.*1. *&* 2. Mascard. *de prob. concl.* 1194. *n.*29. Præter quos videatur Bald. magistraliter lo- 56
quens *in l. Ex persona n.*2. *C. de prob.* ubi hanc præsumptionem, secundum quam ex statu præsenti præsumitur in præteritum, appellat translativam, in eaque dicit duo esse necessaria, id est, ut extremum a quo, quod est tempus præsens, sit verum; & præteritum possibile, & concludit probatam esse originem alicujus status eo ipso, quod status præsens potest concurrere cum veritate status antecedentis.

Ex quibus patet, absurdum esse, ut requiritur status originis indubitatus ad hoc, ut qualitas legitimitatis, quæ nunc inest Pallavicinis, censeatur inesse ab origine; ideoque Præpos. *in c. Per tuas col.*5. *circa med. sub n.*16. *Qui filii sint legit.* docet filium probari legitimum ab initio, si pater illum legitimum nominaverit, etiamsi, inquit, dubium fuerit, an mulier fuerit uxor, vel concubina: & eodem modo loquitur Bald. *in l. Si matre n.*2. *vers. Sed quid, C. de suis. & legit. hered.* & Ruin. *cons.*51. *sub num.*20 *vers Præsumi debet, vol.*5. Jas. *cons.*168 *col* 3 *sub n* 3. *vers. Secundo principaliter, vol.*4. & Marchabrun. *cons.*73. *n.*46. *& seq.*

Respondent secundo, ordine inverso theoricam Baldi *in d. l. Si prius* procedere, dummodo clare, & concludenter constet de quasi possessione status præsentis. Sed hoc casu dicunt non constare de quasi possessione legitimitatis etiam simplicis, quia non probatur scientia, & patientia Rolandi.

Quæ responsio verissima est quoad majorem propositionem, sed falsa est minor, quod hoc casu non constet de simplici quasi possessione legitimitatis. Quoniam aliis omissis, certum est, Ubertum auctorem Pallavicinorum fuisse nominatum a patre in duobus testamentis filium legitimum, & naturalem, cum aliis verbis prægnantibus, & fuisse institutum in bonis veram legitimitatem requirentibus. Unde indubitata est quasi possessio legitimitatis etiam qualificatæ nedum simplicis, ex his, quæ tradit Bart. communiter approbatus *in l.*1. *§. Item per contrarium, ff. de liber. agnosc.* & scripsit post alios Cravet. *cons.*991. *in fin. n.*27. *vol.*6. & censuit Rota in hac ipsa causa 23. Octobris 1592. *vers.*4. in hæc verba: (Ex tali nominatione filii constituuntur in quasi possessione filiationis, & legitimitatis,) quod est verius, & Rota semper admisit etiam in hac ultima decisione, & plerique ex Dominis ex adverso scribentibus non negant hanc simplicem quasi possessionem, licet dicant eam non esse cum qualitate procreationis ex legitimo matrimonio.

Nec quidquam obstat, quod de hoc Rolandus notitiam non habuerit. Nam quatenus id esset verum, non tamen tolleret, quominus Ubertus fuisset constitutus a patre in hac quasi possessione; sed ex eo quod Rolandus id ignorasset, solum dubitari posset, an illa quasi possessio idem intulisset præjudicium; quam tamen dubitationem credimus omnino sublatam ex ultima scriptura, quæ incipit, Tres sunt quæstiones, in qua ex commun. Doct. sent. ostendimus tractatum cum adminiculis nocere etiam tertio in bonis undecunque provenientibus. Præterquamquod verum non est Rolandum non habuisse notitiam legitimitatis Uberti. Constat enim de opposito evidenter, quia idem Rolandus dum esset in carcere, fuit examinatus, & interrogatus diligenter a Judice Delegato super literis in forma Brevis Clemen. VII. in quibus quidem literis Ubertus appellabatur feudatarius Sedis Apostolicæ (qualis non poterat esse illegitimus,) & dicitur jus prætendere in dimidia parte Castri Zibelli suppositi huic fideicommisso veram legitimita-

tem requirenti: & tamen Rolandus non solum dictas literas intellexit, & non contradixit, ut rursus probatur in facto; sed fecit etiam actum positivum inferentem ad legitimitatem Uberti, ut fusius diximus in scriptura præcedenti *num.* 3.

Rursus, per duos annos cum dimidio ante ejus carcerationem vidit, & passus fuit Ubertum possidere dimidium Castri Zibelli, & adversarii hactenus semper fassi sunt Rolandum permisisse, ut Ubertus dictam partem possideret non tanquam fideicommissarius, sed tanquam hæres Bernardini, ut etiam legitur in decisione ultima hujus causæ. Ergo Rolandus optime scivit Uberti legitimitatem saltem simplicem, quia illegitimus hæres esse non poterat, Auth. *Licet*, *& l. fin. C. de natural. lib.* Quod optime olim perpendit Rota in hac causa coram Robusterio 2. Decembris 1573. *vers. Sexto, ex eo quia.*

Quamobrem cum constet clare, & concludenter de quasi possessione præsentis legitimitatis, optime intrat doctrina Bart. quod hæc qualitas legitimitatis censeatur extitisse ab initio procreationis quoad hoc, ut contrarium dicenti incumbat onus probandi.

57 Respondent tertio loco, doctrinam Bart. *in d. l. Si prius*, *ff. de novi oper. nunciat.* non habere locum in actore, qui tenetur probare id, quod est suæ intentionis fundamentum, quæ responsio nullo modo potest defendi, quia filius existens in quasi possessione legitimitatis in possessorio, sive agat, sive conveniatur, nunquam tenetur probare originem suæ legitimitatis; sed qualis est hodie, talis censetur fuisse ab initio procreationis, nisi probetur contrarium; atque ita sentiunt omnes *in d. l. Si prius*, & in specie Bart. *sub num.* 10. *vers. Et venio ad secundam partem*, disertis verbis dicit, onus probandi incumbere reo convento, quotiescunque actor est in quasi possessione qualitatis, de qua controvertitur, & testatur id esse ex mente omnium, & in actore etiam loquitur glos. *in l. Sicuti*, *§. Sed si quæratur*, *in verb. Possessoris num.* 2. *C. de probat.* Ratio est, quia cum actor sit in quasi possessione qualitatis, quam jus præsumit eidem inesse ab origine, reus, qui excipit dictam qualitatem non extitisse, in sua exceptione est actor, & probare debet, *l. In exceptionibus*, *ff. de probat.* Corn. *cons.* 260. *num.* 6. *lib.* 3.

Neque obstant auctores in contrarium allegati; nam Cæsar. de Graf. *decis.* 176. *num.* 9. dicit simpliciter onus probandi legitimitatem incumbere filio agenti ad paternam hæreditatem; sed non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis, Pacian. *c.* 19. *n.* 12. *& seq. p.* 2. decidit onus probandi incumbere illi, qui agit contra existentem in quasi possessione, quia, inquit, talis quis præsumitur, qualis est status, in quo reperitur: unde Pacian. asserit aperte oppositum ejus, ad quod allegatur; Mascard. *concl.* 779.
58 *n.* 9. *&* 17. non dicit actorem probare debere legitimitatem, etiam si sit in illius quasi possessione, ut adducitur ex adverso; sed disputat an filiatio probari debeat legitima; & concludit debere ita probari, etiam si filius actor sit in quasi possessione filiationis, quia qualitas legitimitatis est diversa a qualitate filiationis: & hoc etiam modo loquitur Peregr. *de fideicom. qu.* 12. *n.* 477. unde hi quoque auctores perperam allegantur; & nihilominus utrunque in hoc æquivocasse dicit Menoch. *l.* 6. *præsumpt.* 59. *n.* 48. *& seq.*

Respondent quarto, in præsentia non agi de quasi possessione simplicis legitimitatis, sed cum qualitate proventionis ex matrimonio; ideoque hanc qualitatem debere concludenter probari, nec sufficere simplicem quasi possessionem, cum illa sit æquivoca, & possit verificari in legitimatis per subsequens, qui non admittuntur ad fideicommissum, in quo vocantur tantum nati, & procreati ex legitimo matrimonio vere, & non ficte, Seraph. *decis.* 1300. *in fin.* & dicitur in hac ipsa decisione:

Hæc quoque responsio est nullius roboris, nec tollit vim argumenti desumpti ex doctrina Bart. *in d. l. Si prius*; nam quatenus hoc casu sit probanda qualitas procreationis ex matrimonio, tamen illam probant Pallavicini ex præsenti quasi possessione simplicis legitimitatis, quia cum hæc qualitas potuerit apte illis inesse ab initio procreationis, jus præsumit ita fuisse, quandiu non probetur oppositum, ut probatur aperte *in l. Liberis*, *§ fin. ff. de lib. caus. & in l. Circa eam. ff. de prob.* cum aliis adductis a Pacian. *p.* 2. *c.* 20. *n.* 1. *&* 2. Unde probatio qualitatis procreationis ex matrimonio, quæ fit hoc casu, juris auctoritate non est æquivoca, sed concludens. Nam quisquis hodie est legitimus, jure sic disponente, probatur semper fuisse legitimus, & procreatus ex legitimo matrimonio, nisi contrarium probetur. Et legitimitas per hanc præsumptionem probata est legitimitas 59
vera, non autem ficta, vel præsumpta, ut per Rotam in hac eadem causa coram Seraph. 6. Martii 1592. ubi decisum est matrimonium probatum per præsumptiones non esse matrimonium fictum, vel præsumptum, sed verum, & sufficiens pro successione, ad quam vocantur filii de legitimo matrimonio procreati vere, & non ficte; & in iisdem terminis habemus etiam decisionem Rotæ in causa Mediolan. illegitimitatis coram Rubeo ann. 1558. Quinimo sufficere 60
præsumptam probationem filiationis legitimæ etiam in fideicommisso, quod vocat filios legitimos, & ex legitimo matrimonio procreatos, & hanc esse veram probationem, licet modus probandi sit fictus, decidit Rota *in eadem causa Mediol. Illegitimitatis* 5. Junii 1559. ut in decisione, quæ datur; ubi etiam respondit ad objectionem illam, quod hoc modo daretur præsumptio præsumptionis, id est legitimitas præsumpta ex matrimonio præsumpto.

Nec quidquam facit Menoch. in contrarium allegatus *de adipisc. remed. n.* 443. quia ibi solum decidit legitimandam esse personam petentis se mitti in possessionem, quod nos non negamus, sed dicimus hoc casu esse concludenter legitimatam ex supradictis.

Respondetur quinto, dictam theoricam Bart. non habere locum, quando filius est in possessione mala fide, Pacian. *d. qu.* 20. *n.* 4. Hoc autem casu dicunt constare de illegitimitate Uberti per quandam scripturam executionis mandati de dispensando; unde inferunt illum fuisse mala fide constitutum a parte in dicta quasi possessione.

Hæc quinta responsio petit principium, & supponit id, de quo principaliter disputatur, eamque confutabimus infra in ultima parte, & probabimus hujus scripturæ nullam habendam esse rationem.

Respondent sexto, doctrinam Bart. procedere, dummodo constet de quasi possessione in terminis, de quibus controvertitur, Claud. Seisel. *in d. l. Si prius n.* 20. *ff. de novi oper. nunciat.* Unde inferunt probandum prius esse matrimonium ante nativitatem, ut dici possit probata quasi possessio qualificatæ legitimitatis, ex authoribus allegatis.

Sed hæc responsio coincidit cum prima; nam si probatum esset matrimonium ante nativitatem, ridiculum esset allegare præsumptionem nativitatis ex matrimonio per quasi possessionem præsentis legitimitatis: non enim opus est conjectura ex possessione, si constaret de proprietate, & originali titulo possessionis, *cap. Per tuas*, *qui filii sint leg.* Nec Claud. de Seisel. aliud intendit, quam simpliciter probandam esse præsentem quasi possessionem, non autem dicit probandum esse ejusdem possessionis initium: nec sequitur ullo modo, ut dum ex præsenti quasi possessione infertur ad illius originem, quasi possessio extendatur extra terminos, in quibus reperitur: quia imo semper est eadem quasi possessio legitimitatis, quam jus præsumit etiam retro extitisse ex quo potuit inesse ab origine rei. Nec obstant Doctores allegati; nam Seraph. *dec.* 1071. *n.* 2. allegata in hac decisione, & revocata *decis.* 1300. supponit non constare de matrimonio, nec de quasi possessione legitimitatis, saltem quoad præjudicium tertii: quinimo potius constare de illegitimitate, cum filius, de quo agebatur, fuisset expositus in Hospit. S. Spiritus, ut ibi *n.* 3. Ac præterea ibi agebant de qualitate filiationis in petitorio judicio; unde non mirum, si decidit in suo casu duo esse probanda, id est filiationem, & nativitatem ex matrimonio, Dec. *cons.* 153. *sub n.* 5. *ver. & ulterius considerandum*, & Lancel. *inter cons. ult. vol. lib.* 2. *cons.* 49. *n.* 9. *vers. Sed istis*, *& n.* 15. decidunt simpliciter, quasi possessionem matrimonii sufficere ad hoc, ut filii dicantur de legitimo matrimonio nati, etiam exclusa proprietate matrimonii; & sic potius dicunt contrarium ejus, ad quod allegantur.

Respondent septimo, hanc præsumptionem procreatio- 61
nis ex matrimonio, quæ elicitur ex doctrina Bartoli, hoc casu elidi per aliam præsumptionem vehementiorem, nempe ex initio vitioso concubinatus, ex quo dicunt sublatam esse præsumptionem qualificatæ legitimitatis, quæ oritur ex præsenti quasi possessione, ex Cepol. & aliis legatis.

Sed hæc responsio facile tollitur, quia licet constet de concubinatu, constat etiam de matrimonio; & cum non appareat in quo statu filius procreatus fuerit, judicatur procreatus, cum ea qualitate legitimitatis, vel illegitimitatis, in cujus possessione ad præsens reperitur: hæc enim qualitas, etiamsi concubinatus præcesserit, apte potuit inesse Uberto ab ori-

gine

gine procreationis, & Bartol. & alii nihil aliud requirunt in hac materia, quam ut possit inesse, & hæc possibilitas optime concurrit in casu præsenti, quia constat etiam de statu matrimonii, in quo Ubertus apte procreari potuit: & hoc est, quod sibi voluit Rota coram Seraph. *in hac decis.*1000. *num.*8. *& decis.*988. *num.* 7. dum dicit ex præsumptionibus inferioribus ad matrimonium sublatam esse illam æquivocationem, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur: ideoque filium probari legitimum ab initio per nominationem patris, etiamsi tempore nativitatis filii incertum sit, an mulier esset uxor, vel concubina; tradit Præposit. *& alii quos retuli supra in prima respons. num.* 55. & revera, ut ibi dixi, Authores omnes in hac materia loquuntur, quando status originis est dubius & incertus: nec potest negari hæc incertitudo in casu præsenti, cum constet, tam de concubinatu, quam de matrimonio: nec aliud decidunt Doctores in contrarium adducti; nam Cephal. *cons.*82. *num.* 51. 56. *&* 57. non loquitur de filio existente in quasi possessione legitimitatis, quinimo supponit contrarium *num.*53. dum dicit filium debere probare se esse natum ex legitimo matrimonio, præsertim quia adversarius erat in quasi possessione legitimitatis, quo casu sua intentio satis fundata erat. Rursus Cephal. consuluit in petitorio judicio, ut *num.*49. ibi; in proposito autem sumus in decisoriis, & in causa petitorii: unde Cephal. non facit ad rem nostram, cum Pallavicini oitantur quasi possessione legitimitatis in possessorio: præterquamquod in casu Ceph. constabat de concubinatu tantum, non autem de matrimonio, ut ibi sub *num.*43. *vers. Postremo*, *& sub n.* 56. *vers. Sed hic non est casus noster*; nam vere, & certitudinaliter constat de fornicatione præcedenti, & non liquet de matrimonio subsequenti.

Grat. *resp.* 62. *n.*11. *lib.*2. dicit formaliter nominationem, & educationem non probare filiationem, quando filiatio est reprobata a lege, ut quia sit nata ex illis, inter quos non potuit contrahi matrimonium; & idem dici *respons.* 1. *num.*45. *lib.* 1.

Guid. *cons.* 10. *n.*19. *& cons.* 12. *sub n.*51. dicit tractatum matrimonialem, ubi constat mulierem fuisse prius fornicariam, quia, inquit, sæpe adulteri fingunt se conjuges ad velandam eorum turpem vitam: & eodem modo loquitur Menoch. *lib.*3. *præsumpt.*1.*num.*83. & Caputaq. *decis.* 212. *n.*4. Camer. *cons. suo* post consilia Zabarellæ *n.* 38.

Rota similiter *decis.*244. *n.*2. Inter primo impressas per Farinac. decidit solum ex reputatione, & tractatu conjugali non probari matrimonium ad effectum legitimitatis, quia, inquit, cum constet de vitio concubinatus, reputatio, & tractatus postea subsecuta potius inducunt commercium concubinatus, quam matrimonium: quæ omnia nihil commune habent cum casu nostro, in quo Rota per tres decisiones censuit, matrimonium saltem in genere esse probatum, non obstante vitioso initio concubinatus. Neque obstat allegata disparitas inter Bernardinum, & Catharinam; nam huic objectioni respondit Rota in hac causa coram Seraph. *decis.* 1000. *num.* 9. ibi: (Disparitas vero attendi non debet hoc casu, in quo habemus etiam mentem Bernardini, quod volebat matrimonium contrahere cum Catharina.) Quod etiam prius perpendit Rota *d. decis.*978. *num.* 7. *vers. Sed conabantur*, & coram Ludovisio 10. *Aprilis* 1606. *vers. Informantes*.

Respondent octavo, doctrinam Bart. non habere locum in legitimitate, quia hæc qualitas habet contra se juris præsumptionem, cum in dubio quis illegitimus præsumatur ex supradictis.

62 Sed quoad hoc omissa disputatione, an quis præsumatur legitimus, seu illegitimus, de qua in scriptura præcedenti; tollitur hæc responsio, quia de jure nec servitus præsumitur, cum quilibet liber in dubio censeatur, ut in Auth. *Quibus mod. natur. effic. legit.* §. *Liceat igitur*; & tamen existens in possessione servitutis censetur servus ab origine, ut exemplificat *in d. l. Si prius*, Bart. & alii omnes per text. *in d. l. Liberis*, §. *fin. ff. de liber. cau.*

Illa vero receptissima regula, quæ in contrarium adducitur, quod quando constet de aliquo, sive bono, sive malo, præsumitur illius continuatio, quousque non probetur supervenientia novi tituli; retorquetur in oppositum, quia post concubinatum supervenit novus titulus matrimonii: unde tollitur præsumptio mali initii, ut superius dictum est in decisionibus in causa factis.

Respondent nono, doctrinam Bartoli non habere loco hoc casu, quia non constat de matrimonio.

Quæ responsio tollitur tum ex tribus decisionibus hujus causæ, in quibus saltem in genere decisum est constare de matrimonio inter Bernardinum, & Catharinam, tum ex dictis supra in prima responsione, ubi probatum est non esse necessariam probationem originis ad hoc, ut qualitas, quæ modo inest, censeatur extitisse ab origine.

Respondent decimo, eandem doctrinam non habere locum, quando sumus in qualitate, quæ est fundamentum intentionis agentis, quia tunc ipsa qualitas debet concludenter probari.

Verum Bart. dum tractat, an ex quasi possessione alicujus qualitatis quis relevetur ab onere probandi, necessario intelligit de onere probandi illam qualitatem, in qua quis se fundat, quia aliam qualitatem non tenetur quis probare: ideoque Bartol. inepte dixisset, actorem ex præsenti quasi possessione relevare ab onere probandi illam qualitatem, quam alias non fuisset obstrictus probare, ac propterea hæc responsio coincidit cum tertia.

Respondent ultimo loco, eandem doctrinam Bart. *in d. l. Si prius*, procedere solum in qualitate variabili, qualis non est legitimitas, quæ potest provenire ex pluribus causis, puta ex matrimonio subsequenti, & Principis rescripto: unde dicunt, hanc quasi possessionem uti æquivocam non suffragari, Rota *decis.*240. *n.* 2. *p.* 2.

Verum hæc quoque responsio est contra mentem & verba Bart. & aliorum omnium, qui de hac materia scripserunt: siquidem ad hoc ut qualitas, quæ modo inest, censeatur extitisse ab origine rei, hoc tantum requirit, ut sit apta inesse; tunc enim æquissimum putant, ut existens in possessione hoc fruatur commodo, ut relevetur ab onere probandi ejusdem possessionis originem, illudque transferat in adversarium suum, juxta textum *in d. l. Liberis*, §. *fin. ff. de liber. caus.* nec considerant, an qualitas sit variabilis, necne.

Quinimo text. *in d.* §. *fin.* Bart. & alii exemplificant in libertate, quæ tamen est qualitas variabilis & æquivoca, cum possit quis esse liber a nativitate, & per manumissionem. Bal. *cons.*315. *sub num.*2. *ver. Præterea*, *lib.* 1. ponit exemplum in qualitate variabili vassallatus, & decidit, ex illius quasi possessione præsumi aliquem fuisse vassallum ab origine nativitatis. Forster. *de succes. abinst. in 9. cui incumbat onus probandi filiationem fol.* 70. applicat hanc doctrinam Bart. ad filiationem, quæ tamen qualitas est similiter variabilis, cum quis possit esse filius a natura, & per adoptionem: ac demum doctrinam Bart. habere locum in propriis terminis legitimitatis, ideoque filium, qui modo est in possessione simplicis legitimitatis, censeri legitimum ab initio procreationis, aperte tradunt Men. *arbitrar. jud. lib.*2. *cas.*89. *num.*71. Bursat. *cons.*385. *n.* 17. *ver. Quartum vol.*4 ubi testatur de magis communi, Peregrin. *cons.* 23. *n.*8. *vol.* 2. & Simon. de Præt. *de interp. ultim. volunt. l.* 3. *dub. alt. n.* 189.

Ad secundam partem, in qua probatum est, tractatum, & nominationem patris nocere etiam tertio, respondet pars adversa, Doctores præallegatos non loqui nisi de præjudicio ipsius nominationis. Sed hanc responsionem jam sustulimus in ultima scriptura juris, in qua ex communi Doctorum consensu ostendimus, tractatum legitimitatis cum adminiculis nocere etiam fideicommissariis, ut patet inf. *n.*79. 63

Neque obstant authores in contrarium novissime allegati; nam Rota in causa illa Romana de Bonellis coram Ubaldo 13. Februarii 1617. decidit, simpliciter tractatum operari in præjudicium nominantis, de quo tunc agebatur; sed Rota non loquitur, quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, ut hoc casu.

Burlatt. *cons.*88. allegatus *n.* 5. loquitur in petitorio, & in simplici tractatu sine adminiculis; *ideoque in eodem cons.* paulo ante *num.* 8. *vers. Supposito tamen*, concurrentibus adminiculis decidit aperte pro hac parte.

Petr. *de fideicom. qu.* 11. *num.*302. similiter agit de nominatione, vel tractatu sine adminiculis, & tamen aptius allegari potuisset pro hac parte, *quia num.* 305. recenset ultimo loco decisionem Cyni, & Præpos. qui tenent, confessionem patris nocere etiam tertio; dummodo alteri matrimonio præjudicium non fiat.

Lup. *de illegit. n.*2. *p* 3. *alleg. n.*42. loquitur de simplici tractatu; sed ubi concurrunt adminicula, *sub n.* 53. *vers. Tamen indistincte*, censet, quasi possessionem ex tractatu provenientem nocere etiam fideicommissariis.

Menoch. *de arbitr. casu* 89. *num.*72. loquitur de solo tra-

ctatu, in quo tamen ipsemet contrarium censuit *lib. 2. præsumpt. 43. num. 51. & 52.*

Rebuff *de nomin. qu. 1. num 4.* loquitur in sola nuda nominatione parentum, sicut Natta *cons. 473. sub num. 24. vers. Ad contraria*, & Surd. *cons. 552. num. 21.* tamen Surd. contrarium censet concurrentibus aliis præsumptionibus ibid. sub *num. 24.* ibi: *Vel quando cum nominatione concurrunt alia.*

Aleiat. *respons. 149. lib. 9.* loquitur in petitorio, ut *n. 4.* & in simplici tractatu, seu confessione patris, qui volebat excludere filios fratris, quibus erat inimicus, ut patet sub *num. 6. vers. Et hec sententia.*

Quibus non obstat, quod videtur contra naturalem æquitatem, ut pater possit habilitare incapaces per tractatum, & nominationem, & hoc modo præjudicare fideicommissariis per indirectum, quibus directe præjudicare non potest,

64 Huic enim objectioni respondetur primo, eam non procedere concurrentibus adminiculis, quia tunc confessio patris redditur admodum verisimilis, & ideo æquum est, ut præjudicet etiam tertio, ut ad literam dicit Riminald. Sen. *cons. 615. n. 7.* Quare sicut æquum non est, ut sola nominatio aliis præjudicet, ut per Innoc. in *c. Per tuas num. 1. qui fil. sint legit.* ita iniquum esset, ut non præjudicaret concurrentibus aliis probabilibus conjecturis; alias enim non esset dare modum constituendi filios in quasi possessione legitimitatis, nisi vocatis omnibus, quorum interest; quod esset valde absurdum, ut per Bald. in *c. Per tuas sub num. 4. in 2. oppos. de probat.*

Secundo huic objectioni respondet in puncto Cravet. *cons. 991. sub n. 79. vers. Quæ cum ita sint:* quod quemadmodum erat in potestate viri mulierem desponsare, atque ita inferre præjudicium vocatis ex fideicommisso; ita etiam licebat illi prolem ex ea susceptam admittere, agnoscere, & confiteri: quod clare animadvertit Rota in hac causa coram Seraph. *decis. 1000. sub num. 11.* his verbis. [Valde inverisimile est, ut Bernardinus voluerit mendacium dicere in ea re, quam facere, ut vera esset; erat in ejus potestate vere ducendo Catharinam in uxorem: tunc enim potuissent videri suspectæ hæ nominationes, si emanassent de tempore, quo ipse non potuisset contrahere, puta jam mortua Catharina.] Quoad eandem secundam partem, ubi diximus Ubertum fuisse constitutum a patre in quasi possessione qualificatæ legitimitatis per institutionem, & nominationem Bernardini.

Respondent primo Advocati ex adverso hanc institutionem fuisse factam in bonis Bernardini tantum, ideoque non probari legitimitatem qualificatam.

Hanc responsionem sæpius sustulimus, quia reveta Ubertus fuit institutus a patre in Castro Zibelli subjecto fideicommisso Joannis Francisci, quod vocat filios procreatos ex legitimo matrimonio vere, & non ficte, ut optime in facto deduximus; unde per hoc fuit apertissime constitutus in possessione veræ legitimitatis, quia fuit admissus ad bona, ad quæ admitti non poterat, nisi vere legitimus, ut requirit Rota in hac decisione, & dictum est in ultima scriptura Juris.

Respondent secundo loco quoad nominationem Bernardinum non distinxisse Ubertum a filiis legitimatis, sed a filiis adulterinis tantum. Hoc similiter est valde alienum a veritate, quia Bernardinus fecit distinctionem inter Ubertum, & Fridericum, qui erat legitimatus per subsequens tanquam natus ex Catharina post obitum primi viri, & eum appellavit filium simpliciter, cui etiam tanquam legitimato jure institutionis reliquit annuas quasdam pecunias: Ubertum vero appellavit una cum fratribus subsequentibus filium legitimum, & naturalem, item primogenitum cum aliis verbis prægnantibus, eumque hæredem instituit in bonis huic fideicommisso subjectis, & veram legitimitatem requirentibus.

Unde ex hac distinctione manifeste apparet de qualificata Uberti nominatione, ut fusius diximus infra in ultima scriptura Juris *sub num. 76. vers. Deinde.*

Objectum vero quod hæc Bernardini nominatio fuerit affectata, jam sustulit Rota in hac causa coram Seraphin. *decis. 1000. num. 15. vers. Quinto concurrit nominatio.*

Ad tertiam partem Advocati respondent ea, quæ dicuntur de actu positivo Rolandi, non esse vera, prout narrantur, eo quod Rolandus non habuerit notitiam Brevis Clementis VII.

Ceterum hæc veritas dilucide apparet ex ipsamet attestatione Commissarii Apostolici, in qua legitur ad literam Rolandum non fuisse ab ipso diligenter examinatum, & interrogatum super iisdem litteris, iisque intellectis, fecisse actum illum positivum, quem latius explicavimus in prima scriptura Juris supra *n. 31.* & quam Rota coram Seraph. & Robusterio semper habuit pro validissima præsumptione qualificatæ legitimitatis Uberti.

Ad objectum vero, quod Rolandus jactaverit Ubertum esse illegitimum, respondit Rota in hac causa coram Cardinali Ludovisio 10. Aprilis 1606. his verbis: (Nun obstat quod Rolandus habuerit illus pro incapacibus, &c. nam quando hoc probaretur, urget magis ad declarandum animum suum factum Rolandi in decisione perpensum cum illa patientia, & taciturnitate, cum facti sit potentiora ad declarandum, quam verba: ac præterea hæc verba Rolandi non probantur, ut ostenditur in ultima scriptura facti.) 65

In ultima parte, quæ versatur circa probationes Rangonorum, constat primo instrumentum illud, in quo Ubertus asserit se esse majorem, non esse in forma probanti ob falsitatem indictionis.

Respondet pars adversa in statu Mediolanensi indictionem incipere a mense Septembris: quod tamen nec probatur, nec verum est, ut mihi supponitur: & nihilominus Castrum Zibelli tunc temporis erat in ditione Ecclesiæ. 66

Respondent secundo errorem Indictionis non vitiare instrumentum. Sed in contrarium habemus aliis omissis authoritatem trium gravissimorum authorum, nempe Innocen. *in cap. Fraternitatis de heret.* Dyn. *cons. 14. circa fin. vers. Preterea primum instrumentum*, & Baldi *cons. 66. sub num 4. vers Sed Dominus Innocentius.* Quorum opinio videtur saltem amplectenda, quando incidit principaliter quæstio temporis, ut hoc casu; tunc enim absurdum videtur, ut eliciatur concludens probatio temporis ex instrumento, in quo erratum est in tempore ob repugnantiam millesimi cum indictione: & hoc modo conciliari possunt contrariæ opiniones.

Addimus ex abbundanti illud instrumentum nihil aliud in summa continere, quam simplicem assertionem Uberti extrajudicialem inter alios, & de credulitate; certo enim nemo scire potest diem nativitatis suæ, Bald. *in l. de tutel. col. 2. num. 3. vers. Quia nemo, C. de in integr. restit. minor.* 67

E contra vero habemus confessiones non de credulitate, sed de veritate, easque geminatas Bernardini patris, qui non modo nominavit Ubertum legitimum, sed illum etiam instituit in Castro veram legitimitatem requirentibus, ut supra probatum est: atque ita confessus est illum fuisse natum post matrimonium. Rursus habemus aliam verisimilem confessionem Uberti, qui eodem anno in alio instrumento asseruit se majorem sexdecim annis, Habemus denique confessionem judicialem Rangonorum, qui litem sunt prosecuti contra ejusdem Uberti curatorem. Nec tollit vim hujus confessionis, quod idem curator esset etiam curator fratrum Uberti; nam nihilominus Rangoni approbarunt illius personam etiam tanquam curatorem Uberti; ideoque confessi sunt Ubertum minorem per integrum illud tempus, quo contra ipsius curatorem egerunt litem, Baldus *in l. 2. §. Quod observari, nu. 10. vers. Sexto quero. C. de juram. calum.*

Quamobrem hæ plures confessiones ita qualificatæ penitus enervant, & conquassant unicam illam assertionem Uberti de credulitate extrajudicialiter, & inter alios, & in instrumento suspecto emanatam, ex dictis in causa Cracovien. Illegitimitatis 22. Maii 1606. coram Sacrato, quæ est *decis. 117. p. 3. in recent.*

Deinde in hac ultima parte constat assertum Decretum executionis mandati de dispensando similiter nihil probare, quia non habet solemnitates requisitas.

Ex adverso respondetur in originalibus, seu protocollis ex stylo non consuevisse apponi hujusmodi solemnitates. 68

Ceterum observandum est primo dictam scripturam in omnibus suis partibus nullam habere faciem publici instrumenti; non enim incipit, *In nomine Domini, &c.* neque habet annum, diem, & locum celebrati instrumenti, sed tantummodo annum, diem, & locum Decreti: non habet signum, subscriptionem, aut nomen Tabellionis, nec ullum continet verbum, quod inferat Notarium eam scripsisse, aut publicasse, seu de ea rogatum fuisse; quamvis enim habeat clausulam, *Datum, & Actum*, illa tamen est clausula non Notarii, sed asserti executoris, ut patet ex illius inspectione: & in summa hæc est scriptura solius executoris,

& re-

& reperta inter alias Notar. scriptur. Unde nullo modo appellari potest instrumentum, cum nullum habeat publici instrumenti requisitum. Ideoque Rota in causa Rom. Dotis de Sfortia 11. Januarii 1610. coram Penia dixit, testamentum, de quo agebatur, licet scriptum, subscriptum, & signatum manu Notarii, & repertum inter ejus scripturas, non tamen probare, quia non constabat de rogitu: quamobrem quidquid sit de subscriptione, & sigillo oportet tamen indistincte ut appareat de aliis solemnitatibus, & in specie de rogitu, & publicatione: alioquin nec protocollum, seu scriptura matrix dicitur in forma probanti, Alex. *cons.* 153. *n.* 12. *& seqq. lib.* 2. Rub. *cons.* 94. *n.* 2 Corn. *cons.* 94. *vers. Ita quod*, *vol.* 4.

Præsertim quia hoc casu Judex jussit, ut scriptura publicaretur. Unde nisi appareat de publicatione, scriptura nihil probat etiamsi alias publicatio non requireretur, per ea, quæ tradit Abb. *in c. Cum P. n.* 4. *de fide instrum.*

69 Observandum est secundo, dictam scripturam, etsi habere rogitum Notarii, & alias solemnitates requisitas; tamen nihil probare, quia est Decretum, seu sententia Judicis delegati sine actis, Innoc. *in c. cum in jure peritus n.* 4. *de offic. deleg.* Castell. *cons.* 24. *num.* 35. Seraphin. *dec.* 615. *n.* 15. nec habet Judicis subscriptionem, nec ullum continet verbum, per quod probetur lecta, unde est ipso jure nulla non obstante clausula, *Data*, *&c.* secundum Bart. *in l. Statuts n.* 5. *C. de sent. ex princ. recit.* & Rulan. *cons.* 41. *n.* 15. *volum.* 1.

70 Observandum est ultimo, quidquid sit de his, negari saltem non posse, quin probatio per dictam scripturam sit turbida. Unde unus ex Dominis ex adverso scribentibus in fine suarum allegationum fatetur dictam scripturam non fuisse consideratam a Rota nisi pro adminiculo: Hæc igitur turbida probatio cum altiorem requirat indaginem, non est admittenda in hoc judicio possessorio, sed ad petitorium rejicienda, ut in propriis terminis decidit Borgn. *decis.* 45. *in addit. n.* 15. his verbis: (Si ille, qui est in quasi possessione filiationis, & legitimitatis, petit mitti in possessionem, & alter excipiat de illegitimitate, & petat se anteferri, si non appareat incontinenti de illegitimitate, non debet excludi, sed mitti in possessionem.) Quod etiam tradit Malvas. *cons.* 32. *n.* 7. *&* 10 *vol.* 1. ubi similiter respondit filiu existenti in quasi possessione legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius excipiat de illegitimitate, quia inquit, hæc exceptio est vitium excusabile, & altiorem requirit indaginem.

Reliqua in facto sublata sunt.

PARMEN. STATUS.

71 AN in caso, de quo agitur, probanda sit qualitas procreationis ex legitimo matrimonio.

Anve hæc qualitas probetur ex tractatu, & nominatione patris: Et an tractatus hujusmodi noceat tertio.

72 Quoad primum dubium initio decisionis Rota amplectitur secundum dubium, videlicet an Marchiones Pallavicini sint in quasi possessione legitimitatis. Primum vero an teneantur probare matrimonium de certo tempore, rejicit ad petitorium judicium: & tamen paulo infra decidit primum dubium, quod prius omiserat, hoc est Pallavicinos teneri probare matrimonium de tempore ante nativitatem, & procreationem; idem enim sunt probandam esse qualitatem procreationis ex matrimonio, ut dicitur in decisione, vel probandum esse matrimonium ante procreationem, ut patet ad sensum; quæ tamen probatio ad præsens judicium non pertinet, quia respicit propietatem, & substantiam legitimitatis, ut Bar. & Bald. docent *in l. Non Epistolis*, *& in l. Non nudis*, *C. de probat.* Dec. *in c. Per tuas n.* 17. *extr. eod.* Mascard. qui de communi testatur, *de probat. concl.* 788. *n.* 1. *in fin.*

73 Sed in possessorio, de quo nunc stricte disputatur, qualitas procreationis, & nativitatis non est in specie probanda, quia cum Ubertus, ut Rota admittit, fuerit in quasi possessione simplicis legitimitatis, & hæc qualitas apte potuerit illi inesse ab origine procreationis; censetur semper fuisse legitimus ad effectum obtinendi immissionem contra fideicomissarios, etiamsi de hac origine alias non constet, quandiu contrarium non probetur, quemadmodum post Menoch. *de arbitr. judic. lib.* 2. *casu* 89. *n.* 71. & Bursat. *cons.* 384. *n.* 17. *vers. Quartum*, *vol.* 4. quos alias retulimus, respondit in puncto Pereg. *cons.* 23. *lib.* 2. *a num* 8. *usque in fin.* & Valentinus Forsterus *de success. ab intest. in q. Cui incumbat onus probandi filiationem*, quæ incipit, *In hac quæstione variatum*, *est v. In hac itaque.*

Neque huic conclusioni obstat concubinatus præcedens, quia hoc vitium purgatum postea fuit per subsequens matrimonium, & sublata illa æquivocatio, quæ ex præcedenti concubinatu oriebatur, ut in hac causa advertit Rota coram Seraph. *dec.* 978. *n.* 7. *& dec.* 1000. *num.* 8. & sicut cum neque de concubinatu, neque de matrimonio constat, filius existens in quasi possessione simplicis legitimitatis censetur semper fuisse legitimus, in quibus terminis proprie responderunt Menoch & alii proxime citati; idem omnino dicendum est, ubi constat de utroque statu concubinatus, & matrimonii, ut hoc casu; nam cum non appareat, in quo statu filius natus fuerit, jura præsumunt natum, & procreatum cum ea qualitate, in cujus possessione nunc reperitur, & quæ fuit apta illi inesse ab origine, ex theorica Bart. *in l. Si prius num.* 18. *ff. de novi oper. nunciat.* & Bald. *in l. Titia divortium sub. n.* 2. *post med ff. solut. matrim.* 74

Quibus nunc addo Præpos. *in cap. Per tuas*, *col.* 5 *circa med. sub num.* 17. *Qui fil. sint legit.* qui sentit, ex quasi possessione, quæ inducitur ex nominatione patris, probatam esse legitimitatem ab initio procreationis, quod & Bald. probavit, licet non constet de hac quasi possessione *in leg. Si matre num* 2. *C. de suis legit. hered.* & sequitur Ruin. licet Bald. non allegat *in cons.* 51. *sub. n.* 20. *volum.* 5.

Sed in casu præsenti, in quo constat de matrimonio, ut jam decisum est, & de quasi possessione legitimitatis, res procedit absque difficultate, ut testatur Menoch. *de pres. lib.* 6. *presumpt.* 54. *n.* 3. *vers. Hac receptior*, *& verior sententia.*

Atque ita, quamvis Ubertus potuisset nasci ante matrimonium, potuit tamen nasci etiam post, & in dubio favore legitimitatis post matrimonium natum censetur, cum fuerit in possessione legitimitatis, quæ potuit illi inesse ab initio conceptionis, & si qui contrarium affirmarunt, ut Ceph. Rolan. & alii, loquuntur tamen, vel in judicio petitorio, vel quando constat de statu vitioso concubinatus tantum, non autem de matrimonio, in quibus casibus forte non sufficit quasi possessio ad successionem obtinendam, sed qui se fundat in qualitate illam probare debet, ut declarat Peregrin. *d. cons.* 23. *lib.* 2. At ubi constat de utroque statu, & agitur de judicio possessorio, ut hoc casu, judicatur indistincte secundum statum præsentis quasi possessionis, ut expresse probatur *in l. Liberis*, *ff. de liber. cau.* & in aliis juribus adductis a Paciano, *de probat par.* 2. *c.* 20. *n.* 1. *&* 2.

Et ideo neque obstat, quod omnis qualitas, quando est fundamentum intentionis, ut videtur esse hoc casu nativitas post matrimonium, debeat in specie probari, sicut dicitur in decisione. 75

Respondetur enim hoc procedere, dummodo qualitas sit diversa, & distincta a qualitate quasi possessionis, ut si filius existens in quasi possessione filiationis dicat se legitimum; tunc enim probanda esset qualitas distincta legitimitatis, Bald. *cons.* 180. *n* 3. *vol.* 3. Secus autem est, cum non agitur de probanda qualitate diversa a quasi possessione, sed de præexistentia ejusdem qualitatis in cujus possessione quis reperitur, ut hoc casu, in quo dubitatur, an Palavicini qui modo habent quasi possessionem legitimitatis, eandem qualitatem habuerint ab instanti procreationis; & tunc principium, & origo qualitatis non est probanda, sed ex quasi possessione præsenti præsumitur in præteritum, & contrarium dicenti incumbit onus probandi, Bald. *in l. Ex persona n.* 2. *C. de probat.* & optime declarat Everard. *in loco a tempore ad tempus n.* 20. & est ex mente Bart. *in l. Cum res n.* 14. *C. de probat.*

Sed quatenus probanda esset quasi possessio qualificatæ legitimitatis, quod est falsum: tamen aliis probationibus omissis, dubitatur secundo loco, an constet de tali nominatione, & tractatu, quæ constituerunt Pallavicinos in quasi possessione legitimitatis.

Rota decidit primo, non constare de hac quasi possessione ex institutione Bernardini in duobus testamentis, quia institutio debebatur filiis quomodocunque essent legitimi, sive per subsequens matrimonium, sive per rescriptum, 76

Quæ

Quæ tamen prima consideratio aperte tollitur ex facto, quia Bernardinus instituit Ubertum, & fratres in bonis, & castris subjectis fidei commisso, de quo agitur, in quibus nullo modo debebatur institutio filiis legitimis per subsequens, secundum opinionem Rotæ in hac decisione. Quamobrem cum Rota in casu, de quo agitur, existimaverit, ad inducendam quasi possessionem legitimitatis qualificatæ, probandum esse Ubertum fuisse admissum ad bona, vel honores, ad quæ nonnisi procreati, & nati ex legitimo matrimonio admitti solent, ut disertis verbis dicitur in decisione; certe hinc necessario sequitur, ut Ubertus fuerit in hac qualificata quasi possessione, quia fuit admissus a patre ad bona huic fideicommisso subjecta, ad quæ non admittuntur nisi procreati ex legitimo matrimonio: quod etiam censuit Rota in hac ipsa causa apud Put. *decis. 7. de sponsal.*

Deinde in decisione resolvitur non constare de tractatu qualificatæ legitimitatis, quia verba testamentorum non inferunt pernecesse, ut Ubertus procreatus fuerit ex legitimo matrimonio, cum possint verificari in legitimato per subsequens.

Hoc quoque fundamentum facile evertitur ex ipsa facti veritate; nam Bernardinus in dictis testamentis tacite constituit duas species filiorum; unam illorum, qui nati erant ante matrimonium, & erant legitimati per subsequens; aliam illorum, qui procreati erant post matrimonium, & erant vere legitimi: primos appellat filios simpliciter, vel filios naturales tantum; & in hac specie ponit in primo testamento Joannem Franciscum, & Fridericum: secundos vocat filios legitimos, & naturales procreatos, & natos ex se, & uxore sua pro justo matrimonio; item magnificos, & generosos; & inter hos primo loco commemorat Ubertum. Qua facti veritate supposita, cessat prorsus objectio, quod verba testamentorum quoad Ubertum, & fratres possint verificari in legitimitatis per subsequens matrimonium; nam etiam Jo. Franciscus, & Fridericus erant hoc modo legitimati. Unde ex hac differentia, & distinctione filiorum utriusque speciei liquido constat Ubertum fuisse nominatum a patre filium vere legitimatum, & ex legitimo matrimonio procreatum, ut in specie hanc filiorum distinctionem perpendit Bart. *in l. Ex facto, §. Si quis rogatus sub n. 2. v. Vel se in alia parte &c.* Angel. *cons.* 336. *n.* 5. *ver. Primo si testator*, & Cæsar. de Grass. *dec.* 68. *n.* 5. *de prob.* Præsertim quia Ubertum unica oratione, & verborum structura nominavit una cum fratribus, de quibus dubitari non poterat, saltem quoad minorem natu, quominus procreati essent post matrimonium.

Quibus accedit alia validissima consideratio; nam Bernardinus in secundo testamento primo loco instituit Ubertum, quem vocat primogenitum, ejus filium legitimum in parte Arcis, & Castri Zibelli; ac deinde in aliis bonis particularibus instituit Pallavicinum secundo genitum, Sigismundum tertio genitum, & Joannem Franciscum quarto genitum ejus filios similiter legitimos. Inquiro, qua ratione Bernardinus appellavit Ubertum primogenitum? Certe respectu filiorum legitimatorum per subsequens matrimonium Ubertus primogenitus non erat, quia ante illum natus fuerat & Fridericus. Vocavit ergo illum primogenitum ex filiis post matrimonium procreatis, inter quos Ubertus erat primo natus: unde hic quoque clarissime apparet Ubertum fuisse nominatum a patre vere legitimum, & non per interpretationem, maxime quia Bernardinus in dictis testamentis non solum verbis contradistinxit Ubertum a filiis legitimatis per subsequen matrimonium, sed etiam factis, quia illos jussit esse contentos legato quodam pecuniario: Ubertum vero instituit hæredem in parte Castri Zibelli huic fideicomisso suppositi, cujus capaces non erant filii
77 legitimari. Et revera non est credibile, ut Bernardinus in suprema sua ultima voluntate, sub qua decessit, fuisset adeo immemor propriæ salutis, ut reliquisset Uberto bona debita filiis vere legitimis tantum, nisi certo scivisset illum fuisse ex legitimo matrimonio procreatum; ut considerat Cravett. *cons.* 991. *in fin. num.* 27. *vol.* 6. & hic quidem tractatus, & nominatio probatur etiam per testes, ut alias diximus.

78 Quamobrem ex nominatione facta principaliter propter se, & ex tractatu proportionabili filio vere legitimo: sicut est institutio in bonis veram legitimitatem requirentibus negari non potest, quin Ubertus fuerit constitutos in quasi possessione veræ, & non fictæ legitimitatis, ex doctrina Bart. *in l. 1. §. Per contrarium n. 3. de liber. agnoscen.* quam sequuntur Canonistæ communiter *in c. Mich.* ubi in specie Abb. *n. 1. de fil. Presbyt.* & tradit in puncto Cravett. *cons.* 991. *n.* 10. 26. 27. *& seqq. vol.* 6. post Anch. *in c. Per tuas n.* 6. & Præpos. *ibid. n. 1. qui fil. sint legit.*

Videamus ergo tertium dubium, an hic tractatus, & 79
quasi possessio inde proveniens noceat fideicommissariis, necne. Rota decidit non nocere tertio, ex auctoritatibus in decisione allegatis. Sed in contrarium est textus apertus in Auth. *Ut lic. Matr. & Av. §. Ad hoc autem, collat.* 4. Et tamen hæc propositio, si vera est, patitur nihilominus hanc certam, & approbatam limitationem, videlicet ut non procedat, quotiescunque una cum tractatu, & nominatione in possessorio judicio concurrunt alia adminicula, quia tunc tractatus nocet etiam tertio.

Pro cujus limitationis veritate videatur Cravett. *d. cons.* 691. *n.* 78. *lib.* 6. ubi multipliciter respondet ad consilium Jasonis, quod tractatus non noceat tertio, & sub *n.* 80. *v. Tertio respondetur*, expressis verbis asserit Jasonis doctrinam non habere locum, quando tractatus, & nominatio parentum adminiculis, & præsumptionibus juvatur: idque late comprobat rationibus, & auctoritatibus usque ad *n.* 83.

Sed præter alios, quos ipse allegat, sequitur hanc limitationem Bald. *in c. Per tuas, de probat. ubi sub n. 4. ver. Secundo oppono*, decidit standum esse nominationi parentum, quando cum ea concurrit etiam tractatus, & communis opinio, & fama: & deinde paulo ante *n. 7. v. Oppono*, dicit non obstare, quod hic tractatus, & nominatio sit res inter alios acta, quæ non nocet tertio, quia alioquin, ut ipse ait, nunquam daretur probatio ipsa de jure tertii.

Aretin *in eod. c. Per tuas sub n.* 25. ibi, (Quamvis tractatus probet ad eorum præjudicium, non tamen probat ad præjudicium descendentium ex eis, nisi aliud concurrat.)

Felin. *ibid. sub. n.* 12. *prope fin.* ibi, (Quod nominatio noceat soli patri, & non aliis, est inconveniens,

Dec. *ibi n.* 28. *&* 29 in illis verbis: (Sed replicari potest idem esse in casu nostro, ubi tractatur de præjudicio venientium ab intestato.)

Ant. de Butr. *in c. Per tuas, qui filii sint legit. sub n.* 17. his verbis: (Si vero est præjudicium alterius, aut habet contra se tractatum, & factum parentum, & communem opinionem, quando asseruit filium, & non creditur: si nihil habet contra se, creditur, ubi nominatur in actu filio communiter proportionabili.)

Præpos. *ibid. n.* 20. ubi quærit, an probatio legitimitatis per tractatum, & nominationem patris, admittat probationem in contrarium, & contra Jacobum de Belvis: respondit admittere, (quia, inquit, esset inconveniens, ut in fraudem feudatariorum, & fideicomissariorum talis legitimus probaretur, & contrarium non posse probari,) & infra *sub n.* 22. sic ait: (respectu ipsius confitentis, & hæredis ejus præjudicat, non respectu fideicommissariorum, quia hoc respectu talis præsumptio admittere probationem in contrarium.) Sentit ergo Præpos. hanc probationem legitimitatis operari quidem contra fideicomissarios; sed non adeo plene, quin possit contrarium probari.

Petr. de Anch. *cons.* 225. ubi consuluit pro filio ad exclusionem substituti, ut in themate, & sub *n.* 6. (Concurrentibus, inquit, testimonio utriusque, fama viciniæ, nominatione, educatione, & institutione, certo certius est dicendum ex his resultare plenissimam probationem:) quem locum in proposito expendit etiam Cravett. *d. cons.* 991. *sub n.* 80. *v. Quarto.*

Paris. *cons.* 57. *n.* 45. *v. Nec erit in consideratione lib.* 4. 80
ubi expresse dicit (Authores, qui tenent tractatum non operari contra tertium, esse inteligendos, quando agitur de præjudicio fœderis alterius matrimonii, non autem ubi agitur de successione, quia tunc erit contra tertium hæc probatio operatur.)

Roland. a Valle *cons.* 22. *n.* 29. *&* 30. *vol.* 3. ubi in specie loquitur de immissione ex remedio *l. fin.* contra tertium, ut patet *sub n.* 13. *v. Quibus tamen non obstantibus*, & ibidem concludit, ad huc sufficere quasi possessionem ex tractatu concurrentibus adminiculis.

Quod etiam tradit Malvas. *cons.* 32. *n.* 7. *vol.* 1. ubi respon- 81
dit in possessorio adipiscendæ filio existenti in quasi possessione legitimitatis per tractatum, & nominationem patris non

non esse denegandam immissionem ex eo, quod tertius objiciat de illegitimitate, quia hæc exceptio est vitium invisibile, quod altiorem requirit indaginem.

Borgnin. Cavalc. *decis.* 45. *sub n.* 95. *& in addit. n.* 15. *v. Et ideo si ille.*

Cæphal. *cons.* 137. ubi tractat de filio agente contra fideicomissarios, & *n.* 8. dicit sufficere quasi possessionem ex nominatione, & tractatu, ubi aliæ concurrunt præsumptiones, & adminicula.

Gabr. *cons.* 21. *n.* 43. *v. Et licet Marian. vol.* 1. ubi expresse tradit, confessionem conjugum probare etiam contra tertium, ubi alia concurrunt, & similiter testatur de communi.

Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 38. *n.* 7. ubi loquitur de tractatu cum adminiculis contra tertium.

Gozadin. *cons.* 13. n. 55. *& seqq.* ubi multis modis confutat consilium Jasonis.

Bursat. *cons.* 88. *paulo ante n.* 8. *v. Supponitur tamen, & v. Nec solum ad obtinendum*, ubi asserit, ex tractatu, nominatione, & communi reputatione probari filiationem legitimam non solum ad obtinendum bona paterna, sed etiam fideicomissaria; & testatur ita fuisse decisum in Rota coram Ortdino in casu Bonon. Bonorum de Pepulis, quod fusius probat *cons.* 384. *n.* 18. *usq. in fin, & præsertim v. Secundo dicitur*: & duas alias Rotæ decisiones adducum in hæc ipsa specie Moderni *discept. forens. c.* 157. *n.* 11.

Prosper. Paser. *cons.* 105. *n.* 7. *usque in fin.* ubi respondit pro filio contra tertium fideicommissarium, ut constat ex titulo, & themate Consilii: & testatur, rem esse clatam, & extra difficultatem, quando ultra tractatum legitimitatis aliæ præsumptiones concurrunt.

Pot. *decis.* 172. *n.* 2. *lib.* 2. in hæc vedba: (Hic ultra famam adeiat tractatus parentum, qui pro conjugibus se tractabant,) in quo casu fama cum aliis adminiculis ad effectum successionis probat filium esse legitimum, Cæl. de Grass. *decis.* 6. *n.* 8. *qui fil. sint legit.*

Seraph. *dec.* 1300. ubi receditur a decisione illa 1081. in qua dictum fuerat tractatum non nocere tertio, & resolvitur quasi possessionem legitimitatis ad effectum successionis esse sufficienter probatam ex tractatu, & aliis præsumptionibus.

Ac demum Rota in hac ipsa causa coram Card. Ludovisio 10. Aprilis 1608. *vers. Accedit nominatio.*

82 Et hanc sententiam sequuntur etiam Authores omnes, qui in illa quæstione, an tractatus parentum sufficiat ad obtinendum contra tertium in decisoriis, & petitorio judicio, conciliatis opinionibus concludunt tunc sufficere, quando cum tractatu alia concurrunt adminicula, Decius *cons.* 54. *sub* n. 3. *v. Non obstat, quod quasi possessio*, Cravett. *cons.* 249. *ante n.* 3. *vers. Posset etiam dici*, ubi testatur de magis communi, & loquitur contra fideicommissarios, ut ex themate Consilii, Cæph. *cons.* 435 *n.* 51. *vers. Quando cum tractatu concurrunt nominatio, & fama*, Roland. post alios *cons.* 22. n. 30. *vol.* 3. *vers. Tertio respondetur*, Covarr. *in Epitom. de sponsal. c.* 8 §. 3. *sub n.* 6. *in fin. vers. Procedit tamen*, Rim. Jun. *cons.* 339. *n.* 67. *vol.* 3. Paser. *cons.* 40. n. 6. *usque in fin.* Mascard. *de probat. concl.* 799. *n.* 23 *&* 25 Perra *de fideicomm.* q. 11. n. 411. *&* 514. ubi testatur de communi opinione, *& n.* 482. *& seqq.* Lup. *de illegitim. commen.* 2. §. 3. *n.* 53. *vers. Tamen inassistenbe*, Jacob, Beret. *cons.* 39. *ante ver. Et his sic stantibus.*

Ratio autem differentiæ, cur nominatio, seu nudus, & simplex tractatus patris non noceat tertio, & tamen noceat concurrentibus adminiculis, est satis evidens; quia ideo non creditur regulariter patri nominanti, seu tractanti filios ut legitimos, quia non debet esse in ipsius facultate excludere fideicommissarios a bonis ad eos ex fideicommisso pertinentibus; & sicut pater non potest eos directe excludere, cum non agitur de bonis suis, ita nec potest per indirectum nominando, & tractando filios tanquam legitimos, & successibiles. At hæc ratio omnino cessat, quando tractatus non est nudus, & simplex, sed juvatur etiam extrinsecis conjecturis; quia tunc tollitur absolute illa suspicio fraudis, quæ potuisset oriri ex simplici nominatione: neque enim pater censetur filium legitimum nominasse, ut aliis præjudicet, quando ejus nominatio, seu tractatus sumit fomentum, & verisimilitudinem ab aliis præsumptionibus, quæ non a patre, sed aliunde proficiscuntur; sed creditur id egisse, quia sic se habet veritas, ut perpendit Cravett. *dict. cons.* 991. *num.* 80. & Gabriel. *cons.* 21. *sub num.* 43. *volume* 1.

Itaque ex tractatu, & nominatione Bernardini concurrentibus adminiculis Ubertus fuit constitutus in quasi possessione qualificatæ legitimitatis etiam contra tertium: & revera si hæc contra tertium non sufficiant, nullus alius dabitur modus parentibus constituendi suos filios in hac quasi possessione, quam citatis omnibus quorum interest, ad consentiendum nominationi, & tractatui: atque ita nemo poterit soboli suæ aliter consulere, quam in dicto fideicommissarii judicio. Quod sane absurdissimum esset, & maxime alienum ab æquitate, quam semper consuevit sequi Rota in similibus casibus: id quod animadvertit Bald. *in d. cap. Per tuas, de preb. ante n.* 7. *v. Oppono illud vocare.*

Nec prædictis obstant authoritates, quæ in contrarium afferri possunt: ad omnes enim patebit responsio ex sequentibus.

83 Nam aliquando agitur de simplici nominatione parentum absque tractatu, & tunc verius videtur eam nominationem non probare contra tertium, & ita loquitur aperte Jas. a quo alii acceperunt, *cons.* 106. *& cons.* 81. *lib.* 1. Mantic. & alii in decisione allegati, ac præter eos Rebuff *de nominat. q.* 1. *num.* 3. Decius, *cons.* 243. *in princ.* Natta *cons.* 473. *n.* 25. Mascard. *concl.* 790. n. 40. & Menoch. *de arbitr. judic. casu* 89. n. 83. & hoc modo ad cons. Jasonis in specie respondit Cravett. *cons.* 991. *n.* 78. *vol.* 6. & hic non est casus noster.

84 Aliquando autem agitur de nominatione, & tractatu legitimitatis; & tunc aut concurrunt plures tractatus contrarii, puta quia pater semel tractavit filium tanquam legitimum, semel tanquam illegitimum: & tunc admitti potest, ut tractatus legitimitatis non noceat fideicommissariis, sicut declarat Butr. *in c. Per tuas n.* 17. *Qui fil. sint legit.* & similiter hic non est casus noster.

Aut concurrit unicus tractatus legitimitatis cum nominatione; & tunc distinguendi sunt duo casus.

85 Primus est, cum versamur in decisoriis, & petitorio judicio: quo casu si tractatus sit simplex absque adminiculis, ardua est quæstio, an sufficiat ad successionem obtinendam excluso tertio: & authores pro utraque sententia congerit copiose Mascard. *d. cons.* 779. *n.* 18. & Perra *de fideicomm. q.* 11. *n.* 478. nec satis conjici potest, utra sit communior: & ad hunc casum referuntur Gratian. & alii fere omnes, qui dicunt tractatum non nocere tertio; loquuntur enim in simplici tractatu absque adminiculis, & hic similiter non est casus noster.

86 Si vero tractatus non sit nudus, & simplex, sed cum aliis adminiculis conjunctus, tunc vera est opinio, quod tractatus sufficiat contra fideicommissarios etiam in petitorio, ut probavimus ex authoribus supra relatis. Sed tamen nos versamur in casu longe faciliori, ut mox dicetur.

87 Secundus casus est, cum versamur in possessorio; & rursus est distinguendum; nam aut agimus, an tractatus legitimitatis præjudicet alteri matrimonio, & non præjudicet, sic procedit authoritas Innoc. *in c. Per tuas, qui fil. sint legit.* & Bald. in Auth. *Si quis in aliquo col.* 2. *ver. Juxta hoc quæro, C. de eden.* ut declarat formaliter Paris. *cons.* 57. *n* 46. *vol.* 4. & neque hic est casus noster.

Aut vero agimus, an tractatus, & nominatio patris in judicio possessorio noceat tertio quoad successionem bonorum: & tunc concurrentibus, aliis adminiculis, & præsumptionibus, verissima, & receptissima est limitatio, quam supra posuimus, quod tractatus noceat etiam fideicommissariis. In quibus terminis nemo contradicit: & hic est proprie casus noster. Versamur enim in possessorio, *l. fin. C. de edict. D. Adrian. tollen.* habemus nominationem, & geminatum tractatum parentum, & quamplura adminicula alias relata.

Quæ distinctio videtur diligenter attendenda, quia si qui Doctores in contrarium adducuntur, sane reducuntur omnes ad aliquem ex suprascriptis casibus; nec quisquam loquitur in hac specie, in qua stricte agitur de tractatu, & nominatione, cum pluribus adminiculis ad effectum successionis in possessorio judicio.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

Innocentius III.

CAPUT XII.

PEr tuas literas intimasti, quod R. ex muliere, quam secundum opinionem majoris paris viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem, & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit; processu vero temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & postea cum ageret in extremis, & eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admitendus; tu præter id, quod ex quadam Decretali bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædecessoris nostri, standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus a filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit, prædictum R. matrem suam in Capella Sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quod plus est quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur: licet dictus R. cum ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit: sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, ut per consensum legitimum, per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata: sive per verba de futuro, carnali copula subsecuta: non tam Decretali dicti prædecessoris nostri, quæ in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

SUMMARIUM.

1 *LEgitimitas probatur per testes deponentes de matrimonio ante nativitatem, licet fama viciaia, & tractatus parentum habeat contrarium.*
2 *Filius susceptus ex sponsa de futuro carnaliter cognita est legitimus, licet matrimonium nunquam fuerit publicatum.*
3 *Secus post Concilium Tridentinum.*
4 *Sententia, in qua exprimitur duplex causa, sustinetur ex causa vera, licet judex principaliter moveatur ex causa falsa.*
5 *Secus si una tantum causa exprimatur, & illa sit falsa.*
6 *Filiationem, & legitimitatem probandi quatuor sunt species, & n. seqq.*
7 *Fama probat filiationem legitimam, & illegitimam, & sufficit major pars viciaia.*
8 *Nominatio parentum probat legitimitatem, maxime si fiat in actu filio legitimo proportionabili.*
9 *Legitimitatis probatio per existentiam matrimonii ante nativitatem est probatio vera, & vincit famam, & tractatum, quæ sunt probationes præsumptæ.*
10 *Probatio per rei veritatem vincit probationem, quæ fit per præsumptiones, & conjecturas.*
11 *Probatio præsumptiva contra instrumentum non admittitur.*
12 *Nominationi parentum super legitimitate filii non statur, quando tractatus est in contrarium, maxime si cum tractatu concurrat fama, & n. 15.*
13 *Etiamsi pater nominaverit filium legitimum in extremis, eumque hæredem instituerit.*
14 *Testis deponens in mortis articulo, non habet majorem fidem, quam haberet in vita.*
16 *Tractatus legitimitatis vincit testimonium parentum, & hoc vincit famam viciaia.*

1 PEr tuas. Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contratium. Hoc dicit, & sunt duæ partes. In prima ponitur consultatio. In secunda responsio ibi, *Nos autem*.

2 Nota primo ibi, *Sive per verba de futuro, carnali copula subsecuta*, filium autem ex sponsa de futuro carnaliter cognita esse legitimum, licet nunquam matrimonium in facie Ecclesiæ sit publicatum: & ita hic est casus secundum Abb. Antiq. *in princ.* Ratio est, quia sponsalia de futuro per copulam subsecutam transeunt in matrimonium præsumptione juris, & de jure, quæ probationem in contrarium non admittit, ut est textus *in c. His qui fide, supra de spons.* & ibi notat gl. *ult.* & communiter Doctores, & gloss. *hic in v. Affidasse*; sed hodie hoc corrigitur, quia ex Decreto Concilii Tridentini
c. 1. sess. 24. de reform. matrim. non tenet matrimonium, 3
nisi fuerit celebratum servata forma ibi præscripta; unde sponsalia de futuro, ex copula non transeunt amplius in matrimonium, nec prosunt ad legitimitatem prolis, ut sæpius censuit S. Congregatio ejusdem Concilii Interpres.

Secundo nota ibi, *te processisse legitime*, quod ubi in 4
processu, vel sententia judex exprimit duplicem causam, quarum una ad rem pertinet, altera non, quamvis principaliter moveatur ex causa ad rem non faciente, valet processus, vel sententia; secus si unam tantum exprimeret: hic enim Episcop. fundavit sententiam legitimitatis principaliter super Decretali, *Transmissa supra eod.* quæ in casu dissimili loquitur, ut dicitur in textu: & tamen quia illam fundavit, etiam super vera probatione matrimonii, Pontifex rescribit eum legitime processisse: & ita communiter ad hoc allegatur hoc capitulum, secundum Anton. de Butr. *hic numer.* 5. & est casus valde notabilis, secundum Alex. de Nævo *num.* 19. Nec 5
obstat *cap. Ex literis, supra de restit. in integr. & c. Ex parte, de concess. præbend.* ubi patet, sententiam latam ex falsa causa esse nullam, licet ex alia causa vera posset tolerari: quoniam hoc procedit, quando judex in sententia exprimit tantummodo unam causam, & illam falsam. Secus vero si exprimat plures, ut in casu hujus Decretalis, quia tunc sustinetur sententia ex causa vera, licet principaliter judex motus fuerit ex causa falsa: ad hoc *c. Cum inter, de re judic.* & ita hic declarant Host. & Joan. Andr. uterque *n. 4. in verb. Judicasti*, Abbas *n.* 6. & fusius Alex. de Nævo *n. 19. &* 20. dicens, hoc communiter teneri.

Tertio nota ex hac Decretali, secundum Anton. de 6
Butr. *n.* 2. & Præp *n.* 1. quatuor species probationis filiationis, & legitimitatis. Prima species est communis o- 7
pinio, & famæ viciniæ super filiatione, & legitimitate, ut patet ex litera ibi, secundum opinionem majoris partis viciniæ, ex quibus verbis deducunt Abb. & Alexan. de Nævo, ambo *in* 2. *notab.* ad probandam legitimitatem satis esse, ut quis probet, famam viciniæ habere, parentes illius fuisse legitime conjunctos: & viceversa, ad probandam illegitimitatem satis esse, ut quis probet famam viciniæ habere, parentes illius fuisse concubinarios; & ad hoc sufficere majorem partem viciniæ, ut in textu. Quod 8
nota

nota pro practica articulandi famam, ut per Burr. *n.* 3. Se-
cunda species est assertio, seu nominatio parentum, cum
scilicet parentes asserunt, vel confitentur eum esse eorum
filium legitimum, maxime in actu filio legitimo propor-
tionabili, veluti hæredem instituendo, ut patet in textu,
ibi, *In testamento hæredem instituens, filium legitimum ap-
pellavit.* Tertia species est tractatus, cum scilicet pater
tractavit matrem illius ut uxorem, non ut concubinam;
facit *c. Illud de præsumpt.* & de hoc tractatu scripsi latis-
sime *in c. Lator, supra eod.* Quarta, & ultima species est,
cum probatur matrimonium fuisse prius contractum cum
illa, ex qua filius genitus est, ut patet in texto ibi, *Quia
tamen dispensatio per testes legitime comprobata.*
9 Ultimo nota graduationem inter suprascriptas proba-
tionum species; nam primo loco præfertur probatio fi-
liationis, & legitimitatis per probationem matrimonii,
quæ omnes alias contrarias probationum species vincit,
& conquassat, ut hic est casus apertus, secundum o-
mnes. Nam fama viciniæ, & tractatus parentum hic
habebat, ut mulier esset concubina, & sic filius ea ea
susceptus esset illegitimus; & tamen, quia matrimonium
fuit per testes comprobatum, Pontifex huic probationi
innixus sententiam judicis confirmavit, ut in fine textus.
Ratio hujus conclusionis est, quia probatio per famam
viciniæ est probatio opinata; & probatio per nomina-
tionem, & tractatum parentum est probatio simulata,
vel præsumpta; sed probatio super existentia matrimonii
est vera probatio: semper autem opinio, & simulatio,
vel præsumptio cedit veritati: & hoc est, quod innui-
tur in litera ibi, *Nos autem attendentes quod plus est,
quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur,*
& concordat, *C. plus val.* quod agitur in rubro, & ni-
gro: & ita hic notant Butr. *n.* 2. Ancharr. *in 4. notab.* Abb.
in 1. notab. Præpos. & Alex. de Nævo uterque *in 2. notab.*
10 Et hinc collige generalem theoricam, quod probatio per
rei veritatem semper prævalet probationi, quæ fit per
11 præsumptiones, & conjecturas. Unde probatio præsum-
tiva ad impugnandum instrumentum non admittitur, ut
notabiliter voluit Bald. post gl. *in l. Juris gentium, §. quod
fere, ff. de pactis,* Decius post alios *cons* 36. *Et pro te-*
nui num. 4. *vers. Nec obstat,* Rota *decis.* 106. *num.* 4. *p.*
2. *recent.* Inter probationes autem præsumptivas primum 12
locum tenet tractatus, maxime currente fama viciniæ;
unde hic non statur assertioni parentum super legitimita-
te etiam cum juramento, contra theoricam Doctorum
in l. 1. §. Julianus, ff. de liber. agnos. & *in cap. Transmis-
sa, supra eod.* quia fama viciniæ, & tractatus præcedens
habebat contrarium; nam pater tractaverat mulierem
ut concubinam, non ut uxorem; & hoc etiam tacite
declaraverat facto ipso, relinquendo illam, & transeun-
do ad alia vota; & ita hic notant Anton. de Butr. *num.*
4. *vers. Vel ideo* Cardin. *n.* 5. Abb. *in 2. notab.* & *num.* 5.
vers. Ad secundum vero, Præpos. *num.* 5. & Alexander
de Nævo *n.* 4. Quod vendicat sibi locum, etiamsi pater 13
appellet filium legitimum in extremis, eumque hæredem
instituat, ut patet in textu, & notat, Alex. de Nævo 14
dict. num. 4. Ex quo infert Butr. *num.* 5. ut attestatio fa-
cta in mortis articulo non magis augeat fidem testis,
quam ille haberet in vita, de quo remittit Alexan. de
Nævo *ad cap. Tum ex literis, supra de restit. in integr.*
Et quamvis in casu hujus Decretalis cum tractatu con-
currat fama viciniæ; tamen non statur dicto parentum
super legitimitate, etiam quando solus tractatus sine fa- 15
ma viciniæ est in contrarium, secundum Innocen. *hic in
verb. Denegasse,* & Hostien. *num.* 6. & apertius Ant. de
Butr. *sub n.* 17. *vers. Si vero est præjudicium alterius:* &
merito, quia facta sunt potentiora, quam verba, ut in
his terminis dixit Rota coram Gregor. XV. in causa Par-
men. Status 10. Aprilis 1605. & scripsi plenius *in c. La-
tor n.* 30. & 65. *supra eod.* Secundum locum obtinet asser- 16
tio, & testimonium parentum. Tertium vero locum fa-
ma viciniæ: ideoque secundum Ant. de Butr. *hic sub n.* 17.
vers. Si ergo quæratur, & Alexan. de Nævo *n.* 18. si non
agatur de præjudicio tertii, statur dicto parentum super
filiatione, & legitimitate, etiamsi fama viciniæ, vel in-
famia sit in oppositum; & tamen non statur eorum di-
cto si præcesserit contrarius tractatus: itaque secundum
eos tractatus vincit testimonium parentum, & hoc vin-
cit communem opinionem, seu famam viciniæ; quod
nota.

D E D I V O R T I I S.

Alexander IX.

C A P J T V.

EX literis tuis accepimus, quod V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quod illam per violentiam sibi illatam, metu etiam mediante duxisset: & infra. Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nescitur quo ducta spiritu, cœpit publice confiteri, quod cum vir negaret ei in necessariis providere: crimen compulsa est incurrere memoratum: cumque diligentius a te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sane tu convocato capitulo tuo, cum ex eorundem consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quod caste viverent, ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebravit: verum cum factum inquirere laborares, supradictus V. rei seriem explicans & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde fraternitati tuæ mandamus, quatenus si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

S U M M A R I U M.

1 *MAtrimonium separatum propter adulterium mulieris reintegratur, si vir postea fornicetur.*
2 *Maritus, qui non providet uxori de necessariis, præbet ei occasionem adulterandi.*
3 *Paupertas non excusat adulterium, etiam quoad pœnam civiliter inferendam.*
4 *Maritus potest accusare uxorem de adulterio, licet adulterii tempore denegaverit ei providere in necessariis.*
5 *Pater ob necessitatem victus potest vendere filium.*
6 *Filium tenetur jure naturæ subvenire patri egestate laboranti.*
7 *Filia non committit ingratitudinem, quæ post vigesimum quintum annum innupta peccat in corpus suum.*
8 *Furari, & occidere licet in necessitate, non autem fornicari, & cur.*
9 *Adulterium superveniente rei judicata præjudicat conjugi, pro quo lata est sententia.*
10 *Paria delicta, mutua compensatione tolluntur.*
11 *Maritus an possit uxorem adulteram sibi reconciliare invitam, non obstante sententiam divortii.*
12 *Et quid si uxor post latam sententiam divortii religionem ingressa, & professa fuerit.*
13 *Uxor ob viri adulterium an possit Monasterium ingredi, & in eo profiteri, & n. seqq. usque ad n. 23.*
14 *Anne subsit justa causa cum ea dispensandi super anno probationis, & n. 23. & seqq.*

15 *Vir*

15 *Vir, & uxor non judicantur ad imparia.*
16 *Conjux innocens ob adulterium conjugis liberatur ab omni servitute, quam illi debet ratione conjugii.*
17 *Adulter amittit jus revocandi conjugem a Monasterio.*
18 *Uxor adultera post tori separationem an possit ingredi Religionem.*
19 *Uxor reconciliata viro adultero, censetur injuriam remisisse, & obligationem mutuæ servitutis reintegrasse.*
20 *Injuriæ remissæ ob nova delicta renascuntur.*
21 *Matrimoniale vinculum durat etiam post sententiam divortii usque ad mortem naturalem.*
22 *Uxor per Religionis ingressum non desinit esse uxor, nisi quoad temporalia, & jus seculi.*
23 *Anno probationis post Concilium Tridentinum renunciari non potest.*
24 *Quibus ex causis liceat derogare anno probationis.*
25 *Uxori, cujus vir sacros Ordines suscepit, licet ingredi Religionem etiam post matrimonium consummatum.*
26 *Annus probationis est juris positivi.*

1 EX *literis*. Matrimonium separatum propter adulterium mulieris reintegratur, si vir postea fornicetur. Hoc dicit Jo. Andr. Butr. Cardin. Anchar. Abb. Joan. de Anan. Alexan. de Nævo, & Præpos. & est casus multum allegabilis secundum Abbatem: communis divisio; secunda ibi, *Unde fraternitati*.

2 Nota primo ibi, *Quod cum vir*. Argumentum, quod maritus, qui non providet uxori de necessariis, præbet ei occasionem peccandi in corpus suum: ad hoc *c. Si tu abstines*, 27. q. 2. Sed ista mulier ad excusandas excusationes suas in peccatis allegabat culpam viri in denegatione
3 alimentorum, ut *c. Quanto*, *supra de consuet.* Non tamen propterea erat ignoscendum ei, quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam egit, dixit text. *in l. Palam*, §. *Non est*, *ff. de rit. nupt.* & potius debuit omnia mala pati, quam adulterio consentire, *c. Ita ne*, 32. q. 5. & hic notat, glos. 1. Host. *post princip. in verb. Compulsa*, & communiter Doctores, & sic paupertas non excusat adulterium etiam quoad pœnam civiliter infetendam, ut
4 hic per Butr. *in 2. notab.* Quinimo secundum Abb. *n. 4.* maritus potest accusare uxorem de adulterio, licet adulterii tempore denegaverit ei providere in necessariis; non enim mulier propter hoc ab adulterio excusatur, quia debet agere contra virum, & petere alimenta, de quo in Specul. *in tit. qui filii sint legitimi*, §. *Nunc dicamus*, & per Abb. *hic in 2. notab. n. 3.*

5 Non obstat, quod excusetur pater, qui ex necessitate victus distrahit filium, *l. ult. C. de patribus, qui filios*
6 *distrax.* Quoniam ibi nullum est peccatum; tum quia filius jure naturali tenetur subvenire patri egestate laborantis, glos. 1 *in cap. Si qui filii*, 30. *dist.* Silvest. *in ver. Filius n. 25.* Tum quia id fit lege permittente, *c. Quiperçat*, 23. q. 4. & notat glos. *in c. Ex rescripto*, *in v. Obsides*, *supra de jurejur.* & Dyn. *in cap. In argumentum*, *in princip. de reg. jur. lib. 6.*

7 Item non obstat, quod filia non committat ingratitudinem, quæ post 25. annum innupta peccat in corpus suum, ut in Auth. *Sed si post*, *C. de inoff. testam.* nam hoc fuit constitutum in odium patris, qui tandiu distulit filiam marito copulare, ut ibi, *Et tamen etiamsi filia ob id exhæredari non possit, nihilominus a peccato non excusatur*, ut notat glos. 1. *in d. cap. Si tu abstines*, 27. *quæst.* 2.

8 Rursus non obstat, quod in necessitate liceat furari, *c. Discipulos*, *de consec. distin.* 5. quoniam, ut respondet gl. *in cap. 3. in verb. Pœniteat*, *infra de furt.* in necessitate omnia sunt communia, argum. *c.* 1. 42. *distin. c.* 2. 12. q. 1. *c. Quod autem*, 23. q. 7 *c. Scivit hi*, 47. *dist.* Debuit enim credere dominum permissurum, § *Placuit*, *instit. de oblig. ex delict. nascuntur.* Quare propter necessitatem famis mulier excusatur a furtu, non a fornicatione, quia in necessitate res facta est communis, quam furatur, sed in fornicatione non est ita; ac proinde debuit potius omnia mala sustinere, quam peccato consentire, ut *in d. c. Ita ne*, 32. *quæst.* 5. vel secundum Host. *in summa de furtis*, §. 1. *vers. Sed quæritur quare excusetur*. In primo casu, scilicet in furto, jus naturale subvenit, & excusat rationalis. In secundo scilicet in fornicatione, jus Divinum contradicit, & accusat turpitudo, & horror proveniens ex peccato, ut *dict. l. Palam*, & in Auth. *de restitut. & ea quæ parit in undecimo mense*, §. *Unum si quidem*.

Proprius tamen dici potest, furari nullo casu permissum esse, quia intrinsece malum: surripere autem alienum esse permissum in extrema necessitate, quando aliter haberi non potest, ut in censura facultatis Theologicæ Lovaniensi, quam posui *in c. Ne innitaris*, *ante num.* 340. *in octava censura*, *supra de Constit.*

Demum non obstat, quod ego excusor ab homicidio, si ex necessitate me defendendo, meum occidam invasorem, Clem. *Si furiosus de homicid.* nam ut respondet præcitat. glos. *in c. 3. de furt. in fine*, ego non interficio, imo potius ipse se interficit, qui me aggreditur, argum. *leg.* 1. §. *Cum arietes*, *ff. Si quadr. pauper. fecis. dic.* argum. *c. Lator. infra de homicid.*

Secundo nota ibi, *Nuptias temere celebravit*, deli- 9
ctum rei judicatæ superveniens præjudicare conjugi, pro quo lata est sententia glos. *ult.* hic ad Cyn. & Jo. Andr. *num.* 10. Quod verum est, etiamsi conjuges jurassent sese ulterius non repetituros, argum. *cap. Tua nos*, *supra de jurejur.* & hic notat glos. *penul.*

Tertio, nota ibi, *Redire compellas*: quod ubi de a- 10
dulterio constat ex confessione utriusque conjugis, paria delicta mutua compensatione tolluntur, *capit. Significasti*, *in fin. supra eodem* & hic notant Innocen. & Hostien. *in fin.* Joann. Andr. *numer* 5. *in verb. Redire*; & plerique alii.

Glossa in verb *redire compellas*, movet quæstionem, 11
Nunquid vir innocens, quia contra uxorem adulteram obtinuit sententiam separationis tori, possit eandem in vitam sibi reconciliare? Et primo recitat, & multis argumentis confirmat opinionem Laurentii, qui tenuit maritum posse sibi reconciliare uxorem invitam non obstante sententia divortii: deinde recitat contrariam opinionem Hug. qui sentiebat post latam divortii sententiam auctoritate Ecclesiæ neutrum teneri alteri, & utrunque altero invito posse Religionem ingredi, quia uterque in separatione tori cessit juri suo: tandem glos. resider cum prima opinione Laurentii: & hanc teneas, quia optimis fulcitur rationibus, & eam tenuerunt Bartholomæus Briairn. *in quæst. Dominicali*, 34. Petr. Hispanus, Vincentius, Goffred. & Philippus, quos hic refert, & sequitur Joann. Andr. *numer.* 11. & consentiunt Cardinal *in fin.* Anchar. *numer.* 10. Henric. Boich. *num.* 13. Abb. *in fin* & Alexander. de Nævo *num.* 20. Innoc. *in cap. De illa num.* 1. *vers. De illis*, *infra eodem*, Host. *in summ. tit. de convers. conjugat. num.* 9. *vers. Et nunquid*, & *in cap. Gaudemus n.* 1. *eodem tit.* Præposit. *in c. Ex parte n.* 4. *supra de spons.* Felin *in cap Lator*, *in* 8. *declarat. n.* 9. *supra de sentent. & re judicat.* Turrecrem. *in cap. Apostolus*, 32. q. 7. *art.* 1. *n.* 1. *in solut. ad* 3. Stephanus de Gaeta *in repetit. c. Ad limina*, 30. q. 1. § 4. *n.* 231. Ex quibus patet hanc esse receptissimam Canonistarum sententiam, quam etiam sequuntur Theologi, & in specie S. Thom. *in* 4. *sentent. dist.* 35. q. 1. *art.* 6. *ad* 3. & S. Bonaventura *ibid. art.* 1. q. 5.

Quam tamen declara, dummodo res sit integra; se- 12
cus vero si adultera post latam sententiam divortii Religionem ingressa, & professa fuerit, quia tunc vir innocens non potest eam de Monasterio educere, & imputet sibi, qui ante possessionem noluit eam sibi reconciliare; *cap. Gaudemus*, *supra de convers. conjugat.* & firmant hic Host. *ad fin.* Jo. Andr. *n.* 10. Henric. Boich. *n.* 13. Anchar. *n.* 11. Abb. *in fin.* Alexand. de Nævo *n.* 20. & Felin. *loco citato*.

QUÆRO, an uxor ob viri adulterium possit Mona- 13
sterium ingredi, & in eo profiteri.

Anve subsit justa causa cum ea dispensandi super an- 14
no probationis.

Ducissa Amalphitana ob adulteria a Duce ejus viro patrata egit ad tori separationem, & sententiam favorabilem obtinuit, quæ Duce non appellante habuit executionem. Communibus deinde amicis sese interponentibus, dicti conjuges redierunt inter se in gratiam, & rursus cohabitare cœperunt: quia cohabitatione durante, cum Dux in alia adulteria fuisset relapsus, Ducissa iterum convenit ipsum ad novam tori separationem. Et probans in causa adulteriis, tum ex confessione Ducis, privata scriptura adulteria a se commissa attestantis, & separationi, ac

pro-

professioni regulari per Ducissam emittendæ consentien-
tis; tum etiam ex plurium testium depositionibus; se-
cuta est alia separationis sententia, quæ, cum idem ab
ea non fuisset appellatum, fuit executioni mandata, &
Dux separatus a Ducissa, quæ ex eo tempore Monaste-
rium Monialium ingressa, ibidem annos decem commo-
rata est. Nunc autem cupiens in eodem Monasterio pro-
fessionem emittere supplicat Sanctissimo una cum ejus
Monasterii Monialibus, ut sibi profiteri liceat anno pro-
bationis non expectato. Sanctissimus supplici libello ad
Sacram Congregationem Concilii rejecto, mandavit
considerari primum, an casus Ducissæ sit talis, ut ei li-
ceat vivente conjuge Religionem profiteri: deinde an
subsit causa, ob quam circa annum probationis Concil.
Trid. derogetur.

Quoad primum videtur respondendum licere Ducissæ
vivente marito Religionem profiteri; quando enim al-
ter ex conjugibus adulterium committit, potest conjux
innocens Monasterium intrare, & in eo professionem e-
mittere, *c. Agathosa*, 27. *q.* 2. Quod sine dubio procedit
in casu nostro, in quo est lata judicio Ecclesiæ divortii
sententia, gloss. *in d. c. Agathosa, in verb. Conversionis*:
& hic tenet gloss. *ult.* Jo. Andr. *in fin.* Anton. de Butr. *n.*
18. & Henric. Boich. *col.* 2. *circa med.* & quamvis textus
dict. cap. Agathosa, loquatur de viro, qui potest Reli-
15 gionem ingredi ob adulterium uxoris: tamen idem juris
obtinet in uxore, quæ potest Religionem ingredi ob a-
dulterium viri post latam sententiam separationis; nam
vir, & uxor in hac materia non judicantur ad imparia,
ut dicit textus *in c. Si quis uxorem*, 27. *q.* 2. ubi glos. *in
verb. Ad imparia*, & tradit expresse Host. *in summa tit.
de convers. conjugat. §. Utrum possit, v. Quid si maritus*,
Henric. Boich. *in c. Uxoratus, in 3. col. v. Aut quæris, eo-
dem tit. de convers. conjugat.* Summa Tabien. *in verb. Ma-*
16 *trimonium, 4. n. 5. in princ.* ubi in hanc sententiam citat
S. Thom. *in 4. sentent. dist.* 35. *q.* 1. *art.* 5. *ad* 3. Et ratio
est, quia propter adulterium conjugis liberatur conjux
innocens ab omni servitute, quam illi debet ratione con-
jugii, *c. Significasti, supra eodem*, gloss. *in cap. Constitu-
tus in verb. Ad gradum Sacerdotis, de convers. conjugat.*
17 Navarr. *cons.* 7. & 11. *eod. tit.* Nec unquam cogitur re-
18 conciliari adultero, si nolit, ut hic per DD. Quinimo
nedum uxor innocens potest marito adultero invito post
separationem, Religionem ingredi, & profiteri; sed e-
jam uxor, propter cujus adulterium secuta est sententia
divortii, potest, saltem antequam vir sibi reconcilie-
tur, Monasterium intrare, & validam in eo professio-
nem emittere, ut post Goffredum, & alios antiquos scri-
psit Henric. *in d. cap. Uxoratus, col. 3. vers. Aut non con-
sentiente, post princip.* DD. *hic, & in c. De illa ante fi-
nem: infra eodem.* Cum igitur Ducissa ob adulteria viri
sententiam separationis contra eum obtinuerit, aperte
constat ex supradictis, liberum ei esse, nedum marito
non consentiente, sed etiam invito, Religionem irre-
vocabiliter profiteri.

19 Neque obstat, quod stante supra narrata facti specie
Ducissa post adulteria a viro commissa, & secutam sen-
tentiam divortii, & separationem, cursus eidem fuerit
reconciliata, & cum eo cohabitaverit, ac debitum con-
jugale reddiderit, & ita injuriam remisisse, & obliga-
tione mutuæ societatis reintegrasse videatur, Tabien. *in
verb. Matrimonium, 4. post princip.* DD. *in c. Tua*, ubi
Butr. *in fin. de adult.* Respondetur enim, Ducissam post 20
talem cohabitationem, & remissionem injuriæ, iterum
judicium separationis instituisse ob adulteria iterum pa-
trata post primam sententiam, & obtinuisse. Quare cum
injuria remissa ex novo delicto renascatur, ut ait gloss.
in c. Tua, in verb. Fornicationis, ubi DD. *de adulter.* Du-
cissa jure optimo, non obstante tali reconciliatione, po-
tuit separationem tori iterum obtinere. Quod & Judi-
cem causæ, qui posteriorem sententiam divortii protu-
lit, animadvertisse probabile est.

Neque validitati professionis obstat, quod etiam jam 21
lata divortii sententia vinculum matrimoniale duret usque
ad mortem naturalem, licet conjuges sint a mutua ser-
vitute liberati, *c.* 1. & 2. 32. *q.* 2. gloss. *in cap. Constitutus,
in verb. Cogere, de convers. conjugat* Host *in d. §. Sed ve-
rum, eod. tit. vers. Dic ergo*, Lap. *allegat.* 123 *n.* 7. Nam
tametsi uxor per Religionis ingressum non desinat esse 22
uxor, nisi quoad temporalia, & titulus uxoris rema-
neat nullum, tamen jus seculi retinet, ut per Lap. *de al-
leg. n.* 23. & passim DD. supracit.

Quoad secundum de derogatione Concilii circa an- 23
num probationis, ea videtur concedenda; quamvis enim
partes ipsæ absolute renunciare non possint anno proba-
tionis post Concilium, Navarr. *de reg. cons.* 28. tamen
cum ejusmodi annus sit juris positivi, ideoque ante Con-
cilium liceret partibus illi renunciare, *cap. Ad Apostoli-
cam, de Reg.* cumque Summus Pontifex sit supra omne
jus humanum positivum, *cap. Proposuit, de concess. præ-
bend.* Navarr. *cons.* 25. *n.* 2. *de temp. ord.* ambigi non pot-
est, quin super eo, etiam contra generale Concilium,
possit dispensare, *cap. Innotuit, de elect. c. Translato, de
Constit.* Gemin. *cons.* 53. *vers. Quædam est potestas supre-
ma*, præsertim stante ejusdem Concilii Decreto *sess.* 25.
de reform. c. ult. Graves hoc casu subsunt causæ, cur sic
derogandum.

Primo, Ducissæ nobilitas, ad textum *in c. De multa*, 24
in fin. de præbend. Secundo, probitas morum, & insignis
illius Religio, *c. Monachus*, 87. *dist.* ubi gloss. *in v. In-
terstitia*, dicit, sancti propositi devotionem supplere
temporis intervallum, & quod prolixior consuetudo non
contulit restituere morum probitatem. Tertio, quia
cum decem jam annos in hoc eodem Monasterio per-
manserit, Moniales expertæ sunt ejus mores, & ipsa
experta est Regulæ asperitatem, quæ fuit causa statuen-
di annum probationis ad professionem emittendam, ut
d. c. ad Apostolicam, de Regular. ubi Abb. & Navarr. *d. tit.
cons.* 25 *n.* 3. Quarto, quia id alias factum esse constat
in casu valde simili. Cum enim sacra Pœnitentiaria re- 25
spondisset Cinthiæ Mutinæ, cujus vir Ordines sacros
susceperat, licere, quamvis matrimonium esset consum-
matum, ingredi Religionem, & in ea profiteri; eaque
Cinthia agens annum 38. id quamprimum agere cupere,
petiit secum dispensari, ut non obstante Concilio, sta-
tim, vel intra annum quandocunque ad professionem
admitteretur, cum in Monasterio quindecim menses
commorata Regulæ asperitatem novisset, & ipsa a Mo-
nialibus consereretur: S. Congregatio respondit, hanc ma-
teriam meri juris positivi esse, ideo posse dispensari, & 26
causam justam hoc casu subesse; & ita Gregor. XIII.
sententiam Congregationis audita, dispensavit.

DE

n. 13. eod. tit. ita definit esse Parachiana illius Parochi,
in cujus Parochia ante traductionem morabatur; quia
translatio domicilii subtrahit eam illius jurisdictioni: ex
quo sequitur, ut Parochus mulieris non sit amplius pro-
prius ipsius Parochus, propterea, quod ipsa ob transla-
tionem domicilii subtracta est jurisdictioni, gloss. *in cap.*
final. in verb. Habitatores, per illum text. ubi DD. de
14 Paroch. Unde cum Concilium Tridentinum prohibeat
Sacerdotalem benedictionem ab alio, quam a proprio
Parocho, fieri, abolendo contrariam consuetudinem et-
iam immemorabilem: aperte constat, hanc consuetudi-
nem, quæ in dubio supponitur esse sublatam.

15 Nec dicatur Concilium tollere consuetudinem irratio-
nabilem, sive corruptelam, quæ tunc subesse videbatur,
quando benedictiones nuptiales fiebant a Parocho proc-
sus alieno, vel ab aliquo Regulari; non autem quando
fiunt a Parocho, qui proprius fuit, licet tempore bene-
dictionis esse desierit; præsertim cum is, eo quod inter-
fuit celebrationi matrimonii, jus ad benedictionem con-
jugibus impertinendam acquisivisse quodammodo cense-
ri possit. Respondetur enim non sufficere, ut proprius 16
Parochus fuerit, sed oportere, ut sit proprius, quando
benedicit. Quia cum Conc. statuat, ut benedictio fiat
a proprio Parocho, qualitas adjecta verbo, intelligitur,
secundum tempus verbi, *l. In delictis*, *§. Si extraneus ff.*
de noxal. action. l. Titius, *ff. de test. tutel.* Roman. *cons.*
642. Ut decisionem n. 2. Mil. *in repert. in verb. Qualitas*
adjecta verbo. Et ita debet esse proprius Parochus tem-
pore benedictionis: alioquin sequeretur, eum, qui in
aliqua Parochia commoratus, inde recessit, posse ad ta-
lem benedictionem adhibere Parochum domicilii jam
mutati, contra gloss. & DD. *in d. c. fin.*

Finis Quarti Libri Decretalium.